

VASILE – SORIN CURPĂN

**INDEPENDENȚA
JUDECĂTORILOR ȘI GARANȚIILE
EI JURIDICE**

**ROVIMED PUBLISHERS
BACĂU
- 2011 -**

ISBN 978-606-583-157-5

VASILE – SORIN CURPĂN

**INDEPENDENȚA
JUDECĂTORILOR ȘI GARANȚIILE
EI JURIDICE**

**ROVIMED PUBLISHERS
BACĂU
- 2011 -**

DE ACELAȘI AUTOR:

Lucrări publicate:

1. **Răspunderea comitenților pentru faptele prepușilor**, Bacău, 1999;
2. **Complicitatea - formă a participației penale**, Iași - Bacău, 2000;
3. **Momente în dezvoltarea politico - juridică a României**, Bacău, 2006;
4. **Statul - instituție social-politică și juridică fundamentală**, Bacău, 2006;
5. **Drept Civil. Drepturi Reale. Obligații. Contracte speciale. Succesiuni. Sinteze**, Bacău, Ed. I - 2006;
6. **Drept Civil. Drepturi Reale. Obligații. Contracte speciale. Succesiuni. Sinteze**, Bacău, Ed. a II-a - 2007;
7. **Drept Constituțional. Stat și Cetățean**, Bacău, 2007;
8. **Procedura Penală. Participanții și acțiunile în procesul penal român**, Bacău, 2007;
9. **Independența judecătorilor și garanțiile ei juridice**, Bacău, 2007;
10. **Studii juridice**, Bacău, 2008;
11. **Drept Civil. Teoria generală a obligațiilor**, Bacău, Ed. I - 2008;
12. **Drept Civil. Teoria generală a obligațiilor**, Bacău, Ed. a II-a - 2008;
13. **Drept Penal - partea generală**, Bacău, 2008;
14. **Fenomene juridice și politico - etatice**, Iași, 2008;
15. **Tratat de Științe Juridice**, Bacău, 2008;
16. **Enciclopedie Juridică. Tratat**, Bacău, 2008.
17. **Analiză doctrinară a Constituției Republicii Moldova** Bacău, 2010.
18. **Politică și drept în istoria românilor**, Bacău, 2010.
19. **Fenomene juridice și politico - etatice**, Bacău, 2010.
20. **Drept constituțional. Stat și cetățean**, Bacău, 2010.
21. **Procedură penală. Participanții și acțiunile în procesul penal român**, Bacău, 2010.

CAP. I. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND JUSTIȚIA

&.1. NOȚIUNEA ȘI SIMBOLUL JUSTIȚIEI

Noțiunea de **justiție** comportă mai multe înțelesuri.

Sensul tehnic pragmatic al noțiunii de **justiție** se referă la organizarea judiciară, respectiv la justiția distributivă.

În sens ideatic, noțiune de **justiție** implică scopul, esența dreptului, receptat în cea mai înaltă și mai pură expresie (justiția comutativă).

Profesorul Mircea Djuvara, referindu-se la **ideea de justiție** consideră că aceasta presupune egalitatea rațională a unor persoane libere, limitate în activitățile lor numai prin drepturi și obligații.

Ideea de justiție presupune și aptitudinea generalizării, deci în ultimă instanță, egalitatea tuturor persoanelor fără nici un privilegiu, egalitate cât mai desăvârșită, care nu se obține decât printr-un progres cât mai accentuat și un studiu cât mai amănunțit al situațiilor de fapt în limitele drepturilor subiective și a obligațiilor corelative.¹⁾

Nu în ultimul rând este necesar să precizăm că ideea de justiție include și principiul universal al echității, care se caracterizează prin aprecierea justă, din punct de vedere juridic, a fiecărui subiect de drept.

În literatura juridică, atât română cât și străină, noțiunii

¹⁾ Teoria generală a dreptului (Enciclopedia Juridică). Drept rațional, izvoare și drept pozitiv. Editura All, București 1995, pag. 224-228.

de justiție i se atribuie și alte sensuri.

Astfel, **într-un sens larg – lato senso** – justiția reprezintă o virtute, adică un sentiment de echitate.

Este evident că această noțiune, în abstracțiunea sa, poartă o doză de subiectivism preluată în raport de fiecare subiect de drept și totodată în funcție de perioada istorică reflectată în gradul de dezvoltare al societății umane.

Într-un sens **tehnic-juridic**, justiția reprezintă o funcție de jurisdicție, adică aptitudinea de a pronunța dreptul cu ocazia soluționării unei cauze.

Împărțirea justiției este apanajul exclusiv al statului, în virtutea prerogativelor ce decurg din suveranitatea națională.

În sfârșit, noțiunea de justiție desemnează totalitatea instituțiilor juridice prin intermediul cărora se realizează atribuțiile puterii (autorității) judecătorești.

În raport cu această accepțiune, justiția reprezintă un serviciu public al statului.

În antichitate justiția era reprezentată de zeița Themis care avea figura unei femei severe, ce purta într-o mână o balanță iar în cealaltă mână o sabie, fiind legată la ochi.

Acest simbol al justiției a străbătut veacurile fiind consacrat și în contemporaneitate.

Balanța și eșarfa care acoperă ochii zeiței, semnifică prerogativa esențială a judecătorului, aceea de a pronunța dreptul – jurisdicție -. Două sunt premisele necesare pentru îndeplinirea acestei funcții: independența și imparțialitatea judecătorului.

Judecătorul în soluționarea cauzei deduse judecății, trebuie să aibă în vedere, în mod exclusiv, drepturile și interesele subiectelor de drept participante la proces. El trebuie

să ignore, cu desăvârșire, orice element străin procesului.

Sabia reprezintă aptitudinea judecătorului de a ordona executarea hotărârilor pronunțate.

Aceasta întrucât hotărârea judecătorească definitivă, în situația în care nu ar fi urmată de executare, ar constitui o simplă opinie a judecătorilor și, în consecință, finalitatea practică a dreptului nu s-ar realiza.

Această putere de a comanda executarea hotărârii judecătorești, exprimată prin formula executorie, este denumită în doctrina juridică *imperium*.

Marele jurist Jering, scria în lucrarea sa „Lupta pentru drept”, că: „sabia fără cumpănă este puterea brutală ... cumpănă fără sabie este neputința dreptului una nu merge fără alta”.

Justiția a fost considerată ca fiind în esență ceva abstract, ca o stare ideală a societății caracterizată prin traducerea în starea de facto a integrității drepturilor subiective ale tuturor membrilor acesteia, ca un vis de totală libertate, de egalitate.

Justiția reprezintă o stare caracterizată prin respectarea tuturor preceptelor morale, ca o supunere față de preceptele religioase și respectiv ca un rezultat al realizării cerințelor normelor juridice.

Referirile cele mai vechi privitoare la justiție, se întâlnesc la sumerieni. Această civilizație a lăsat primele coduri: Codul lui Lipit-Istor din Akkad, Codul lui Ur-Nammu; Codul lui Bilalam și Codul lui Hammurabi.

În Codul lui Ur-Nammu se precizează că reformele inițiate în timpul acestui suveran au fost făcute „pentru a întări

dreptatea în țară și pentru a crește bunăstarea populației”.¹⁾

În Grecia antică, ideea de justiție a reprezentat o teamă centrală a gânditorilor.

Platon – considera că rațiunea care este proprie ființei umane, reprezintă criteriul și „judecătorul” care îi permite să delimiteze ceea ce este și ceea ce trebuie să fie.

La acest mare filosof grec apar conceptele de drept natural, just, justiție, universalitate și unitate, conceptele care sunt părți componente ale rațiunii.

Platon a consacrat ideea unui drept obiectiv superior dreptului pozitiv precum și ideea corespondenței justiției umane cu justiția divină.²⁾

Aristotel a afirmat că justiția reprezintă o virtute al cărei scop îl reprezintă prosperitatea altora și nu a celui care acționează.

Acesta a înțeles justiția atât într-un sens larg ca virtute supremă sau virtute generală, cât și într-un sens restrâns, ca justiție particulară sau justiție specifică.

Marele filosof a consacrat o concepție proprie cu privire la noțiunile de **justiție** și **drept**, precum și la raporturile dintre aceste două noțiuni.

Practic este vorba despre distincția dintre TO DIKAION și DIKAIOSYNE.

To Dikaion – semnifică virtutea ca justiție, concretizată în a da fiecăruia ce este al său (justiția particulară).

¹⁾ Voytech Zamarovsky – „La început a fost Sumerul”, Ed. Albatros, București, 1981, pag. 191.

²⁾ Albert Brimo. Les Grands courants de la philosophie du droit et de L'Etat, 2-ème, éd., Paris, Editions A. Pedone, 1968, pag. 21.

Al doilea concept, DIKAIOSYNE – reprezintă conformitatea conduitei cu regulile de morală, semnificând în ultimă instanță, suma tuturor virtuților (justiția generală).

În concepția stagirului¹⁾ justiția este o proporție între ceea ce primești și ceea ce dai, este o proporție între două lucruri sau între două persoane.

Esența justiției și deci finalitatea acestui gen de comportament, este să nu deții mai mult decât partea ta și nici mai puțin (TA AUTON EKEIN). Rezultă că justiția particulară are menirea de a atribui fiecăruia ce este al său.

În concepția marelui filosof oamenii nu sunt egali de la natură, de unde rezultă că nici bunurile nu sunt atribuite în mod egal.

Acest aspect este „corectat” prin aplicarea dreptului.

Stagiritul considera justiția reală ca fiind un mijloc prin care se ajunge la egalizarea indivizilor.

În esență, judecătorul reprezintă dreptul personificat. Acesta se străduiește să restabilească egalitatea, luând câștigătorului câștigul injust și dând păgubașului ceea ce a pierdut pe nedrept.²⁾

Echitatea reprezintă pentru Aristotel o formă superioară de justiție care are în fundament prietenia (philia). Ea reprezintă complementul justiției și are rolul de a umaniza dreptul.

Ea poate fi explicată prin aceea că, deși orice lege are caracter general, prin natura sa, există și cazuri care nu pot fi

¹⁾ Deoarece s-a născut în Stagir, Aristotel a fost numit „stagiritul”.

²⁾ Théodore Gomperz, *Les penseurs de la Grèce. Histoire de la philosophie antique*, III, Première et deuxième éd., Lausanne, Librairie Payot & Cie, Paris, Librairie Felix Alcan, 1910, pag. 288.

încadrate în norma generală.

Legiuitorul în momentul în care creează legea are în vedere majoritatea cazurilor ce urmează a fi reglementate însă nu poate cuprinde toate situațiile concret – faptice, în mod absolut.

Defectul generalizării, nu este imputabil legiuitorului întrucât dacă ar fi cunoscut în momentul creării legii toate circumstanțele ar fi corectat-o.

Teoretic, există și excepții de la regula originară, acestea putând forma o categorie ce poate fi obiect al unei noi reglementări juridice.

Clarificarea conceptului de justiție s-a realizat prin contribuția marilor jurisconșulți ai Romei antice, cei care practic au întemeiat știința dreptului.

La români justiția – în sens larg – desemna moralitatea; în sens restrâns noțiunea de justiție se contopea cu scopul ei, acela de a atribui fiecăruia ce este al său.

Pentru Cicero scopul dreptului - **JUS CIVILE** – constă în realizarea unei juste proporții între lucruri, stabilită pe baza legilor și a moravurilor.

Jurisconșulțul Ulpian aprecia că „justiția este scopul artei juridice”.

Noțiunile de **drept natural** și **drept pozitiv** au fost frecvent utilizate de jurisconșulții romani.

În concepția romană, dreptul natural este o manifestare a ideii de dreptate, rezultată din natura lucrurilor.

Trebuie să remarcăm că în dreptul roman noțiunea de **JUS NATURALE** a comportat anumite intersecții cu noțiunea de **JUS GENTIUM**.

Noțiunea de Jus Gentium a semnatificat inițial dreptul aplicabil ginților, însă mai târziu această noțiune a avut semnificația de drept aplicabil pe teritoriul roman, raporturilor juridice dintre cetățeni și străini precum și raporturilor juridice dintre străini.

Spre finalul perioadei dominatului Jus Gentium a avut semnificația unui drept aplicabil tuturor popoarelor, întrucât cuprindea normele juridice similare la toate popoarele.

Și în această accepțiune Jus Gentium era distinct în raport cu Jus Naturale, acestea din urmă cuprinzând exclusiv normele eterne și universale.

Rezumând aspectele punctate anterior reținem că doctrina greco-romană, delimita justiția ca valoare etică de justiția ca valoare juridică.

Din punct de vedere juridic, justiția se înfăptuiește prin respectarea dispozițiilor cuprinse în normele juridice.

Pentru ca cetățenii să respecte legea – dreptul pozitiv – este necesar ca legiuitorul să reglementeze în mod just relațiile sociale.

Normele juridice edictate trebuie să creeze „tiparul” pentru afirmarea plentară a personalității fiecărui individ, în funcție de contribuția subiectelor de drept la dezvoltarea în ansamblu a societății.

Din punct de vedere etic, justiția se extinde peste granițele trasate de normele juridice.

Justiția ca valoare etică se exprimă prin intermediul (persoanelor) subiectelor de drept care participă activ la atingerea finalității avută în vedere de legiuitor în momentul legiferării.

În consecință, respectarea activă a normelor de drept implică nu doar corectarea propriului comportament ci grija permanentă a regularizării conduitei tuturor membrilor societății.

&.2. JUSTIȚIA CA FUNCȚIE

1. Funcția de a judeca și corelația cu principiul „separației puterilor în stat.”

În statul de drept, puterea emană de la popor și aparține acestuia.

Datorită acestui fapt, puterea etatică este unică, suverană și indivizibilă.

În scopul îndeplinirii atribuțiilor ce revin statului, există diferite categorii de organe care exercită, fiecare în parte, funcții specifice.

În literatura juridică de specialitate a fost emisă teza potrivit căreia, principiul separației puterilor în stat, în forma clasică, trebuie „amendat”.¹⁾

Acest principiu este considerat „mai mult o morală, decât un principiu de articulare riguroasă a mecanismului statal”.²⁾

Alți autori au apreciat că separația puterilor în stat reprezintă „un simbol al libertăților noastre care face parte din mitologia politică”.³⁾

Constituția României, adoptată prin referendum la data de 08.12.1991, nu a consacrat în terminis, principiul separației puterilor în stat.

¹⁾ I. Deleanu. Drept Constituțional și instituții politice, II, Ed. Fundația „Chemarea”, Iași, 1992, pag. 32

²⁾ I. Deleanu. Drept Constituțional și instituții politice, II, Ed. Fundația „Chemarea”, Iași, 1992, pag. 32

³⁾ R. Perrot, Institutions Judiciaires, 4 édition, Ed. Montehrestien, Paris, 1992, pag. 426-428

Considerăm că acest principiu a fost avut în vedere la momentul elaborării Constituției întrucât legea fundamentală reglementează separat atribuțiile Parlamentului, Președintelui, Guvernului și Autorității judecătorești.

În dispozițiile art. 80 alin. 2 din Constituția României, este utilizată expresia „puterile statului”, iar în art. 1 din Legea nr. 92/1992 pentru organizarea judecătorească care se referă la „puterea judecătorească” se prevede că aceasta „este separată de celelalte puteri ale statului, având atribuții proprii...”

Judecătorul în statul de drept trebuie să aibă un rol esențial concretizat în impunerea puterii de control în raport cu cetățenii și cu celelalte puteri constituite în stat.

Judecătorul este o emanație a Statului; el depinde de celelalte puteri ale statului însă misiunea sa este de a le controla. Judecătorul își manifestă în exterior activitatea prin dualitatea drept-forță.

Datorită activității speciale desfășurată de judecător, acestuia trebuie să i se asigure garanții în raport cu celelalte puteri.

Pentru a exista o putere judecătorească autonomă trebuie să fie prioritar îndeplinite trei condiții respectiv: organele care pronunță dreptul să fie adecvate acestei funcții; desemnarea judecătorilor să nu depindă de factorul politic și să fie asigurată independența efectivă a persoanelor fizice investite cu funcția de judecător.¹⁾

Pentru existența statului de drept este necesar ca deciziile organelor de stat să fie, la toate nivelurile, limitate de existența

¹⁾ R. Martin, J. Martin, *Le troisième pouvoir*, Presses des Editions CEF, Nisa, 1989, pag. 28-29; I. Deleanu, M. Enache, *Statul de drept, în dreptul nr. 7 / 1993*, pag. 8

normelor juridice, a căror respectare este garantată de intervenția judecătorului.

Deci judecătorul reprezintă cheia de boltă și condiția de realizare a statului de drept.

Ierarhia normelor juridice și incidența acestora nu devine efectivă decât dacă este sancționată din punct de vedere juridic. De asemenea, drepturile fundamentale nu sunt asigurate în mod real decât în măsura în care judecătorul poate să le asigure protecția.

Judecătorul în calitatea sa de garant al drepturilor fundamentale, având rolul de apărător al valorilor sociale, este împuternicit să le ocrotească, chiar și împotriva voinței majorității.

Controlul, fie de constituționalitate a legilor, fie de legalitate a actelor administrative, fie pentru respectarea drepturilor fundamentale, reprezintă criteriul esențial care caracterizează statul de drept.

Dacă în sistemul statului autoritar, garanția drepturilor este atribuită legii, judecătorul fiind considerat un slujitor al legii, în sistemul statului de drept judecătorul reprezintă un garant al acestora.

Dezvoltarea actuală a statului de drept implică o concepție nouă cu privire la democrație. Democrația presupune respectul pluralismului, participarea directă a cetățenilor la treburile publice și garantarea drepturilor și libertăților inerente personalității umane. Din această perspectivă, existența judecătorului nu apare ca o denaturare, ea fiind un instrument de realizare a exigențelor democrației.

Judecătorul fiind supus legii trebuie să realizeze un echilibru între majoritate și respectul drepturilor fundamentale.

Justiția se identifică, din acest punct de vedere, cu etica și înțelepciunea.

Justiția fiind exercitată ca o putere independentă realizează echilibrul funcțiilor legislative și executive prin intermediul controlului de constituționalitate a actelor normative și de legalitate a actelor administrative.

Puterea judecătorească este aceea care permite ca declarațiile de drepturi și garanțiile constituționale proclamate să poată deveni mai mult decât formulări teoretice și să aibă forță obligatorie pentru indivizi, pentru autorități și, în ultimă instanță, pentru stat.

Judecătorul, fiind titular al puterii judecătorești, este investit cu puterea de a judeca – jurisdictio – iar această putere este echivocă: judecătorul aparține statului care îl investește în funcție însă el este obligat să exercite control asupra autorităților statului.

Judecătorul reprezintă, în același timp, puterea statului și contraponderea acestei puteri. La origine, puterea judecătorească este o emanație a statului și din această cauză judecătorul se conformează regulilor și valorilor societății. Dar, în același timp, puterea judecătorească acționează ca o frână, ca o contrapondere, deoarece are aptitudinea de a controla legalitatea actelor administrative, constituționalitatea actelor legislative sau executive și poate asigura apărarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor de orice vătămare care poate proveni chiar de la organele altei puteri constituite în stat.

Orice imagine am avea despre justiție, aceasta trebuie să fie independentă.

În statul de drept, independența judecătorilor nu este un privilegiu acordat membrilor corpului judecătoresc, ea

reprezentând o garanție pentru cetățeni. Orice subiect de drept trebuie să aibă acces la justiție pentru a obține o hotărâre judecătorească care să-i asigure respectarea drepturilor subiective privitoare la persoană, la bunuri și la celelalte valori sociale ocrotite de lege. Acest drept – confirmat prin liberul acces la justiție – ar fi iluzoriu dacă judecătorul nu ar fi independent și imparțial.

De aceea apreciem că independența reprezintă o garanție a imparțialității judecătorului. Imparțialitatea presupune adoptarea unei poziții de detașare în raport cu părțile din proces, de sistemul politic și de interesele generale sau particulare ale subiectelor de drept.

Judecătorul nu trebuie să aibă nici un interes, nici general, nici particular, în soluționarea cauzei cu care a fost investit, deoarece el nu reprezintă pe nimeni, având doar rolul de protector al drepturilor subiective vătămate.

Nici o voință și nici un interes nu pot condiționa judecata sa, nici măcar interesul majorității. În mod diferit, în raport cu puterea legislativă sau cu cea executivă, care sunt puteri ale majorității, judecătorul împarte dreptatea în numele legii, ca exprimare a voinței suverane a poporului, dar nu în numele majorității, el trebuind să apere și libertățile minorității.

Independența și implicit imparțialitatea judecătorului cere separarea instituțională a acestuia în raport cu părțile, cu acuzația publică sau cu alte puteri constituite în stat.

Independența judecătorilor trebuie să fie reală și concretizată în practică, în modul de organizare judecătorească, oferind sistemului mijloace operaționale necesare exigențelor societății contemporane și abolind structurile arhaice, de paternalism guvernamental, existente întotdeauna în ceea ce

privește pe judecător.

Independența puterii judecătorești trebuie să fie funcțională, organică și economică.

Independența organică și funcțională a judecătorilor se caracterizează prin existența unui organ de „guvernare” a corpului judecătoresc – Consiliul Superior al Magistraturii – și prin posibilitatea corespunzătoare condițiilor din fiecare țară de a avea și alte consilii ale judecătorilor, prin inexistența oricărei subordonări între judecători, a directivelor adresate judecătorilor din instanțele inferioare, prin inexistența oricărui sistem de ierarhie între judecătorii aceleiași instanțe cu privire la judecarea și soluționarea cauzelor.

Judecătorii nu trebuie să primească ordine sau instrucțiuni, cu excepția deciziilor pronunțate de instanțele superioare de control judiciar în soluționarea căilor de atac (apel, recurs).

Justiția contemporană necesită o adevărată independență, realizată prin înființarea unui organism de autoguvernare a judecătorilor - Consiliul Superior al Magistraturii.

2. Independența instanțelor și a judecătorilor – privire de ansamblu

Din Principiile fundamentale referitoare la independența magistraturii, adoptate la Milano, în anul 1985 și confirmate de Adunarea Generală a O.N.U. în același an, rezultă că independența judecătorilor trebuie garantată de stat și enunțată în Constituție sau în altă lege națională, iar celelalte puteri constituite în stat trebuie să o respecte (pct. 1).

Constituția României, adoptată prin referendum la data de 08.12.1991, proclamă în art. 124 alin. 2 că judecătorii sunt independenți și se supun numai legii.

Textul constituțional precizat anterior este în concordanță cu Proiectul de principii privind independența puterii judecătorești, adoptat la Siracusa în Italia, în anul 1981, cu Principiile fundamentale privind independența puterii judecătorești adoptate de Adunarea Generală O.N.U. prin două rezoluții, în anul 1985.

Referitor la preocupările privitoare la consacrarea principiului independenței judecătorilor, pe plan mondial, precizăm că au fost adoptate de organismele internaționale și alte acte declarative, cum ar fi: Proiectul de Declarație Universală, privind independența justiției, elaborat de Dr. Singhvi, în anul 1987; Principiile de la Tokyo privind independența puterii judecătorești în regiunea juridică asiatică, adoptate în anul 1981; Codul Asociației Internaționale a Avocaților privind standardele minime de independență a puterii judecătorești, adoptat în capitala Indiei, New Delhi, în anul 1982 și respectiv Proiectul standardelor independenței puterii judecătorești și a profesiei de avocat, elaborat în anul 1986. De principiu, în literatura juridică se acreditează teza că

independența judecătorilor poate fi analizată dintr-o dublă perspectivă:

- o independență funcțională a judecătorilor;
- o independență personală a acestora.

Independența funcțională – pornește de la ideea că justiția se realizează prin intermediul unei categorii specializate de organe, apte să îndeplinească funcția de judecată.

De asemenea, justiția trebuie să se înfăptuiască pe baza normelor de drept prestabilite de puterea legislativă.

Din punct de vedere funcțional puterea judecătorească trebuie să statueze asupra cauzelor deduse judecării fără restricții, amenințări sau intervenții, directe sau indirecte din partea justițiabililor sau din partea altei puteri constituite în stat sau a grupurilor de presiune. Independența funcțională a judecătorului este organic legată de poziția acestuia în raport cu ceilalți judecători de la aceeași instanță, de la instanțele de control judiciar ierarhic superioare sau în raport cu judecătorii care îndeplinesc atribuțiile de conducere a respectivei instanțe de judecată, unde funcționează judecătorul.

Aceste principii declarative se regăsesc în documentele internaționale enunțate anterior și în mod deosebit în dispozițiile art.2 din Principiile fundamentale privind independența puterii judecătorești, adoptate de Adunarea Generală a O.N.U., în anul 1985.

În România, în conformitate cu legislația în vigoare, independența funcțională a judecătorilor este consacrată în mod indirect, în dispozițiile legii fundamentale, Constituția.

Art. 125 alin. 1 din Constituție prevede că: justiția se realizează prin Curtea Supremă de Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege.

Legea organică, respectiv Legea nr. 92/1992 pentru

organizarea judecătorească, republicată, a stabilit, în dispozițiile art. 10, că instanțele judecătorești sunt judecătoriile, tribunalele, curțile de apel și Curtea Supremă de Justiție. În limitele stabilite prin lege, vor funcționa și instanțele militare.

Din considerentele expuse rezultă că, în statul român, instanțele judecătorești constituie un sistem distinct de organe care intră în componența puterii judecătorești.

Stabilirea prin lege a instanțelor judecătorești, a numărului acestora, a procedurii de judecată și a competenței reprezintă, în opinia noastră, un element fundamental, o piatră de temelie în consacrarea independenței funcționale a judecătorilor.

Deoarece art. 123 din Constituție prevede că justiția se înfăptuiește în numele legii (alin. 1) și că judecătorii sunt independenți și se supun numai legii (alin. 2), generează totală independență a judecătorilor în raport cu puterea legislativă sau cu exponenții puterii executive.

Independența judecătorilor nu privește însă raporturile cu dreptul pozitiv. Altfel spus, judecătorul nu este independent față de lege.

Puterea judecătorească este chemată să aplice dreptul. Ea nu poate refuza aplicarea legilor nici în mod direct și nici indirect prin interpretare – în spiritul contrar voinței legiuitorului – întrucât în acest fel s-ar îndepărta de nobilul scop al pronunțării dreptului în condiții de independență și imparțialitate.

Independența judecătorului presupune și o latură **personală**, referitoare la statutul acestui personaj cheie al societății contemporane. Independența personală se manifestă, cu prioritate, în privința carierei profesionale a judecătorului cu

scopul de a-l feri pe acesta de ingerințele și capriciile celorlalte puteri constitutive în stat și în mod deosebit în raport cu puterea executivă.

Independența funcțională trebuie să fie dublată de independența personală a judecătorului, întrucât în acest mod se poate asigura și garanta o independență reală a reprezentanților puterii judecătorești.

Deoarece statutul judecătorului – cu privire specială asupra condițiilor de selecționare, a modului de investire în funcție, a constatării abaterilor disciplinare și a aplicării sancțiunilor disciplinare – va fi analizat pe larg în cap. III, vom prezenta, în mod succint, elementele care compun și garantează totodată independența personală a judecătorului.

Curtea europeană a drepturilor omului a statuat că reprezintă criteriile de apreciere a independenței personale, următoarele condiții: selecționarea și numirea judecătorului, durata numirii în funcție și existența garanțiilor conferite judecătorului împotriva oricăror influențe exterioare actului de justiție.

În țara noastră judecătorii sunt selecționați, în conformitate cu legislația în vigoare, ulterior fiind numiți în funcție prin Decret al Președintelui României, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii.

Investirea candidaților în funcția de judecător cunoaște pe plan internațional două modalități: fie ca urmare a numirii, fie ca urmare a organizării de alegeri.

Considerăm că sistemul alegerii judecătorilor ar conduce la dependența acestora în raport cu electoratul sau în raport cu grupurile de presiune din cadrul societății.

Exponenții puterii legislative (deputați, senatori) sunt aleși de electorat cu scopul elaborării și aplicării politicii, în

acord cu programele de guvernare adoptate de partidele politice.

Judecătorii în calitate de membri ai puterii judecătorești, nu exercită funcția în temeiul opțiunilor politice și nu au ca scop elaborarea politicii generale a statului. Rolul judecătorilor se circumscrie aplicării legii și drept consecință se extinde și cu privire la controlul modului în care se aplică dreptul pozitiv.

De lege lata, numirea judecătorilor în România, cu excepția judecătorilor stagiari, se face de Președintelui României prin decret prezidențial.

Pentru a estompa intervenția puterii executive și rolul acesteia în numirea judecătorilor, Constituția României a înființat Consiliul Superior al Magistraturii, care are atribuția de a propune șefului statului candidații în vederea numirii în funcțiile vacante.

În acord cu prevederile punctului 10 din Principiile fundamentale asupra independenței magistraturii, recrutarea judecătorilor se realizează cu prioritate, prin concurs sau examen de admitere în magistratură sau ca urmare a absolvirii Institutului Național al Magistraturii.

Numirea în funcție a judecătorilor nu este limitată decât de vârsta legală de pensionare (57 ani pentru femei și 62 ani pentru bărbați).

O situație particulară se constată în privința judecătorilor Curții Supreme de Justiție, care sunt numiți în funcție pentru o perioadă de 6 ani, existând posibilitatea reinvestiri în funcție. Judecătorii Curții Supreme de Justiție nu pot depăși, în funcție, vârsta de 70 de ani.

Tot circumscrisă laturii personale a independenței judecătorilor este instituția inamovibilității.

Inamovibilitatea este o instituție în virtutea căreia

judecătorii nu pot fi revocați din funcție, suspendați, transferați, pensionați sau sancționați disciplinar decât în cazurile și în condițiile prevăzute de dispozițiile legale.

Guvernele autoritare nu doresc instituirea inamovibilității corpului judecătoresc, chiar luptă împotriva legiferării acestei instituții, considerând-o o piedică în calea realizării obiectivelor guvernării.

Fără îndoială acordarea „inamovibilității judecătorilor” trădează caracterul democratic al statului și respectul puterilor etatice față de lege.

În țara noastră inamovibilitatea judecătorilor a fost consacrată prin Legea Curții de Casație din 24.01.1861.

În dispozițiile art. 17 din această lege se prevedea că funcțiile de președinte și de membri la Curtea de Casație sunt inamovibile.

Legea pentru organizarea judecătorească din data de 09.07.1865 a stabilit în cadrul titlului IX, intitulat „Despre inamovibilitate”, că președinții, membrii și supleanții Curții de apel și tribunalelor vor fi inamovibili potrivit legiurilor speciale (art. 103).

Un pas înainte în privința instituirii inamovibilității în țara noastră a fost realizat prin Legea pentru organizarea judecătorească din 1.09.1890.

Art. 90 din această lege a stabilit că devin inamovibili, din momentul promulgării legii, președinții și consilierii Curților de Apel precum și președinții de tribunal „care au” titlul de licențiați sau doctori în drept.

Inamovibilitatea instituită prin Legea pentru organizarea judecătorească din 01.09.1890 limita cazurile de încetare a funcției de judecător la: demisie, atingerea limitei de vârstă precum și transferarea sau înaintarea în grad (promovarea) fără

consimțământul judecătorului.

Judecătorii puteau fi destituiți doar pentru motive disciplinare sau dacă aceștia erau condamnați definitiv pentru crime sau pentru delikte nominalizate de lege, în art. 52 pct. 3.

Alte etape în privința acordării și consolidării inamovibilității sunt reprezentate în adoptarea legilor pentru organizarea judecătorească din 24.03.1909 și respectiv din data de 25.06.1924.

Asupra acestor aspecte nu vom insista deoarece urmează a fi tratate pe larg în cadrul capitolului consacrat modului de investire în funcție al judecătorilor.

Considerăm că este firesc să precizăm că inamovibilitatea judecătorilor a fost contestată și criticată.

Profesorul Eugen Heroveanu spunea că inamovibilitatea fără garanții, poate deveni o primejdie serioasă; ea poate perverti sufletele cele mai pure și poate înlocui progresul prin rutină.

Scopul principal al acordării inamovibilității judecătorilor îl reprezintă protejarea acestora în raport cu puterea executivă.

Judecătorul este apărat de instituția inamovibilității în condițiile în care își exercită atribuțiile de serviciu și are o conduită profesională și socială demnă. În situația în care judecătorul săvârșește abateri disciplinare sau încalcă regulile de conduită prevăzute de Codul deontologic al magistraților, se va angaja în formale prestabilite și în condițiile legii răspunderea juridică disciplinară.¹⁾

Tot sub aspectul personal, independența judecătorilor este asigurată prin stabilirea unei salarizări corespunzătoare a

¹⁾ P. Vasilescu, Tratat teoretic și practic de procedură civilă, vol. I Iași, pag. 299.

judecătorilor.

Fiind îngrădit prin incompatibilități și interdicții, prin modul în care judecătorul este perceput în spectrul social (sub raportul calității morale a conduitei sale), la care putem adăuga cantitatea și calitatea muncii pe care o prestează, judecătorul trebuie să dispună de un salariu decent care să compenseze toate restricțiile pe care societatea i le impune.

În sfârșit, pentru a contura elementele care compun, sub aspect personal, independența judecătorului este necesar să ne referim și la formația profesională.

În scopul asigurării independenței, judecătorul trebuie să studieze continuu doctrina juridică și jurisprudența.

Este recomandabil ca judecătorii, în general să se specializeze în cadrul formelor de învățământ postuniversitar și, în special, prin înscrierea la doctorat, care reprezintă forma cea mai înaltă de organizare a învățământului superior.

Aceasta întrucât un judecător slab pregătit sau ignorant este predispus mai ușor la dependență în raport cu alte autorități sau cu justițiabili.

De altfel Legea pentru organizarea judecătorească prevede, în dispozițiile sale, că judecătorii sunt obligați să efectueze periodic, conform programării, aprobate de ministrul justiției, stagii de pregătire sau de perfecționare profesională.

Independența unui judecător implică din partea persoanei fizice investită cu această funcție anumite calități morale, între care amintim: curaj, obiectivitate și erudiție.

Așadar toate elementele analizate trebuie să grefate pe caracterul și pe profilul moral al persoanei investite în funcția de judecător, pentru că scopul ultim al asigurării independenței îl reprezintă pronunțarea unor hotărâri judecătorești legale, temeinice și demne de încrederea societății.

3. Actul jurisdicțional – principalul act elaborat de judecători

În activitatea desfășurată, judecătorul dispune de două prerogative esențiale, respectiv:

- aptitudinea de a soluționa conflictele deduse judecății, ceea ce presupune puterea de a „spune dreptul” – jurisdicție;
- aptitudinea de a ordona executarea hotărârilor care au rămas definitive - imperium;

Prin noțiunea de **act jurisdicțional**, se înțelege actul prin intermediul căruia judecătorul pronunță dreptul.

Cel mai important act jurisdicțional îndeplinit de judecător îl constituie hotărârea judecătorească.

Hotărârea judecătorească reprezintă actul procesual prin intermediul căruia instanța de judecată statuează asupra cauzei deduse judecății.

În literatura juridică **procesual-penală**, noțiunea de hotărâre judecătorească prezintă două accepțiuni:

- într-un sens larg – lato sensu – hotărârea judecătorească desemnează actul procesual prin care instanța soluționează cauza penală;
- într-un sens restrâns – stricto sensu - hotărârea judecătorească reprezintă actul ultim, final al instanței de judecată.

Deoarece în procesul penal român judecata – ca fază procesuală – se poate desfășura în trei grade de jurisdicție legiuitorul a clasificat hotărârile judecătorești în funcție de gradul de jurisdicție în care sunt pronunțate.

Astfel, hotărârile judecătorești pot fi pronunțate în primă

instanță sau după caz, în căile de atac (ordinare sau extraordinare).

În raport de problemele pe care le rezolvă instanța de judecată, sunt clasificate în: hotărâri prin care se rezolvă fondul cauzei și respectiv hotărâri prin care sunt rezolvate alte chestiuni impuse de desfășurarea procesului penal.

Art. 311 Cod procedură penală prevede că hotărârile judecătorești cuprind trei categorii: sentințe, decizii și încheieri.

În dispozițiile art. 311 alin. 1 Cod procedură penală se precizează că sentința este hotărârea prin care cauza este soluționată de prima instanță de judecată sau prin intermediul căreia instanța se dezinvestește fără a soluționa cauza.

Art. 345 din Cod procedură penală prevede că în soluționarea unei cauze penale, instanța de judecată hotărăște prin sentință, care poate fi, după caz, de condamnare, de achitare sau de încetare a procesului penal.

O altă situație în care instanța pronunță o sentință este cazul în care aceasta se dezinvestește fără a soluționa cauza penală. Intră în această categorie hotărârile judecătorești prin care instanța își declină competența, în conformitate cu art. 42 Cod procedură penală sau hotărârile prin care instanța de judecată restituie cauza la procuror pentru refacerea sau completarea urmăririi penale (art. 332 și art. 333 Cod procedură penală).

De asemenea, prima instanță de judecată va pronunța o sentință penală în situația în care soluționează o cale de atac extraordinară.

Potrivit dispozițiilor art. 403 alin. 3 Cod procedură penală, cu ocazia judecării în principiu a cererii de revizuire,

instanța dispune prin **încheiere**, admiterea în principiu a cererii de revizuire sau prin **sentință** va dispune admiterea sau respingerea cererii de revizuire în fond.

Decizia este – în conformitate cu prevederile art. 311 alin. 2 Cod procedură penală – hotărârea judecătorească prin care instanța se pronunță asupra apelului, recursului, recursului în anulare, recursului în interesul legii precum și hotărârea pronunțată de instanța de recurs cu ocazia rejudecării cauzei.

Încheierile sunt toate celelalte hotărâri judecătorești, date de instanțele de judecată în cursul judecării cauzei (art. 311 alin. 3 Cod procedură penală).

Instanța de judecată rezolvă, prin intermediul încheierilor de ședință, toate chestiunile care nu implică necesitatea pronunțării unei sentințe sau a unei decizii.

În materie penală, prin încheierea de ședință, instanța de judecată poate dispune: amânarea cauzei penale pentru lipsa de apărare fie la cererea părții, fie din oficiu; admiterea sau după caz respingerea unor probe; luarea, înlocuirea sau revocarea măsurilor preventive.

În materie **procesual – civilă**, hotărârea judecătorească este definită ca reprezentând actual final și de dispoziție al instanței de judecată prin care se soluționează, în orice cauză civilă, conflictul dintre părțile litigante.

Analiza tezei subscribe anterior ne edifică asupra următoarelor două trăsături distinctive (caracteristice) ale hotărârilor judecătorești:

- este actul concluziv al judecării sau cu alte cuvinte, este ultimul act prin care instanța de judecată realizează sinteza activității procesuale care s-a desfășurat în cauza soluționată;
- este actul prin care instanța de judecată își exercită

puterea de a decide și de a ordona asupra modului în care s-a impus soluționarea neînțelegerilor care s-au ivit între părțile litigante.

În privința denumirilor date hotărârilor judecătorești – în materie civilă – sunt de reținut precizările făcute prin dispozițiile art. 255 din Codul de procedură civilă. Textul menționat prevede: „Hotărârile prin care se rezolvă fondul cauzei în primă instanță se numesc **sentințe** iar hotărârile prin care se soluționează apelul, recursul, precum și recursul în interesul legii ori recursul în anulare se numesc **decizii**.

Toate celelalte hotărâri date de instanță, în cursul judecății se numesc **încheieri**”.

În literatura juridică procesul civil s-a adoptat mai multe criterii în vederea clasificării hotărârilor judecătorești:

Din punct de vedere al duratei lor în timp, hotărârile judecătorești se clasifică în:

- hotărâri propriu-zise, prin care se rezolvă fondul unei cauze și care au, de regulă, o acțiune nelimitată în timp;
- hotărâri provizorii, care au caracter temporar, prin intermediul lor luându-se măsuri vremelnice pe timpul judecării cauzei (hotărâri prin care se iau măsuri asiguratorii în timpul judecării proceselor de divorț – art. 613² (Cod procedură civilă).

Este de observat că hotărârile provizorii sunt independente de fondul cauzei; ele pot fi atacate în mod separat cu apel mai înainte de pronunțarea soluției finale.

Remarcăm, de asemenea, că hotărârile judecătorești provizorii, la finalul litigiului, după împrejurări urmează a fi menținute, modificate sau desființate.

Din punct de vedere al posibilităților de a fi atacate cu

recurs, hotărârile judecătorești sunt:

- hotărâri definitive care sunt susceptibile de a fi atacate cu recurs. Art. 377 alin. 1 Cod de procedură civilă prevede că sunt hotărâri definitive, hotărârile date fără drept de apel, hotărârile date în primă instanță care nu au fost atacate cu apel și hotărârile date în apel prin care se rezolvă fondul pricinii;

- hotărâri irevocabile care nu mai sunt susceptibile de a fi atacate cu recurs.

Art. 377 alin. 2 Cod de procedură civilă prevede că sunt hotărâri irevocabile, hotărârile date în primă instanță fără drept de apel nerecurate; hotărârile date în apel nerecurate; hotărârile date în recurs, chiar dacă prin acestea s-a soluționat fondul pricinii și orice alte hotărâri care potrivit legii nu mai pot fi atacate cu recurs.

Din punct de vedere al conținutului, hotărârile judecătorești în materie civilă se clasifică în:

- hotărâri integrale care rezolvă în întregime litigiul între părți, dezinvestind instanța de judecată de întreaga cauză;

- hotărâri parțiale care sunt acele hotărâri judecătorești care se pronunță în cazul în care pârâtul recunoaște o parte din pretenția reclamantului și acesta acceptă să se dea o hotărâre în măsura recunoașterii (art. 270 Cod de procedură civilă).

Având în vedere modalitatea de „condamnare”, hotărârile judecătorești în materie civilă sunt:

- hotărâri cu o singură „condamnare”, prin care pârâtul este obligat către reclamant la efectuarea unei singure prestații: predarea unui bun determinat, efectuarea unei lucrări sau plata unei sume de bani etc.

- hotărâri cu „condamnări” alternative, sunt acelea care conțin două obligații pentru pârât dintre care una este

principală iar cealaltă secundară, (pârâtul poate fi obligat la predarea unui bun mobil iar în caz de refuz poate fi obligat la plata contravalorii bunului mobil respectiv).

Am realizat o analiză succintă a principalului act jurisdicțional pentru ca să procedăm în continuare la stabilirea unor criterii în raport de care se poate identifica și delimita actul jurisdicțional privit în mod generic.

În literatura juridică de specialitate au fost formulate o serie de criterii formale, funcționale și organice în vederea delimitării actului jurisdicțional.

3.1. Criteriul formal al actului jurisdicțional

Sub aspect formal trebuie să remarcăm că judecătorul se exprimă prin decizii de speță care, de regulă, produc efecte în raport cu părțile din proces. Soluția dată de judecător privește un caz particular și în consecință ea nu are un caracter universal general și abstract identic cu cel al actelor juridice normative. Tocmai de aceea în dreptul pozitiv (art. 4 Cod civil) s-a prevăzut că: „este oprit judecătorului de a se pronunța, în hotărârile ce dă, pe cale de dispoziții generale și reglementare, asupra cauzelor ce-i sunt supuse”.

Judecătorul se exprimă întotdeauna prin decizii ulterioare.

Astfel, raporturile juridice procesual penale stabilite în procesul penal – și cu prioritate raportul juridic procesual penal fundamental dintre organele judiciare penale și inculpat – au drept obiectiv stabilirea, clarificarea și rezolvarea raportului juridic penal de conflict dintre societate, reprezentată prin organele statului, și infractor.

Judecătorul nu intervine în scopul prevenirii unei eventuale încălcări a unui drept subiectiv; el este chemat să statueze asupra unei stări conflictuale existente fie ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni (în procesul penal), fie ca urmare a nesocotirii unui drept subiectiv civil – patrimonial sau personal – nepatrimonial – pretins a fi încălcat sau nerecunoscut (în procesul civil).

Așa cum am precizat anterior, judecătorul se pronunță prin acte solemne denumite hotărâri judecătorești care trebuie să fie motivate pentru a se dezvălui raționamentul, în fapt și în drept, care a determinat adoptarea soluției.

În sfârșit, tot sub aspect formal, precizăm că întreaga activitate a judecătorului se desfășoară sub forma unui proces, după o procedură prestabilită care impune, de principiu, publicitatea dezbaterilor, contradictorialitatea, oralitatea și garantarea dreptului la apărare.

3.2. Criteriul funcțional de delimitare a actului jurisdicțional implică asigurarea independenței judecătorului.

Rațiunea de existență a judecătorului este legată de soluționarea cauzelor deduse judecății în condiții de independență și de imparțialitate.

Actul judecătorului presupune o constatare rezultată din verificarea faptelor preexistente prin intermediul probelor administrate și încadrarea acestora în normele juridice în vigoare la momentul soluționării cauzei.

În acest fel judecătorul exprimă practic voința legii în cazul particular dedus judecății. Aceasta deoarece judecătorul independent în raport cu celelalte puteri constituite în stat și imparțial în raport cu părțile din proces este supus dreptului pozitiv, voinței legii.

Datorită faptului că judecătorul verifică conformitatea faptelor litigioase în raport cu normele de drept, actul jurisdicțional elaborat de aceasta prezintă o caracteristică particulară materializată în autoritatea de lucru judecat.

Judecătorul pronunțând actul jurisdicțional se dezinvestește, iar cauza respectivă nu mai poate face obiectul unui alt proces.

Voința legii este ca orice hotărâre judecătorească cu autoritate de lucru judecat să fie prezumată că exprimă adevărul și în consecință să posede forță executorie, astfel încât în caz de opunere să poată fi pusă în executare prin intermediul coerciției etatice, cu ajutorul organelor de stat.

Referitor la autoritatea de lucru judecat care este tratată ca un element funcțional al actului jurisdicțional, precizăm că în doctrina juridică se face distincție între excepția lucrului judecat și prezumția lucrului judecat.

Excepția lucrului judecat presupune identitate de acțiuni, adică identitate de părți, obiect și cauză.

Prezumția lucrului judecat privește identitatea de chestiuni în două cauze diferite.

În jurisprudență s-a făcut precizarea că principiul autorității lucrului judecat privește și împiedicarea „...contrazicerilor în sensul că drepturile recunoscute unei părți sau constatările făcute printr-o hotărâre definitivă să nu fie contrazise printr-o altă hotărâre ulterioară, dată în alt proces.”¹⁾

Considerăm că, în mod indirect, prezumția lucrului judecat este reglementată în dispozițiile art. 22 alin.1 Cod procedură penală, care prevede: „Hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței

¹⁾ Tribunalul Suprem, decizia nr. 1849 / 1982, în Culegerea de decizii a T.S. pe anul 1982, pagina 114

civile care judecă acțiunea civilă, cu privire la existența faptei, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia.”

3.3. Criteriul organic al actului jurisdicțional

Criteriul organic implică posibilitatea refacerii actului jurisdicțional prin intermediul căilor de atac.

Astfel, deși pentru anumite cauze calea de atac ordinară a apelului este exclusă, nefiind prevăzută de lege, respectiva hotărâre judecătorească (sentință, decizie sau încheiere) poate fi supusă controlului prin utilizarea căii de atac ordinară a recursului.

În concepția noastră criteriul organic al actului jurisdicțional se materializează prin aplicarea principiului general admis al instanțelor succesive.

În doctrina juridică occidentală autorii s-au concentrat asupra unor elemente care delimitează acul jurisdicțional, respectiv: rezolvarea unui litigiu; în conformitate cu dreptul; potrivit anumitor forme; printr-un organ al funcției jurisdicționale a statului.¹⁾

Concluzionând în privința identificării justiției ca putere autonomă în stat trebuie să precizăm că această teză a întâmpinat dificultăți încă de la apariția și consolidarea principiului separației puterilor în stat.

Montesquieu, marele teoretician, autor al principiului separației puterilor, a considerat că „dintre cele trei puteri despre care vorbim, puterea judecătorească este într-un anumit sens nulă”.

Leon Duguit în *Tratatul de Drept Constituțional*, publicat în anul 1923, la Paris, consideră că pentru a admite existența

¹⁾ Montesquieu, *De l'esprit des lois*, traducere în limba română de Dan Bărrău, Editura științifică, București, vol. I, pag. 200.

autonomă a puterii judecătorești trebuie în prealabil demonstrat că în afara funcțiilor legislativă și executivă, statul exercită încă o funcție și anume cea jurisdicțională, care are în conținutul său acte juridice ce nu aparțin nici uneia dintre celelalte puteri.

Autorul menționat apreciază că delimitarea actelor ce aparțin exclusiv puterii judecătorești este dificil de realizat, întrucât actele juridice nu pot fi decât acte cu caracter normativ prin care fie se stabilesc reguli noi, fie se suprimă ori se modifică reguli vechi și respectiv acte administrative prin intermediul cărora se creează, se suprimă ori se modifică situații de drept obiectiv sau situații de drept subiectiv.¹⁾

Acest punct de vedere este puternic contestat de alți autori care susțin că împărțirea acestei teze ar submina independența justiției. De altfel, luarea măsurilor în vederea aplicării legii și judecarea proceselor care se nasc din aplicarea textului legii, reprezintă două aspecte diferite, corespunzătoare în parte, la două funcții statale deosebite.

Datorită acestui fapt, puterea judecătorească constituie o putere distinctă în stat în special în raport cu puterea executivă.

Delimitarea puterii judecătorești în raport cu celelalte puteri constituite în stat rezultă din determinarea specificității funcției de jurisdicție față de funcțiile de legiferare și respectiv de executare a legilor.

Tocmai în acest scop în doctrina juridică au fost enunțate criteriile de delimitare a actului jurisdicțional (formal, funcțional și organic), criterii care au în vedere obiectul activității jurisdicționale și modul în care este organizată și

¹⁾ Léon Duguit, *Traité de droit constitutionnel*, duxième édition, tom deuxième, Paris, 1923, pag. 308 și următoarele.

funcționează justiția.

În premisele activității puterii judecătorești un rol primordial aparține ordinii normative, adică modului de desfășurare a relațiilor sociale, stabilite între membrii societății, în baza sistemului predeterminat a normelor de drept.

Tot o premisă a activității justiției este concretizată în producerea unor fapte de încălcare a normelor juridice, generatoare de prejudicii în privința drepturilor subiective ale subiecților de drept, ocrotite de ordinea normativă.

Rezultă că rațiunea de a exista a puterii judecătorești o constituie restabilirea echilibrului social stabilit prin normele de drept, ca urmare a examinării cazurilor litigioase și a sancționării comportamentelor ilicite.

A judeca înseamnă a declara care este dreptul ce se aplică în fiecare situație litigioasă, idee plastic sugerată de sintagma *juris-dictio*.

Activitatea jurisdicțională apare ca o activitate net distinctă în raport cu cea legislativă.

Judecătorul nu creează norme juridice; acesta veghează la aplicarea legii în cazurile de speță cu care a fost sesizat.

Această idee comportă amendări în sensul că judecătorul este obligat să creeze dreptul acolo unde acesta nu există.

Art. 3. Cod Civil Român precizează: „Judecătorul care va refuza de a judeca, sub cuvânt că legea nu prevede, sau că este întunecată sau neîndestulătoare, va putea fi urmărit ca culpabil de denegare de dreptate”.

Deci funcția jurisdicțională, deși subordonată legii, comportă pentru judecător o anumită libertate, în interiorul căreia acestuia îi revine competența de a stabili într-un mod autonom dreptul.

Aceste considerente nu acreditează ideea că activitatea jurisdicțională creează dreptul, deoarece soluția pronunțată de judecător, în lipsa unei prevederi legale, este doar o rezolvare de speță, ea neavând un caracter universal și general-obligatoriu.

Din punct de vedere al organizării puterii judecătorești precizăm că dreptul pozitiv (obiectiv), respectiv Constituția României și Legea pentru organizarea judecătorească, consacră puterea judecătorească ca fiind etatică, distinctă.

Constituția României structurează puterea suverană și indivizibilă a statului în „autorități publice”. Astfel în cap. VI din titlul III al Constituției sunt expuse principiile generale ale organizării judecătorești.

În dispozițiile art. 1 din Legea pentru organizarea judecătorească nr. 92 / 1992, republicată, se prevede că: „Puterea judecătorească este separată de celelalte puteri ale statului, având atribuții proprii ce sunt exercitate prin instanțele judecătorești, în conformitate cu principiile și dispozițiile prevăzute de Constituție și de celelalte legi ale țării.” (art. 1 alin. 2 din Legea nr. 92 / 1992, republicată).

Acest text legal reprezintă unul dintre argumentele fundamentale care impune concluzia logică că în România este consacrat și aplicat principiul separației puterilor în stat și că justiția, puterea judecătorească este organizată ca una din cele trei puteri ale statului, alături de puterea legislativă și de puterea executivă.

CAP. II. CONSACRAREA PRINCIPIULUI INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNEASCĂ

ASPECTE DE ORDIN ISTORIC (1730 – 1831)

Necesitatea reorganizării judecătorești a apărut în Țările Române pentru a se evita extinderea regimului capitulațiilor în materie judecătorească.

Pentru început vom trata succint organizarea judecătorească și cristalizarea principiilor generale procesuale, începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și până la adoptarea Regulamentelor Organice.

Domnitorul Constantin Mavrocordat a introdus judecata veliților boieri, după cea a ispravnicilor de județ și mai înainte de cea a Divanului domnesc. Practic această judecată o putem asimila – în accepțiunea modernă – cu o judecată a unei instanțe de apel.

Împreună cu măsura adoptată de același domnitor în anul 1739, de numire a unor ispravnici judecători sau comisari-boieri, salarizați de visteria statului, pentru a desfășura activitatea de judecată, acesta noi instanțe, deși nu au avut un caracter permanent, au marcat începutul specializării slujbașilor statului cu atribuții judecătorești, separate de cele administrative și constituirea unor instanțe nu caracter colegial.

Ocupația rusească a Țărilor Române din perioada războiului din 1768-1774 a favorizat urgentarea reorganizării judecătorești, prin introducerea de către comandamentul țarist,

în ambele Principate, a unor măsuri după modelul instanțelor rusești, care ulterior au fost menținute și legiferate în Țara Românească de Alexandru Ipsilanti prin hrisovul din anul 1775¹⁾ și în Pravilniceasa condică, iar în Moldova de domnitorul Alexandru Moruzi, în anul 1792.

Pravilniceasa condică prevedea, în esență, din punct de vedere organizatoric următoarele instanțe de judecată:

I. **Judecătorile de la județe**, care erau compuse dintr-un judecător, ajutat la ținerea condicilor de un logofetel și de alți doi slujitori pentru diverse treburi. Ispravnicul județului își păstrează în această perioadă dreptul de a judeca, fie singur, fie împreună cu judecătorul. Judecătorii aveau competență deplină, generală în soluționarea proceselor civile dintre țărani, scop în care aplicau obiceiul pământului și legile scrise privitoare la plugari. Judecătorii aveau aptitudinea de a efectua cercetări și în cauzele penale cu excepția infracțiunilor considerate de o gravitate sporită (cu un grad de pericol social ridicat).

Din aspecte menționate anterior reținem că în perioada de referință principiul separației puterilor în stat nu se cristalizase pe deplin deoarece, deși au fost instituționalizați judecători speciali, profesioniști, totuși s-a practicat și ulterior sistemul cumulării atribuțiilor administrative și judecătorești de către ispravnic.

II. O altă categorie de instanțe de judecată consacrată de Pravilniceasa condică o reprezintă **departamentele**.

¹⁾ „Hrisov cu ponturi în ce chip să urmeze dumnealor boierii judecători de pe la rânduitele mese” (anul 1775).

După modelul rusesc, departamentele au fost instanțe compuse din mai mulți judecători, cu competență specială, civilă sau penală.

Instanțele considerate a doua categorie de departamente erau instanțe cu competență în materie civilă.

La București existau două astfel de instanțe; un departament încadrat cu opt judecători și altul încadrat cu șapte judecători.

La Craiova există o judecătorie cu competență civilă, compusă din patru boieri, înființată în anul 1785 de domnitorul Mihail Sutu.

Hotărârile civile erau duse la îndeplinire în Țara Românească de către marele hatman, dregătorie înființată în anul 1793 de Alexandru Moruzi.

La Iași, tot domnitorul Al. Moruzi înființează în anul 1792 departamentul al doilea pentru pricinile civile mai mici și divanul judecătoresc pentru cauzele de o importanță deosebită. Hotărârile acestor instanțe erau aduse la îndeplinire de către vornicul de aprozi, slujbă înființată în locul vechiului vătaf de aprozi, de către domnitorul Al. Mavrocordat între anii 1782-1785.

În materie penală s-a înființat la București cel de-al doilea departament, numit „departamentul vinovațiilor” sau „criminalion”. O instanță similară s-a înființat și la Craiova, de către N. Caragea, în anul 1782, compusă din trei boieri împreună cu cel de-al doilea armaș.

Un „departament al afacerilor criminale” a început să funcționeze și la Iași începând cu anul 1793. Această instanță a fost reorganizată în anul 1820 de către domnitorul Mihail Suțu.

Un departament special deosebit de important o fost „departamentul străinilor pricini” din Țara Românească, înființat în anul 1812 iar la Iași „departamentul treburilor străine” destinat să judece procesele dintre supușii străini și localnici.

Pentru infracțiunile cu un grad redus de pericol social – cu caracter polițienesc – la București, s-a înființat, de către Pravilniceasca condică, spătăria și agia, prima pentru infracțiunile săvârșite în mahalale iar cealaltă pentru cele comise în zona rezidențială.

De principiu, în Moldova reforma departamenturilor s-a permanentizat mai greu din cauza condițiilor și structurilor feudale mai puternice.

III. Departamentul veliților boieri de la București, compus din boieri de rangul I în funcții și din trei mazili veliți precum și Divanul Olteniei de la Craiova, compus din cinci mari boieri, constituiau **prima instanță** de judecată pentru cauzele în care părțile litigante erau boieri și respectiv **instanță de apel** pentru hotărârile pronunțate de celelalte departamente.

Apelul se putea declara în termen de 60 de zile.

IV. **Divanul domnesc** constituia instanța supremă și era compus din boieri veliți sub președinția domnitorului.

Înmulțirea proceselor în urma dezvoltării economiei și necesitatea de a finaliza cu celeritate procesele aflate pe rolul instanțelor a determinat o înmulțire a instanțelor judecătorești precum și inițierea unei specializări a judecătorilor în raport de materie și de competență.

Totuși boierii au monopolizat funcțiile judecătorești la

toate instanțele de judecată.

Progresul realizat s-a concretizat în începutul separării atribuțiilor judecătorești de cele administrative, apariția completelor de judecată în locul judecătorilor de judecată în locul judecătorilor unici și specializarea judecătorilor.

Înnoiri s-au făcut și în reglementarea desfășurării procesului, materializate în: introducerea condicilor de judecată la toate instanțele, obligativitatea redactării hotărârilor și a motivării acestora, cu indicarea temeiului de drept pe care se întemeiază soluția adoptată, ceea ce a condus la o îngădire a arbitrarului judecătorilor.

Aceste situații concrete au determinat adaptarea unei politici de început de impunere a supremației legii.

Totuși judecătoria mai păstrează o largă autonomie de voință în aprecierea pedepselor, în special cu privire la individualizarea acestora.

Pentru înlesnirea tranzacțiilor, care devin mai numeroase, se permite reprezentarea în justiție în procesele civile prin „vechili”, adică mandatar sau avocați, denumiți și „vechili de judecăți”.

În noile condiții de dezvoltare a tranzacțiilor se modifică și sistemul de probe. În locul vechilor „probe” cu caracter mistic, capătă întâietate dovezile cu acte, mărturiile martorilor oculari, cercetările întreprinse în instanță, cu oprirea utilizării torturii și a jurătorilor¹⁾, dar cu menținerea jurământului pentru situațiile în care proba nu se poate face printr-un alt mijloc de dovadă.

¹⁾ Jurătorii se utilizau în mod exclusiv în procesele de hotărnicie (grânțuire).

Tot o noutate în organizarea judecătorească o constituie obligativitatea judecătorilor de la județe de a ține condici pentru vânzările de moșii, transcriind zapisele și foile de zestre, toate acestea constituind începuturi de organizare a publicității tranzacțiilor imobiliare și a activității notariale.

Elemente noi în organizarea proceselor sunt concretizate în unele reguli și proceduri speciale.

Supunerea judecătorului față de lege, obligația de a motiva hotărârile și de a se adresa domnitorului țării pentru interpretarea dispozițiilor neclare ale legii, introducerea instituției recuzării judecătorului în situația în care acesta are interese comune sau este rudă cu una dintre părți, interzicerea de a exercita acte de comerț sau de a deține alte funcții, consacrarea salarizării judecătorilor și a pedepselor pentru infracțiuni de luare de mită, toate aceste reguli au creat judecătorului o poziție nouă, de independență și imparțialitate, caracterizată prin îngrădirea arbitrariului și încadrarea strictă în aparatul statului centralizat, astfel ca prin scoaterea lui de sub influențele exterioare, să asigure o bună desfășurare a activității judecătorești.

Sub aspect procesual, recunoașterea cu precădere a forței probante a înscrisurilor, introducerea termenelor de prescripție a acțiunilor – pe lângă cele referitoare la proprietate și la dreptul de opțiune al moștenitorului, reglementate anterior – precum și reglementarea embrionară a autorității lucrului judecat, ¹⁾ urmăresc să asigure facilitarea circuitului civil

¹⁾ Hotărârile întărite de doi domni și judecățile cercetate de trei domni nu mai pot fi atacate – Codul Caragea (VI, cap. 4, art. 9; art. 10).

general în condițiile dezvoltării economice.

Un aspect important în dezvoltarea organizării judecătorești și în cristalizarea principiului independenței judecătorului, îl reprezintă Proiectul de reformă elaborat în anul 1882 în Moldova, de boierii secundari, intrați în istorie sub denumirea de „cărvunari” și intitulat „Cererile cele mai însemnătoare ce se fac din partea obștei Moldaviei ... spre a sluji pământeștii ocârmuirii de temelie”.

Acest proiect a prevăzut următoarele instanțe de judecată:

I. Ispravnicii împreună cu un judecător.

Judecata trebuia începută în primă instanță, la judecătoria ținutului unde se află obiectul cauzei sau persoana fizică chemată în judecată. Această dispoziție avea drept scop suprimarea privilegiilor acordate boierilor mari de a fi judecați, în primă instanță, de instanțe judecătorești ierarhic superioare.

Ispravnicii, fără participarea judecătorului, erau competenți să judece doar cauzele referitoare la încasarea birurilor, economia recoltelor sau buna desfășurare a activității târgurilor.

În capitala Moldovei, la Iași, proiectul prevedea existența unui tribunal al agiei în componența căruia intrau aga și un judecător.

II. Instanța de apel în materie criminală (penală) era în concepția proiectului boierilor secundari, tribunalul penal, considerat ca primă instanță de codul domnitorului M. Suțu, adică tribunalul criminalicesc din Iași, compus din cinci boieri de orice rang.

Proiectul prevedea în materie civilă o instanță specială de

apel, care să înlocuiască judecata veliților boieri, compus din cinci boieri de rangul al doilea.

În privința datei înfățișării la apel acesta urma să fie fixată de prima instanță, ca urmare a manifestării nemulțumirii în privința hotărârii pronunțate la fond, de oricare dintre părți.

III. A treia instanță urma să fie în locul vechiului divan domnesc, divanul întâi, compus din cinci boieri de rangul întâi și doi boieri din fruntea celor de rangul al doilea.

Această instanță era exclusiv o instanță de casare care urma să aibă în vedere doar conținutul actului de dispoziție al instanțelor inferioare.

Proiectul cărvunarilor mai prevedea, ca și legiuirea lui Alexandru Ipsilanti, condicari, pe lângă judecătoriile de ținuturi și logofeți pe lângă celelalte instanțe, precum și cancelarii ale judecătorilor, cu logofeți însărcinați cu evidența și conservarea dosarelor.

Atribuțiile și prerogativele Domnitorului Moldovei urmau să fie substanțial reduse.

Practic aceste prerogative erau menținute în situația în care între instanța de apel și instanța de casare exista un dezacord referitor la soluționarea pricinii.

Art. 34 din Constituția „Cărvunarilor” din 13 septembrie 1822: “ ... Dacă însă de cuvinte de rezon a divanului întâi nu va fi vre-o nedumerire; iar fiind aceasta, atunci să facă iarăși raport la divanul întâi, trimițându-i și actul tot precum a fost și, divanul ori îl va întări, ori prin înfățișare a Domnului, care poate să adune și sfatul obștesc spre mai desăvârșită deslegare

a pricinei, va face obșteasca izbăvire și va da hotărâre...”¹⁾

Un al moment important în dezvoltarea principiilor moderne ale organizării judecătorești îl reprezintă Proiectul de constituție, elaborat de marele logofăt Dimitrie Sturza, în Moldova.

Potrivit acestui proiect, puterea executivă urma să fie separată de puterea judecătorească.

Puterea judecătorească era încredințată divanului pravilnicesc, compus din 15 boieri mari, care erau numiți pe viață.

În concepția inițiatorului proiectului, în Moldova, instanțele judecătorești urmau să fie organizate pe sistemul dublului grad de jurisdicție, respectiv:

- un tribunal alcătuit din trei judecători, aleși de boierii fiecărui ținut și
- divanul pravilnicesc, cu reședința la Iași.

Cu excepția celor două proiecte menționate precizăm că în anul 1827 s-a convenit un aranjament între domnitorul Moldovei Ioniță Sandu Sturza (1822-1828) și marea boierime care a consfințit privilegiul boierilor de orice treaptă de a fi judecați, în primă instanță, de Divanul veliților boieri.

Totuși acest act, deși a avut un caracter retrograd, a introdus în Moldova instituția autorității lucrului judecat.

O sentință pronunțată de Domn în divan, împreună cu mitropolitul, boierii mari și cu divanul veliților căpăta autoritate de lucru judecat sau după expresia utilizată în act

¹⁾ Constituția „Cărvunilor” în Dezvoltarea constituțională a României. Acte și documente, 1741-1991, Ed. Lumina Lex, 1998, autor Conf. dr. Cristian Ionescu, București.

„săvârșea totul în veci”.

Cristalizarea principiilor generale ale organizării judecătorești în perioada 1750 – 1832 precum și instituirea în formă incipientă a separației puterilor în stat și a independenței judecătorilor reprezintă o consecință a intenției manifestată de marea boierime în privința limitării puterii domnești.

&.1. REGULAMENTELE ORGANICE. CONVENȚIA DE LA PARIS. STATUTUL DEZVOLTĂTOR AL CONVENȚIEI DE LA PARIS.

Regulamentele Organice reprezintă practic prima lege fundamentală de organizare a Țărilor Române – Moldova și Muntenia – care au schimbat caracterul formei de stat și au favorizat trecerea lentă de la feudalism la capitalism, după modelul prusac, adică prin aplicarea noilor principii cu prioritate în favoarea claselor dominante.

Cele două regulamente organice au limitat prerogativele domnești și au precizat organele de conducere al fiecărui stat, în acord cu principiul separației puterilor în stat. Deși mai păstrează destule atribuții din cele anterioare, domnitorii Țărilor Române nu mai pot fi considerați, odată cu intrarea în vigoare a regulamentelor organice, monarhi absoluți.

De principiu, domnitorul trebuie să guverneze în conformitate cu legea, voința acestuia nu mai este considerată lege și pe cale de consecință țara și veniturile ei nu mai constituie proprietatea domnului.

Apreciem că sub regimul regulamentelor organice forma de stat a Țărilor Române s-a apropiat de monarhia constituțională.

Cu privire la organizarea judecătorească regulamentele organice prevedeau că puterea judecătorească este separată de puterea „ocârmuitoare”, motivând că aceasta este „de neapărată trebuință pentru buna orânduială în pricini de judecată și pentru paza dreptăților particularilor”.

S-a prevăzut în regulamentele organice principiul

inamovibilității judecătorilor, care însă a fost introdus doar parțial și pe termen limitat.

Costache Conachi, purtătorul de cuvânt al protipendadei Moldovei împotriva amestecului domnului la judecată, membrul al Comitetului format pentru elaborarea Regulamentului Organic al Țării Moldovei s-a declarat împotriva inamovibilității tuturor judecătorilor, inclusiv a celor de la instanța supremă. În opinia sa judecătorii urmau să fie numiți în funcție pe o perioadă de zece ani, căci în acest fel nu vor fi „sub veșnica apărare despre pretențiile ce ar avea lumea asupra lor și pentru că ar lăsa perspective de înaintare Moldovenilor vrednici...prin câștigarea cunoștințelor și învățăturilor trebuincioase la acest loc.”

Îmbunătățirile de substanță aduse de regulamentele organice, în ambele principate, privesc organizarea ierarhică a instanțelor și specializarea acestora.

Din acest punct de vedere prima instanță de judecată o formau **tribunalele sătești** de împăciuire, alcătuite din preot împreună cu trei jurați, câte unul din fiecare categorie țărănească (frunțași, mijlocași și codași), care erau competente să judece litigiile dintre țărani. În situația în care părțile nu se împăcau se puteau adresa tribunalelor județene (ținutale). Litigiile dintre țărani (indiferent din categoria din care făcea parte) și boieri nu erau de competența acestor instanțe.

Ispravnicii județelor sau ai ținuturilor și zapcii plășilor sau ai ocoalelor erau funcționari administrativi care mai păstrau atribuții judecătorești în pricini de poliție (sanționate cu pedepse până la 3 zile de închisoare și până la 50 de lovituri), cauze fiscale sau abateri de serviciu săvârșite de slujbași.

Ispravnicii județelor sau ai ținuturilor erau competenți să judece plângerile formulate de boieri împotriva țăranilor clăcași.

Tribunalele poliției îndreptătoare cu sediul în Iași și la București, erau tribunale administrative care au preluat competența spătăriei și agiei care au fost desființate.

Tribunalele județene și tribunalele ținutale – în Țara Românească și respectiv în Moldova erau instanțe speciale și funcționau în locul vechilor ispravnici judecători.

Aceste instanțe erau compuse din: un președinte, doi membri și un procuror. Ele aveau competență generală în materie civilă, comercială și corecțională.

Când se judecau litigiile de natură comercială, în componerea tribunalului intrau doi negustori. Plângerile țăranilor clăcași împotriva boierilor se judecau de tribunalele județene (ținutale).

Aceste instanțe erau competente din punct de vedere material să soluționeze procesele civile până la valoarea de 1.500 lei, împotriva hotărârilor putându-se exercita calea de atac a apelului la divanurile judecătorești.

Divanurile judecătorești funcționau la Iași, București și Craiova, având fiecare câte o **secție civilă** și o **secție criminală**. La Iași în locul secției criminale funcționa un Tribunal al pricinilor criminalicești.

Ulterior s-au înființat mai multe secții civile ca urmare a volumului mare al dosarelor aflate pe rol.

Divanurile judecătorești judecau în primă instanță și respectiv ca instanță de apel în materie civilă.

Competența după materie, în primă și ultimă instanță, revenea divanurilor judecătorești în cadrul litigiilor civile în

care se afirmau pretenții până la cuantumul de 5.000 lei.

Peste această valoare, judecau cu drept de apel în termen de o lună, cale de atac care putea fi exercitată la Înalțul divan.

Divanurile judecătorești erau constituite din complete de judecată alcătuite din: un președinte, patru asesori și un procuror.

Tribunalele apelative de comerț erau instanțe specializate în materie comercială. Funcționau astfel de instanțe la București și la Iași.

În Moldova, tribunalul apelativ de comerț a fost mutat în anul 1833 de la Iași la Galați.

Art. 335 din regulamentul organic prevedea faptele de comerț care intrau în competența acestor instanțe: vânzările de mărfuri, întreprinderile de manufacturi, de comision și de transport, vasele de navigație, cambia ș.a.

Tribunalele apelative de comerț aveau același compunere ca și divanurile judecătorești cu particularitatea că, în mod obligatoriu, trei dintre asesori erau aleși dintre negustori.

Înalțul divan funcționa la Iași și la București.

Judeca toate cauzele în ultimă instanță, venite în apel de la divanurile judecătorești. Erau compuse din: un președinte (în Țara Românească era de drept președinte Marele Ban), patru membri numiți de domn și trei aleși de Obișnuita obștească adunare.

Art. 281 din regulamentul organic prevedea că membrii Înalțului divan sunt aleși dintre boierii proprietari de moșii pe termen de trei ani, iar pe timpul executării mandatului aceștia se bucură de inamovibilitate.

Divanul domnesc în Moldova era astfel denumit deoarece era prezidat de către domn. Judeca în cazurile de rea

aplicare a legii de către celelalte instanțe, când decizia Înalțului divan nu era dată cu unanimitate de voturi sau când această decizie contrazicea jurisprudența statornică anterior într-o anumită materie.

În anul 1833 Divanul domnesc a fost contopit cu Înalțul divan sub denumirea de **Divan domnesc**, prezidat de către domn, ceea ce a însemnat o creștere a amestecului divanului și implicit a domnitorului în afacerile judecătorești și deci un regres în aplicarea principiului separației puterilor în stat.

În Țara Românească aceeași competență atribuită Divanului domnesc în Moldova o avea **Înalta curte de revizie**, căreia domnul îi trimitea spre judecare cauzele, fără să aibă atribuțiile judecătorești cu care era investit domnul Moldovei. În compunerea Înaltei curți de revizie intrau nouă membri din Înalțul divan sau din Divanul judecătoresc.

Pentru corecta interpretare a legilor de către instanțele de judecată au fost numiți pe lângă domnitorii Principatelor, **legiști ai statului**. În situația în care legea era obscură sau în lipsa reglementării legale, domnitorul avea obligația să se adreseze Obișnuitei obștești adunări pentru ca aceasta să procedeze la interpretarea legală a textului sau eventual să complicească lipsa prin adoptarea unei norme juridice.

La data de 14 noiembrie 1857, s-au formulat plângeri în Divanul ad-hoc al Moldovei prin care s-a cerut independența puterii judecătorești în raport cu puterea executivă.

Sistemul cercetării sentințelor judecătorești de către domn a fost considerat abuziv și de către diplomații statelor străine acreditați la Iași și aceste aspecte au făcut obiectul unui memoriu adresat marilor puteri, în anul 1858.

Conferința celor șapte mari puteri întrunită la Paris, în lunile mai-august 1858, stabilea, printr-o convenție, pe baza

cererilor formulate de adunarea ad-hoc, statutul intern și internațional al Principatelor.

Din punct de vedere politic s-a nesocotit voința românilor de a se constitui într-un stat unitar, conferința dispunând organizarea unei uniuni statale sub denumirea de „Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești”.

Principatele Unite, menținute sub suzeranitatea Porții Otomane, aveau o autonomie garantată „colectiv” de cele șapte puteri (Imperiul Otoman, Imperiul Țarist, Imperiul habsburgic, Anglia, Franța, Prusia și Sardinia).

Convenția de la Paris din anul 1858, a dat satisfacția opiniei publice din Moldova prin adoptarea hotărârii de a înființa o Curte de Casație – Înalta Curte de Justiție și Casație a Principatelor Unite – cu sediul la Focșani, care reprezenta forul judecătoresc suprem al noului stat.

Prin înființarea Înaltei Curți de Justiție și Casație au fost reduse considerabil atribuțiile judecătorești ale domnitorului, care se limitau din punct de vedere practic la două situații: dreptul de grațiere și dreptul de amnistie în materie penală.

În aceeași perioadă, în Muntenia, hotărârile Înaltului Divan erau supuse domnitorului țării de către marele logofăt al dreptății: (ministrul justiției).

Domnitorul era obligat să confirme hotărârile Înaltului Divan în ipoteza în care erau date cu unanimitate de voturi sau în ipoteza în care deși erau date cu majoritate, erau conforme cu sentințele ambelor instanțe inferioare. (Tribunalele județene respectiv Divanurile judecătorești).

Partea interesată putea cere domnului revizuirea cauzei judecate iar acesta trimitea pricina unei a patra instanțe de judecată, respectiv la Înalta Curte de Revizie compusă din: marele logofăt al dreptății, membrii Înaltului Divan, președinții

tribunalelor din București, cu excepția celui care judecase cauza. Hotărârea pronunțată de această instanță obliga pe domnitor să o confirme.

Convenția de pace de la Paris dintre Puterile garante privind Principatele Române 7 / 19 august 1858

“Art. 38. Se va înființa o înaltă Curte de justiție și casațiune, comună ambelor principate. Ea va rezida la Focșani. Se va regula printr-o lege constituirea ei. Membrii săi vor fi inamovibili.

Art. 39. Hotărârile date de Curți și Tribunale în ambele principate vor merge exclusiv la această Curte de casațiune.

Art. 40. Ea va exercita un drept de cenzură și de disciplină asupra Curților apelative și tribunalelor.

Ea va avea drept de jurisdicțiune exclusivă asupra însuși membrilor ei, în materii penale.

Art. 41. Ca Înalță Curte de justiție ea va judeca urmările cari vor fi provocate în contra miniștrilor de către Domn sau de către adunare și va judeca fără apel.”¹⁾

În perioada domniei lui A.I.I. Cuza au fost elaborate două proiecte de Constituții.

Primul proiect a fost elaborat de Comisia Centrală de la Focșani în ședința din data de 9 / 21.10.1859 și s-a intitulat „Proiect de Constituțiune a Principatelor Unite Moldavia și Țara Românească”.

Cap. VI al Proiectului de Constituție a fost intitulat „Despre Puterea judecătorească” și cuprinde dispozițiile din

¹⁾ Conf. univ. dr. Cristian Ionescu, Dezvoltarea constituțională a României. Acte și documente 1741-1991, Ed. Lumina Lex, București, 1998, pag. 255.

art. 96 – art. 114.

Referitor la **statutul judecătorilor** art. 99 alin. 4 prevedea că: „Membrii curții de Casație vor fi neamovibili chiar de la întocmirea ei.”

Art. 100 prevedea că: „... pentru membrii celorlalte Curți și Tribunale o lege specială va hotărî condițiunile de admisibilitate și de înaintare în magistratură, luând de bază aplicarea progresivă a principiului neamovibilității”.

Art. 101 stabilea că: „Curtea de Casație, în acord cu Comisiunea Centrală, va hotărî când trebuie să înceapă a se aplica în toată puterea ca principiul neamovibilității în magistratură. Aceasta se va face prin o anume lege. Atuncea și judecătorii celorlalte instanții se vor numi pe viață; și un judecător nu va putea fi dat afară din serviciu, nici suspendat din funcțiunile sale decât numai după o hotărâre judecătorească.

Până atuncea judecătorii pot fi schimbați de Domn dacă se ridică în contra lor un caz de nemoralitate sau de necapacitate din partea Curții de Apel sau din partea Curții de Casație; iar asupra curților de apel din partea Curții de Casație.”¹⁾

Potrivit proiectului menționat judecătorii Înaltei Curți de Justiție și Casație a Principatelor Unite au dobândit inamovibilitatea din momentul numirii în funcție.

Referitor la ceilalți judecători, proiectul a consacrat principiul inamovibilității care urma să fie aplicat progresiv de către Înalta Curte de Justiție și Casație de comun acord cu Comisia Centrală.

Unul din efectele inamovibilității îl constituia **numirea**

¹⁾ Conf. univ. dr. Cristian Ionescu, op. Citate, pag. 292-293

pe viață a judecătorilor și totodată se preciza că aceștia nu vor putea fi înlăturați din magistratură sau suspendați din funcție decât în baza unei hotărâri judecătorești rămasă definitivă.

Până la aplicarea integrală a principiului inamovibilității cu privire la toate categoriile de judecători cu excepția celor de la Înalta Curte de Justiție și Casație, fiind amovibili, puteau fi înlăturați din magistratură de către domn.

Se observă că deși amovibili potrivit proiectului de Constituție, judecătorii erau îndepărtați din funcția deținută prin Decret al șefului statului fără intervenția ministrului de resort.

Art. 101 alin. final prevedea că: „mutarea unui judecător de la un tribunal la altul nu poate avea loc decât printr-o nouă numire, fiind cu a sa învoire.”

Deci, transferarea judecătorilor în funcțiile din magistratură, se putea realiza, definitiv sau temporar, în mod exclusiv cu acordul prealabil al judecătorului în cauză.

Al doilea proiect de Constituție a fost elaborat din inițiativa Domnitorului Alexandru Ioan Cuza la data de 30 iulie / 11 august 1863.

Acest proiect nu prevedea nici o dispoziție cu privire la puterea judecătorească.

Având în vedere dispozițiile art. 66 din proiect potrivit cărora: Dispozițiunile Convenției (de la Paris)” care nu sunt contra Constituțiunii de față rămân în vigoare până când nu se vor abroga prin drumul legal.”

Deci în ipoteza în care acest proiect ar fi intrat în vigoare, organizarea și funcționarea puterii judecătorești precum și statutul judecătorilor urmau să fie reglementate, în continuare, de dispozițiile cuprinse în Convenția de la Paris din anul 1859.

În urma loviturii de stat care a condus la dizolvarea

Adunării (2 Mai 1864) domnitorul Al.I. Cuza a organizat un plebiscit pentru aprobarea unei noi Constituții, care a fost un act eminent românesc – **Statutul Dezvoltărilor al Convenției de la Paris**.

Deși în textul noii Constituții se prevedea că: „Convențiunea încheiată la Paris în 7 / 19 august 1858, între Curtea Suzerană și între Puterile garante autonomiei Principatelor Unite, este și rămâne legea fundamentală a României”, practic convenția a fost înlăturată, stăvilind drumul instaurării unui regim de tutelă al marilor puteri europene.

Act excepțional de important în privința organizării politice a României moderne, Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris, adoptat în anul 1864, a cuprins prevederi referitoare la organizarea și exercitarea puterilor legislativă și executivă.

În privința puterii judecătorești precizăm că această lege fundamentală a instituit un organ juridic nou – **Consiliul de Stat**, care va avea ca principală atribuție inițiativa legislativă, pe care o exercită împreună cu șeful statului.

Printre legile importante adoptate în perioada 1859-1866 și care interesează în mod deosebit organizarea judecătorească în Principatele-Unite, este legea de înființare a Curții de Casație și Justiție, sancționată la 24 ianuarie 1861, care prevedea că instanța supremă este compusă din **trei secțiuni**: o secție a reclamațiilor, o secție pentru afaceri civile și o secție pentru afaceri penale.

Legea prevedea că această instanță era „una singură pentru întregul Stat al Principatelor Unite – Moldova și Țara Românească”.

&.2. CONSTITUȚIA DIN ANUL 1866 ȘI CONSTITUȚIA DIN ANUL 1923

Titlul III al Constituției din anul 1866 intitulat „Despre puterile Statului”, include cap. IV care purta titulatura „Despre puterea judecătorească”.

Acestui capitol i-au fost alocate două articole: „art. 104: Nici o jurisdicțiune nu se poate înființa, decât numai în puterea unei anumite legi.

Comisiuni și tribunale extraordinare nu se pot crea sub nici un fel de numire și sub nici un fel de cuvânt.

Pentru întreg Statul Român este o singură Curte de casațiune.

Art. 105 (Modificat prin Legea din 8 iunie 1884).

Juriul este statornicit în toate materiile criminale și pentru delictele politice și de presă.

Acțiune pentru daune interese rezultând din fapte și delict de presă, nu se poate intenta de cât înaintea aceleiași jurisdicțiuni. Numai comisiunea juraților va judeca și pronunța asupra daunelor și asupra cuantumului lor”.

Dezvoltarea principiilor constituționale a fost realizată prin Legea pentru organizarea judecătorească, adoptată la data de 4 iulie 1865 și sancționată prin decretul nr. 982 / 04.07.1865, promulgată și publicată la data de 09.07.1865.¹⁾

Art. 1 din Legea pentru organizarea judecătorească din 1865, prevedea că: „Justiția se dă în numele Domnului”.

¹⁾ Legea pentru organizarea judecătorească din 04.07.1865 a suferit modificări la: 16.07.1868; 12.03.1870; 12.11.1871. Aceasta a fost în vigoare până la intrarea în vigoare a legii din 1 septembrie 1890.

Ulterior potrivit modificărilor aduse prin legea din anul 1890, s-a statuat că justiția se împarte în numele legii. Această modificare s-a întemeiat pe dispozițiile Constituției din anul 1866, care a proclamat principiul descentralizării administrative și al independenței comunale.

Art. 3 din Legea pentru organizarea judecătorească din anul 1865, enumera instanțele judecătorești care erau: judecătoriile de plasă, Tribunalele județene, Curțile de Apel, Curțile de Jurați în materie criminală și Curtea de Casație.

Ca urmare a nominalizării realizată prin art. 3 din lege, în mod tacit (implicit) au fost desființate judecătoriile de împăciuire (sătești), dar acestea au fost reînființate, în anul 1879.

Judecătoriile de împăciuire sătești se compuneau din primarul comunei, în calitate de președinte și doi jurați aleși de locuitorii comunei respective. Atribuțiile de grefier erau îndeplinite de notarul comunei.

Judecătoriile sătești judecau cu drept de apel la judecătorul de ocol toate cauzele, (forme de prigonire, asuprire, persecuții, împilare, oprimare), săvârșire pe raza comunei, indiferent de cauza din care ar fi izvorât.

Erau de asemenea, competente să judece acțiunile în pretenții al căror obiect nu depășea 50 lei capital și dobânzi sau care aveau ca obiect bunuri mobile sau debite (creanțe) de orice fel care se judecau în primă și ultimă instanță.

Ulterior aceste instanțe au fost desființate și reînființate prin Legea judecătoriilor de pace din 1 iunie 1896, pentru a fi definitiv desființate prin Legea judecătoriilor de pace din 30 decembrie 1907.

Ca urmare a desființării judecătoriilor sătești, legiuitorul

a creat instituția **ambulantei judecătorești**, prin care judecătorul de ocol era obligat, cel puțin de două ori pe lună, să se deplaseze în comunele rurale din circumscripția lui pentru a judeca la sediul primăriei cauzele ivite între săteni. După primul război mondial datorită greutății întâmpinate în procurarea mijloacelor de transport dispozițiile referitoare la instituția judecătorului ambulant au căzut în desuetudine.

Judecătoriile de plasă se înființau în fiecare plasă sau ocol (subdiviziuni ale județului).

Judecătorii de plasă se împărțeau în trei clase:

- clasa I – cuprindea judecătoriile din orașele: Iași, București, Craiova, Galați, Brăila, Focșani, Botoșani, Giurgiu, Ismail, Ploiești, Bârlad și Turnu – Severin.

- clasa a II-a cuprindea judecătoriile înființate în celelalte orașe, reședințe de județ.

- clasa a III-a are alcătuită din judecătoriile rurale care au funcționat până în anul 1875, deoarece au fost suprimate aceste instanțe, prin Legea din 17 mai 1875. Atribuțiile acestor instanțe desființate au fost preluate, în mod temporar, de exponenții puterii executive (subprefecți).

Competența judecătoriilor a fost legiferată prin Codul de procedură civilă (art. 1 până la art. 53) și a fost modificată succesiv prin legile de organizare a judecătoriilor de ocol din anii: 1879 1894, 1896 și 1908.

Tribunalele județene funcționau în fiecare capitală de județ, raza lor teritorială confundându-se cu aceea a județului (art. 17 din Lege).

Exista și o excepție cu privire la județele din sudul Basarabiei alipite la 1856; Tribunalul Ismail, cuprindea în raza sa teritorială, județele Ismail și Bolgrad.

Fiecare tribunal era compus din una sau mai multe secții.

Astfel, Tribunalul Ilfov avea 5 secții: una corecțională, trei secții civile și una comercială și de notariat. Prin Legea din 17 aprilie 1868 la acest tribunal a mai fost creată o secție corecțională.

Tribunalul Iași avea în componență patru secții: una corecțională și trei civile.

Tribunalul Craiova avea în componență trei secții: una corecțională și două civile.

Tribunalul Galați și Ploiești aveau fiecare câte două secții: una corecțională și una civilă.

Toate celelalte tribunale aveau o singură secție, mixtă, corecțională și civilă.

Legea pentru organizarea judecătorească mai prevedea înființarea **Curților de Apel**, care erau în număr de patru: Curtea de Apel București, Curtea de Apel Iași, Curtea de Apel Craiova și Curtea de Apel Focșani.

În anul 1890 Curtea de Apel de la Focșani a fost mutată la Galați.

În urma alipirii Dobrogei la statul român (1878), a fost înființată a cincea Curte de Apel cu sediul la Constanța, în anul 1914.

Și Curțile de Apel erau organizate pe secții.

Curtea de Apel București era alcătuită din trei secții. Curțile de Apel din Iași, Focșani (ulterior Galați) și Craiova, aveau două secții, iar Curtea de Apel din Constanța avea în componență o singură secție.

Competența Curților de Apel era stabilită prin dispozițiile Codului de procedură civilă.

Curțile cu Jurați au fost instituite pe lângă fiecare Curte

de Apel, pentru aplicarea dispozițiilor Codului de procedură penală referitoare la procedura de judecată a crimelor.

Ulterior, prin legea din 12 iulie 1868 pentru organizarea Curților cu Jurați, ca urmare a modificării art. 246 Cod procedură penală, au fost înființate Curți cu Jurați pe lângă Tribunale. Curtea cu Jurați era competentă să judece cauzele criminale și delictelor de presă și cele politice (art. 24 modificat prin Legea din 08.06.1884 din Constituția de la 1866). Aceasta era compusă dintr-un consilier de Curte de Apel, în calitate de președinte, doi judecători de Tribunal, în calitate de membri și 12 jurați trași la sorți.

Durata sesiunilor Curților cu Jurați era determinată prin Regulamentul adoptat la data de 16 iulie 1868.

Cea mai importantă reglementare a legii de organizare judecătorească din anul 1865 este cea referitoare la inamovibilitatea judecătorilor.

Art. 103 din lege prevedea că președinții și consilierii de la Curtea de Casație și de la Curțile de Apel erau, de drept, inamovibili.

Legea prevedea că inamovibilitatea președinților și judecătorilor de la tribunale urma să se adopte prin lege specială.

Prin Legea de organizare judecătorească din 24.03.1909 a fost acordată inamovibilitatea și membrilor tribunalelor și a judecătorilor de ocoale.

La 1 septembrie 1890 a intrat în vigoare o nouă lege de organizare judecătorească care a comportat mai multe modificări.¹⁾

¹⁾ În anii: 1891; 1892; 1896; 1900; 1901; 1902; 1903 și 1905.

Această lege recunoștea un drept de priveghere și un drept de disciplină asupra corpului judecătoresc.

Dreptul de priveghere se materializează în prerogativa de a trimite înainte Tribunalului disciplinare a unui membru al corpului judecătoresc.

Dreptul de disciplină conferea aptitudinea de a pronunța o sancțiune împotriva unui judecător.

În baza art. 111 din legea menționată ministrul justiției avea dreptul de priveghere asupra membrilor corpului judecătoresc.

Ministrul justiției avea dreptul de disciplină asupra judecătorilor amovibili, asupra membrilor Ministerului Public și asupra funcționarilor auxiliari ai Justiției.

Ministerul justiției poseda dreptul de **disciplină și asupra judecătorilor inamovibili**, cărora le putea aplica sancțiunile disciplinare referitoare la **prevenire și mustrare**. (art. 124 din Legea de organizare judecătorească din 1.09.1890).

Legea de organizare judecătorească din anul 1909 recunoștea, prin dispozițiile cuprinse în art. 168, un drept de priveghere și un drept de disciplină asupra corpului judecătoresc.

Art. 169 preciza că ministrul justiției avea dreptul de priveghere asupra membrilor întregului corp judecătoresc. Acesta exercita această prerogativă, fie în mod direct fie prin inspectorii judecătorești sau prin delegație dată oricărui alt magistrat.

În baza dreptului de priveghere, ministrul justiției avea dreptul de a trimite pe judecătorii inamovibili în judecată disciplinară a Consiliului Superior al Magistraturii sau a Curții

disciplinare.

Art. 173 din lege preciza că ministrul justiției avea „dreptul de disciplină asupra magistraților amovibili și asupra funcționarilor auxiliari ai justiției”.

Legea de organizare judecătorească din anul 1909 recunoștea și președinților Curților de Apel un drept de control bazat pe o disciplină ierarhică asupra judecătorilor de la Tribunalele din circumscripția teritorială a Curții de Apel.

Același drept era recunoscut și președinților de Tribunale asupra judecătorilor de ocol din circumscripțiile teritoriale ale fiecărui tribunal.

În cazul săvârșirii unei abateri de la îndatoririle profesionale, șeful ierarhic deschidea acțiunea disciplinară împotriva celui acuzat, acțiune care se judeca în Camera de Consiliu, iar hotărârea se comunica ministrului justiției spre confirmare și aducere la îndeplinire.

Legea pentru organizare judecătorească din anul 1909 a prevăzut și incompatibilități pentru judecători: de a face acte de comerț, de a reprezenta părțile în proces, de a fi judecați în afacerile lor personale de către judecătorii de la instanțele la care își desfășurau activitatea (unde erau numiți și funcționau în mod efectiv).

După ce printr-o lege publicată la 29.12.1864 în scopul asigurării solemnității ședințelor de judecată, judecătorii au fost obligați ca în timpul judecății să poarte uniformă, legea din 1 septembrie 1890 prevedea că numirile în funcția de judecători nu se puteau face decât dintre persoanele care obținuseră titlul de licențiat în drept.

Spre deosebire de legea de organizare judecătorească din 1865, legea din 1890 prevedea că pentru judecarea abaterilor

disciplinare ale magistraților s-a instituit Tribunalul disciplinar la nivelul Curții de Casație pentru judecătorii inamovibili, urmând ca judecătorii amovibili să fie judecați disciplinar de Tribunalele disciplinare constituie pe lângă Curți de Apel.

Legea de organizare judecătorească din anul 1909 a consacrat noi reglementări în raport cu legea din 1865.

Astfel, a fost instituit examenul de capacitate, ca mijloc de selecționare a acestora și au fost creați inspectorii judecătorești. Totodată legea a înființat Consiliul Superior al Magistraturii.

A fost instituită ordinea ierarhică în care judecătorii urmau să se prezinte la ceremoniile publice și a fost consacrată legislativ ierarhia în corpul magistraților.

Inspectorii judecătorești erau delegați de către Ministerul Justiției dintre consilierii Curților de Apel. Aceștia aveau drept de control și supraveghere asupra judecătorilor de tribunale și de ocoale din circumscripția teritorială a Curții de Apel.

Pentru supravegherea și exercitarea controlului asupra consilierilor de la Curțile de Apel, erau delegați inspectori judecătorești dintre membrii (consilierii) Curții de Casație.

* * *

După primul război mondial s-a remarcat din partea autorităților statului strădania de unificare, în general, a întregii legislații aplicabile pe întreg teritoriul României Mari, inclusiv a legislației referitoare la organizarea puterii judecătorești.

La data de 29 martie 1923 a fost publicată o nouă Constituție, în Monitorul Oficial nr. 282 / 29.03.1923.¹⁾

¹⁾ Constituția a fost sancționată prin Decret-regal la data de 28.03.1923. Ea a fost redactată după modelul Constituției regatului belgian din 25.02.1885.

În cadrul titlului III, intitulat „Despre puterile Statului” este înserat cap. IV denumit „Despre puterea judecătorească”, capitol cărui i-au fost alocate art. 101 – art. 107 din Constituție. Această Constituție reprezintă o modificare și completare a Constituției din anul 1866.

Sub aspectul statutului judecătorilor și a organizării instituțiilor puterii judecătorești precizăm că a fost sancționată o nouă lege pentru organizare judecătorească prin decretul regal nr. 2110 / 25 iunie 1924, care a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 136 / 26.06.1924. Această lege a fost completată prin legea sancționată prin decretul regal nr. 1207 / 13.04.1925 și publicată în Monitorul Oficial nr. 81 / 14.04.1925, precum și prin legea modificatoare din 28.11.1925.

Legea pentru organizarea judecătorească din 1924 a înlocuit vechea lege din 24.03.1909 aplicabilă în vechiul regat și decretul-lege din 09.10.1919 referitor la organizarea judecătorească din Basarabia.

În art. 1 legea unificatoare enunță instanțele judecătorești, în calitatea lor de organe ale puterii judecătorești: Judecătoriile, Tribunalele, Curțile de Apel, Curțile cu Jurați și Înalta Curte de Casație și Justiție.

x. Art. 3 din lege, prevedea că **judecătoriile** erau de trei categorii: urbane, rurale și mixte, în raport de caracterul comunelor care corespundeau circumscripțiilor acestora.

Circumscripțiile judecătorilor urmau să fie stabilite de Ministerul Justiției, cu avizul Consiliului Superior al Magistraturii și cu aprobarea Consiliului de Miniștri.

Competența judecătoriilor era reglementată prin legea judecătorilor de pace. De regulă, judecata se desfășura la sediul judecătoriei.

x. **Tribunalele** – funcționau în fiecare capitală de județ cu una sau mai multe secții.

Există și o excepție, în județul Severin unde funcționau două tribunale, respectiv unul cu sediul la Lugoj și altul cu sediul la Caransebeș.

La fiecare tribunal pe lângă numărul necesar de judecători de ședință existau un număr de judecători care prin delegație îndeplineau atribuții speciale, spre exemplu: judecător de instrucție, judecător sindic, judecător pentru tutele, judecător abilitat pentru a judeca infracțiunile săvârșite de minori.

Judecătorul de instrucție era delegat de ministrul justiției și se afla sub supravegherea procurorului general de pe lângă Curtea de Apel în privința atribuțiilor de poliție judiciară.

La tribunalul de minori putea fi numită asesoare a judecătorului o femeie de cel puțin 30 de ani care a condus cel puțin trei ani o societate de patronaj sau care era licențiată în drept și avea cel puțin un copil legitim. Numirea se realiza temporar, pe un termen de 2 ani iar asesoarea avea numai un vot consultativ.

x. **Curțile de Apel** – erau în număr de 12:

- București – cu 6 secții;
- Cluj și Timișoara – cu câte 3 secții;
- Brașov, Chișinău, Craiova, Galați, Iași și Oradea – cu câte 2 secții;
- Constanța și Târgu Mureș – cu câte 1 secție.

La Curtea de Apel București una dintre secții îndeplinea funcția de Cameră de punere sub acuzare.

La fiecare Curte de Apel, la data de 15 septembrie, se desemnau trei consilieri care formau **Camera de punere sub**

acuzare, cu excepția Curții de Apel București, la care această cameră constituia o secție distinctă.

x. **Curțile cu jurați** funcționau pe lângă fiecare tribunal competent a judeca în toate materiile criminale, delictele politice și de presă, cu excepția cazurilor menționate de art. 26 din Constituția din 1923.

Art. 26 alin. 4 din Constituție prevedea că: „Delictele de presă se judecă de jurați afară de cazurile aci statornicite, cari se vor judeca de tribunalele ordinare, potrivit dreptului comun:

a) Delictele ce s-ar omite împotriva Suveranilor țării, Principelui Moștenitor, membrilor Familiei Regale și Dinastiei Șefilor Statelor Străine și reprezentanților lor;

b) Îndemnurile directe la omor și rebeliune în cazurile când nu au fost urmate se execuțiune;

c) Calomniile, injuriile, difamațiile aduse particularilor sau funcționarilor publici oricari ar fi, atinși în viața lor particulară sau în cinstea lor personală”.

În temeiul unei legi din anul 1931, în situația în care erau mai multe cauze în curs de judecată, Curtea cu Jurați se putea permanentiza pe o perioadă de un an.

Asesorii Curții cu Jurați erau trași la sorți de primul președinte al Tribunalului, dintre judecători, iar acuzarea era susținută de un membru al Curții de Apel sau de unul al parchetului tribunalului respectiv, pe baza delegației procurorului general.

x. **Înalta Curte de Casație și Justiție**, unică pentru întreg statul român, se situa în vârful piramidei sistemului jurisdicțional. Această instanță era compusă din: prim-președinte, trei președinți de secție și 51 de consilieri.

Înalta Curte de Casație și Justiție avea trei secții.

În secții reunite această instanță judeca cauzele politice și acuzațiile formulate împotriva membrilor Consiliului de Miniștri.

Înalta Curte de Casație și Justiție avea drept de jurisdicție exclusivă în privința membrilor care o compuneau, în materie penală.

Pe lângă Curtea de Casație și Justiție erau încadrați un număr de magistrați asistenți. Aceștia erau incluși în cadrul corpului judecătoresc și aveau grad de judecător de Tribunal sau de consilier de Curte de Apel.

Titlul VII al legii reglementa instituția inspectorilor judecătorești.

Inspecția Curților de Apel se realiza prin delegație de cel mult trei consilieri ai Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Inspecția tribunalelor și a judecătorilor se realiza prin intermediul a 2-3 consilieri ai Curții de Apel, în raza cărora se aflau respectivele instituții.

Titlul VIII (art. 61-66) reglementa instituția Consiliului Superior al Magistraturii.

Consiliul avea, în baza legii, următoarele atribuții:

- să își exprime opinia asupra confirmării, numirii și promovării judecătorilor inamovibili;
- să își dea avizul în situațiile în care era consultat de ministrul justiției;
- să îndeplinească orice altă atribuție stabilită de lege.

Consiliul Superior al Magistraturii era prezidat de ministrul justiției. În situația în care de ministrul justiției nu participa la lucrări, președenția Consiliului se exercita de primul-președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție.

În ipoteza în care nici primul-președinte al Înaltei Curți

de Casație și Justiție nu participa la ședință, Consiliul era prezidat de cel mai vechi președinte de secție al Curții de Casație și Justiție sau de consilierul cu rang, caracter și atribuții de președinte.

Legea pentru organizarea judecătorească din 25.06.1924 stabilea atribuțiile de selectare și modul de investire în cadrul corpului judecătoresc.

Condițiile generale pentru admiterea în magistratură, prevăzute de lege, erau:

- cetățenia română;
- exercițiul drepturilor civile și politice;
- serviciul militar satisfăcut.

Condițiile speciale pentru admiterea în corpul judecătorilor aveau în vedere vârsta candidatului, titlurile universitare obținute și promovarea examenului de capacitate.

Funcția de **ajutor de judecător** impunea întrunirea condițiilor generale.

Referitor la condițiile speciale, candidatul trebuie să aibă vârsta cuprinsă între 25 ani și maximum 32 de ani. De asemenea, candidatul trebuia să dețină titlul de doctor în drept, însă în lipsa unor persoane fizice care să posede acest titlu științific se admiteau și candidații licențiați în drept.

Cererile de numire în funcțiile de judecător erau adresate primului președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Acestea erau examinate de o comisie compusă din: un președinte al Curții și doi consilieri de la aceeași instanță, desemnați la începutul fiecărui an de colegiul președințial.

Ministrul Justiției, proceda la numirea judecătorilor dintre candidații declarați admiși de comisie.

Stagiul judecătorilor era de un an și se finaliza cu examen

de capacitate.

Pe perioada stagiului persoana fizică numită în funcție avea calitatea de ajutor de judecător.

Promovarea judecătorilor se realiza cu avizul conform al Consiliului Superior al Magistraturii. În această privință se excepta de la obținerea avizului conform în situația numirii primului – președinte și președinților Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și a procurorului general de la Înalta Curte de Casație și Justiție.

Potrivit art. 126 al legii, funcțiile judecătorești erau incompatibile cu funcțiile publice de orice natură, cu excepția funcțiilor didactice la Facultatea de Drept.

Judecătorii erau opriți să exercite ei înșiși, sub numele soțiilor lor sau prin persoană interpusă, acte de comerț.

Ei nu aveau dreptul să participe la conducerea sau administrarea unei societăți comerciale sau civile.

Judecătorii nu puteau adera la acțiuni politice și nici nu aveau dreptul să ia parte la manifestări cu caracter politic.

Membrii corpului judecătoresc erau inamovibili, cu excepția supleanților, substituiților și ajutorilor de judecători, cărora li se garanta stabilitatea.

De altfel, art. 104 din Constituția din 1923 prevedea că „Judecătorii sunt inamovibili în condițiile speciale pe cari legea le va fixa”.

Disciplina judecătorească se manifesta (concretiza) printr-o **acțiune în priveghere** care presupunea dreptul de notare și control și printr-o **acțiune disciplinară** care avea drept scop aplicarea după forme prestabilite, a sancțiunii disciplinare.

Acțiunea de priveghere – aparține ministrului justiției,

care o putea exercita fie direct, fie prin intermediul inspectorilor judecătorești sau a șefilor ierarhici.

Acțiunea disciplinară se exercita exclusiv de ministrul justiției în cazul în care abaterile disciplinare erau săvârșite de judecătorii amovibili.

În cazul săvârșirii abaterilor disciplinare de către judecătorii inamovibili acțiunea disciplinară se exercita de comisiile disciplinare.

Împotriva judecătorilor inamovibili ministrul justiției avea dreptul de a-i sancționa pentru abaterile comise de la îndatoririle legate de exercițiul funcției.

Sancțiunile care puteau fi aplicate direct de ministerul de resort judecătorilor inamovibili erau: prevenirea sau mustrarea.

Orice altă sancțiune disciplinară nu putea fi aplicată judecătorilor inamovibili decât de comisiile disciplinare.

Această reglementare avea ca efect asigurarea independenței judecătorilor inamovibili în raport cu reprezentanții puterii executive.

* * *

În raport cu reglementările legale anterioare (legile de organizare judecătorească din anii: 1865, 1890 și 1909), legea de organizare judecătorească adoptată la data de 25 iunie 1924 reprezintă o etapă superioară în cristalizarea principiilor generale ale organizării judecătorești și a consolidării statutului judecătorului în România.

Prin determinarea concretă a condițiilor generale și speciale necesare pentru accederea la funcția de judecător, precum și a modului de investire în funcție, s-a creat posibilitatea instituirii unui corp judecătoresc de elită.

* * *

În cele ce urmează, ne vom ocupa de consacarea principiului independenței judecătorilor – prin studierea în ansamblu a statutului judecătorului – în perioada dictaturii regale și a dictaturii antonesciene.

&3. CONSTITUȚIA DIN ANUL 1938. ACTELE DIN PERIOADA SEPTEMBRIE 1940 – AUGUST 1944

Instaurarea regimului autoritar instituit de Regele Carol al II-lea s-a realizat prin intermediul a trei acte de valoare politico-juridică, adoptate în perioada 20.02.1938 – 27.02.1938.

Inițial, la data de 20 februarie 1938 regele a dat o proclamație prin care a prezentat poporului român noua Constituție prin care „se proclamă hotărât înțâietatea Națiunii române, care prin jertfele și credința sa a creat Statul nostru național.”

La data de 25 februarie 1938 a intrat în vigoare prin sancțiune regală legea pentru apărarea ordinii de stat, prin care erau dizolvate grupările politice care periclitaau ordinea publică și socială, în concepția noului regim instituit. Ulterior, la data de 31.03.1938 a intrat în vigoare un Decret – Lege pentru dizolvarea tuturor asociațiilor, grupărilor sau partidelor politice.

În sfârșit actul cu valoarea politico-juridică cea mai însemnată pentru perioada respectivă îl reprezintă noua lege fundamentală, Constituția din data de 27 februarie 1938.

Titlul III al Constituției intitulat „Despre puterile Statului”, cuprindea cap. V consacrat Puterii judecătorești (art. 73-78).

“Art. 73: Nici o jurisdicție nu se poate înființa decât în puterea unei legi.

Comisiuni și tribunale extraordinare nu se pot crea, sub

nici o numire și nici un cuvânt, în vederea unor anume procese fie civile, fie penale sau în vederea judecării unor anume persoane.

Juriul se desființează.

Art. 74: Pentru întreg Statul român există o singură Curte de Casație și Justiție; în secțiuni unite are dreptul de a judeca constituționalitatea legilor și a declara inaplicabile pe acelea care sunt potrivnice Constituției. Judecata inconstituționalității legilor se mărginește numai la cazul judecat.

Curtea de Casație și Justiție se va rosti asupra conflictelor de atribuțiuni.

Dreptul de recurs în casare este de ordin constituțional.

Art. 76: Judecătorii sunt inamovibili. Inamovibilitatea se va statornici printr-o lege specială care va interveni cel mai târziu în termen de șase luni de la promulgarea prezentei Constituții. În acest răstimp sancțiunile disciplinare se vor aplica prin Decret Regal.

Art. 77: Justiția militară se organizează prin lege.

Ar. 78: Contenciosul administrativ este în căderea puterii judecătorești, potrivit legii speciale.

Puterea judecătorească nu are cădere să judece actele de guvernământ precum și actele de comandament cu caracter militar.”¹⁾

Deoarece Constituția de la 27 februarie 1938 a statornicit principiile generale pe baza cărora urmau să se organizeze și să funcționeze autoritățile statului, la data de 27 august 1938 a intrat în vigoare o nouă lege pentru organizarea judecătorească.

Art. 1 din lege enumera instituțiile puterii judecătorești:

¹⁾ Conf. univ. dr. Cristian Ionescu, opere citate, pag. 601.

judecătoriale, tribunalele, Curțile de Apel și Înalta Curte de Casație și Justiție.

Hotărârile instanțelor judecătorești enumerate erau pronunțate în numele legii și erau executate în numele Regelui României.

x. **Judecătoriile** erau organizate pe două grade – judecătorii comunale și judecătorii de pace.

Judecătoriile de pace supravegheau și controlau personalul „încadrat” în judecătoriile comunale.

Judecătoriile comunale funcționau în fiecare comună rurală unde nu își avea reședința o judecătorie de pace.

Judecătoria comună judeca cu un complet de judecată compus din: primarul comunei – în calitate de președinte – și doi membri desemnați de judecătorul de pace, la începutul fiecărui an judecătoresc, dintre foștii funcționari publici, preoți, învățători sau medici domiciliați în comuna respectivă.

Calitatea de grefier era îndeplinită de notarul comunei.

Membrii judecătoriei comunale nu erau incluși în corpul judecătoresc, iar notarul nu era considerat funcționar judecătoresc.

În privința competenței, judecătoriile comunale judecau, fără drept de apel, litigiile dintre locuitorii comunei privind creanțe, revendicări de bunuri mobile fungibile sau obligații de a face până la valoarea de 500 lei, inclusiv. Erau, de asemenea, competente să judece contravențiile constatate de autoritățile administrative, când sancțiunea prevăzută era pedeapsa amenzii de la 50 lei la 500 lei.

Judecătoriile comunale pronunțau hotărâri care se numeau **cărți de judecată**.

Împotriva acestor hotărâri judecătorești se putea exercita

calea de atac a recursului, în termen de 10 zile, la judecătoria de pace.

Judecătorii de pace erau după statutul comunelor care erau incluse în circumscripția lor, de trei feluri: judecătorii urbane, judecătorii rurale și judecătorii mixte.

x. **Tribunalele** – funcționau în fiecare capitală de județ, cu excepția **județului Severin** unde funcționau două tribunale: Tribunalul Lugoj și tribunalul Caransebeș; a **județului Hunedoara**, unde funcționau trei tribunale: Tribunalul Brad, Tribunalul Deva și Tribunalul Hațeg și a județului Alba unde funcționau două tribunale: Tribunalul Alba și Tribunalul Abrud.

La începutul fiecărui an judecătoresc primul președinte al tribunalului delega pe judecătorii care urmau să îndeplinească atribuții specifice: judecător sindic, judecător de instrucție, judecător pentru tutele și curatele.

Cu privire la judecătorul de instrucție, acesta se afla sub supravegherea procurorului general de pe lângă Curtea de Apel, în privința atribuțiilor exercitate pe linie de poliție judiciară.

x. **Curțile de Apel** - erau alcătuite din două sau mai multe secții.

Curțile de Apel, cu excepția celei din București, aveau și câte o secție specială denumită „Secție criminală”. Curtea de Apel din București avea în alcătuire două „Secții criminale”.

Cu excepția Curții de Apel București, la fiecare Curte de Apel, ministrul justiției delega trei consilieri care formau **Camera de Acuzare**.

x. **Înalta Curte de Casație și Justiție** – era unică pentru întreg statul român (art. 74 din Constituția din 1938, coroborat

cu art. 48 din Legea pentru organizarea judecătorească din 27.08.1938). Ea era compusă din: primul președinte, patru președinți de secții și 68 de consilieri.

Cu privire la **statutul judecătorilor**, în art. 60 din lege se prevedea că erau considerați magistrați și făceau parte din corpul judecătoresc: judecătorii și ajutorii acestora, supleanții și judecătorii de tribunal, consilierii Curților de Apel și ai Înaltei Curți de Casație și Justiție, prim-președinții și președinții Înaltei Curți de Casație și Justiție, ai Curților de Apel și ai Tribunalelelor.

Deși excede cercetarea noastră, precizăm că, erau considerați magistrați și membrii de orice grad ai Ministerului Public.

Legea prevedea și posibilitatea reprimirii în magistratură a foștilor magistrați (judecători și procurori – N.A.), dacă aceștia au promovat examenul de capacitate, dacă le-a fost acordată inamovibilitatea și dacă au trecut cel puțin trei ani de la data depunerii demisiei.

Practic, instituția reprimirii în magistratură se referea în mod exclusiv la magistrații care au demisionat din funcție din motive neimputabile. Aceasta deoarece foștii magistrați care au săvârșit abateri disciplinare și care în loc să fie sancționați disciplinar și-au înaintat demisiile, nu puteau fi reprimiți în corpul magistraților.

Art. 96 din legea precizată prevedea că membrii corpului judecătoresc aflați în funcție la data intrării în vigoare a legii (27 august 1938), sunt și rămân inamovibili.

Coroborând dispoziția art. 96 din lege cu art. 76 din Constituție care prevedea că: „... inamovibilitatea se va statornici printr-o lege specială care va interveni în termen de

șase luni ...” rezultă că judecătorii nu au beneficiat de garanția inamovibilității în perioada 27 februarie – 27 august 1938, adică exact șase luni, astfel cum a fost precizat în textul constituțional.

Pe această perioadă de timp inamovibilitatea judecătorilor a fost suspendată.

Ministrul Justiției, Victor Iamandi, preciza în „Expunerea de motive” prezentată, la data de 18 august 1938, în fața Consiliului de Miniștri că: „Inamovibilitatea judecătorilor este doar condiția esențială a unei funcționări normale și imparțiale a justiției. De tăria acestei garanții trebuie să se sfarme toate intervențiile interesate și trebuie să rămână zadarnică orice injoncțiune venită din afară”.

Cu aceeași ocazie, este necesar să precizăm că ministrul justiției a atras atenția asupra consecințelor negative rezultate din înțelegerea eronată a inamovibilității.

“Inamovibilitatea magistraților noștri ajunsese să fie considerată drept un bun definitiv câștigat, iar funcționarea ei, spre cinstea și lauda ordinului judecătoresc, a fost în genere și multă vreme apreciată și elogiată. Trebuie însă să mărturisesc că, la mai mult de un deceniu, la început mai izolat și apoi cu tendințe de generalizare, în cazurile în care priveau ordinea și siguranța Statului și care erau deferite justiției, magistrații au alunecat treptat de pe linia obiectivității și intransigenței legale, manifestând o îngrijitoare toleranță iar uneori chiar o simpatie fățișă pentru acei care tulburau liniștea publică și pregăteau fără nici o grijă de sancțiuni, destrămarea și anarhizarea societății. Am putea spune fără să exagerăm, că trecerea pe dinaintea Justiției ajunsese pentru infractorii din această categorie un stimulent în continuarea acțiunii dizolvante la care

erau angajați, iar hotărârile de permanentă achitare, pe care le primeau de la judecători o periculoasă justificare a abaterilor grave ce le săvârșeau.”

În realitate se pregătea purificarea și sancționarea judecătorilor care nu s-au alăturat noii ordini instituite în stat, de către regimul autoritar.

Dreptul disciplinar consacrat de Legea pentru organizare judecătorească din 27 august 1938

Legea de organizare judecătorească a prevăzut într-un capitol, ansamblul normelor juridice care reglementau abaterile disciplinare.

Textele legale au prevăzut: infracțiunile disciplinare, pedepsele aplicabile, organele de anchetă și cele de judecată.

Partea a VI-a a legii, referitoare la „Dreptul disciplinar”, nu utiliza noțiunea de infracțiune în sensul pe care îl are astăzi în dreptul penal – de faptă care prezintă pericol social, săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală.

În „Dreptul disciplinar” prin noțiunea de infracțiune se desemna fiecare abatere disciplinară, cum ar fi de exemplu: domicilierea magistratului judecător într-o altă localitate decât unde profesează ori absențele de la serviciu, fără concediu, etc. Legea utiliza noțiunea de pedeapsă în sensul de sancțiune disciplinară. Pedepsele disciplinare prevăzute de legea pentru organizare judecătorească din 27 august 1938 erau: prevenirea, mustrarea, eliminarea temporară de la înaintare, suspendarea pe timp limitat, disponibilizarea și destituirea.

În textele legale era explicată fiecare sancțiune

disciplinară în parte.

Spre exemplu, **prevenirea** – ca sancțiune disciplinară constă în încunoștințarea făcută magistratului materializată prin atragerea atenției asupra neglijenței sau abaterii comise și recomandarea de a nu mai repeta fapta. Sancțiunea disciplinară a prevenirii se aplică în scris în mod confidențial.

Judecătorii inamovibili nu puteau fi sancționați, în principiu, decât pe baza unei hotărâri pronunțată de o comisie de disciplină, cu excepția aplicării sancțiunilor disciplinare – prevenirea și mustrarea – care puteau fi aplicate în mod direct de ministrul justiției.

Art. 240 din Legea de organizare judecătorească prevedea că atunci când magistratul (judecătorul – N.A.) se făcea vinovat că a achitat „cu neîndoielnică rea credință sau dintr-o vădită eronată apreciere a faptelor”, pe infractorii care au încălcat legea de apărare a statului sau pe cei care au violat dispozițiile art. 323-326 din Codul penal, judecătorului i se aplică sancțiunea disciplinară (pedeapsa) prin înalt decret regal, în urma întocmirii unui raport motivat al ministrului justiției.

Deci, în această ipoteză judecătorul nu mai era trimis înaintea unei comisii disciplinare în vederea judecării abaterii disciplinare și, eventual, a aplicării sancțiunii disciplinare.

Art. 323-326 din Codul penal erau incluse în Titlul VI – „Crime și delictе în contra liniștii publice”, capitolul III – „Ațâțări, instigări și alte delictе contra liniștii publice”.

Întrucât Constituția din 1938 a desființat Curțile cu Jurați, judecarea crimelor a trecut în competența instanțelor de drept comun, ceea ce a determinat, înființarea unor secții speciale în cadrul Curților de Apel.

Legea a interzis tuturor judecătorilor să colaboreze la

publicații, cu excepția celor de specialitate sau a celor literare. A interzis judecătorilor prerogativa de a critica, în scris sau verbal, pe șefii ierarhici sau acele organe în a căror atribuții intra dreptul de a se pronunța asupra situației lor de membrii a corpului judecătoresc.

Ministrului Justiției i s-a conferit dreptul de a dispune direct suspendarea din funcție a judecătorului până în momentul în care comisia disciplinară pronunța o hotărâre definitivă.

Ministrul Justiției avea dreptul de a suspenda pe un judecător care, în urma raportului motivat al anchetatorului, se dovedea că a participat la o acțiune cu caracter politic.

Legea din anul 1938 a menținut dispozițiile referitoare la numirea femeilor, în calitate de asesoare, la tribunalele de minori.

* * *

Prin Decretul Regal nr. 3051 din 05.09.1940 Generalul Ion Antonescu a fost numit președinte al Consiliului de Miniștri și fost însărcinat cu formarea noului guvern.

Prin Decretul Regal nr. 3052 din 05.09.1940 a fost suspendată Constituția promulgată la 27 februarie 1938 și au fost dizolvate Corpurile Legiuitoare, iar prin Decretul Regal nr. 3053 din 05.09.1940 a fost investit Generalul Ion Antonescu, președintele Consiliului de Miniștri, cu depline puteri pentru conducerea statului român.

În urma rebeliunii legionare, la data de 15 februarie 1941 a fost publicat în Monitorul Oficial nr. 39, Decretul Regal nr. 314 / 14.02.1941 pentru abrogarea Decretului – Regal nr. 3151 din 14 – sept – 1940, pentru crearea Statului Național Legionar.

Din punct de vedere politic la data de 22 iunie 1941, Generalul Ion Antonescu, conducătorul statului, a emis un ordin de zi către Armată¹⁾ prin care solicita ostașilor români să dezrobească Basarabia și partea de nord a Bucovinei, ocupate de sovietici la 28 iunie 1940.

După data de 6 septembrie 1940 nu s-au produs schimbări majore cu privire la organizarea și funcționarea instituțiilor puterii judecătorești.

Starea de asediu proclamată din perioada regimului autoritar al Regelui Carol al II-lea a fost transformată după rebeliunea legionară (21-24 ianuarie 1941), în stare de război.

Principala consecință a acestei stări de fapt și de drept a reprezentat-o creșterea deosebită a importanței instanțelor militare.

Au fost create instanțe militare speciale, constituite din trei generali numiți de Ministerul Apărării Naționale sau în cazuri urgente de către comandantul Armatei sau al Corpului de Armată unde fapta a fost săvârșită.

În perioada amintită, instanțele militare au fost următoarele:

- **Consiliile de disciplină** – funcționau pe lângă fiecare regiment și judecau infracțiuni cu un pericol social specific (concret) redus care erau săvârșite de militari cu grade inferioare.

- **Tribunalele militare** – funcționau pe lângă corpurile de armată și judecau infracțiunile comise de ofițeri și infracțiunile săvârșite de civili, pe care legea le dădea în competența acestor instanțe.

¹⁾ Publicat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 145 / 22.06.1941.

- **Curtea Militară de Casație și Justiție** era competentă să judece recursurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunalele militare. Judeca în primă instanță infracțiunile săvârșite de generali și de către ofițerii magistrați.

În perioada războiului, începând cu 22 iunie 1941, tribunalele militare au fost înlocuite de **Curțile marțiale**, care dispuneau de o conducere proprie iar dispozițiile procedurale aplicabile erau distincte în raport cu cele aplicate de instanțele de judecată civile.

În perioada menționată (septembrie 1940 – august 1944) a intrat în vigoare Legea nr. 726 (decretul nr. 2902 / 29.11.1943, publicat în M. Of. Nr. 258 / 03.11.1943).

În baza noii legi de organizare judecătorească, organele puterii judecătorești erau: Judecătoriile, Tribunalele, Curțile de Apel și Înalta Curte de Casație și Justiție.

Justiția militară, potrivit art. 2 din legea menționată, era organizată printr-o lege specială.

x. **Judecătoriile** – erau urbane, rurale sau mixte în raport de felul comunelor care compuneau circumscripția lor.

Judecătorii de la judecătoriile rurale și de la cele mixte erau obligați să judece o zi pe săptămână și la primăriile din comune rurale, situate la o distanță mai mare de 15 km de comuna de reședință a judecătoriei.

x. **Tribunalele** – funcționau în fiecare capitală de județ. Circumscripția teritorială a tribunalului era identică cu suprafața județului. Acestea erau organizate fie pe o singură secție, fie pe mai multe secții.

Judecătorul de instrucție era delegat printr-o decizie a ministrului justiției dintre judecătorii tribunalului, pe baza recomandării primului – președinte al tribunalului și cu avizul

procurorului general al Curții de Apel.

Primul – președinte al tribunalului desemna pentru o perioadă de doi ani judecătorești, judecătorii care urmau să formeze secțiile tribunalului, judecătorii sindici, judecătorii pentru tutele, curatele și fonduri dotale precum și pe judecătorii desemnați să judece infracțiunile săvârșite de minori.

x. **Curțile de Apel** – erau în număr de 11 pe întreg cuprinsul țării și purtau, de regulă, numele localității unde funcționau.

Erau și două excepții, respectiv: Curtea de Apel din Arad care se denumea Curtea de Apel Arad – Oradea și Curtea de Apel din Sibiu care era denumită Curtea de Apel Sibiu – Cluj.

Fiecare Curte de Apel era organizată pe secții.

Existau și Curți de Apel cu o singură secție – nedivizată.

Conducerea Curții de Apel cu o singură secție era asigurată de **președintele Curții** iar în cazul Curților de Apel cu mai multe secții de **primul președinte**.

x. **Înalta Curte de Casație și Justiție** – era, ca și în reglementările anterioare, una singură pentru întreg statul român. Organizarea și funcționarea Înaltei Curți de Casație și Justiție era stabilită printr-o lege organică.

Pe lângă Ministerul Justiției funcționau două Consilii ale Magistraturii, fiecare cu o competență determinată prin legea de organizare judecătorească.

Există un **Consiliu Superior al Magistraturii** care avea ca atribuții întocmirea tabelelor de propunere pentru numiri și transferări în funcțiile de consilier la Înalta Curte de Casație și Justiție, de prim-președinte sau președinte la Curțile de Apel;

- Un alt **Consiliu Superior al Magistraturii** întocmea tablele de propuneri pentru numirea în funcție sau pentru

transferul în funcțiile de consilieri la Curțile de Apel, de prim-președinți sau președinți de tribunale ori în funcțiile de judecători.

Amândouă Consiliile erau prezidate de ministrul justiției sau în lipsa acestuia, de primul președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție. Dacă nici primul-președinte al instanței supreme nu era disponibil, președinția era asigurată de procurorul general al Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Art. 143 din legea de organizare judecătorească prevede că membrii corpului judecătoresc erau inamovibili, cu excepția judecătorilor stagiați care beneficiau de stabilitate.

Incompatibilitățile judecătorilor prevăzute în Legea nr. 726 / 1943 erau aceleași cu cele prevăzute în Legea de organizare judecătorească din 27 august 1938.

Exista și o excepție referitoare la aptitudinea judecătorilor de a îndeplini funcții administrative pe perioada de timp cât România se afla în stare de război.

Dreptul disciplinar era reglementat în linii generale în mod identic cu cel prevăzut în legea din 1938.

Existau două acțiuni la care erau supuși membrii corpului judecătoresc.

- **o acțiune de priveghere** – care abilita ministrul justiției și pe șefii ierarhici să execute inspecții și controale asupra judecătorilor;

- **o acțiune disciplinară, propriu-zisă** – care se aplica de comisia disciplinară.

La fel ca și în legea din 27.08.1938, ministrul justiției putea aplica în mod direct sancțiunile disciplinare mai ușoare – **prevenirea și musturarea.**

În plus, Ministrul Justiției putea aplica direct

judecătorilor amovibili (stabili) alte două sancțiuni disciplinare: **pierderea salariului pe o durată de până la 15 zile și mustrarea disciplinară**. Aceste două sancțiuni nu puteau fi aplicate de reprezentantul puterii executive decât în privința judecătorilor stagiari (care reprezentau unica categorie de judecători care nu erau inamovibili).

La Înalta Curte de Casație și Justiție funcționau două Comisii disciplinare.

Prima comisie era constituită pentru judecarea membrilor Înaltei Curți de Casație și Justiție.

A doua comisie era formată cu scopul de a judeca disciplinar pe membrii Curților de Apel și pe magistrații – asistenți de la Înalta Curte de Casație. Această comisie avea competența de a judeca apelurile declarate împotriva hotărârilor judecătorești disciplinare pronunțate de Comisiile constituite pe lângă Curțile de Apel.

O noutate absolută în sistemul legislativ românesc a fost reprezentată de instituția **acțiunii recursorii**, reglementată în art. 221 din Legea nr. 726 / 1943. În temeiul acestei norme juridice, judecătorii puteau fi chemați în judecată, prin formularea unei acțiuni recursorii, de către persoanele pe care le-au judecat.

Condițiile prevăzute pentru exercitarea acțiunii recursorii – prevăzute de textul legal – erau:

- să se pretindă că în timpul cercetărilor sau al judecății pricinii judecătorii au lucrat cu viclenie sau au fost mituiți;
- în situația în care legea îi declara răspunzători;
- în caz de tăgadă de dreptate;
- dacă exista o decizie disciplinară de condamnare împotriva judecătorului.

Acțiunea recursorie putea fi introdusă pe rolul instanței după ce, în prealabil, comisiile disciplinare stabileau în mod definitiv vinovăția judecătorului.

Această acțiune se judeca în conformitate cu procedura specială prevăzută de Codul de procedură penală (Codul de procedură penală Carol al II-lea, în vigoare de la 01.01.1937).

Considerăm că prin dreptul de a aplica sancțiuni disciplinare, direct de către ministrul justiției, ca exponent al puterii executive, în privința judecătorilor inamovibili, legile de organizare judecătorească din 1938 și 1943 au afectat serios independența puterii judecătorești.

Faptul că sub imperiul legii din 1943 existau **două** Consilii Superioare ale Magistraturii – unul pentru propunerea consilierilor la Înalta Curte de Casație și Justiție și a prim-președinților și președinților Curților de Apel, iar altul pentru numirea celorlalți judecători – a reprezentat, în opinia noastră, un pas înapoi în consacrarea rolului de garant al independenței judecătorilor a acestei instituții.

Mai mult, faptul că pe lângă Curtea de Casație și Justiție funcționau **două** comisii disciplinare – prima având ca obiect judecarea membrilor Înaltei Curți de Casație și Justiție, iar a doua având competența de a judeca în materia disciplinară, pe membrii Curților de Apel și pe magistrații asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție – lasă impresia aplicării unui regim de judecată și de aplicare a sancțiunii diferențiat în raport de gradul judecătorului care era judecat disciplinar (adică în funcție de instanța la care funcționa în momentul comiterii abaterii disciplinare).

Deși prezintă anumite imperfecțiuni, legile de organizare judecătorească din anii 1938 și 1943, reprezintă momente

importante în dezvoltarea principiului inamovibilității membrilor corpului judecătoresc, principiul care reprezintă „o piatră de temelie” în afirmarea independenței judecătorilor.

De asemenea, a fost îmbunătățită organizarea instanțelor judecătorești precum și funcționarea Ministerului Justiției, în calitate de organ al puterii executive care administrează justiția în România.

Trebuie avută în vedere, în caracterizarea legilor de organizare judecătorească și situația politică a țării, aflată sub guvernarea a două regimuri politice autoritare și, din punct de vedere militar, sub stare de asediu (februarie 1938) și sub stare de război (ianuarie 1941).

&.4. PRINCIPIUL INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR ȘI ORGANIZAREA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI ÎN PERIOADA REGIMULUI SOCIALIST

În data de 23 august 1944 în jurul orelor 1530 Mareșalul Ion Antonescu a fost arestat din ordinul Regelui Mihai I al României, deoarece a refuzat, în mod repetat, să semneze armistițiul cu aliații.

În seara zilei de 23 august 1944 a fost transmisă Proclamația Regelui Mihai I către Țară prin care se anunța ieșirea României din alianța cu puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite.

Prin Decretul – Regal nr. 1626 din 31 august 1944 au fost fixate drepturile românilor în cadrul Constituției din 1866, cu modificările aduse prin Constituția din 29 martie 1923.¹⁾

Decretul Regal nr. 1626 / 31.08.1944 a fost ulterior modificat prin Decretul Regal nr. 1849 / 11 octombrie 1944.²⁾

La data de 12 septembrie 1944 a fost semnată la Moscova, convenția de armistițiu între guvernul român, pe de o parte și, guvernele Uniunii Sovietice, Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii, pe de altă parte.

Punctul 14 al acestei Convenții prevedea următoarele: „Guvernul și Înalțul Comandament Român se obligă să colaboreze cu Înalțul Comandament Aliat (sovietic), la arestarea și judecarea persoanelor acuzate de crime de război.”³⁾

Această convenție a recunoscut dreptul de jurisdicție al

¹⁾ Publicat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 202 din 02. sept. 1944

²⁾ Publicat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 235 din 11.10.1944

³⁾ Convenția împreună cu Anexa a fost publicată în M.Of., Partea I, nr. 219 / 22.09.1944.

părții sovietice asupra cetățenilor români. Pe baza ei „o mare parte a cetățenilor români și în mod deosebit comandanții militari, oamenii politici și toți cei care au ocupat diferite funcții de stat în perioada 1940 – 1944 au fost lăsați la discreția unei puteri străine...”¹⁾

Pe data de 21.01.1945 au intrat în vigoare Legea nr. 50, pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor și profitorilor de război și Legea nr. 51, pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării. Ca urmare a adoptării Legii nr. 312 / 1945, la data de 24.04.1945 a fost înființat un Tribunal al Poporului cu sediul în municipiul București.

Prin Legea nr. 527 / 11.07.1945 a fost înființat un al doilea Tribunal al Poporului cu reședința la Cluj.

Completul de judecată al Tribunalului Poporului era constituit din 9 membri: doi judecători profesioniști numiți de ministrul justiției și șapte judecători aleși de grupările politice.

Acuzatorii publici, care au fost instituiți prin Legea nr. 50 / 1945, aveau prerogativa de a cerceta toate cauzele cu care erau învestiți de Consiliul de Miniștri.

Legea de organizare judecătorească nr. 726 / 1943 a fost abrogată prin legea nr. 640 / 1944 pentru instituirea unui regim tranzitoriu de organizare judecătorească.²⁾

Legea menționată, care a intrat în vigoare la 01.01.1945, a repus în vigoare legea de organizare judecătorească din 1924.

Timp de 4 luni de la publicarea legii în Monitorul Oficial, a fost suspendată inamovibilitatea judecătorilor de la toate instanțele. Acestora nu li s-a recunoscut nici măcar stabilitatea în funcție!!!

¹⁾ Ioan Dan, „Procesul” Mareșalului Antonescu, Editura Tempus, București, 1993, pag. 29

²⁾ Legea nr. 640 / 1944 a fost publicată împreună cu Decretul nr. 2443 / 18.12.1944 în Monitorul Oficial, partea I, nr. 294 / 19.12.1944.

În acest interval de timp, ministrul justiției avea aptitudinea de a disponibiliza pe oricare judecător, fără să indice motivele și fără să fi fost, în prealabil, sancționat disciplinar.

O altă curiozitate a textului rezultă din faptul că deși legea intra în vigoare la data de 1 ianuarie 1945, suspendarea inamovibilității judecătorilor a fost aplicată din ziua publicării legii în Monitorul Oficial (19 decembrie 1944).

Ulterior, organizarea puterii judecătorești și consacrarea statutului judecătorilor s-a realizat prin două acte normative: Legea nr. 34 / 1945 și Legea nr. 492 / 1945.

Nici una din cele două legi nu a adus modificări substanțiale sistemului judecătoresc existent.

Denumirea instanțelor de drept comun și competența acestora, a rămas, în linii mari, aceeași.

Au fost introduse **sfaturile de împăciuire** – care consiliau părțile în vederea împăcării, **în materie penală** pentru comiterea infracțiunilor de: lovire, amenințare, calomnie, injurie, tulburare de posesie, degradarea bunurilor altuia, strămutare și desființare de semne de hotar, iar în **materie civilă și comercială** pentru litigiile dintre locuitorii comunei respective privind creanțe, bunuri mobile sau obligații „de a face”, până la valoarea de 50.000 lei, cu excluderea penalităților de întârziere a cheltuielilor de judecată.

Judecătoriile și **tribunalele** funcționau potrivit sistemului legislativ anterior, cu deosebirea că au fost înființate judecătorii în materii speciale, **de muncă** și în **materie contravențională**, care aveau același statut ca și judecătoriile urbane, rurale sau mixte.

Curțile de Apel – erau în număr de 12 iar reședințele

acestora și raza lor teritorială erau stabilite exclusiv prin lege.

Organizarea și funcționarea **Curții de Casație și Justiție** era determinată prin lege organică.

Consiliul Superior al Magistraturii avea aceleași atribuții prevăzute în legislația din perioada interbelică. Era prezidat de ministrul justiției iar sarcinile sale au fost limitate la propunerile de numiri în funcțiile vacante, de avizare în cazurile în care era consultat de ministrul justiției.

De asemenea, Consiliul Superior al Magistraturii, îndeplinea orice altă atribuție conferită prin dispoziții legale.

Cazurile de incompatibilitate a judecătorilor erau acele prevăzute de legislația anterioară. Ca excepție, legea permitea judecătorilor să fie membri ai asociațiilor culturale, de asistență socială sau națională, recunoscute de stat, fără a exercita administrarea financiară a acestor persoane juridice.

Inamovibilitatea judecătorilor a fost suspendată pe perioada 19 decembrie 1944 – 01 septembrie 1945. Pe aceeași perioadă membrii corpului judecătoresc nu au beneficiat nici de stabilitate în funcție.

Adunările Generale ale Curților de Apel și ale Tribunalelor aveau competența pe linie disciplinară.

Legea prevedea aplicarea de sancțiuni disciplinare în cazul în care sentințele sau deciziile nu erau pronunțate în termen de 10 zile de la închiderea dezbaterilor, sau dacă hotărârile judecătorești nu erau redactate în termen de maximum 15 zile de la pronunțare.

Ministrul justiției avea aptitudinea de a exercita **acțiunea de priveghere** asupra judecătorilor inamovibili direct sau prin inspectorii judecătorești.

De asemenea, șefii ierarhici puteau exercita acțiunea de

priveghere asupra judecătorilor din subordine dacă legea le conferea acest drept.

Astfel primul – președinte al Curții de Casație avea acțiunea de priveghere pe care o putea exercita asupra președinților Curții de Casație, a membrilor Curții de Casație și asupra primilor – președinți ai Curților de Apel.

Primii – președinți ai Curților de Apel exercitau acțiunea de priveghere asupra președinților Curții de Apel, a consilierilor Curții precum și asupra judecătorilor Tribunalelor din circumscripția Curții.

În exercitarea acțiunii de priveghere persoanele îndreptățite controlau lucrările judecătorilor, apreciau cu privire la activitatea și aptitudinile profesionale ale acestora și asupra raporturilor de serviciu cu justițiabilii, avocații și ceilalți participanți la activitatea de judecată.

Ministrul Justiției dispunea și de **acțiunea disciplinară** pe care o putea exercita numai cu privire la judecătorii amovibili.

La fel ca în reglementările anterioare, judecătorilor inamovibili le putea aplica sancțiunile disciplinare privitoare la **prevenirea** și la **muștrare** pentru acele abateri săvârșite de la îndatoririle de serviciu.

Pentru celelalte abateri disciplinare, judecătorii inamovibili urmau a fi trimiși în judecată în fața instanței disciplinare competente.

Membrii Curții de Casație, membrii Curților de Apel, președinții și prim-președinții Tribunalelor erau judecați disciplinar de o comisie disciplinară care funcționa pe lângă Curtea de Casație.

Această comisie judeca și apelurile declarate împotriva

hotărârilor judecătorești disciplinare pronunțate la comisiile constituite pe lângă Curțile de Apel.

Judecătorii de la tribunale și de la judecătoriile din circumscripția unei Curți de Apel erau judecați de o comisie disciplinară care funcționa pe lângă Curtea de Apel respectivă. Cercetările prealabile se efectuau de judecătorii inspectori sau de șefii ierarhici.

Hotărârile comisiilor disciplinare erau executate prin dispoziția ministrului justiției.

Și această lege de organizare judecătorească prevedea, ca și legea nr. 726 / 1943, posibilitatea exercitării acțiunii recursorii sau a unei acțiuni în daune împotriva judecătorilor în ipotezele în care aceștia au judecat cauzele cu viclenie sau au fost mituiți, ori în situația în care legea îi declara răspunzători sau în caz de tăgadă de dreptate.

Suspendarea temporară, disponibilizarea sau destituirea judecătorilor se realiza prin decret regal, emis pe baza unui raport motivat al ministrului justiției.

Toți membrii ordinului judecătoresc erau numiți în funcție prin decret regal și înainte de exercitarea efectivă a funcției depuneau jurământul prevăzu de lege.

Aceasta este, pe scurt, organizarea instituțiilor puterii judecătorești în perioada 23 august 1944 și până la 06 martie 1945, dată la care în România a fost instaurat guvernul Dr. Petru Groza.

* * *

La începutul acestui paragraf am menționat legile în baza cărora au fost înființate cele două Tribunale ale Poporului.

Din punct de vedere strict juridic, prin Legea nr. 291 / 18

august 1947, de urmărire și sancționare a celor vinovați de crime de război sau împotriva păcii sau omenirii, au fost desființate Tribunalele Poporului, iar competența acestora a fost dată în atribuția secțiilor criminale a Curților de Apel din București și din Cluj.

Pe plan legislativ a fost adoptată o nouă lege de organizare judecătorească, Legea nr. 341 / 1947 ¹⁾ care a intrat în vigoare la data de 1 martie 1948.

Potrivit noii legi de organizare judecătorească organele judecătorești au rămas aceleași: judecătoriile, tribunalele, Curțile de Apel și Curtea de Casație și Justiție.

A fost introdusă instituția **asesorilor populari** în compunerea tuturor instanțelor penale, iar în compunerea instanțelor civile numai la judecătoriile rurale.

Au fost înființate sedii secundare ale judecătoriilor populare rurale.

Cu privire la **tribunale** legea nr. 341 / 1947 de organizare judecătorească nu a adus modificări majore în raport cu reglementările anterioare.

Astfel, președintele tribunalului, la fiecare început de an judecătoresc, delega judecătorii care urmau să îndeplinească atribuțiile de judecători sindici, judecători pentru fondurile dotale și judecători abilitați să judece cauzele penale cu inculpații minori.

Judecătorii de instrucție erau desemnați de ministrul justiției dintre judecătorii de la secția penală (criminală) a Tribunalului.

Curțile de Apel – judecau în cauzele penale cu **doi**

¹⁾ Publicată în Monitorul Oficial, partea I, nr. 282 din 5.12.1947.

consilieri și trei asesori populari iar în celelalte cauze precum și în recurs, judecau cu complete constituite din **doi consilieri**. În România, potrivit legii nr. 341 / 1947 existau 14 Curți de Apel.

Curtea de Casație și Justiție – era alcătuită din două secții. Completele de judecată ale instanței supreme se constituiau din **patru membri**, iar în caz de constituire a completelor de divergență, din **șapte membri**.

Legea nr. 341 / 1947 a prevăzut funcționarea, pe lângă Ministerul Justiției, a Consiliului Superior al Magistraturii, care se întrunea sub președinția ministrului justiției.

Atribuțiile Consiliului Superior erau identice cu cele prevăzute de dispozițiile legale anterioare.

Condițiile generale pentru numirea în funcție a judecătorilor – erau aceleași cu cele prevăzute în legislația anterioară.

Totuși, noua lege prevedea că la tribunalele și judecătoriile în a căror circumscripție teritorială, cel puțin 30% din populație aveau o altă limbă maternă comună decât limba română, judecătorii și asesorii populari, pentru a putea fi numiți în funcții, trebuiau să cunoască și limba naționalității respective, pe lângă limba oficială a statului, limba română.

Judecătorii potrivit legii nr. 341 / 1947 erau numiți prin decret regal, însă pe parcursul exercitării funcției nu mai beneficiau de garanția inamovibilității ci se bucurau doar de stabilitate.

Incompatibilitățile judecătorilor erau cele prevăzute în legislația anterioară, cu **excepția manifestărilor publice cu caracter politic**.

Această excepție trebuie privită în strânsă legătură cu eliminarea din guvern în noiembrie 1947, a ultimilor

reprezentanți ai partidelor istorice, ceea ce marca premisele instaurării partidului unic totalitar. Or, în noile condiții, puterea politică nu numai că nu interzicea participarea judecătorilor la activitățile politice dar era chiar interesată de participarea lor, în scopul legitimării noului regim instaurat.

Sanțiunile disciplinare erau expres prevăzute de lege, cu descrierea laturii obiective a abaterilor disciplinare. Judecătorul care era pus în disponibilitate putea fi reprimat în funcție după o perioadă de doi ani de la aplicarea sancțiunii disciplinare. Pentru judecătorul destituit nu exista o astfel de posibilitate.

Ministrul Justiției exercita dreptul de priveghere și dreptul de disciplină asupra judecătorilor.

În virtutea **dreptului de priveghere**, ministrul justiției avea aptitudinea, în mod direct sau prin delegație dată judecătorilor inspeciori, de a inspecta, de a nota și de a trimite pe judecători în fața instanțelor disciplinare.

Dreptul de disciplină – avea ca obiect aptitudinea de a aplica sancțiuni disciplinare.

Ministrul justiției putea aplica direct sancțiunile disciplinare referitoare la **prevenire** și **muștrare** (la fel ca și în legislația anterioară). Pentru aplicarea celorlalte sancțiuni disciplinare, ministrul justiției îl trimitea pe judecător în fața **comisiei de disciplină**.

Comisiile disciplinare funcționau la Curtea de Casație și Justiție și erau formate în raport de gradul judecătorului ce urma a fi judecat disciplinar.

Pe lângă Curtea de Apel București funcționa o comisie disciplinară pentru judecarea judecătorilor de la tribunalele și judecătoriile din țară. Hotărârile pronunțate de comisia disciplinară organizată pe lângă Curtea de Apel București puteau fi atacate cu calea de atac a apelului, la comisia

disciplinară organizată pe lângă Curtea de Casație și Justiție.

Titularii dreptului de apel erau: judecătorul sancționat disciplinar și ministrul justiției care exercita acest drept procesual prin intermediul procurorului general.

Acțiunea recursorie împotriva judecătorilor era admisă de principiu, însă aceasta se putea exercita numai în situațiile în care judecătorii erau declarați răspunzători pentru tăgadă de dreptate sau când se pretindea că aceștia în cursul judecării pricinii au lucrat cu viclenie sau au fost mituiți.

Acțiunile recursorii se puteau introduce după ce, în prealabil, comisia disciplinară stabilea vinovăția judecătorului, în mod definitiv.

* * *

La data de 30.12.1947, Regele Mihai I a abdicat pentru sine și pentru urmașii săi de la tron.

Suveranul a lăsat poporului român libertatea de a-și alege noua formă de stat.

Prin Legea nr. 363 / 1947 ¹⁾ Statul Român a fost constituit în „Republică Populară Română” (art. 3), iar Constituția din 1866, cu modificările din 29 martie 1923 și acelea din 1 septembrie 1944, a fost abrogată (art. 2).

La data de 13 aprilie 1948 a fost adoptată de Marea Adunare Națională Constituția Republicii Populare Române. ²⁾

Titlul VII al noii Constituții intitulat „Organe judecătorești și parchetul” i-au fost alocate art. 86-98.

“Art. 86: Instanțele judecătorești sunt: Curtea Supremă, una pentru întreaga țară, Curțile, tribunalele și judecătoriile

¹⁾ Republicată în Monitorul Oficial, partea I, nr 300 bis din 30 decembrie 1947.

²⁾ Publicată în Monitorul Oficial, partea I, nr 87 bis din 13 aprilie 1948.

populare.

Art. 87: Se pot înființa prin lege, instanțe speciale pentru anumite ramuri de activitate.

Art. 88: La toate instanțele, cu excepția Curții Supreme, judecarea are loc cu asesori populari, afară de cazurile când legea dispune altfel.

Art. 89: Primul președinte, președinții și membrii Curții Supreme sunt numiți de Prezidiul Marii Adunări Naționale a R.P.R., la propunerea guvernului.

Art. 90: Curtea Supremă supraveghează activitatea judiciară a instanțelor și organelor judiciare, în condițiile legii.

Art. 91: La toate instanțele de judecată, dezbaterile sunt publice, afară de cazurile și condițiunile prevăzute de lege.

Art. 92: Dreptul de apărare în fața tuturor instanțelor este garantat.

Art. 93: Judecătorii de orice grad se supun în exercitarea atribuțiilor lor numai legii și aplică legile egal față de toți cetățenii.

Art. 94: O lege va determina organizarea și modul de funcționare a instanțelor judecătorești, precum și modul de numire și îndeplinire a judecătorilor de orice grad.

Art. 95: În Republica Populară Română, parchetul supraveghează respectarea legilor penale, atât de către funcționarii publici, cât și de către ceilalți cetățeni.

Art. 96: Parchetul veghează îndeosebi la urmărirea și pedepsirea crimelor împotriva ordinii și libertății democratice, a intereselor economice, a independenței naționale și a suveranității Statului Român.

Art. 97: Parchetul se compune dintr-un procuror al Republicii Populare Române și mai mulți procurori.

Prin lege se vor determina modul de organizare,

atribuțiile și funcționarea parchetului.

Art. 98: Procurorul general al Republicii Populare Române se numește de Prezidiul Marii Adunări Naționale a R.P.R., la propunerea guvernului.”

În aplicarea dispozițiilor constituționale adoptate, după modelul legislației sovietice, a fost adoptat Decretul nr. 1 / 22.04.1948 prin care a fost desființată Curtea de Casație și Justiție iar în locul acesteia a fost înființată **Curtea supremă**.

Prin decretul 132 / 02.04.1949 a fost reorganizată justiția după modelul sovietic.

Organele judecătorești, în concepția actului normativ citat, erau: judecătoriile populare, tribunalele, curțile și Curtea Supremă.

În dispozițiile legale erau prevăzute principiile de organizare a justiției: principiul unității justiției pentru toți cetățenii români; principiul folosirii limbii materne în fața organelor judiciare; principiul publicității dezbaterilor; principiul dreptului la apărare; **principiul independenței judecătorilor și al supunerii lor numai legii**; principiul participării asesorilor populari la activitatea de judecată a tuturor instanțelor, cu excepția Curții Supreme.

x. **Judecătoria populară** – devenea veriga de bază a justiției căpătând plenitudinea de jurisdicție (competență generală).

Ea este competentă să judece, în fond, cauzele penale și civile ori de câte ori nu se prevedea altfel în dispozițiile legale.

Judecătoriile populare erau de trei categorii: urbane, rurale și mixte, iar judecata se realiza în complet format dintr-un singur judecător sau ajutor de judecător (adică judecător definitiv sau judecător stagiar), cu participarea a doi asesori populari.

x. **Tribunalele** – erau instanțe judecătorești ierarhic superioare în raport cu judecătoriile populare. Funcționau în fiecare capitală de județ cu excepția județelor Sălaj și Hunedoara în care funcționau câte două tribunale.

Tribunalul judeca ca instanță de apel în toate cauzele civile judecate în primă instanță de judecătoriile populare. Ca instanță de recurs tribunalul judeca cauzele penale și cele civile judecate în primă și ultimă instanță, adică fără drept de apel, de judecătoriile populare.

Aceste instanțe, în conformitate cu dispozițiile procedurale, erau competente să judece în primă instanță anumite cauze penale și civile.

Desemnarea judecătorilor care îndeplineau alte atribuții (pentru minori, pentru tutelă) se realiza de președintele tribunalului la fel ca și în dispozițiile legale anterioare.

Judecătorii desemnați să exercite funcția de judecători de instrucție formau Camera de instrucție.

x. **Curțile** – erau instanțe judecătorești ierarhic superioare în raport cu tribunalele. Aceste instanțe erau organizate pe secții specializate (penale, civile) iar completul de judecată era constituit din doi consilieri de curte împreună cu trei asesori populari.

Curțile de Apel judecau recursurile declarate împotriva hotărârilor tribunalelor, date în materie civilă ca instanță de apel iar în materie penală cele pronunțate de tribunale în primă instanță. Erau competente să judece în anumite cauze, determinate de lege, în primă instanță.

x. **Curtea Supremă** – asigura prin practica judiciară pronunțată, unitatea în interpretarea și aplicarea legii.

Potrivit art. 90 din Constituția din 1948, Curtea Supremă exercita supravegherea activității instanțelor judecătorești.

Curtea Supremă judeca în complete formate din cinci consilieri, fără participarea asesorilor populari.

Dacă Curtea Supremă soluționa un recurs și aprecia că este necesar să revină asupra propriei practici judiciare statuate în ultimii trei ani de secția respectivă, completul de judecată era compus din nouă consilieri.

Curtea Supremă judeca și în Secții Unite, cu participarea tuturor membrilor săi în prezența a cel puțin 21 de consilieri.

În Secții Unite, Curtea Supremă judeca în cazul în care se revedea asupra unei practici judiciare stabilită de un complet format de nouă judecători sau asupra unei practici judiciare a unei alte secții decât aceea din care făcea parte completul de judecată care, rezolva un recurs concret ori atunci când se schimba jurisprudența stabilită anterior de Secțiile Unite.

Decretul nr. 132 / 02.04.1949 a prevăzut dispoziția potrivit căreia hotărârile judecătorești se pronunță cu majoritatea voturilor completului.

Complete de judecată fiind formate dintr-un număr de membri, fără soț, întotdeauna se realiza majoritatea și în acest mod au fost practic desființate complete de divergență.

Judecătorii și asesorii populari rămași în minoritate erau obligați să motiveze opinia separată.

Tot prin Decretul nr. 132 / 1949 au fost înființate, în baza art. 87 din Constituția din 1948, instanțe speciale, cum ar fi: instanțele militare, tribunalele speciale feroviare, tribunalele maritime și fluviale.

Având în vedere organizarea judecătorească existentă, fundamentată pe Decretul 132 / 02.04.1949, apreciem că regimul politic instaurat a afectat grav independența judecătorilor.

În primul rând, a fost luată judecătoriiilor cea mai

puternică pavază a independenței acestora – inamovibilitatea.

În al doilea rând, Constituția din anul 1948 și Decretul nr. 132 / 02.04.1949 au fost primele acte normative românești care au trasat sarcini justiției, deci judecătorilor.

Practic, deși proclamată formal în Constituția țării, independența judecătorilor a fost abolită de regimul politic de inspirație sovietică, care vedea în acest principiu fundamental al puterii judecătorești, o piedică în aservirea totală a țării.

O justiție independentă și puternică nu convenea exponenților puterii sovietice ocupante și nu se încadra în „canoanele” materialismului dialectic și istoric.

Autoritatea statului socialist a elaborat, sub imperiul Constituției din 1948, o nouă lege pentru organizarea judecătorească – Legea nr. 5 / 19 iunie 1952, care a fost pusă în aplicare de la data de 1 august 1952.

Această lege a accentuat caracterul de clasă al justiției, care era considerată apărătoarea orânduirii sociale și de stat.

Legea a procedat la o organizare unitară a instanțelor judecătorești, având în vedere și Legea nr. 5 / 1950¹⁾, privind raionarea administrativ – economică a teritoriului țării.

Potrivit noii organizări judecătorești sistemul instanțelor era format din: tribunalele populare, tribunalele regionale și Tribunalul Capitalei și respectiv Tribunalul Suprem.

x. **Tribunalele populare** – erau de raion, de oraș sau de raion orășenesc. Constituiau instanța de drept comun având plenitudinea de jurisdicție atât în materie penală cât și în materie civilă.

x. **Tribunalele regionale** – respectiv **Tribunalul Capitalei**, funcționau cu unul sau mai multe colegii.

¹⁾ Publicată în Buletinul Oficial nr. 77 din 8 septembrie 1950.

Judecau recursurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunalele populare și erau competente să judece, în primă instanță, anumite cauze, în mod excepțional. Aceste instanțe erau de principiu instanțe de control judiciar.

x. **Tribunalul Suprem** – care avea în alcătuire trei colegii: un colegiu penal, un colegiu civil și un colegiu militar.

Membrii Tribunalului Suprem erau: președintele, președinții – adjuncți, președinții de colegii și judecătorii. Aceștia erau numiți de Prezidiul M.A.N., la propunerea Consiliului de Miniștri, în urma raportului încheiat de ministrul justiției.

Pentru președintele Colegiului militar și pentru judecătorii acestui colegiu raportul se întocmea de ministrul justiției cu consultarea ministrului forțelor armate.

Tribunalul Suprem supraveghea activitatea judiciară a instanțelor ierarhic inferioare.

Această instanță judeca recursul în supraveghere (cererile de îndreptare) și dădea îndrumări instanțelor cu privire la justa și corecta aplicare a legilor.

Completul de judecată, la toate instanțele de la tribunalul popular la Tribunalul Suprem era format din trei membri.

Când instanțele judecau în fond, completul era alcătuit dintr-un judecător cu participarea a doi asesori populari.

Când se judeca în recurs sau recursuri în supraveghere (de Tribunalul Suprem), completul de judecată era format din trei judecători, cu excluderea asesorilor populari.

O noutate în sistemul legislativ a fost prevăzută de art. 9 din Legea nr. 5 / 1952 care consacră **dreptul de absorție** – care consta în prerogativa instanțelor ierarhic superioare de a lua orice cauză aflată în curs de judecată, în fond, fie pentru a o judeca ea însăși, fie pentru a o trimite în vederea judecătorii la

o altă instanță. Acest drept era o prerogativă exclusivă a instanței ierarhic superioare și nu se putea exercita decât prin oficiu.

Absorbția se pronunță de instanța supremă prin **încheiere** care nu putea fi atacată cu nici o cale de atac.

Modificările intervenite în organizarea instituțiilor puterii judecătorești au adâncit „reforma” de tip sovietic, anulând, cel puțin teoretic, orice independență a justiției în raport de puterea politică.

Un efect deosebit, resimțit negativ, l-a constituit îndepărtarea procurorilor din cadrul autorității judecătorești, desființarea instituției tradiționale a Parchetului (înființată la noi, de la Regulamentele Organice) și instituirea Procuraturii, ca organ autonom în statul socialist, după modelul sovietic (Legea nr. 6 / 1952 ¹⁾ – pentru înființarea și organizarea Procuraturii R.P.R.).

Practic nu mai erau consacrate cele trei puteri clasice ale statului, care se contrabalansează reciproc, ci era vorba de o unică putere în stat – partidul unic totalitar, care continua opera de subordonare a tuturor instituțiilor statului.

Pe această situație – de facto și de jure – existentă în privința statutului judecătorilor și a organizării instanțelor judecătorești, la data de 27 septembrie 1952, Marea Adunare Națională a adoptat o nouă Constituție a Republicii Populare Române.²⁾

Capitolul VI al Constituției R.P.R. adoptată de M.A.N. la 27.09.1952 intitulat „Instanțele judecătorești și procuratura” are următorul conținut:

“Art. 64: Justiția în Republica Populară Română se

¹⁾ Publicată în Buletinul Oficial nr. 31 / 19.06.1952

²⁾ Publicată în Buletinul Oficial, partea I, nr 1 din 27.09.1952

înfăptuiește de către Tribunalul Suprem al Republicii Populare Române, Tribunalele regionale și Tribunalele populare, precum și de către instanțele judecătorești speciale, înființate prin lege.

Organizarea, competența și procedura tribunalelor sunt stabilite prin lege.

Art. 65: Tribunalele apără regimul de democrație populară și cuceririle poporului muncitor; asigură legalitatea populară, proprietatea obștească și drepturile cetățenilor.

Art. 66: Judecarea proceselor la toate instanțele se face cu participarea asesorilor populari, afară de cauzele când legea dispune altfel.

Art. 67: Tribunalul Suprem al Republicii Populare Române este ales de Marea Adunare Națională pe termen de cinci ani.

Judecătorii și asesorii populari sunt aleși în conformitate cu procedura stabilită de lege.

Prin lege este stabilită și numirea judecătorilor în instanțele speciale.

Art. 68: În Republica Populară Română, procedura judiciară se face în limba română, asigurându-se în regiunile și raioanele locuite de populație de altă naționalitate decât cea română folosirea limbii materne a acelei populații.

Părților, care nu vorbesc limba în care se face procedura judiciară, li se asigură posibilitatea de a lua cunoștință, prin traductor, de piesele dosarului, precum și dreptul de a vorbi în instanță și de a pune concluziuni în limba maternă.

Art. 69: În toate instanțele, judecata este publică, în afară de cazurile prevăzute de lege.

Acuzatului i se garantează dreptul de apărare.

Art. 70: Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii.

Art. 71: Tribunalele pronunță hotărârile lor, în numele poporului.

Art. 72: Tribunalul Suprem al Republicii Populare Române exercită supravegherea activității judiciare a tuturor instanțelor judecătorești din Republica Populară Română.

Art. 73: Procurorul General al Republicii Populare Române exercită supravegherea superioară a respectării legilor de către ministere și celelalte organe centrale, de către organele locale ale puterii și administrației de stat, precum și de către funcționari și ceilalți cetățeni.

Art. 74. Procurorul General al Republicii Populare Române este numit de Marea Adunare Națională pe termen de cinci ani.

Locțiitorii Procurorului General al Republicii Populare Române și procurorii unităților locale ale Procuraturii sunt numiți de Procurorul General pe termen de patru ani.

Art. 75: Procurorul General răspunde față de Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române și – în intervalul dintre sesiuni – față de Prezidiul Marii Adunări Naționale și față de Consiliul de Miniștri.

Art. 76: Organele Procuraturii sunt independente de organele locale, subordonându-se numai Procurorului General al Republicii Populare Române.”

Am redat întregul cap. VI al Constituției din anul 1952, pentru a remarca că, deși potrivit concepției oficiale, la acea vreme, existau patru categorii de organe ale statului: organe ale puterii de stat, organele administrației de stat, organele judecătorești și organele procuraturii, iar procuratura fusese exclusă din cadrul instituțiilor judecătorești, totuși M.A.N. a optat pentru tratarea în comun a principiilor generale de organizare a justiției și a procuraturii.

În conformitate cu art. 67 din Constituție, judecătorii erau supuși principiului eligibilității.

Legea nr. 5 / 19.06.1952 a fost modificată și republicată prin Decretul nr. 99 / 1953.

Principalele modificări intervenite cu referire la instanțele de drept comun aveau în vedere faptul că președintele și judecătorii Tribunalului Suprem erau aleși direct de M.A.N. și nu de Prezidiul Marii Adunări Naționale, cum fusese până la apariția Constituției (art. 38 din Legea nr. 5 / 1952 republicată).

Art. 13 din Legea nr. 5 / 1952 a fost modificată prevăzându-se că asesorii populari pentru Tribunalul Suprem **se aleg** de Marea Adunare Națională, odată cu alegerea judecătorilor Tribunalului Suprem, iar asesorii erau aleși pentru același termen ca și judecătorii. Înainte de apariția Constituției asesorii populari de la Tribunalul Suprem erau desemnați de prezidiul Marii Adunări Naționale.

În conformitate cu noua redactare a legii, președintele Tribunalului Suprem desemna dintre judecători pe președinții adjuncți și pe președinții de colegiu (civil, penal, militar), în timp ce anterior intrării în vigoare a Constituției, persoanele care dețineau aceste funcții erau numite și după caz revocate de Prezidiul Marii Adunări Naționale.

Procurorul General al României urma să participe la ședințele Plenului Tribunalului Suprem, pentru a pune concluzii, doar la ședințele plenului în care urmau a se pronunța decizi de îndrumare.

Au mai fost operate modificări cu privire la instanțele speciale, care exced cercetării noastre.

Legea nr. 5 / 1952, republicată în temeiul Decretului nr.

99 / 1953, a fost modificată ulterior prin Legea nr. 2 / 1956.¹⁾

Cea mai importantă modificare se referă la chestiunea recrutării și promovării judecătorilor.

În baza art. 33 al legii, astfel cum a fost modificată, judecător era persoana fizică ce avea studii juridice superioare, cu examenul de stat și care a fost declarată reușită la examenul depus în urma efectuării stagiului judecătoresc, prescris de lege.

Este o etapă importantă deoarece autoritățile statului socialist au ajuns la concluzia că funcția de judecător implică dobândirea de cunoștințe juridice, ceea ce presupune absolvirea Facultății de Drept și susținerea examenului de finalizare a studiilor. Simpla „origine sănătoasă” atât de trâmbitată de organele Partidului Muncitoresc Român nu mai era suficientă.

Încercarea de a investi persoane fizice nepregătite juridic cu funcții de stat în domeniul justiției și procuraturii s-a dovedit periculoasă pentru însuși regimul comunist.

Alte modificări aduse prin Legea nr. 2 / 06.04.1956 privesc instanțele speciale și organizarea administrativă a instanțelor ordinare (cu referire la serviciul registrelor de publicitate imobiliară și respectiv la serviciul de carte funciară), modificări care nu ne preocupă în contextul de față.

Concluzionând, putem spune că, deși consacrat în Constituția din 1952 – ar. 70 – principiul independenței judecătorilor ori nu a funcționat, ori funcționarea s-a realizat cu depunerea unor acte de mare curaj din partea judecătorilor.

Anii 1950 au reprezentat apogeul presiunii exercitate de dictatura comunistă asupra societății românești. Oricine ar fi îndrăznit să se opună exponenților P.M.R. și ai puterii de stat

¹⁾ Publicată în Buletinul Oficial, nr. 12 din 06.04.1956.

risca să fie ostracizat pe viață sau chiar ucis.

Forțele de represiune a avut întotdeauna în atenție activitatea profesională și extraprofesională a judecătorilor și mai ales a celor considerați „incomози” sau **prea independenți** de către organele de partid și de stat.

Și în această perioadă au existat caractere nobile, spirite tari care, deși nu aveau nici o garanție în fața arbitrarului „potențașilor vremii”, și-au îndeplinit profesia cu abnegație, spirit de sacrificiu și **INDEPENDENȚA**.

* * *

În anul 1965 în țara noastră a fost adoptată o nouă Constituție.

Constituția adoptată de M.A.N. la 21 august 1965 ¹⁾ preciza că România este republică socialistă (art. 1).

Art. 3 prevedea că: „În Republica Socialistă Română, forța politică conducătoare a întregii societăți este Partidul Comunist Român.

Titlul VI aș Constituției intitulat „Organele Judecătorești”, cuprindea dispozițiile constituționale înscrise în articolele 101-111.

“Art. 101: În Republica Socialistă România justiția se desfășurează, potrivit legii, prin Tribunalul Suprem, tribunalele județene, judecătorii precum și prin tribunalele militare.

Art. 102: Prin activitatea de judecată, tribunalele și judecătoriile apără orânduirea socialistă și drepturile persoanelor, educând cetățenii în spiritul respectării legilor.

Tribunalele și judecătoriile, aplicând sancțiuni penale, urmăresc îndreptarea și reeducarea infractorilor, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni.

¹⁾ Publicată în Buletinul Oficial, partea I, nr. 65 din 29 octombrie 1986 (cu modific. din Lg. nr. 19 / 1986).

Art. 103: Tribunalele și judecătoriile judecă pricinile civile, penale și orice alte pricini date în competența lor.

În cazurile prevăzute prin lege, tribunalele și judecătoriile exercită controlul asupra hotărârilor organelor administrative sau obștești cu activitate jurisdicțională.

Tribunalele și judecătoriile judecă cererile celor vătămați în drepturile lor prin acte administrative, putând să se pronunțe, în condițiile legii, și asupra legalității acestor acte.

Art. 104: Tribunalul Suprem exercită controlul general asupra activității de judecată a tuturor tribunalelor și judecătoriilor. Modul de executare a acestui control se stabilește prin lege.

În vederea aplicării unitare a legilor în activitatea de judecată, Tribunalul Suprem emite, în plenul său, decizii de îndrumare.

Art. 105: Tribunalul Suprem este ales de Marea Adunare Națională pe durata legislaturii, în prima sesiune a acesteia.

Tribunalul Suprem funcționează până la alegerea noului Tribunal Suprem în legislatura următoare.

Art. 106: Tribunalul Suprem răspunde pentru activitatea sa în fața Marii Adunări Naționale, iar între sesiuni, în fața Consiliului de Stat.

Art. 107: Organizarea judecătoriilor și a tribunalelor, competența lor și procedura de judecată sunt stabilite prin lege.

Judecarea proceselor în primă instanță la judecătorii, la tribunalele județene și la tribunalele militare se face cu participarea asesorilor populari, afară de cazurile când legea dispune altfel.

Art. 108: Judecătorii și asesorii populari sunt aleși în conformitate cu procedura stabilită prin lege.

Art. 109: În Republica Socialistă România procedura

judiciară se face în limba română, asigurându-se în unitățile administrativ – teritoriale locuite și de populație de altă naționalitate decât cea română, folosirea limbii materne a acelei populații.

Părților care nu vorbesc limba în care se face procedura judiciară li se asigură posibilitatea de a lua cunoștință, prin traducător, de piesele dosarului, precum și dreptul de a vorbi în instanță și a pune concluzii în limba maternă.

Art. 110: Judecata se desfășoară în ședință publică, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

Art. 111. În activitatea de judecată, judecătorii și asesorii populari sunt independenți și se supun numai legii”.

În dezvoltarea principiilor constituționale, a fost adoptată Legea nr. 58 / 27.12.1968, care a intrat în vigoare la data de 01.01.1969.

Noua lege de organizare judecătorească cuprindea prevederi referitoare la rolul și sarcinile instanțelor judecătorești (art. 1-3 din Legea nr. 58 / 1968).

În art. 4 din lege s-a prevăzut că pentru îndeplinirea sarcinilor ce le revin, instanțele judecătorești pot solicita concursul organelor procuraturii și a celor de miliție, organelor administrației de stat și organizațiilor socialiste, toate aceste entități fiind obligate, în baza atribuțiilor exercitate să dea concursul instanțelor.

Această prevedere, avea în vedere, înfăptuirea cu oportunitate și celeritate a activității de judecată precum și a activității de punere în executare a hotărârilor judecătorești.

Art. 6 din lege a consacrat, într-o formă considerată mai adecvată, principiul independenței judecătorilor. Practic în art. 6 a fost preluat – ad literam – textul art. 111 din Constituție.

Deși în perioada anilor 1964 – 1975 s-a produs o atenuare a represiunii și o deschidere a regimului comunist în raport cu societatea civilă, considerăm că nici în această perioadă independența judecătorilor, deși proclamată, nu a fost acceptată de conducerea de partid și de stat.

Faptic desigur conducătorii centrali și locali ai P.C.R. și investiți pe linie de stat (de cele mai multe ori una și aceeași persoană) aveau tendința, în anumite cauze, să se amestece în activitatea de judecată efectuată de judecători.

Întrucât P.C.R. era considerat forța politică conducătoare a întregii societăți, în doctrina oficială era lansată teza potrivit căreia organele partidului au întâietate în raport cu organele de stat.

Mai mult, se considera că, pe linie de stat, organele puterii de stat (cele supreme, centrale și cele locale) își subordonază organele administrației de stat, organele judecătorești și pe cele ale procuraturii.

Unele documente de partid din perioada 1968-1989 prevedeau că nici o indicație sau dispoziție dată de vreo persoană, indiferent de funcția pe o deține, nu poate să înlocuiască legea.

Noua lege de organizare judecătorească prevedea că principiul alegerii judecătorilor, președinții tribunalelor județene, judecătorii de la aceste tribunale precum și judecătorii de la judecătorii erau aleși de consiliile populare județene.

Președintele Tribunalului municipiului București, judecătorii acestui tribunal, precum și judecătorii de la judecătoriile sectoarelor municipiului erau aleși de Consiliul popular al municipiului București.

Alegerea judecătorilor se realiza, la propunerea

Ministerului Justiției, pentru durata mandatului Consiliului popular județean sau al mun. București, adică pe **patru ani**.

În situația în care posturile de judecători deveneau vacante, se făceau alegeri parțiale în prima sesiune a Consiliului popular, ce urma după declararea vacanței postului.

Tribunalul Suprem era ales de Marea Adunare Națională pe perioada legislaturii – 4 ani.

În intervalul dintre sesiunile M.A.N. președintele, vicepreședinții și ceilalți membri ai Tribunalului Suprem puteau fi numiți de către Consiliul de Stat.

Structura sistemului judiciar cuprindea **instanțele de drept comun, ordinare**, care aveau competență generală: judecătoriile și tribunalele județene și **instanțele speciale**, care aveau competență limitată (tribunalele militare).

Atât instanțele ordinare cât și cele speciale aveau ca organ unic, de vârf, Tribunalul Suprem.

Tribunalul Suprem era împărțit în trei secții (civilă, penală și militară), fiecare secție fiind condusă de un vicepreședinte al Tribunalului Suprem.

Tribunalul Suprem desfășura o activitate laborioasă și complexă: de judecată ordinară, în primă instanță și în recurs și de exercitare a controlului general asupra activității de judecată a tuturor tribunalelor și judecătoriilor, prin judecarea recursurilor extraordinare și prin emiterea unor decizii de îndrumare în vederea aplicării unitare a legilor în activitatea de judecată, la toate instanțele.

Noua lege de organizare judecătorească cuprindea dispoziții referitoare la modul de selecționare, de promovare, de încetare a funcției și de sancționare disciplinară a judecătorilor.

Pentru pregătirea viitorilor judecători legea prevedea că,

la judecătorii și la tribunalele militare de mare unitate, puteau funcționa judecători stagieri numiți de Ministrul Justiției (pentru judecătorii militari stagieri se cerea, în prealabil, acordul ministerului Apărării Naționale), pe baza notelor obținute în facultate.

După efectuarea stagiului de doi ani, judecătorii stagieri erau obligați să susțină examenul de definitivat în profesie (capacitate) și în cazul în care promovau acest examen puteau fi propuși pentru a fi aleși în locurile vacante de judecători (art. 51-55 din Legea nr. 58 / 1968).

Art. 44-45 prevedeau condițiile necesare pentru a ocupa funcția de judecător:

- cetățenie română și capacitate de exercițiu deplină;
- titular al titlului științific de doctor sau de licențiat în drept;
- lipsa condamnărilor și existența unei reputații neștirbite;
- promovarea examenului de capacitate (definitivat) sau cel puțin 5 ani vechime în funcțiile de specialitate juridică enumerate de art. 45.

Judecătorii nu puteau fi delegați sau detașați de către președintele Tribunalului județean, decât la o judecătorie din cuprinsul aceluiași județ, deoarece erau judecători de Consiliul popular județean.

Transferarea judecătorilor de la o judecătorie la alta, în interes de serviciu sau în interes personal, se putea face de Ministrul Justiției numai în cuprinsul aceluiași județ. Judecătorii nu puteau fi transferați dintr-un județ în alt județ.

Pentru judecătorii aleși, calitatea de judecător înceta prin expirarea mandatului, în cazul în care nu erau realeși prin eliberarea din funcție la cerere (demisie) sau prin revocarea mandatului judecătorului de către Consiliul popular județean.

Judecătorii răspundeau disciplinar pentru abaterile de la îndatoririle de serviciu și pentru comportările care dăunau interesului serviciului sau prestigiului justiției.

În lege s-a introdus reglementarea sancționării abaterilor disciplinare (art. 60-64) și s-a abrogat statutul disciplinar al judecătorilor, aprobat prin Decretul nr. 338 / 1953.

Abaterile disciplinare erau sancționate pe cale de judecată disciplinară, de următoarele consilii, compuse din trei judecători, numiți de președintele instanței respective;

- pentru judecătorii de la judecătorii, de **consiliul disciplinar al tribunalului județean**;

- pentru judecătorii de la tribunalele militare de mare unitate, de **consiliul disciplinar al tribunalului militar teritorial**;

- pentru judecătorii de la tribunalele județene și de la tribunalele militare teritoriale precum și pentru cei de la Tribunalul Suprem, de **consiliul disciplinar al Tribunalul Suprem**.

Acțiunea disciplinară se exercita de **ministrul justiției**, de **președintele tribunalului județean** (pentru judecătorii de la tribunalul județean, respectiv pentru cei de la judecătoriile din județ) sau de **președintele tribunalului militar teritorial**, (pentru judecătorii militari din raza teritorială a T.M.T.).

În cazul exercitării acțiunii disciplinare de către președinții de tribunale, aceștia aveau obligația de a încunoștința Ministerul Justiției.

Pentru Tribunalul Suprem, acțiunea disciplinară se exercita de președintele acestei instanțe.

Dacă împotriva unui judecător se punea în mișcare acțiunea penală acesta era suspendat din funcție până la

finalizarea cercetărilor.

Pentru abateri disciplinare grave, ministrul justiției putea dispune suspendarea judecătorului de judecătorie sau a celui de tribunal din funcție.

Tot pentru abateri grave, la propunerea președintelui Tribunalului Suprem, Consiliul de Stat putea dispune suspendarea judecătorului de la Tribunalul Suprem, până la soluționarea acțiunii disciplinare.

Judecătorul era trimis în judecată disciplinară pe baza unor cercetări prealabile.

Ascultarea judecătorului împotriva căruia se desfășura procedura disciplinară era obligatorie.

Consiliul disciplinar competent era sesizat în termen de **30 zile** de la cunoașterea rezultatului cercetării prealabile, dar nu mai târziu de **1 an**, de la data săvârșirii abaterii.

Dacă judecătorul era găsit vinovat i se putea aplica una dintre sancțiunile disciplinare: observația, mustrarea, mustrarea cu **avertisment**.

Judecătorilor stagiari li se putea desface contractul de muncă.

Judecătorii militari, în ipoteza comiterii de abateri disciplinare, puteau fi desărcinați din funcție.

Pentru abateri grave, la cererea consiliului disciplinar, Ministerul Justiției putea propune Consiliului popular județean sau al mun. București, revocarea din funcție a respectivului judecător.

Pentru judecătorii Tribunalului Suprem, propunerea o făcea Marii Adunări Naționale sau Consiliului de Stat, după caz, președintele Tribunalului Suprem.

Judecătorii nemulțumiți de soluția pronunțată puteau

introduce contestație, în termen de **10 zile** de la primirea comunicării hotărârii comisiei de disciplină.

Contestațiile formulate împotriva hotărârilor consiliilor de disciplină ale tribunalelor județene sau ale tribunalelor militare teritorial se rezolvau de consiliul de disciplină al Tribunalului Suprem.

Contestațiile privind hotărârile pronunțate de consiliul de disciplină al Tribunalului Suprem se rezolvau tot de către acest consiliu disciplinar, care urma să fie compus din 5 judecători, alții decât cei care au pronunțat, inițial, sentința disciplinară.

Acestea sunt aspectele mai importante prevăzute de Legea nr. 58 / 1968 de organizare judecătorească cu privire specială asupra statutului judecătorilor, a competențelor instanțelor de judecată și a organizării instituțiilor puterii judecătorești.

Acest act normativ a fost în vigoare până la adoptarea Legii nr. 92 / 1992, pentru organizarea judecătorească (04.08.1992).

CAP. III. GARANȚIILE JURIDICE ACORDATE PRINCIPIULUI INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNĂ ÎN VIGOARE

&.1. ASIGURAREA INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR PRIN CONDIȚIILE DE SELECȚIONARE

Constituția României din anul 1866, precum și Constituția României din anul 1923 nu au consacrat expres principiul **independenței puterii judecătorești**, însă acest principiu poate fi regăsit în dispozițiile art. 104, care are următoarea redactare:

Art. 104: „Judecătorii sunt inamovibili în condițiunile speciale pe care legea la va fixa”.

(Constituția României din 29.03.1923).

În anul 1991, noua Constituție prevede însă, ca un principiu fundamental al justiției, în art. 124 (3), următorul postulat: „Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii”, acesta regăsindu-se și în dispozițiile Legii privind organizarea judiciară nr. 304 / 28.06.2004 și în prevederile legii nr. 303/28.06.2004, în art. 2 (3).

În context internațional, încă de la începutul deceniului 9 al secolului XX, chestiunea independenței judecătorilor și a garanțiilor necesare în vederea asigurării ei, a fost examinată de către Organizația Națiunilor Unite.

Preocupările O.N.U au fost inițiate în anul 1980 la Geneva când a fost discutat și examinat un studiu „asupra

independenței și imparțialității puterii judiciare a judecătorilor și asesorilor și independența avocaților”, studiu realizat de L.M. SINGHVI – care deținea funcția de președinte al Baroului de pe lângă Curtea Supremă din India.

În iunie 1983, la Montreal în Canada, a avut loc prima conferință mondială privind independența justiției, fiind prezenți delegați reprezentând 24 de organizații naționale și internaționale de pe toate continentele.

Conferința de la Montreal a reprezentat prima întâlnire când judecătorii, cu sprijinul nemijlocit al O.N.U., au aprobat în unanimitate Declarația cuprinzând un ansamblu de principii acceptabile pentru toate civilizațiile (națiunile), conducând la stabilirea unui sistem judiciar independent.

Actul adoptat de judecătorii delegați a fost intitulat: „Declarația universală privind independența justiției” și a fost predat la O.N.U.

Acest text a fost transmis în anul 1987 tuturor statelor și guvernelor participante, pentru propuneri, adaptări și modificări; astfel că, în anul 1989 a fost supus analizei în cadrul comitetului Drepturilor Omului.

O altă etapă importantă în cristalizarea principiului independenței judecătorilor o reprezintă al VI-lea Congres al O.N.U., desfășurat la Caracas, în Venezuela, consacrat elaborării cu prioritate a unui document care să cuprindă principiile directe necesare pentru apărarea independenței judecătorilor.

Sub aspectul cronologic, precizăm faptul că textul „Declarației universale privind independența justiției”, adoptată la Montreal a fost înscris pe ordinea de zi a Congresului al VII-lea al O.N.U. de la Milano (Italia), unde la

data de 06.09.1985 s-a adoptat rezoluția intitulată: „Principiile fundamentale referitoare la independența magistraturii”, act adoptat ulterior, sub aceeași denumire și în aceeași formă, de către Adunarea Generală a O.N.U., la 29.11.1985, care a invitat guvernele să respecte aceste principii și să le includă în legile și jurisprudențele lor naționale.

Un moment distinct în consacrarea internațională a principiului independenței judecătorilor, îl reprezintă data de 31.07.1988, când Comitetul de la Viena a adoptat: „procedurile pentru aplicarea efectivă a principiilor fundamentale referitoare la independența magistraturii.”

În esență, reținem că documentele citate relevă faptul că magistratura independentă reprezintă garanția cea mai puternică a conservării autorității dreptului și totodată a garantării și protejării drepturilor fundamentale ale omului.

Independența judecătorilor nu poate fi asigurată decât dacă toți factorii vizați sunt antrenați în susținerea activă a instituțiilor libere și democratice.

În acord cu art. 3 din „Principiile fundamentale referitoare la independența magistraturii”, este de domeniul judecătorului să hotărască ce cauze sunt de competența sa, și să stabilească prin interpretare conținutul legilor (normelor juridice – dreptului pozitiv).

În calitatea sa de protector al Constituției și al Dreptului, judecătorul este dator să impună respectarea legii, să nu permită fraudarea ei, prin recurgerea la doctrine incompatibile cu autoritatea dreptului.

Un aspect deosebit de important îl reprezintă modelarea opiniei publice care să susțină independența judecătorilor, modelare care se poate realiza, în principal, prin instrucție

publică, prin seminarii naționale și internaționale, dar mai ales prin performanța magistraturii de a impune autoritatea dreptului.

Noțiunea de **INDEPENDENȚĂ** a judecătorului presupune că acesta, pronunțându-se într-o cauză dedusă judecătii, ia în considerare numai probele rezultate din faptele cazului (din cauza pendinte), dispozițiile constituționale și juridice, precum și propriul său sentiment de dreptate și echitate din sufletul și conștiința sa.

În raport cu teza subscrisă, rezultă că orice alt **factor intern** sau **extern** care are aptitudinea de a influența soluția din cadrul hotărârii judecătorești trebuie considerat – **ab initio** – contrar principiului independenței judecătorilor.

De principiu, apreciem că, potrivit documentelor internaționale menționate anterior, un judecător nu este independent în următoarele situații:

- dacă sistemul legal îl obligă, prin numirea sa, să judece în favoarea autorităților care l-au desemnat;
- dacă este expus revocării din funcție, ca urmare a unei decizii contrare intereselor altor puteri constituite în stat sau ale oricărui alt organism particular;
- dacă riscă, în cazul pronunțării unei hotărâri judecătorești, să fie transferat pe o poziție inferioară, în cadrul corpului magistraților;
- dacă promovarea judecătorului depinde exclusiv de voința discreționară a altor puteri în stat;
- dacă compensațiile financiare sunt supuse altor puteri în stat, ca de altfel și alte drepturi materiale ori social-culturale.

Este evident că asemenea situații împiedică – de plano – independența efectivă a unui judecător care, atunci când va

avea de judecat o cauză, inevitabil va lua în considerație acești factori, care sunt în afara textului legii aplicabile, a faptelor cauzei și a simțului sau de justiție.

Selecționarea reprezintă o adevărată „premiză” a independenței judecătorilor, deoarece realizată în mod adecvat conduce la reducerea factorilor exteriori actului de justiție, care pot influența soluționarea cauzelor.

Astfel, după cum s-a reținut în documentele internaționale, independența judecătorilor poate fi garantată, dacă:

- înainte de a numi un judecător s-ar examina temperamentul candidatului, forța sa morală de a depăși situațiile și tendințele proprii în domeniile: religios, politic etc.;

- în timpul exercitării funcției judecătorul ar evita orice angajare politică, sau în alt domeniu controversat, precum și dacă acesta ar evita să-și exprime în public părerile și să se amestece în probleme care sunt de competența altei puteri constituite în stat;

- ar fi prevăzut în Constituții sau în legi organice, o procedură de punere sub acuzare sau destituire, în cazul în care se dovedește evident că judecătorul a fost influențat în hotărârile pronunțate de prejudecăți, de sentimente sau interese exterioare cauzei deduse judecății.

Afirmarea acestor principii generale în plan național este necesară și posibilă în cadrul constituțional în vigoare, deoarece, chiar dacă dispozițiile legale române nu le includ sau nu cuprind toate instrumentele și prevederile precizate, vom observa că potrivit dispozițiilor art. 20 (2) din Constituția României: „dacă există neconcordanță între pactele internaționale și tratatele referitoare la drepturile

fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.”

De altfel, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, prin Recomandarea nr. R (94) 12 din data de 13.10.1994, elaborată pe baza Principiilor fundamentale ale independenței magistratului, adoptate de Adunarea Generală a O.N.U., și cu avizul Uniunii Internaționale a Magistratilor, a solicitat statelor membre, inclusiv României, măsuri cu privire la protecția independenței, eficacității și a rolului judecătorilor.

*

*

*

În cadrul studiului vom încerca să analizăm Recomandarea nr. R (94) 12 a Comitetului de Miniștri ai Statelor membre cu privire la independența, eficiența și rolul judecătorului (adoptată de Comitetul de Miniștri la 13 octombrie 1994, la a 516-a reuniune a Delegaților de Miniștri).

În cadrul activităților întreprinse în scopul promovării și garantării eficienței justiției civile și penale, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a decis să elaboreze o recomandare asupra independenței, eficienței și rolului judecătorilor.

Scopul urmărit de Consiliul Europei la data adoptării Recomandării nr. R (94) 12 l-a reprezentat instaurarea și apărarea unui sistem politic democratic, caracterizat prin preeminența dreptului, prin consacrarea statului de drept și respectiv, prin promovarea și protejarea drepturilor și

libertăților fundamentale ale omului.

Recomandarea asupra independenței, eficienței și rolului judecătorilor, recunoaște și subliniază rolul primordial și semnificativ pe care îl au judecătorii pentru realizarea acestor scopuri.

În conformitate cu prevederile **principiului I** – „Principii generale privind independența judecătorilor” – independența judecătorilor reprezintă unul dintre pilonii pe care se sprijină statul de drept. Se precizează că măsurile necesare pentru promovarea independenței judecătorilor nu privesc doar pe judecători, în particular, ci pot avea consecințe globale asupra ansamblului sistemului judiciar național.

De aceea, statele membre al Consiliului Europei, ar trebui să țină cont de faptul că, deși o anumită măsură luată ar afecta, în mod direct, un judecător aceasta ar putea avea efecte asupra independenței judecătorilor, interesând în final, ansamblul corpului judecătoresc.

Textul proiectului de Recomandare și expunerea de motive au fost elaborate de Grupul de proiect asupra eficienței justiției civile (C.J.-J.U.). După ce, în prealabil, a fost examinat de Comitetul european al cooperării juridice (C.D.C.J.), proiectul de Recomandare și expunerea de motive au fost supuse Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, Comitetul de Miniștri a adoptat textul proiectului de Recomandare și a autorizat publicarea expunerii de motive a Recomandării.

Pe lângă reprezentanții statelor membre ale Consiliului Europei și ai Comisiei Comunității Europene, au asistat la reuniunile grupului de proiect, care a pregătit textele, și observatori din: Albania, Vatican, Letonia, Rusia și delegați ai

Uniunii europene a magistraților în materie comercială și ai Uniunii internaționale a magistraților.

Recomandarea pornește de la ideea că în scopul stabilirii unui sistem juridic eficient și echitabil, este imperios necesar să se consolideze poziția și puterile judecătorilor și să se vegheze ca responsabilitățile judecătorilor să fie îndeplinite cu bună-credință.

În vederea elaborării Recomandării nr. R (94) 12 au fost luate în considerare Principiile fundamentale ale O.N.U. cu privire la independența magistraturii (1985), precum și normele pentru aplicarea efectivă a acestor principii fundamentale, norme adoptate în anul 1989.

Recomandarea pornește de la principiul că puterile judecătorilor sunt contrabalansate de obligațiile acestora. Tocmai în acest scop, s-a considerat că este necesar să se confere judecătorilor puteri menite să garanteze independența acestora. Pentru ca puterile conferite să nu fie exercitate arbitrar, în recomandare se prevede ca judecătorii să fie supuși unui sistem de control care să asigure respectarea drepturilor și îndatoririlor lor.

Principiile enunțate de Recomandare în număr de șase, se raportează la independența judecătorilor, la autoritatea lor, la condițiile adecvate de muncă, la dreptul de a crea asociații, la responsabilitățile judecătorești și la consecințele slabei exercitări a răspunderii și respectiv abaterile disciplinare.

Principiul I – Principii generale privind independența judecătorilor;

Principiul II – Autoritatea judecătorilor;

Principiul III – Condiții adecvate de muncă;

Principiul IV – Asocierea;

Principiul V – Responsabilitățile judecătorești;

Principiul VI – Exercitarea slabă a răspunderilor și abaterile disciplinare.

Comitetul de Miniștri ai Consiliului Europei nu a limitat aplicarea Recomandării la domenii specifice dreptului. Cu alte cuvinte, domeniul de aplicare a Recomandării privește reglementarea litigiilor de natură civilă și penală precum și a celor de ordin administrativ și constituțional.

Recomandarea este, în principiu, aplicabilă atât judecătorilor profesioniști, cât și judecătorilor neprofesioniști, în cazul acestora din urmă fiind exceptate dispozițiile referitoare la remunerație (indemnizație) și la cerința de a poseda o formație juridică adecvată.

Considerăm necesar să realizăm o succintă analiză a primului principiu consacrat de Recomandare nr. R (94) 12 a Comitetului de Miniștri ai Statelor membre a Consiliului Europei.

Principiul I – Principii generale asupra independenței judecătorilor

În cadrul acestui principiu se proclamă independența judecătorilor și se evidențiază o serie de măsuri necesare pentru respectarea, protejarea și promovarea independenței judecătorilor.

Apreciem că noțiunea de „independență a judecătorilor” utilizată în redactarea principiului, nu se limitează la judecători, ci se întinde asupra întregului sistem judiciar, în ansamblul său.

Potrivit dispozițiilor punctului 2 lit. a, independența judecătorilor trebuie să fie garantată în conformitate cu

dispozițiile Convenției și cu dispozițiile constituționale naționale.

Aceasta presupune, că independența judecătorilor trebuie garantată prin înserarea principiului în textele constituționale ale statelor membre, în conformitate cu prevederile Convenției. (Prin noțiunea de „Convenție” se face referire la „Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale”, care, de altfel este citată în preambulul Recomandării nr. R (94) 12).

Se prevede, de asemenea, că nu ar fi admisibilă o reformare a deciziilor în afara procedurilor legale, de către guvern sau de administrație. În acest sens s-a statuat de Comitetul de Miniștri prin Recomandarea nr. (87) 18 – asupra simplificării justiției penale.

Se consideră necesară existența unor norme juridice referitoare la condițiile și termenele în care pot fi exercitate căile de atac împotriva hotărârilor pronunțate și deducerea cauzei spre judecare în fața unor instanțe ierarhic superioare și independente (pct. 2, lit. a, subpunctul 1).

Referitor la mandatul judecătorilor, Recomandarea se referă în cadrul **Principiului I**, la faptul că acesta trebuie garantat prin lege.

Se precizează că instanțele trebuie să fie în măsură să decidă ele însele competența lor, astfel cum este definită prin lege, iar administrația sau guvernul nu ar trebui să ia decizii susceptibile de a face caduce hotărârile judecătorilor, cu excepția cazurilor restrictive care privesc: amnistia, grațierea sau măsuri similare.

Independența judecătorilor este esențialmente legată de menținerea separației puterilor în stat (paragraf I, pct. 2, lit. b).

Sarcina asigurării independenței judecătorești incumbă organelor puterii legislative și ale puterii executive.

În cadrul pct. 2, lit. c din Principiul I se afirmă că: „Orice decizie privind cariera profesională a judecătorilor ar trebui să se sprijine pe criterii obiective, iar *selectarea* și cariera acestora ar trebui să se fondeze pe merit, avându-se în vedere calificările, integritatea, competența și eficiența lor.”

Este indispensabilă că independența judecătorilor să fie garantată de la selectarea lor și în cursul întregii cariere profesionale, cu excluderea discriminărilor.

Orice decizie privitoare la viața profesională a judecătorilor trebuie să se sprijine pe criterii obiective. Cu toate că, fiecare stat membru al Consiliului Europei aplică propria metodă de recrutare, de alegere și de numire a judecătorilor, selecția candidaților și cariera ulterioară a judecătorilor trebuie să se bazeze pe rezultate meritorii.

Deși Recomandarea propune un sistem ideal pentru numirea judecătorilor, ea recunoaște că un anumit număr de state membre ale Consiliului Europei au adoptat alte sisteme, care fac să intervină adesea Guvernul, Parlamentul sau Șeful Statului. În esență nu se propune schimbarea acestor sisteme, care există de secole și care funcționează corect, însă în toate statele în care judecătorii sunt oficial desemnați de organele altei puteri constituite în stat, trebuie să existe, într-o formă sau alta, un sistem care să permită asigurarea transparenței procedurilor de numire a judecătorilor, de selecționare a acestora și respectiv de asigurare a independenței lor în practică.

Formarea juriștilor este un aspect important pentru asigurarea că cele mai apte persoane sunt numite judecători.

Aceasta întrucât judecătorii profesioniști trebuie să justifice o formație juridică adecvată.

Printre alte cerințe, formația juridică profesională contribuie în mod substanțial la independența puterii judecătorești.

Dacă judecătorii posedă cunoștințe teoretice și practice suficiente, ei vor putea acționa cu mai multă independență în raport cu administrația și dacă doresc, vor putea să-și schimbe profesia, fără să-și urmeze în mod necesar cariera.

De altfel, această cerință se regăsește înscrisă și în **Principiul 10 din Principiile fundamentale ale Națiunilor Unite** privitoare la independența magistraturii, care este redactat astfel: „persoanele selecționate pentru a îndeplini funcțiile de magistrat trebuie să fie integre și competente și să facă dovada unei formații și unor edificări juridice suficiente. Orice metodă de selectare a magistraților trebuie să prevadă garanții împotriva numirilor abuzive. Selectarea judecătorilor trebuie operată fără discriminare de rasă, de culoare, de sex, de religie, de opinie politică sau alta, de originea națională sau socială, de bogăție, de naștere sau de situație”.

Atât în Principiile fundamentale adoptate de Națiunile Unite cât și în Recomandarea nr. R (94) 12 a Comitetului de Miniștri ai Statelor membre ale Consiliului Europei, norma potrivit căreia un candidat în magistratură trebuie să fie originar din țara respectivă, nu este considerată discriminatorie.

În cuprinsul **Principiului I** al Recomandării se fac precizări privitoare la deplina independență a judecătorilor în soluționarea cauzelor deduse judecării (pct. 2 lit. d).

Distribuirea cauzelor se poate face după diferite sisteme, de exemplu prin tragere la sorți, după ordinea alfabetică a

numelui judecătorilor, sau după o repartizare a cauzelor între secțiile instanței, într-o ordine specificată dinainte (prestabilită), ori printr-o repartizare a cauzelor între judecători în conformitate cu decizia președintelui instanței (pct. 2 lit. e).

În realitate, sistemul de distribuire a cauzelor contează mai puțin, ceea ce importă este ca acesta să nu fie falsificat sau deturnat printr-o influență exterioară și să nu se facă în favoarea sau defavoarea uneia dintre părți.

De principiu, potrivit pct. 2 lit. f, din **Principiul I** – se pot prevedea norme adecvate privitoare la înlocuirea judecătorilor, în cazuri excepționale (boală sau vacanța postului).

De regulă însă se prevede că un judecător nu poate fi desesizat de o cauză decât pentru motive juste și la decizia organului competent.

Acestea sunt considerațiile generale rezultate din examinarea **Principiului I**, din Recomandarea nr. R (94) 12 a Comitetului de Miniștri ai Consiliului Europei.

Principiile II-VI, vor fi analizate cu prilejul altor cercetări.

*

*

*

De **lege lata** condițiile de selecționare a judecătorilor sunt prevăzute în Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, art. 14.

Art. 1 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor prevede că magistratura reprezintă activitatea judiciară desfășurată de judecători în scopul înlăptuirii justiției și de procurori în scopul apărării intereselor

generale ale societății, a ordinii de drept, precum și a drepturilor și libertăților cetățenilor.

Analizând dispozițiile constituționale din Titlul III, din cap. VI intitulat „Autoritatea judecătorească”, se observă că **Constituantul** a consacrat acestui capitol trei secțiuni, respectiv: Secțiunea I.: Instanțele judecătorești; Secțiunea a II-a: Ministerul public și Secțiunea a III-a: Consiliul Superior al Magistraturii.

Observăm, în consecință, că **Legiuitorul Constituant** a consacrat art. 125 pentru analiza statutului judecătorilor și art. 132 pentru analiza statutului procurorilor.

În raport de prevederile constituționale și având în vedere tema lucrării, vom încerca să tratăm, în cele ce urmează, condițiile de selecționare, referindu-ne exclusiv la judecători.

Având în vedere exigențele impuse de reglementările internaționale, adoptate de O.N.U., de Comitetul de Miniștri ai Consiliului European, de Uniunea Europeană a magistraților ș.a., legiuitorul român a instituit condiții și prevederi care să asigure selecționarea și promovarea judecătorilor pe criterii de responsabilitate civică, de bună reputație și de competență profesională.

În conformitate cu dispozițiile art. 14 din Legea 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor **condițiile generale** pentru numirea judecătorilor sunt următoarele:

- a) este cetățean român cu domiciliul în România și are capacitate deplină de exercițiu;
- b) este licențiat în drept;
- c) nu are antecedente penale sau cazier fiscal;
- d) cunoaște limba română;

e) este apt, din punct de vedere medical și psihologic, pentru exercitarea funcției. Comisia medicală se numește prin ordin comun al ministrului justiției și al ministrului sănătății.

Art. 13 din Legea 303/2004 prevede că admiterea în magistratură și formarea profesională inițială în vederea ocupării funcției de judecător se realizează prin Institutul Național al Magistraturii.

Condiția generală prevăzută de art. 14 alin. 2, lit. a răspunde exigențelor din dispoziția constituțională prevăzută de art. 16 (3) din Constituția României, adoptată prin referendum la 08.12.1991, cu modificările adoptate prin referendumul național organizat la 19-20 oct. 2003, potrivit căreia: „Funcțiile și demnitățile publice, civile sau militare, pot fi ocupate, în condițiile legii, de persoanele care au cetățenia română și domiciliul în țară”.

Deci judecătorul, în calitatea sa de funcționar public, trebuie să fie cetățean român, fapt ce nu exclude bipatridia sau multipatridia.

Cerința rezultă din principiul suveranității naționale, care impune ca oricare dintre segmentele puterii de stat(iar puterea judecătorească este o componentă fundamentală), să se exercite exclusiv de persoanele care au cetățenie română.

Referitor la cerința existenței domiciliului în România, aceasta rezultă din necesitatea ca judecătorul să fie legat – în modul prescris de lege – de realitățile țării, să cunoască legile țării și să perceapă, în mod direct, moravurile, instituțiile, tradițiile, elementele specifice ale spațiului socio-cultural, chestiuni indispensabile în privința hotărârilor pe care va fi ținut să le pronunțe în exercitarea atribuțiilor sale.

Condiția de maximă generalitate a capacității depline de exercițiu exclude de la posibilitatea selectării și investirii cu autoritatea de judecător a persoanelor minore, lipsite de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă, precum și a persoanelor puse sub interdicție judecătorească.

O altă condiție generală este aceea a cunoașterii limbii române, prevăzută de art. 14 alin. 2 lit. d. Această condiție decurge din principiul fundamental al funcționării sistemului judiciar în România, consacrat de art. 128 (1) din Constituția României: „procedura judiciară se desfășoară în limba română”, aceasta întrucât potrivit art. 13 din Constituție: „În România, limba oficială este limba română”.

Dispoziția constituțională înscrisă în art. 128 (1) a fost preluată și în Legea pentru organizarea judecătorească nr. 304 / 2004 privind organizarea judiciară, în dispozițiile art. 14 alin. 1.

În raport cu cele expuse, apare firesc ca una dintre condițiile generale pentru admiterea în funcția de judecător să fie cunoașterea limbii române, limba oficială a statului.

Condiția prevăzută de art. 14, alin. 2, lit. e se referă la integritatea corporală și respectiv psihică a persoanelor fizice care optează pentru funcția de judecător.

Potrivit art. 14 alin. 2, teza a II-a, dovada aptitudinii medico-psihologice se produce de către comisia medicală numită prin ordin comun al ministrului justiției și al ministrului sănătății.

Condiția prevăzută de art. 14, alin. 2, lit. b atestă un minim de cunoștințe juridice pe care trebuie să le posedă candidatul la funcția de judecător.

Legea se referă la obținerea titlului de licențiat în Drept.

Acest titlu științific se obține după finalizarea studiilor universitare de licență, care reprezintă ciclul I de studii. Licența atestă însușirea unui volum de cunoștințe necesar practicării unei profesii juridice, inclusiv a celei de judecător.

Deși este o condiție necesară, apreciem că obținerea licenței nu trebuie să constituie și o condiție suficientă pentru accederea la funcția de judecător. În consecință, judecătorii sau persoanele fizice care doresc să îmbrățișeze această profesie trebuie, de principiu, să absolve ciclurile II, respectiv III ale învățământului universitar juridic. Studiile universitare de masterat, respectiv cele de doctorat asigură specializarea și aprofundarea cunoștințelor dobândite anterior de către judecător. Un judecător specializat și pregătit profesional constituie o garanție a independenței și a imparțialității în realizarea actului de justiție.

Opinăm că ar fi fost mai firesc ca legiuitorul să instituie obligativitatea absolvirii studiilor universitare de masterat - cel puțin - pentru viitorii judecători și pentru judecătorii tineri numiți deja în funcție.

Condiția generală prevăzută de art. 14 alin. 2, lit. c, presupune absența antecedentelor penale sau a cazierului fiscal.

Având în vedere dispozițiile art. 133, alin. 1 cod penal, în conformitate cu care reabilitarea face să înceteze decăderile și interdicțiile precum și incapacitățile care rezultă din condamnare, se pune chestiunea dacă o persoană fizică care a fost condamnată penal și reabilitată, îndeplinind toate celelalte condiții legale poate ocupa o funcție de judecător.

Răspunsul este negativ având în vedere aspectele de ordin moral.

În sistemul normativ juridic există prezumția că o persoană este nevinovată atâta timp cât nu se produce dovada contrară, în formele și prin procedurile prevăzute de lege, că a comis o faptă de natură a atrage răspunderea sa juridică.

De principiu, prezumția de nevinovăție funcționează sub o formă mai largă și anume a unei **prezumții de onestitate**, în cadrul sistemului de conviețuire socială.

Sanctiunea socială în cazul în care a fost înfrântă prezumția de onestitate este reprezentată de proasta reputație.

Lipsa cazierului fiscal presupune plata la zi a tuturor taxelor și impozitelor datorate către stat, precum și achitarea oricăror debite datorate instituțiilor publice de interes național sau local.

Credem totodată, deși legea nu prevede expres, că persoana fizică care dorește să acceadă la funcția de judecător nu trebuie să aibă debite restante sau neonorate în raport cu persoanele juridice de drept public sau de drept privat și nici în raport cu vreo persoană fizică. Aceasta întrucât dependența financiară este de natură să afecteze independența și imparțialitatea judecătorului. Deși legea nu prevede expres credem că lipsa debitelor în raport cu persoanele juridice sau cu persoanele fizice, după caz, constituie un element de moralitate, care poate caracteriza conduita potențialului judecător.

Ultima condiție generală prevăzută de art. 13, se referă la latura cea mai complexă a selecționării judecătorilor.

În conformitate cu dispozițiile Recomandării nr. R (94) 12 a Comitetului de Miniștri ai Consiliului Europei și celelalte documente internaționale, numirea în funcția de judecător a

unei persoane este condiționată de absolvirea Institutului Național al Magistraturii sau de promovarea concursului ori examenului de admitere în magistratură, organizat potrivit regulamentului aprobat de Ministerul Justiției.

În legea pentru organizarea judecătorească nr. 303 / 2004 legiuitorul român a prevăzut condiții speciale pentru selectarea și promovarea judecătorilor.

Pentru ocuparea funcției de judecător legea prevede două modalități de selecționare a candidaților.

Prima ipoteză se referă la formarea judecătorilor prin intermediul Institutului Național al Magistraturii. Persoanele fizice care îndeplinesc condițiile prevăzute de art. 14 alin 2 din legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor pot participa la concursul de admitere în cadrul I. N. M. . Acest concurs se organizează cu aprobarea prealabilă a C. S. M. . Cursanții I. N. M. Au calitatea de auditor de justiție. Pe perioada cursurilor ei desfășoară practică la instanțele judecătorești. După finalizarea cursurilor auditorii de justiție susțin un examen de absolvire constând în probe teoretice și practice, prin intermediul cărora se verifică însușirea cunoștințelor necesare în vederea exercitării funcției de judecător.

Auditorii de justiție care promovează examenul de absolvire sunt numiți de C. S. M. judecători stagiați numai la judecătoria. Aceștia vor efectua un stagiu de un an, beneficiind de stabilitate în funcție.

După efectuarea stagiului judecătoria stagiați sunt obligați să se înscrie la examenul de capacitate. Dacă un judecător stagiar este respins la acest examen, el are obligația

să se prezinte la sesiunea imediat următoare. Lipsa nejustificată de la examenul de capacitate sau respingerea judecătorului la două sesiuni consecutive atrage pierderea calității de judecător stagiar.

Examenul de capacitate constă în probe scrise și orale cu caracter teoretic și practic. Probele teoretice se referă la: fundamentele constituționale ale statului de drept, instituțiile de bază ale dreptului (material și procesual), organizarea judiciară și Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor. Probele practice constau în soluționarea de spețe și întocmirea de acte judiciare în raport de specificul funcției ce urmează a fi deținută.

După validarea rezultatelor examenului de capacitate de către C. S. M. Candidații declarați admiși au dreptul să-și aleagă posturile în raport de media obținută și de posturile vacante publicate în Monitorul Oficial al României, Partea a III-a.

Referitor la probele teoretice și practice care alcătuiesc examenul de capacitate, remarcăm și opinia profesorului Ion Neagu care a scris: „Se pune o întrebare simplă: ce pricini constituționale, administrative, comerciale, ș.a. a judecat un judecător stagiar (desigur, cu excepția plângerilor și a contestațiilor împotriva unor procese verbale, a autosesizărilor unor societăți comerciale, ori, eventual, dării unor încheieri, vizând o excepție de neconstituționalitate)? Neavând <experiență> în materie, ce <capacitate> dobândește un asemenea magistrat?

În mod cert, o veritabilă reformă a Justiției va avea în vedere și aceste aspecte.”

(din I. Neagu, Tratat de procedură penală, Editura Pro, 1997, București, pag. 88).

A doua ipoteză se referă la numirea în funcția de judecător, pe bază de concurs, a persoanelor fizice care au îndeplinit funcția de judecător sau procuror și care și-au încetat activitatea din motive neimputabile, precum și a avocaților, notarilor, asistenților judiciari, consilierilor juridici, persoanelor care au îndeplinit funcții de specialitate juridică în aparatul Parlamentului, Administrației Prezidențiale, Guvernului, Curții Constituționale, Avocatului Poporului, Curții de Conturi sau al Consiliului Legislativ, a cadrelor didactice din învățământul juridic superior acreditat, cu o vechime în specialitate de cel puțin 5 ani, precum și a magistraților-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție cu o vechime de cel puțin 5 ani, care și-au încetat activitatea din motive neimputabile.

De asemenea prin coroborarea art. 33 cu art. 87 alin. 1 din Legea nr. 303/2004 pot fi numite în funcția de judecător, pe bază de concurs, persoanele care au îndeplinit funcții de specialitate juridică din: Ministerul Justiției, Ministerul Public, Consiliul Superior al Magistraturii, Institutul Național de Criminologie și Institutul Național al Magistraturii.

Pot fi selectate și respectiv numite în funcția de judecător persoanele fizice care au îndeplinit funcția de judecător sau pe aceea de procuror cel puțin 10 ani și care și-au încetat activitatea din motive neimputabile. Aceste numiri se realizează fără concurs, potrivit dispozițiilor art. 33 alin. 5 din Legea nr. 303/2004.

O situație distinctă o reprezintă cazul magistraților-

asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție și a avocaților. Persoanele care aparțin celor două categorii profesionale menționate și care au cel puțin 10 ani vechime pot fi numite fără concurs în funcția de judecător de judecătorie.

Persoanele fizice numite în funcția de judecător fără examen sunt obligate să urmeze o perioadă de 6 luni, un curs de formare profesională în cadrul I. N. M., care va cuprinde în mod obligatoriu elemente de Drept Comunitar. Finalizarea acestor cursuri se realizează prin examen. Nepromovarea acestui examen atrage eliberarea din funcția de judecător.

&. 2. ASIGURAREA INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR PRIN MODUL ÎN CARE SUNT INVESTIȚI

Constituția României adoptată prin referendum la data de 08.12.1991, modificată prin referendum național în anul 2003, prevede în dispozițiile art. 125 (1) următoarele: „Judecătorii numiți de Președintele României sunt inamovibili, în condițiile legii.”

Legea privind statutul judecătorilor și procurorilor nr. 303/2004 prevede în art. 2 alin 1: „Judecătorii numiți de Președintele României sunt inamovibili, în condițiile prezentei legi.”

Din analiza textelor constituționale și legale rezultă că în concepția Legiuitorului Constituant și a Legiuitorului ordinar, investirea în funcție a judecătorilor se concretizează prin numirea în funcție.

Art. 34 alin. 1 din Legea privind statutul judecătorilor și procurorilor prevede că: „înainte de a începe să-și exercite funcția judecătorească... depun următorul jurământ: „Jur să respect Constituția și legile țării, să apăr drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei, să-mi îndeplinesc atribuțiile cu onoare, conștiință și fără părtinire. Așa să-mi ajute Dumnezeu!”

Jurământul se depune de către judecător în ședință solemnă, în fața magistraților instanței la care aceasta a fost numit, după citirea prealabilă a comunicării actului de numire.

Refuzul depunerii jurământului de către judecător atrage, de drept, nulitatea numirii în funcție. Depunerea jurământului

nu este necesară în cazul transferului sau a promovării judecătorului în altă funcție.

Astfel cum rezultă din analiza textelor legale în vigoare în procedura de investire în funcție a judecătorilor, intervin o serie de etape care, implică activitatea unor instituții aparținând unor puteri constituite în stat.

A. Consiliul Superior al Magistraturii în plen are stabilite printre atribuțiile sale și competențe în privința investirii judecătorilor.

Astfel, potrivit dispozițiilor art. 35 lit. a din Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii, republicată: „propune Președintelui României numirea în funcție și eliberarea din funcție a judecătorilor... , cu excepția celor stagieri.”

De asemenea, Consiliul Superior al Magistraturii „numește judecătorii stagieri..., pe baza rezultatelor obținute la examenul de absolvire a Institutului Național al Magistraturii” (art.35 lit. b din Legea 317/2004) și „eliberează din funcție judecătorii stagieri...” (art. 35 lit. d din legea 317/2004).

Atribuțiile menționate privesc exclusiv competența atribuită de lege Consiliul Superior al Magistraturii în privința investirii în funcție a judecătorilor.

Prin exercitarea atribuțiilor prevăzute de art. 35, lit. a, b și d din Legea privind Consiliul Superior al Magistraturii nr. 317/2004, republicată, Consiliul Superior al Magistraturii se constituie într-un adevărat garant al independenței puterii judecătorești.

Pe aceeași linie se situează și dispoziția din art. 35 lit. c din Legea nr. 317/2004, republicată potrivit căreia plenul C. S. M. „ dispune promovarea judecătorilor...”.

Această reglementare legală este importantă, deoarece membrii Consiliului Superior al Magistraturii fac parte cu toții din autoritatea judecătorească și sunt cel mai bine plasați pentru a cunoaște problemele cu care se confruntă justiția ca instituție și, totodată, judecătorii în calitate de agenți care o înfăptuiesc. Astfel, cel puțin teoretic, întregul traseu profesional al judecătorilor, de la numire până la eliberarea din funcție, este scos de sub influența puterii executive și controlat, în mod direct, de Consiliul Superior al Magistraturii, care este o instituție care face parte din autoritatea judecătorească.

În privința Consiliului Superior al Magistraturii remarcăm că în țara noastră a existat o instituție similară, înființată în baza Legii pentru organizarea judecătorească din anul 1924. Această instituție funcționa pe lângă Ministerul Justiției și era un organ consultativ al ministrului de justiție.

În acest sens, în conformitate cu dispozițiile art. 61 din legea citată, atribuțiile Consiliului erau de „a-și da cu părerea asupra confirmării, numirii și înaintării magistraților” și respectiv de „a-și da avizul în toate cazurile în care va fi consultat de ministru.”

Membrii ai Consiliului Superior al Magistraturii instituit prin legea din anul 1924 erau: prim-președintele și președinții de secții din Înalta Curte de Casație, prim-președinții Curților de Apel, inspectorii Curților de Apel și ministrul justiției.

Ministrul justiției, în calitatea sa de președinte al Consiliului Superior al Magistraturii, îl putea convoca ori de câte ori considera necesar acest lucru.

Cantonându-ne doar la atribuțiile Consiliului Superior al Magistraturii în domeniul investirii judecătorilor, considerăm că instituția înființată prin legea de organizare judecătorească

din anul 1924 nu a reprezentat un model pentru Legiuitorul Constituant din 1991, datorită dependenței evidente a acestui Consiliu de puterea executivă, reprezentată de ministrul justiției.

Modelul care a inspirat în mare măsură Constituanta și legiuitorul român, fără însă a fi preluat în totalitate, a fost cel francez.

În Republica Franceză, Consiliul Superior al Magistraturii reprezintă o instituție constituțională, fiind reglementat prin art. 64 și art. 65 al Constituției franceze din 4 octombrie 1958; Consiliul Superior al Magistraturii este prezidat de Președintele Republicii Franceze, în calitatea sa de garant al independenței puterii judecătorești. Componența Consiliului este următoarea: Președintele Republicii și alți 9 (nouă) membri desemnați de președinte în condițiile stipulate prin lege organică.

Ordonanța nr. 58-1271 din 22.12.1958, referitoare la legea organică a Consiliului Superior al Magistraturii, prevede că din cei **9 membri** ai Consiliului, desemnați de președinte, doi sunt numiți dintre judecătorii Curții de Casație, unul dintre avocații generali (adică procurori) de la Curtea de Casație, trei membri sunt numiți din rândul magistraților curților de apel și tribunalelor, o persoană dintre membrii Consiliului de Stat, iar ultimii doi membri ai Consiliului Superior al Magistraturii provin dintre persoanele care nu aparțin magistraturii și sunt numiți în virtutea pregătirii și formației profesionale.

Consiliul Superior al Magistraturii din Franța are, potrivit legii, următoarele atribuții: supune Președintelui Republicii propunerile de numire în funcție a judecătorilor Curții de Casație și a președinților curților de apel, avizează propunerile

făcute de ministrul justiției pentru numirea altor magistrați; îndeplinește rolul de consiliu de disciplină al magistraților (situație în care este prezidat de primul-președinte al Curții de Casație) și exercită anumite atribuții în materie de grațiere.

B) PREȘEDINTELE ROMÂNIEI

Explicarea rolului și atribuțiilor șefului de stat în România trebuie să pornească, în principiu, de la dispozițiile explicate ale Constituției.

Din art. 80 (1) din Constituția României, rezultă caracterizarea sintetică a funcției de șef al statului;

- a) reprezintă statul român;
- b) este garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării.

În temeiul art. 80 (2) din Constituție, Președintelui României îi revin următoarele îndatoriri:

a) să vegheze la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice. Această caracterizare are un conținut complex în semnificații juridice și politice, Constituția adăugând că, în acest scop, Președintele României exercită funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate.

De asemenea, în temeiul dispozițiilor art. 92 (1) din Constituție, Președintele României este comandantul forțelor armate și îndeplinește funcția de președinte al Consiliului Suprem de Apărare a Țării.

În concret, Constituția României stabilește, în baza criteriului conținutului, următoarele atribuții ale Președintelui României:

- atribuții privind legiferarea;
- atribuții privind organizarea și funcționarea puterilor

publice;

– atribuții privind alegerea, formarea, avizarea formării, numirea și revocarea unor autorități publice;

– atribuții în domeniul apărării țării și asigurării ordinii publice;

– atribuții în domeniul politicii externe;

– alte atribuții.

Într-adevăr în art. 94 din Constituție, având text marginal „Alte atribuții”, se prevede că:

“Președintele României îndeplinește și următoarele atribuții:

.....
c) numește în funcții publice, în condițiile prevăzute de lege”.

În raport cu acest principiu constituțional, numirea (investirea) în funcție a judecătorilor, reprezintă un caz particular de atribuție ce trebuie exercitată de Președintele României.

Rezultă din considerentele expuse că, din punct de vedere formal, rolul preponderent în investirea judecătorilor îi aparține Președintelui României.

În situația în care Președintele României acceptă propunerile formulate de Consiliul Superior al Magistraturii, va proceda la semnarea unui Decret prezidențial privind numirea în funcție a unor magistrați (judecători și procurori).

Decretul Președintelui României este semnat în temeiul art. 94 lit. c și al art. 100 alin. (1) din Constituția României, precum și în temeiul art. 31 alin. 1 din Legea privind statutul judecătorilor și procurorilor nr. 303/2004, republicată.

O chestiune care se impune a fi discutată din rațiuni de

„simetrie” este cea referitoare la **încetarea funcției de judecător, la transferarea și delegarea judecătorilor și respectiv la suspendarea din funcție a judecătorilor.**

Încetarea funcției de judecător. Funcția de judecător se dobândește de principiu pe o perioadă nedeterminată. Excepțiile de la această regulă privesc durata mandatului judecătorilor de la Înalta Curte de Casație și Justiție care, potrivit legii, sunt numiți pe o perioadă de 6 ani.

Datorită inamovibilității acordate prin lege în mod expres judecătorilor, funcțiile acestora se bucură de o remarcabilă stabilitate.

În temeiul art. 65 alin. 1 din Legea nr. 303/2004, republicată, „judecătorii... sunt eliberați din funcție în următoarele cazuri:

- a) demisie;
- b) pensionare potrivit legii;
- c) transfer într-o altă funcție, în condițiile legii;
- d) incapacitate profesională;
- e) ca sancțiune disciplinară;
- f) condamnarea definitivă a judecătorului... pentru o infracțiune;
- g) încălcarea dispozițiilor art. 7;
- h) nepromovarea examenului prevăzut la art. 33 alin. 14;
- i) neîndeplinirea condițiilor prevăzute la art. 14 alin. 2 lit. a, c și e.”

Câteva aprecieri generice asupra cazurilor legale menționate privind încetarea funcției de judecător le considerăm pertinente.

În cazurile prevăzute de lit. f calitatea de judecător încetează de drept, pe data rămânerii definitive a hotărârii prin

care s-a dispus condamnarea.

În cazul în care judecătorul cere eliberarea din funcție prin demisie, Consiliul Superior al Magistraturii poate stabili un termen de cel mult 30 de zile, la care demisia se devine efectivă, dacă prezența judecătorului la post este necesară.

Refuzul judecătorului de a se prezenta în acest interval de timp la post și de a-și îndeplini sarcinile ce decurg din atribuțiile sale de serviciu, poate fi considerat abatere disciplinară și poate fi sancționat în consecință.

Încetarea funcției de judecător este dispusă de Consiliul Superior al Magistraturii.

În toate situațiile în care încetează calitatea de judecător, evident cu excepția judecătorilor stagiați, hotărârea sau actul care determină încetarea acestei calități se comunică Președintelui României de către Consiliul Superior al Magistraturii, pentru emiterea și publicarea decretului prezidențial de eliberare din funcție.

Transferarea și delegarea judecătorilor.

Transferul judecătorilor poate avea loc la cerere sau în interesul serviciului – dar în toate cazurile numai cu consimțământul acestora – la unități din interiorul sistemului judiciar sau la instituții și organizații din afara sistemului.

În consecință, judecătorii se pot transfera la instanțe, respectiv la parchete egale în grad, inferioare în grad sau superioare în grad, din aceeași localitate sau din alte localități.

Transferarea judecătorilor în funcțiile din magistratură se dispune de către Consiliul Superior al Magistraturii. Aceeași situație se întâlnește și în cazul transferării unui procuror în funcția de judecător (art. 61 din Legea 303/2004, republicată).

Problema pe care urmează să o analizăm se referă la situația transferării unui judecător la o instanță inferioară în grad în raport cu instanța de unde are loc transferul. În acest caz judecătorul își va păstra gradul ierarhic obținut în cadrul corpului magistraților?

Înainte de a încerca să analizăm problema pusă în discuție, facem precizarea că instituția cu cel mai înalt grad ierarhic din sistemul organelor judiciare este **Înalta Curte de Casație și Justiție**, după care urmează **Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție** și apoi în ordine descrescătoare: curțile de apel, tribunalele și judecătoriile.

Având în vedere precizările menționate, credem că răspunsul la problema pusă în discuție nu poate fi decât afirmativ, și aceasta din cel puțin două considerente.

Instituind „promovarea pe loc” în cadrul corpului judecătoresc, legiuitorul român a creat posibilitatea ca într-o instanță judecătorească să funcționeze judecători cu rang ierarhic superior.

Pe de altă parte, după încetare funcției la Înalta Curte de Casație și Justiție, prin expirarea perioadei pentru care a fost numit, ori datorită unor cauze neimputabile, judecătorul își păstrează rangul dobândit, având dreptul să rămână pe postul ocupat anterior.

Astfel există aptitudinea și posibilitatea ca, prin excepție, în condițiile stabilite de legiuitor, unul sau mai mulți judecători de la o judecătorie, de la un tribunal, de la un tribunal specializat sau de la o curte de apel să aibă rang de președinte de curte de apel.

În situația în care o instanță judecătorească (judecătorie, tribunal sau tribunal specializat) nu poate funcționa, în condiții

normale, datorită lipsei temporare a unor judecători, datorită existenței unor posturi vacante, a incompatibilității sau a recuzării tuturor judecătorilor, Legea nr. 303/2004 privind statul judecătorilor și procurorilor prevede că președintele curții de apel la propunerea președintelui respectivei instanțe din circumscripția acelei curți de apel, poate delega judecători de la alte instanțe din circumscripția menționată, cu acordul scris al acestora. (art. 57 alin 1).

Delegarea judecătorilor de la judecătorii, tribunale și tribunale specializate în circumscripția altei curți de apel se dispune de către Consiliul Superior al Magistraturii, cu acordul scris al acestora, la solicitarea președintelui curții de apel în circumscripția căreia se face delegarea și cu avizul președintelui curții de apel unde judecătorii funcționează. (art. 57 alin. 2).

Delegarea judecătorilor de la curțile de apel se dispune cu acordul scris al acestora de către Consiliul Superior al Magistraturii la solicitarea președintelui curții de apel. (art. 57 alin. 3).

Suspendarea din funcție a judecătorilor reprezintă, în opinia noastră, un caz particular al instituției suspendării contractului de muncă¹⁾.

Pe întreaga perioadă cât durează suspendarea contractului de muncă, încetează principalele efecte ale contractului de muncă, respectiv: obligația salariatului de a presta muncă și obligația angajatorului de a-l plăti.

¹⁾ Sanda Ghimpu, Ion Traian Ștefănescu, Șerban Beligrădeanu, Gheorghe Mohanu, Dreptul Muncii, Tratat, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, pag. 288 și următoarele.

Cu privire la celelalte efecte ale contractului de muncă cum ar fi: acordarea ajutoarelor în cadrul asigurărilor sociale de stat sau a asistenței medicale, gratuite, acesta continuă să subziste.

Suspendarea judecătorilor din funcție este prevăzută de Legea privind statutul judecătorilor și procurorilor nr. 303/2004, republicată, în două cazuri, și anume:

A) Când a fost pusă în mișcare acțiunea penală împotriva judecătorului prin ordonanță sau rechizitoriu (art. 62 alin. 1 lit. a);

B) Când judecătorul suferă de o boală psihică care îl împiedică să-și exercite funcția în mod corespunzător (art. 62 alin. 1 lit. b).

A) În prima situație, prevăzută de art. 62 alin. 1 lit. a din Legea nr. 303/2004, republicată, măsura suspendării din funcția de judecător se dispune de Consiliul Superior al Magistraturii și durează până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești penale.

În acest context precizăm că, dacă prin hotărârea instanței de judecată sau prin ordonanța procurorului se constată nevinovăția judecătorului, suspendarea acestuia din funcție încetează.

Din punct de vedere penal „vinovăția” constituie o trăsătură esențială a infracțiunii și totodată un element constitutiv al acesteia.

Având în vedere dispozițiile art. 19 din codul penal: „Vinovăție există când fapta care prezintă pericolul social este săvârșită cu intenție sau din culpă” (alin. 1).

Unul dintre cazurile în care punerea în mișcare a acțiunii penale sau exercitarea acțiunii penale sunt împiedicate privește

ipoteza în care „faptei îi lipsește unul din elementele constitutive ale infracțiunii”, situație în care se încadrează și absența vinovăției (art. 10 lit. d cod procedură penală).

Remarcăm însă faptul că art. 10 din Codul de procedură penală prevede și alte cazuri în care „vinovăția”, deci latura subiectivă este exclusă. Aceste situații privesc următoarele cazuri:

- art. 10 lit. a – când fapta nu există;
- art. 10 lit. b – când fapta nu este prevăzută de legea penală;
- art. 10 lit. c – când fapta nu a fost săvârșită de învinuit sau de inculpat;
- art. 10 lit. e – când există vreuna din cauzele care înlătură caracterul penal al faptei.

În toate aceste situații, în cursul judecății se pronunță **achitarea** inculpatului, iar în cursul urmăririi penale se dispune **scoaterea de sub urmărire penală** a învinuitului sau a inculpatului.

Rezultă deci că și în cazurile în care un judecător, împotriva căruia s-a pus în mișcare acțiunea penală, ar fi ulterior scos de sub urmărire penală, pentru unul din motivele precizate, măsura suspendării din funcție a judecătorului trebuie să înceteze deoarece acesta este nevinovat.

O problemă delicată există în ipoteza în care scoaterea de sub urmărire penală sau achitarea pe considerentul că fapta pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală „nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni”, (art. 10 lit. b¹ Cod procedură penală), precum și **încetarea urmăririi penale sau încetarea procesului penal**, pentru celelalte motive prevăzute de **art. 10 lit. f-j Cod procedură penală**.

În toate aceste cazuri, considerăm că, întrucât nu este exclusă vinovăția, nu se justifică o eventuală încetare a suspendării în funcție a judecătorului. Totuși Legiuitorul ordinar a tranșat această chestiune în art. 63 alin 2 din Legea 303/2004, republicată, în sensul că și în ipoteza achitării în temeiul art. 10 lit b¹ Cod procedură penală cât și în ipoteza încetării urmăririi penale sau, după caz, a încetării procesului penal, judecătorul este repus în situația anterioară, suspendarea din funcție încetând.

În situația prevăzută de art. 62 din Legea nr. 303/2004, republicată, măsura suspendării din funcție a judecătorului se dispune de Consiliul Superior al Magistraturii, pe baza unui raport scris și după examinarea persoanei respective de către o comisie medicală de specialitate.

În ambele cazuri suspendarea din funcție a judecătorului este dispusă de C. S. M. Tot acestui organ îi revine obligația de a se pronunța asupra încetării suspendării din funcție, urmată de repunerea judecătorului în situația anterioară sau de a propune eliberarea din funcție a judecătorului potrivit legii.

Ne vom referi în continuare și la efectele suspendării din funcție a judecătorilor. De principiu, aceste efecte decurg din suspendarea executării contractului de muncă. Judecătorii suspendați din funcție nu mai au dreptul să exercite vreo atribuție specifică funcției și nu mai au dreptul de a primi salariu.

Precizăm totodată că judecătorilor suspendați din funcție în temeiul art. 62 lit. b din Legea nr. 303/2004, li se acordă, pe întreaga perioadă a suspendării, drepturile de asigurări sociale de sănătate, conform dispozițiilor art. 64 alin 3 din Legea 303/2004.

Ca urmare a intervenirii suspendării din funcție a judecătorului, se poate pune întrebarea dacă în această perioadă respectivul judecător poate să presteze altă activitate, într-o altă instituție.

La prima vedere, am fi tentați să considerăm că răspunsul este afirmativ. Aceasta, avându-se în vedere și dispozițiile art. 41 alin. 1 din Constituția României, potrivit căroră: „Dreptul la muncă nu poate fi îngrădit. Alegerea profesiei, a meseriei sau a ocupației, precum și a locului de muncă este liberă.”

Totuși, nu împărtășim această opinie pentru următoarele considerente ce urmează a fi detaliate.

Pe întreaga durată a suspendării din funcție contractul de muncă al judecătorului nu încetează, și, în consecință, nu încetează nici calitatea acestuia de magistrat. Din acest raționament rezultă că dreptul subiectiv al judecătorului de a presta o altă activitate retribuită (salarizată) este limitat de îngrădirile prevăzute de lege și care decurg din calitatea sa.

Legiuitorul ordinar a rezolvat această chestiune prin art. 62 alin. 4 din Legea 303/2004, republicată. Aceasta în sensul că în perioada suspendării din funcție judecătorului **nu îi sunt aplicabile dispozițiile referitoare la interdicțiile și incompatibilitățile menționate la art. 5 și la art. 8 din Legea nr. 303/2004, republicată.**

Considerăm că punctul de vedere îmbrățișat de legiuitor este eronat. În acest sens, respectând dispoziția legală din art. 62 alin. 4, rezultă că judecătorul suspendat nu numai că poate să desfășoare o activitate remunerată, dar aplicând ad litteram textul invocat, el are aptitudinea de a fi administrator la societățile comerciale, să aibă calitatea de membru al unui grup de interes economic sau să omită a da declarație în care să

menționeze dacă soțul, rudele sau afinii până la gradul al IV-lea inclusiv exercită o funcție sau desfășoară o activitate juridică ori activități de investigare sau de cercetare penală cu indicarea locului de muncă al acestor persoane fizice.

Principalul efect al investirii în funcție a judecătorilor îl reprezintă dobândirea **inamovibilității**.

Constituția României prevede în dispozițiile art. 125 (1) teza I următoarele: „Judecătorii numiți de Președintele României sunt inamovibili, în condițiile legii”.

În consecință precizăm că inamovibilitatea reprezintă o instituție în virtutea căreia judecătorii nu pot fi revocați, suspendați din funcție, pensionați, mutați (delegați, detașați sau transferați) și nici nu pot fi sancționați disciplinar decât în cazurile și pe baza formelor și condițiilor prestabilite de textele legale în vigoare.

Inamovibilitatea judecătorilor, ca instituție, s-a impus destul de târziu în raport de puterea concretă a executivului și de influența acestuia asupra puterii judecătorești.

Astfel, în principiu, remarcăm faptul că în cazul existenței unor guverne autoritare cu tendințe centralizatoare și de corporatism, inamovibilitatea ori nu este acordată judecătorilor ori, deși este în principiu acordată, ea este nedorită, fiind considerată o piedică în realizarea obiectivelor puterii executive.

Există situații istorice în care în mod obiectiv nu s-a instituit inamovibilitatea judecătorilor datorită unor cauze concrete, cum ar fi spre exemplu: proliferarea fenomenului corupției, lipsa de personal specializat în drept, nivelul scăzut de competență și de pregătire a judecătorilor ș.a.

În România, principiul inamovibilității judecătorilor a

fost instituit și consacrat prin Legea Curții de Casație din data de 24 ianuarie 1861. Legea menționată prevedea în dispozițiile art. 17 următoarele: Funcțiile de președinte și de membri la Curtea de Casație sunt inamovibile.

Privind din punct de vedere istoric trebuie să remarcăm și dispozițiile Legii pentru organizarea judecătorească din 9 iulie 1865.

Titlul al IX-lea al legii intitulat „Despre inamovibilitate” prevede că aceasta se va acorda președinților, membrilor și supleanților Curții de Apel și Tribunalelor” prin legiuiri speciale (art. 103 din Legea pentru organizarea judecătorească din 1865).

Legea pentru organizarea judecătorească din 1 Septembrie 1890, având în vedere situația profesională a corpului de judecători, a stabilit că devin inamovibili, de la data sancționării legii, președinții Curților de Apel precum și președinții de tribunale „care au titlul de licențiați sau doctori în drept” (art. 90).

Ca efect al inamovibilității instituită prin Legea pentru organizarea judecătorească din 1 septembrie 1890, s-a prevăzut că încetarea funcției de judecător nu poate avea loc decât prin demisie, și respectiv prin atingerea limitei de vârstă. De asemenea, se prevedea că transferarea sau înaintarea în grad nu se poate realiza, fără consimțământul judecătorului.

Judecătorii puteau fi destituiți din funcție pentru motive disciplinare ori dacă aceștia erau condamnați definitiv pentru crimele ori pentru delictele precizate de lege în art. 52 pct. 3.

Art. 52 pct. 3 din Legea pentru organizarea judecătorească din anul 1890 prevedea următoarele infracțiuni (crime și delict) în baza cărora, dacă judecătorul era

condamnat definitiv, trebuia destituit: „fals, furt, înșelăciune, abuz de încredere, mărturie mincinoasă, atentat la bunele moravuri în cazurile prevăzute de art. 262, 263, 264, 267, 271 din Codul penal, vagabondaj, abuz de putere, delapidări de bani publici, mituire, percepere de taxe ilegale, spargere de sigiliu, sustragere de acte”.

Potrivit legii precizate erau puși din oficiu în retragere, prin decret regal, în vederea pensionării, judecătorii care au împlinit vârsta de 68 de ani pentru Curtea de Casație și vârsta de 65 de ani pentru Curțile de Apel, precum și judecătorii care, deși nu pot dovedi cu acte vârsta lor, au o vechime în magistratură de 30 de ani.

Conform legii puteau fi „dispensați de serviciu”, printr-un decret regal, în baza unui aviz al instanței din care făceau parte, judecătorii care nu mai puteau „îndeplini bine și cu exactitate” sarcinile funcției lor datorită unor infirmități permanente sau pentru cauze de „slăbire a facultăților mintale”. Legea prevede că în cazul în care judecătorul suferea de o boală psihică gravă, ministrul justiției avea prerogativa de a dispune suspendarea din funcție a judecătorului, în urma raportului efectuat de instanță și după examinarea persoanei de către 3 medici.

Precizăm faptul că, atât în situația de „dispensare de serviciu” cât și în situația „suspendării”, Legea pentru organizare judecătorească din 1 septembrie 1890 pretindea avizul „conform” al curții sau al tribunalului în care funcționa judecătorul. În ipoteza în care, avizul „conform” din partea curții de apel sau a tribunalului nu era dat în termen de 15 zile, măsura suspendării înceta de drept.

O altă etapă – calitativ superioară în consacrarea

principiului inamovibilității judecătorilor în România, o reprezintă situația intervenită prin sancționarea Legii pentru organizarea judecătorească din 24 martie 1909.

Prin acest act normativ s-a procedat la extinderea inamovibilității asupra inspectorilor judecătorești, judecătorilor de tribunale și a judecătorilor de la judecătoriile de ocoale.

Legea citată reglementează în plus (în raport cu legile de organizare anterioare din 1865 și 1890) condițiile în care judecătorii inamovibili pot fi transferați:

a) Dacă transferarea se face cu consimțământul magistratului (judecătorului – N.A.);

b) Pentru rațiuni de serviciu public și în interesul unei bune administrări a justiției, când magistratul (judecătorul – N.A.) are rude, legături sau interese în județul unde curtea sau tribunalul își are reședința;

c) În interesul serviciului, judecătorii de instrucțiune pot fi permutați cu cei de ședință în același tribunal.

În toate situațiile enumerate de lege, transferarea judecătorului nu se putea face decât cu avizul conform al Consiliului Superior al Magistraturii.

O situație identică în privința acordării inamovibilității judecătorilor întâlnim și sub imperiul Legii pentru organizarea judecătorească din 25 iunie 1924. În consecință, precizăm că rămân în afara beneficiului inamovibilității supleanții și ajutorii de judecători.

Deși excede cercetarea noastră, facem precizarea că, prin Legea pentru organizarea judecătorească din 25.06.1924, s-a extins inamovibilitatea și asupra procurorului general al Înaltei Curți de Casație precum și asupra procurorilor de secție de la Înalta Curte de Casație. Ceilalți membri ai ministerului Public,

au rămas, în continuare, amovibili.

Dispoziții noi în privința acordării inamovibilității judecătorilor nu se regăsesc în Legea pentru organizarea judecătorească din data de 20 august 1938.

În schimb remarcă faptul că, prin acest act normativ, s-a acordat inamovibilitate și procurorilor generali de la Curțile de Apel.

Legile pentru organizarea instanțelor judecătorești și a procuraturii din perioada statului socialist nu au recunoscut instituția inamovibilității judecătorilor.

În privința conținutului inamovibilității, acesta cuprinde, de principiu, condițiile de modificare a exercițiului funcției de judecător prin transferare, delegare, suspendare din funcție și de încetare din funcția de judecător.

Toate aceste aspecte care alcătuiesc conținutul organic (concret) al inamovibilității, au fost tratate din rațiuni de simetrie în raport cu investirea în funcție – în paginile anterioare.

Din aceste considerente, nu vom insista în cele ce urmează decât asupra acordării inamovibilității judecătorilor Curții Supreme de Justiție. Sau, mai corect, asupra perioadei de timp de care această categorie de judecători beneficiază de inamovibilitate.

Precizăm că pentru judecători – cu excepția celor de la Curtea Supremă de Justiție – inamovibilitatea este dobândită, ca efect al numirii, pe întreaga durată a carierei lor profesionale. În dezacord cu această regulă art. 124 (1) din Constituția României, precizează: „Președintele și ceilalți judecători ai Curții Supreme de Justiție sunt numiți pe o perioadă de 6 ani. Ei pot fi reinvestiți în funcție” (teza a II-a).

Din analiza logico-rațională a acestui text constituțional, rezultă că judecătorii Curții Supreme de Justiție, în perioada mandatului, beneficiază de întreaga protecție și de toate drepturile care decurg din inamovibilitate.

Unica diferențiere o regăsim – în raport cu ceilalți judecători – în durata determinată a acordării inamovibilității, care este egală cu durata mandatului de judecător al Curții Supreme de Justiție.

Considerăm că nu este lipsit de importanță să precizăm că sunt autori care se îndoiesc de valoarea principiului inamovibilității ca garanție a independenței și a imparțialității judecătorilor.

“Regula inamovibilității ... și-a pierdut, cu timpul, o parte din forță. Ea are, mai cu seamă, o valoare de simbol. În fapt, inamovibilitatea nu asigură magistratului decât o garanție înșelătoare și insuficientă, dacă nu este însoțită de reguli de protecție, mai ales în materie de avansare sau de disciplină. Este indiscutabil că în prezent situația magistratului se apropie din ce în ce mai mult de cea a funcționarului¹⁾”.

Trecând peste diversele opinii ale autorilor considerăm că instituția inamovibilității reprezintă o adevărată „cheie de boltă” a puterii judecătorești. Aceasta întrucât inamovibilitatea este piatra de temelie a independenței judecătorilor.

De aceea, pretutindeni și constant, autorii în materia științelor juridice tratează instituția inamovibilității în cadrul garanțiilor independenței și imparțialității judecătorilor.

*

*

*

¹⁾ J. Vincent, G. Montagnier, A. Varinard, Opere citate, pag. 532.

O chestiune organic legată de investirea în funcție a judecătorilor privește interdicțiile și incompatibilitățile instituite pe întreaga perioadă a îndeplinirii funcției.

Instituirea **interdicțiilor și a incompatibilităților** are, drept rațiune, evitarea plasării judecătorului în situații „de facto” sau „de jure” de natură a-l influența cu ocazia exercitării funcției și pentru a-l feri pe judecător de suspiciunea de părtinire care poate fi generată de exercitarea atribuțiilor de serviciu.

Legea privind statutul judecătorilor și procurorilor nr. 303/2004, republicată prevede următoarele **incompatibilități și interdicții**:

- funcția de judecător este incompatibilă cu orice altă funcție publică sau privată, cu excepția funcțiilor didactice din învățământul superior, precum și a celor de instruire din cadrul Institutului Național al Magistraturii și al Școlii Naționale de Grefieri, în condițiile legii;

- judecătorii sunt obligați să se abțină de la orice activitate legată de actul de justiție în cazuri care presupun existența unui conflict între interesele lor și interesul public de înfăptuire a justiției sau de apărare a intereselor generale ale societății, cu excepția cazurilor în care conflictul de interese a fost adus, în scris, colegiului de conducere al instanței și s-a considerat că existența conflictului de interese nu afectează îndeplinirea imparțială a atribuțiilor de serviciu;

- judecătorii sunt obligați să dea anual o declarație pe propria răspundere în care să menționeze dacă soțul, rudele sau afinii până la gradul al IV-lea inclusiv exercită o funcție sau desfășoară o activitate juridică ori activități de investigare sau

cercetare penală, precum și locul de muncă al acestora;

- judecătorii sunt obligați să facă o declarație autentică, pe propria răspundere potrivit legii penale, **privind apartenența sau neapartenența ca agent sau colaborator al organelor de securitate, ca poliție politică;**

- judecătorii nu pot fi lucrători operativi, inclusiv acoperiți, informatori sau colaboratori ai serviciilor de informații. În acest sens ei completează în fiecare an, pe propria răspundere potrivit legii penale, o declarație autentică din care să rezulte că nu sunt lucrători operativi, inclusiv acoperiți, informatori sau colaboratori ai serviciilor de informații;

- judecătorilor le este interzis să desfășoare activități comerciale, direct sau prin persoane interpuse;

- judecătorilor le este interzis să desfășoare activități de arbitraj în litigii civile, comerciale sau de altă natură;

- judecătorilor le este interzis să aibă calitatea de asociat sau de membru în organele de conducere, administrare sau control la societăți civile, societăți comerciale, inclusiv bănci sau alte instituții de credit, societăți de asigurare ori financiare, companii naționale, societăți naționale sau regii autonome;

- judecătorilor le este interzis să aibă calitatea de membru al unui grup de interes economic;

- judecătorii nu pot să facă parte din partide sau formațiuni politice și nici să desfășoare sau să participe la activități cu caracter politic;

- judecătorii sunt obligați ca în exercitarea atribuțiilor de serviciu să se abțină de la exprimarea sau manifestarea, în orice mod, a convingerilor lor politice;

- judecătorii nu își pot exprima public opinia cu privire

la procese aflate în curs de desfășurare sau asupra unor cauze cu care a fost sesizat parchetul;

- judecătorii nu pot da consultații scrise sau verbale în probleme litigioase, chiar dacă procesele respective sunt pe rolul altor instanțe de cât acelea în cadrul cărora își exercită funcția. Ei nu pot îndeplini orice altă activitate care, potrivit legii, se realizează de avocat.

Totuși Legiuitorul ordinar a permis judecătorilor să pledeze în cauzele lor personale, ale ascendenților și descendenților, ale soților, precum și ale persoanelor puse sub tutela sau curatela lor.

De asemenea, judecătorii pot participa la elaborarea de publicații, pot elabora articole, studii de specialitate, lucrări științifice sau lucrări literare. Ei pot participa la emisiuni audiovizuale, cu excepția celor cu caracter politic.

Judecătorii pot fi membri ai unor comisii de examinare sau ai unor comisii de întocmire a proiectelor de acte normative sau a unor documente cu caracter intern, european sau internațional.

De asemenea, judecătorii pot fi membri ai unor societăți științifice sau academice, precum și ai oricăror persoane juridice de drept privat fără scop patrimonial (fundațiile).

În scopul evitării unei interpretări extensive a dispozițiilor legale care conțin interdicțiile precizate, Legea privind statutul judecătorilor și procurorilor, prevede – in terminis – anumite limitări.

În acest sens, remarcăm prevederile legale în baza cărora judecătorii pot forma asociații profesionale sau alte organizații, având drept obiectiv reprezentarea intereselor proprii și totodată consolidarea și protejarea statutului socio-profesional.

Judecătorii sunt liberi să se adere la asociații profesionale locale, naționale și internaționale și să participe la reuniunile acestora.

Textele legale referitoare la libertatea de asociere a judecătorilor sunt compatibile, din acest punct de vedere, cu legislația europeană în materie.

Astfel, Recomandarea nr. R (94) 12 a Comitetului de Miniștri ai Statelor membre cu privire la independența, eficiența și rolul judecătorului, adoptată de Comitetul de Miniștri la 13 octombrie 1994, cuprinde Principiul al IV-lea intitulat „Asocierea”, în care se proclamă următoarele: „Judecătorii ar trebui să fie liberi să creeze asociații care să aibă, singure sau împreună cu un alt organ, sarcina apărării independenței lor și să le protejeze interesele.”

Cu privire la traducerea în practică a dispozițiilor legale referitoare la asocierea judecătorilor, specificăm faptul că în România au fost înființate mai multe asociații, printre care amintim: Asociația judecătorilor Olteni, Asociația judecătorilor „Al. I. Cuza” Galați, Asociația profesională a judecătorilor din circumscripția Curții de Apel Bacău ș.a.

La nivelul național s-a constituit „Uniunea Asociațiilor Judecătorilor din România” la care s-au afiliat o parte din asociațiile teritoriale înființate.

Se prevede, de asemenea, în textul legii faptul că judecătorii au dreptul să facă parte din comisiile de studii sau de întocmire a proiectelor de legi, regulamente, tratate, și convenții internaționale.

Referitor la limitarea interdicțiilor impuse judecătorilor, precizăm și faptul că legea le permite acestora colaborarea – cu anumite restricții – la publicațiile de specialitate, cu caracter

literar, științific sau social, precum și la emisiuni audiovizuale.

Incompatibilitățile judecătorilor privesc situații limitativ prevăzute de legiuitor, în care un judecător este împiedicat să participe la judecarea unei cauze, în scopul de a se asigura soluționarea obiectivă a litigiului.

Precizăm că, de lege lata, sediul materiei în ceea ce privește instituția, incompatibilității judecătorilor nu este unitar. Astfel cazurile de incompatibilitate sunt prevăzute atât în Codul de procedură penală cât și în dispozițiile Codului de procedură civilă.

În codul de procedură penală sunt inserate următoarele cazuri de incompatibilitate:

- rudenia între judecători. În acest sens, judecătorii care sunt soți sau rude apropiate între ei, nu pot face parte din același complet de judecată.

Textul legal prevede că există incompatibilitate și în situația în care procurorul este soțul sau ruda apropiată a vreunui dintre judecători;

- judecătorul care a luat parte la soluționarea unei cauze nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze într-o instanță superioară sau la judecarea cauzei după desființarea hotărârii cu trimitere în apel sau după casarea hotărârii cu trimitere spre rejudecare, în recurs. Nu mai poate participa la judecarea cauzei nici judecătorul care și-a exprimat anterior părerea cu privire la soluția care ar putea fi dată în acea cauză (în cauza pedinte);

- este, de asemenea, incompatibil să judece judecătorul care, în cauza respectivă a pus în mișcare acțiunea penală, a emis mandatul de arestare, a dispus trimiterea în judecată sau a pus concluzii în fond în calitate de procuror la instanța de

judecată;

- este incompatibil să participe la judecată judecătorul care în respectiva cauză penală a fost reprezentant sau apărător al uneia dintre părți, dacă a fost expert sau dacă a depus ca martor precum și în cazul în care este interesat, sub orice formă, el, soțul sau vreo rudă apropiată;

- procurorul care a participat, în calitate de judecător, la soluționarea cauzei, în primă instanță, nu poate pune concluzii la judecarea ei, în apel sau la recurs.

Aceste cazuri de incompatibilitate se regăsesc în dispozițiile art. 46-49 Cod procedură penală.

În prezența unuia dintre cazurile de incompatibilitate menționate, legea (art. 50 Cod procedură penală) impune judecătorului în cauză obligația de a se abține. În cazul în care judecătorul nu face declarație de abținere, acesta poate fi recuzat, de oricare dintre părți, imediat ce partea a aflat despre existența cazului de incompatibilitate.

Așa cum am mai precizat, cazurile de incompatibilitate a judecătorilor sunt prevăzute și în codul de procedură civilă.

Precizăm însă că în acest cod se face distincție între incompatibilități în raport de efectul acestora în: incompatibilități care determină abținerea sau recuzitatea unui judecător și incompatibilități care generează strămutarea pricinii civile.

Din prima categorie fac parte incompatibilitățile consacrate prin atr. 24 și art. 27 Cod procedură civilă.

Astfel, potrivit art. 24 Cod procedură civilă, judecătorul care a judecat o pricină nu mai poate lua parte la judecarea aceleiași pricini în apel sau în recurs și nici în caz de rejudecare după desființarea sau casarea hotărârii cu trimitere.

Totodată, nu poate lua parte la judecată judecătorul care și-a spus părerea cu privire la pricina care se judecă și nici acel judecător care a fost martor, expert sau arbitru în același litigiu.

Art. 27 Cod procedură civilă, reglementează următoarele situații de incompatibilitate în care se poate afla judecătorul:

- când el, soțul sau ascendenții ori descendenții lor au vreun interes în judecarea pricinii sau când este soț, rudă sau afîn, până la al patrulea grad inclusiv, cu vreuna din părți;

- când judecătorul este soț, rudă sau afîn în linie directă ori în linie colaterală, până la al patrulea grad inclusiv cu avocatul sau mandatarul unei părți sau dacă este căsătorit cu fratele ori cu sora uneia din aceste persoane;

- când soțul în viață și nedespărțit este rudă sau afîn al uneia din părți până la al patrulea grad inclusiv, sau dacă, fiind încetat din viață ori despărțit, au rămas copii;

- dacă el, soțul sau rudele lor până la al patrulea grad inclusiv au o pricină asemănătoare cu aceea care se judecă sau dacă au o judecată la instanța unde una din părți este judecător;

- dacă între aceleași persoane și una din părți a fost o judecată penală în timp de cinci ani înainte;

- dacă a primit de la una din părți daruri sau făgăduieli de daruri ori altfel de îndatoriri;

- dacă este vrăjmășie între el, soțul sau una din rudele sale până la a până la al patrulea grad inclusiv și una din părți, soți sau rudele acestora până la gradul al treilea, inclusiv.

În toate situațiile precizate, judecătorii în cauză au obligația să se abțină la judecarea cauzei, în caz contrar putând fi recuzați de către părți.

Cu privire la a doua categorie de incompatibilități, care generează strămutarea cauzei civile, la cererea părții interesate,

indicăm art. 37 Cod procedură civilă care prevede că se poate cere strămutarea judecării pricinii, de partea interesată, când una din părți are două rude sau afini până la gradul al patrulea inclusiv printre judecătorii instanței competente.

Este necesar să precizăm că, de principiu, toate cazurile expuse nu determină – de plano – incompatibilitatea generală a unei persoane fizice de a fi numită sau de a exercita funcția de judecător, ci numai împiedicarea judecătorului de a participa la soluționarea unei cauze determinate. În consecință, judecătorul rămâne compatibil să exercite atribuțiile ce izvorăsc din funcția sa, care nu au legătură cu litigiul în care există cauza de incompatibilitate.

Considerăm benefic ca în cadrul acestei cercetări să expunem – desigur sintetic – două organisme internaționale care privesc în mod direct dreptul la asociere al judecătorilor.

Prin instituție este **Asociația Europeană a Magistratilor**, care a adoptat **Statutul judecătorului din Europa**.

Remarcăm faptul că procesul integrării europene a condus la expansiunea puterii legislative și a puterii executive, nu numai la nivel național, dar și la nivel internațional.

În consecință, schimbările politice recente din Europa, au demonstrat să o separație reală a puterilor în stat este indispensabilă, pentru funcționarea **Statului de Drept**. Acest principiu trebuie aplicat integrării europene, întrucât statele participante se consideră veritabile democrații.

Or, o latură de esență a statului de drept o reprezintă independența judecătorilor și a întregului sistem judiciar. De aceea statele membre ale Uniunii Europene consideră consolidarea, în ansamblu, a puterii judecătorești că reprezintă

o garanție a protecției drepturilor cetățenilor, împotriva tendințelor statului sau a altor grupuri de presiune.

Asociația Europeană a Magistraților, în elaborarea Statutului judecătorului în Europa, a pornit de la ideea că „Principiile fundamentale relative la independența magistraturii” elaborate de O.N.U., reprezintă o „Carta constituantă dobândită, de la care nu se poate renunța”.

Asociația Europeană a Magistraților a statuat ca principii fundamentale incluse în Statutul judecătorului în Europa, următoarele:

1) Independența judecătorului este indivizibilă. Toate instituțiile și autoritățile naționale și internaționale trebuie să o respecte și să o apere.

2) Judecătorul nu trebuie să fie supus decât legii. El nu trebuie să fie influențat nici de partidele politice, nici de grupurile de presiune. Judecătorul trebuie să-și îndeplinească obligațiile profesionale cu rezervă și într-un termen rezonabil.

3) Judecătorul trebuie să fie imparțial și să se dovedească imparțial.

4) Recrutarea judecătorilor trebuie să fie bazată numai pe criterii obiective, garantând capacitățile profesionale și să fie efectuată de un organ independent și reprezentativ al judecătorilor. Orice alte influențe, în particular interesele partidelor politice, trebuie să fie excluse.

5) Organul independent care reprezintă magistrații trebuie să aplice, aceleași principii ca pentru, recrutarea judecătorilor, în ceea ce privește cariera lor ulterioară.

6) Conducerea corpului judecătoresc trebuie să fie atribuită unui organ independent de grupuri de putere, reprezentând efectiv judecătorii.

7) Este obligația celorlalte puteri ale statului de a da puterii judecătorești mijloacele necesare pentru a-și desfășura activitatea și mijloacele de echipament logistic corespunzător. Puterea judecătorească trebuie să aibă posibilitatea de a participa la deciziile luate sub acest aspect.

8) Salarizarea judecătorilor trebuie să fie la un nivel care să le asigure **reala independență** economică. Aceasta nu poate fi redusă pe toată durata activității judecătorului.

9) Sancțiunile disciplinare împotriva judecătorilor nu trebuie să fie luate decât de un organ compus din membrii care reprezintă puterea judecătorească, respectând strict regulile de procedură predeterminate.

10) Este exclusă orice acțiune directă vizând responsabilitatea judecătorului în legătură cu activitatea sa profesională.

11) Statutul judecătorilor trebuie să fie cuprins în Legea pentru organizarea judecătorească.

A doua organizație pe care o vom prezenta succint este **Uniunea Internațională a Magistraților**. Analiza instituției va avea în vedere, cu prioritate, actul constitutiv și statutul acesteia.

Uniunea Internațională a Magistraților este o organizație lipsită de oricare caracter politic sau sindical, având sediu stabilit la Roma.

Au calitatea de membri ai Uniunii, în afara Asociațiilor Naționale și comitetele provizorii de asociații care au semnat, la 6 septembrie 1953, Actul Constitutiv și Statutul, asociațiile naționale și grupurile naționale reprezentative admise prin Decizia Consiliului Central.

Consiliul Central poate admite ca anumite asociații sau

grupuri naționale, să intre în Uniune, în calitate de membri extraordinari. Asociațiile de Magistrați care luptă pentru independența lor, pot fi admise ca membri extraordinari pentru o perioadă de cinci ani, care este susceptibilă de a fi prelungită.

Membri Uniunii Internaționale a Magistraților nu trebuie să fie angajați politic sau să aparțină vreunui partid politic.

Scopurile Uniunii Internaționale a Magistraților sunt următoarele:

- salvarea independenței Puterii Judecătorești, condiție esențială pentru funcționarea Justiției și pentru garantarea drepturilor și libertăților omului;

- apărarea statutului constituțional, legal și moral al Puterii Judecătorești;

- lărgirea și perfecționarea cunoștințelor și culturii magistraților, punându-i în contact direct cu magistrații din alte țări, permițându-le să cunoască alte organizații și modul lor de funcționare, precum și Dreptul Internațional și aplicarea acestuia;

- studierea în comun a diferitelor probleme juridice care apar în interesul național, cât și la nivelul comunităților regionale sau internaționale pentru o mai bună soluționare a acestora.

Scopurile menționate se realizează, în concepția Uniunii Internaționale a Magistraților prin următoarele mijloace:

- Organizarea de congrese și reuniuni a unor comisii de studii;

- Schimburi de raporturi culturale;

- Promovarea și intensificarea raporturilor de prietenie între magistrați din diferite țări;

- Favorizarea asistenței mutuale între asociațiile și

grupurile naționale; intensificarea schimbului de informații și facilitarea de stagii pentru magistrați în diferite țări străine, inclusiv pentru sejurul de vacanță;

- Prin orice alt mijloc acceptat ca atare de Consiliul Central.

Consiliul Central reprezintă organul deliberativ al Uniunii. Fiecare membru ordinar poate să delege un reprezentant care poate fi asistat de un coleg.

Oricare membru ordinar nu are decât un singur vot.

În privința organizării, precizăm că un membru poate da mandat altui delegat membru prezent la ședința Consiliului Central pentru a vota în numele lui.

Mandatul astfel dat exclude orice alt mandat pentru același delegat.

Uniunea Internațională a Magistraților este condusă de un președinte, asistat de șase vicepreședinți, pe care îi reunește cel puțin o dată pe an, în cadrul **Comitetului Președințial**.

În condițiile Statutului Uniunii Internaționale a Magistraților unul dintre vicepreședinți poate primi titlul de prim vicepreședinte.

Uniunea mai dispune de un secretar general, care este asistat de unul sau mai mulți secretari generali adjuncți.

Titularii funcțiilor precizate sunt aleși de Consiliul Central al Uniunii, pentru un mandat de doi ani.

Regulamentul General al Uniunii Internaționale a Magistraților este aprobat de Consiliul Central.

Statutul Uniunii poate fi modificat de Consiliul Central la propunerea fie a Președintelui, fie a cel puțin trei membri ordinari.

Ulterior, propunerea de modificare este supusă

Secretariatului General, cel mai târziu cu trei luni înainte de reuniunea Consiliului Central.

Această succintă caracterizare a organizării și funcționării Uniunii Internaționale a Magistraților se desprinde din analiza art. 1 – 8 din Actul constitutiv al Uniunii.

*

*

*

Deoarece tema acestei secțiuni este „Asigurarea independenței judecătorilor prin modul în care sunt investiți”, este firesc să amintim faptul că prin Legea privind organizarea judiciară a fost menținută instituția asistenților judiciari.

Asistenții judiciari sunt numiți pe o perioadă de 5 ani de către ministrul justiției, la propunerea Consiliului Economic și Social dintre persoanele care îndeplinesc următoarele condiții:

- au cetățenia română, domiciliul în România și capacitate deplină de exercițiu;
- sunt licențiate în drept și dovedesc o pregătire teoretică corespunzătoare;
- nu au antecedente penale, nu au cazier fiscal și se bucură de o bună reputație;
- cunosc limba română;
- sunt apte, din punct de vedere medical și psihologic, pentru exercitarea funcției.

Asistenții judiciari depun jurământ în condițiile legii, care se aplică în mod corespunzător. Ei se bucură de stabilitate pe durata mandatului (art. 110-111 din Legea nr. 304/2004, republicată).

Condițiile și procedura de propunere a candidaților pentru a fi numiți asistenți judiciari de către Consiliul Economic și Social, se stabilesc prin hotărârile a Guvernului.

Drept consecință, în materia litigiilor de muncă se pare că

s-a optat pentru reintroducerea „judecătorilor neprofesioniști”.

Sintagma „judecători neprofesioniști” ar putea fi criticată, deoarece contextul în care este utilizată nu corespunde total cu accepțiunea clasică.

Aceasta întrucât asistenții judiciari sunt recrutați și ulterior numiți dintre persoanele fizice care au studii juridice superioare.

Noua reglementare, referitoare la asistenții judiciari, pune în discuție și alte aspecte referitoare la: **participarea judecătorilor neprofesioniști la ședințele de judecată și la alegerea sau, după caz, numirea judecătorilor în funcție.**

Din punct de vedere diacronic specificăm faptul că **Curțile cu jurați** erau în România secolului al XIX-lea în număr de patru, fiind organizate pe lângă Curțile de Apel din următoarele localități: București, Iași, Craiova și Focșani.

Prin Legea din 16 iulie 1868 s-a înființat în fiecare județ câte o Curte cu juri, compusă din: președinte (consilier al Curții de Apel) și doi judecători de la tribunalul local. Sesiunile de judecată ale Curții cu juri se țineau de patru ori pe an.

Curțile cu jurați, menținute prin Legea din 1924, erau constituite pentru judecarea crimelor, pentru judecarea delictelor politice și a delictelor de presă.

Curțile cu jurați judecau în sesiuni ordinare, stabilite prin regulament special adoptat pentru funcționarea lor. În caz de necesitate Ministerul Justiției putea să dispună prelungirea sesiunilor ordinare sau putea stabili sesiuni extraordinare, hotărând asupra cauzelor care urmau să fie judecate în aceste sesiuni, precum și durata prelungirii sesiunilor ordinare.

În doctrină s-a considerat că datorită încetinelii cu care judecau și a numeroaselor hotărâri judecătorești receptate negativ de opinia publică, curțile cu jurați au fost desființate în

anul 1939, fiind înlocuite cu secții criminale pe lângă Curțile de Apel.

Considerăm că desființarea Curților cu jurați este strâns legată de climatul politic general existent în România, odată cu instaurarea dictaturii regale (28 februarie 1938).

În legislațiile străine (de ex: S.U.A.) judecătorii profesioniști au rol preponderent în privința aplicării aspectelor „de drept”, referitoare la: încadrarea juridică; criteriile de individualizare; aplicarea concretă a sancțiunilor de drept penal.

Judecătorii neprofesioniști (jurații) au rol predominant în privința chestiunilor „de fapt”: existența faptei, existența conținutului constitutiv al infracțiunii (latura obiectivă și latura subiectivă); incidența circumstanțelor reale sau personale, atenuante sau, după caz, agravante; existența unor cauze care împiedică întrunirea, în integralitatea sa, a conținutului constitutiv al infracțiunii sau a unei cauze care înlătură caracterul penal al faptei, ș.a.

Am ales spre exemplificare sistemul judiciar al statului New York (din Statele Unite ale Americii).

Pentru a fi **jurat** nu sunt necesare: o pregătire specială, un talent sau o anumită instruire. Datoria juratului constă în aflarea adevărului rezultat din probele prezentate în cauză, folosind, în acest scop, toată iscusința sa.

Sistemul instanțelor din statul New York păstrează și aduce la zi, în fiecare an, numele cetățenilor statului care figurează pe anumite liste: contribuabili locali și naționali, posesori de permise de conducere, înregistrați ca deținători de vehicule, persoane îndreptățite la ajutoare publice etc.

Viitorii jurați sunt aleși la întâmplare din aceste liste de către împuternicitul juriului din fiecare regiune și de către

funcționarii locali.

Pot avea aptitudinea de a fi jurați persoanele care îndeplinesc următoarele condiții:

- sunt cetățeni ai Statelor Unite ale Americii și sunt rezidenți ai regiuni respective;
- au vârsta de cel puțin 18 ani împliniți;
- sunt apti din punct de vedere fizic și psihic pentru a desfășura activitatea de jurați;
- nu au suferit condamnări;
- sunt capabili să înțeleagă și să comunice în limba engleză;

Convocarea juratului indică, de obicei, durata mandatului delimitată prin date exacte.

Jurații care sunt aleși au datoria de a participa la un singur proces, care durează, în medie, între trei până la cinci zile.

Sistemul judiciar a introdus de curând o măsură care ar putea fi adoptată pe întreg teritoriu al S.U.A., care permite juraților raportori să fie scutiți de însărcinarea primită, dacă nu au fost selectați pe tabelul juraților o perioadă determinată de timp.

Pentru fiecare zi în care prestează serviciul de jurat, o persoană fizică poate primi o alocație de 15 dolari S.U.A. Suma exactă este stabilită de legislația statului. Jurații care beneficiază de plată primesc un cec de la Departamentul de Taxe și Finanțe.

Nu se face nici o plată juraților care sunt salariați și care primesc drepturile bănești obișnuite de la serviciul lor pentru nici una dintre zilele stabilite ca durată a mandatului de jurat.

Un jurat raportor este îndreptățit la rambursarea cheltuielilor de transport pentru fiecare zi de serviciu. În unele

situații se decontează biletele de autobuz ori metrou, iar în alte situații se plătește suma de 15 dolari S.U.A. pe milă, în raport de kilometrajul parcurs. Nu se decontează taxele de parcare ori cele plătite pentru încărcătură.

De la data de 1 februarie 1997, remunerația zilnică a juraților a crescut de la 15 dolari la 27,50 dolari și de la data de 1 februarie 1998, remunerația a crescut din nou la 40 dolari S.U.A. pe zi.

Legea statului New York interzice patronatului să sancționeze sau să concedieze un angajat pe motiv că a exercitat un mandat de jurat, cu condiția ca angajatul să comunice investirea sa ca jurat.

Patronul poate întrerupe plata salariatului pe timpul (perioada) exercitării mandatului de jurat, numai dacă firma sa nu are mai mult de zece salariați.

Ca regulă generală, jurații merg acasă la sfârșitul zilei și se întorc dimineața zilei următoare.

Este posibil însă ca instanța să fie nevoită să izoleze juriul, peste noapte, în timp ce se deliberează cu privire la procesele penale.

În situații extrem de rare, juriul poate fi izolat pe parcursul întregului proces.

“Izolarea” – înseamnă că jurații nu merg acasă, peste noapte ci stau la un hotel unde au acces la relații cu alte persoane, la știri transmise de radio și televiziune, precum și la ziare, în mod limitat.

De cheltuielile pentru cazarea juraților în caz de izolare se ocupă împuternicitul juraților sau funcționarul local pentru orașul New York.

A doua chestiune pe care dorim să o punem în discuție se referă la investirea judecătorilor, ca urmare a numirii sau a

alegerii prealabile a acestora.

Legile nr. 303/2004, nr. 304/2004 și nr. 317/2004, republicate, au adoptat modalitatea numirii judecătorilor în funcție. Despre aceste aspecte am discutat, pe larg, în partea introductivă a capitolului.

Problema pusă în discuție se referă la comparația celor două modalități de numire în funcție.

Înainte de a „tranșa” această chestiune ne vom opri asupra ultimei reglementări a organizării judecătorești, din perioada socialistă.

Art. 42 din Legea nr. 58/26.12.1968 privind organizarea instanțelor judecătorești în Republica Socialistă România, prevedea următoarele: „Președinții tribunalelor județene și cel al Tribunalului municipiului București, judecătorii acestor tribunale, precum și judecătorii de la judecătorii, sunt **aleși și revocați** de consiliile populare județene sau, după caz, de Consiliul Popular al municipiului București, la propunerea Ministrului Justiției.

Pentru ocuparea posturilor devenite vacante la tribunalele județene, Tribunalul municipiului București și judecătorii se vor face **alegeri parțiale**, în prima sesiune a consiliului popular județean sau a Consiliului Popular al municipiului București, ce urmează a se ține după declararea vacanței”.

Astfel, s-a stabilit o anumită dependență de organele puterii și ale administrației, prin reglementarea alegerii și revocării judecătorilor de către consiliile populare județene sau, după caz, de Consiliul Popular al Municipiului București, la propunerea Ministerului Justiției.

În realitate, această dependență a avut un caracter formal, judecătorii, o dată numiți, dobândind o cvasi inamovibilitate.

Aceasta întrucât, potrivit art. 61, alin. 3 din Legea nr.

58/26.12.1968, judecătorii nu puteau fi revocați din funcție, decât pentru abateri grave, la propunerea ministrului justiției.

În sistemul Legii nr. 5/1952, judecătorii erau **numiți** de către ministrul justiției, cu excepția judecătorilor de la Tribunalul Suprem, și a procurorului general care erau aleși de către Marea Adunare Națională.

În sistemul Legii pentru organizarea judecătorească din 9 iulie 1865 (art. 2) – „funcționarii judecătorești se **numesc** sau se **întăresc** de Domn.”

Anterior, prin Legea din 24 IANUARIE 1861, privind înființarea Curții de Casație și justiție, se prevedea în dispozițiile art. 16 că membrii Curții și procurorii se numesc de Domn.

Toate legile ulterioare păstrează sistemul de investire în funcție care a fost prezentat.

Numirea de către șeful statului a judecătorilor se făcea la propunerea ministrului justiției. După înființarea Consiliului Superior al Magistraturii (prin Legea pentru modificarea unor dispozițiuni din legile relative la organizarea judecătorească, din data de 24 MARTIE 1909), confirmarea judecătorilor pentru a deveni inamovibili precum și înaintarea lor în grad nu se putea realiza decât cu avizul conform al acestui Consiliu.

Pe plan european și mondial, cel mai răspândit sistem de investire a judecătorilor a fost și rămâne cel al numirii lor de către reprezentanții puterii executive (șefii de state). S-a considerat că întrucât justiția este exercitată în numele națiunii, cel care-i numește pe judecători, tot în numele națiunii, este șeful statului.

Sistemul numirii judecătorilor este criticabil, deoarece cel puțin în aparență înfrânge principiul separației puterilor în stat.

Legislațiile care practică sistemul numirii judecătorilor prevăd o serie de garanții de natură a exclude arbitrariul puterii executive cum ar fi: stabilirea unei autorități din rândul magistraturii – Curtea Supremă de Justiție sau un Consiliul Superior al Magistraturii – care să recomande puterii executive candidații la numirea în funcția de judecător.

Pe plan internațional, în diverse state este consacrat sistemul electiv de investire în funcție a judecătorilor. Acest sistem este practicat într-un număr relativ restrâns de țări (de ex: Elveția, S.U.A.).

Sistemul electiv constă în alegerea judecătorilor de către cetățeni pentru un mandat determinat în timp.

Acest sistem prezintă avantajul asigurării totalei independențe a judecătorilor în raport cu puterea executivă.

Sistemul electiv prezintă și dezavantaje în sensul că, nu întotdeauna sunt aleși judecători cei mai competenți profesioniști, iar pe de altă parte, judecătorii deși sunt independenți de puterea executivă, devin extrem de dependenți de electorat sau de liderii de opinie din rândul electoratului, pentru a asigura câștigarea unor noi candidaturi la funcția de judecător.

Aceasta reprezintă o analiză succintă și sintetică a celor două sisteme de investire în funcție a judecătorilor, cu menționarea pentru fiecare sistem în parte a avantajelor și respectiv dezavantajelor generate.

&3. ASIGURAREA INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR PRIN STATUTUL LOR DISCIPLINAR

1. Noțiunea de „răspundere disciplinară”.

Noțiunea de „**disciplină**” exprimă o stare de echilibru obținută prin modelarea conduitei membrilor unei colectivități umane și raportarea acesteia la normele edictate pentru activitatea pe care o desfășoară.

Disciplina constituie, în esență, o ordine normativă compusă din ansamblul normelor care guvernează comportamentul uman într-un anumit domeniu de activitate, care include și obligația persoanelor care desfășoară respectiva activitate de a se conforma regulilor prestabilite.

În doctrină se consideră că noțiunea de „disciplină” comportă două laturi, legate organic între ele, respectiv:

- o latură obiectivă, conceptuală care determină, prin norme, activitățile colectivității;
- o latură subiectivă, concretă, care se referă la conduita propriu-zisă a membrilor colectivității, care poate fi de conformare sau, după caz, de contradicție, în raport cu norma prestabilă.

Referitor la răspunderea disciplinară a judecătorilor, este necesar să precizăm că în legile de organizare judecătorească din 1865, 1890 și 1909 dispozițiile relative la această materie erau reunite sub titlul „disciplina judiciară”.

În legile de organizare judecătorească din anii 1924 și 1927, dispozițiile menționate au fost reunite sub denumirea de „disciplina judecătorească” iar în legea pentru organizarea

judecătorească din anul 1938 au fost incluse sub denumirea de „drept disciplinar”.

2. Izvoarele răspunderii disciplinare a judecătorilor. Sfera de incidență a răspunderii disciplinare a judecătorilor.

Izvoarele răspunderii disciplinare a judecătorilor sunt legea și jurământul depus de judecător.

În acest sens precizăm faptul că normele de conduită profesională a judecătorilor sunt stabilite în codurile de procedură penală și de procedură civilă, și în legile relative la organizarea instituțiilor puterii judecătorești. Prin intermediul acestor norme juridice sunt reglementate relațiile dintre judecători și justițiabili, în toate fazele procesuale, raporturile dintre judecători, raporturile judecătorilor cu membrii Ministerului Public, cu avocații, cu ceilalți participanți la activitatea de judecată, și, în ultimă instanță, raporturile cu societatea în ansamblu.

Jurământul, care este depus de judecători, reprezintă unul dintre izvoarele răspunderii disciplinare, datorită asumării libere de către judecători a obligațiilor incluse în conținutul acestui act solemn.

Jurământul judecătorilor are atât o semnificație etică cât și valoarea unui act cu conținut și cu efecte juridice.

Problema pe care urmează să o punem în discuție se referă la natura juridică a acestui act.

Evident actul îndeplinit de judecător nu reprezintă un contract, întrucât exercitarea funcției și a atribuțiilor ce decurg din aceasta nu are sorginte convențională.

Jurământul depus de judecători trebuie inclus în categoria

actelor juridice de drept public, având în vedere că prin intermediul său se înfăptuiește organizarea și funcționarea instituțiilor puterii judecătorești.

Potrivit dispozițiilor art. 1 din Legea privind statutul judecătorilor și procurorilor nr. 303/2004, republicată: „Magistratura este activitatea judiciară desfășurată de judecători în scopul înfăptuirii justiției și de procurori în scopul apărării intereselor generale ale societății, a ordinii de drept, precum și a drepturilor și libertăților cetățenilor.”

Continuând dispozițiile cu caracter constituțional, legiuitorul a prevăzut independența judecătorilor în art. 2 alin. 3 din Legea nr. 303/2004, republicată: „Judecătorii sunt independenți, se supun numai legii și trebuie să fie imparțiali.”

Judecătorii stagiați au calitatea de magistrați și fac parte din corpul magistraților, deși sunt numiți în funcție de către Consiliul Superior al Magistraturii (art. 21 din Legea nr. 303/2004, republicată).

Legea nr. 303/2004, republicată, stabilește și o categorie de magistrați asimilați.

Astfel, potrivit dispozițiilor art. 86 din Legea nr. 303/2004, republicată:

„Constituie vechime în magistratură perioada în care judecătorul, procurorul, personalul de specialitate juridică prevăzut la art. 87 alin. 1 sau magistratul –asistent a îndeplinit funcțiile de judecător, procuror, personal de specialitate juridică în fostele arbitraje de stat, magistrat - asistent, auditor de justiție, judecător financiar, judecător financiar inspector, procuror financiar și consilier în secția jurisdicțională a Curții de Conturi, grefier cu studii superioare juridice sau personal de specialitate juridică prevăzut la art. 87 alin. 1, precum și

perioada în care a fost avocat, notar, asistent judiciar, jurisconsult, consilier juridic sau a îndeplinit funcții de specialitate juridică în aparatul Parlamentului, Administrației Prezidențiale, Guvernului, Curții Constituționale, Avocatului Poporului, Curții de Conturi sau al Consiliului Legislativ.”

Articolul 87 alin. 1 din Legea nr. 303/2004, republicată, prevede: „Pe durata îndeplinirii funcției, personalul de specialitate juridică din Ministerul Justiției, din Ministerul Public, din Consiliul Superior al Magistraturii, din Institutul Național de Criminologie și din Institutul Național al Magistraturii este asimilat judecătorilor și procurorilor în ceea ce privește drepturile și îndatoririle, inclusiv susținerea examenului de admitere, evaluarea activității profesionale, susținerea examenului de capacitate și de promovare...”

În concluzie, reținem că atât judecătorii stagiați cât și magistrații asimilați pot avea aptitudinea de a fi subiecți ai răspunderii disciplinare.

3. Teoria generală a răspunderii juridice disciplinare. Condițiile răspunderii disciplinare.

Condiția necesară și suficientă pentru declanșarea răspunderii juridice disciplinare o reprezintă abaterea disciplinară.

Pentru a stabili dacă – în principiu – o faptă determinată poate fi calificată abatere disciplinară, în așa fel încât să genereze răspunderea disciplinară, este necesar să fie analizate elementele constitutive, a căror întrunire determină existența abaterii respectiv: obiectul, subiectul, latura obiectivă și latura subiectivă.

I. Obiectul abaterii disciplinare

Existența unei abateri disciplinare implică săvârșirea de către salariat a unei fapte-comisive sau omisive – care să se răsfrângă negativ asupra relațiilor care se stabilesc între membrii colectivității.

Deci obiectul abaterii disciplinare – îl constituie valoarea socială, lezată, adică relațiile de muncă, de ordine interioară a unității și de disciplină la locul de muncă.

II. Subiectul abaterii disciplinare

Abaterea disciplinară implică – de plano – existența unui subiect calificat. În general acest subiect calificat este reprezentat de un salariat încadrat în muncă într-o unitate economică.

În privința subiectului răspunderii juridice disciplinare, rezultă specificitatea și particularitățile răspunderii judecătorilor în raport cu răspunderea disciplinară comună a salariaților.

Aceasta întrucât săvârșirea abaterilor disciplinare enumerate de art. 99 din Legea nr. 303/2004, republicată, implică existența calității de judecător în raport cu persoana care săvârșește fapta – comisivă sau după caz omisivă.

Calitatea de judecător trebuie să o posede persoana fizică în momentul consumării abaterii disciplinare și implicit a constatării acesteia. Existența calității de judecător (calitate specială circumstanțială), înainte sau după consumarea și constatarea abaterii disciplinare nu prezintă relevanță, atât timp cât în momentul consumării abaterii disciplinare subiectul nu avea calitatea specială circumstanțială prevăzută de lege.

În privința obiectului și a subiectului abaterii disciplinare, precizăm că aceste două condiții alcătuiesc elementele preexistente.

Elementele preexistente ale abaterii disciplinare (obiect, subiect) împreună cu conținutul constitutiv al abaterii (latura obiectivă și latura subiectivă) generează conținutul juridic al abaterii disciplinare.

Conținutul constitutiv restrâns al abaterii disciplinare

III. LATURA OBIECTIVĂ – presupune săvârșirea unei fapte ilicite care generează, în raportul de la cauză la efect, un rezultat dăunător ordinii interioare în unitatea angajatoare.

1) **FAPTA ILICITĂ** – este definită de doctrină ca fiind fapta prin care, încălcându-se normele de comportament la locul de muncă, sunt cauzate prejudicii angajatorului.

Caracterul ilicit al faptei rezultă din neconcordanța acesteia cu obligațiile de serviciu.

Fapta generatoare de răspundere disciplinară poate fi comisivă - constând într-o acțiune prin care se încalcă o obligație de „non facere”, adică o normă prohibitivă sau poate fi omisivă – când se realizează prin neîndeplinirea unei activități ori neluarea unei măsuri, atunci când această activitate trebuie să fie întreprinsă de o anumită persoană, potrivit dispozițiilor legale.

În practica răspunderii juridice disciplinare de drept comun sunt posibile situații în care comportamentul ilicit al unei persoane să cuprindă atât acțiuni (comisiuni) cât și inacțiuni (omisiuni) ilicite.

În consecință fapta săvârșită de agent (salariat potrivit dreptului comun), trebuie să aibă caracter ilicit, ilicitatea apreciindu-se după condițiile generale.

2) Fapta ilicită trebuie să se afle în legătură de cauzalitate cu **rezultat dăunător**.

Rezultatul dăunător poate consta, după caz, fie într-un prejudiciu efectiv generat, fie într-o stare de pericol pentru valorile ocrotite de legiuitor.

PREJUDICIUL – ca element al răspunderii disciplinare – constă în efectul negativ suferit de o anumită persoană (angajator), ca urmare a faptei ilicite săvârșite de o altă persoană (angajat).

În materia răspunderii disciplinare, în cazul când sunt dovedite elementele abaterii disciplinare constând în încălcarea obligațiilor de serviciu (fapta ilicită) și vinovăția (latura subiectivă), rezultatul dăunător și raportul de cauzalitate sunt prezumate. Aceste prezumții sunt simple (juris tantum) și, în consecință, salariatul putând produce proba contrarie.

3) Al treilea element al laturii obiective îl reprezintă existența **RAPORTULUI DE CAUZALITATE** între fapta ilicită și rezultatul dăunător socialmente periculos.

Pentru angajarea răspunderii disciplinare, în general, nu este suficient să existe o faptă ilicită și un rezultat dăunător, fără nici o legătură între ele.

Din aceste considerente rezultă că este necesar ca între faptă și urmarea vătămătoare (stare de pericol sau prejudiciu material efectiv), să existe un raport de cauzalitate – în sensul că acea faptă ilicită, generatoare de prejudicii (care este cauza) a provocat rezultatul dăunător (efectul cauzei).

În teoria răspunderii juridice disciplinare au fost ridicate o serie de probleme care privesc situația în care efectul a fost precedat de o multitudine de acțiuni umane sau de alte împrejurări.

Astfel, deși în materia răspunderii disciplinare, în general, se opinează în privința prezumării raportului de cauzalitate, credem că nu este lipsit de interes să precizăm câteva aspecte referitoare la constatarea și identificarea acestuia:

- necesitatea de a stabili nu un raport de cauzalitate în general, ci raportul de cauzalitate specific între fapta ilicită și rezultatul dăunător (stare de pericol pentru valorile sociale protejate sau prejudiciu); pentru analiza raportului de cauzalitate specific interesează în prim plan faptele care au declanșat punerea în mișcare a acestor cauze, faptele care au favorizat desfășurarea nestingherită a cauzelor ori faptele care nu au împiedicat această desfășurare;

- caracterul obiectiv al raportului de cauzalitate. Chiar dacă o acțiune implică o desfășurare unitară pe plan fizico-psihic, în privința raportului de cauzalitate nu interesează aspectele de ordin psihic; ele fac parte din condiția generală subiectivă și anume – vinovăția;

- la stabilirea raportului de cauzalitate se va ține seama pe lângă fapta ilicită ca acțiune pozitivă și de fapta ilicită ca inacțiune, respectiv de neîndeplinirea anumitor obligații prevăzute de lege;

- o anumită incidență asupra raportului de cauzalitate o reprezintă faptele umane și factorii exteriori. La săvârșirea faptei se poate întâlni nu numai fapta autorului ori a coautorilor ci și faptele instigatorilor, complicilor, favorizatorilor, tăinuitorilor (când fapta ilicită constituie atât abatere disciplinară, cât și elementul material al unei infracțiuni);

- nu în ultimul rând este de remarcat faptul că datorită varietății cazurilor de răspundere disciplinară, rezultă

necesitatea ca însuși specificul categoriei cauzalității în acest domeniu să fie precizat în sensul că nu întotdeauna raportul cauzal este un raport direct între faptă și rezultatul dăunător.

Uneori, raportul de cauzalitate dintre faptă și urmarea vătămătoare este mediat, în sensul că prin fapta ilicită s-a creat posibilitatea ca anumiți factori (umani sau naturali) să acționeze și să producă în mod direct starea de pericol sau prejudiciul.

Fără să insistăm asupra teoriilor avansate în doctrină pentru determinarea concretă a raportului de cauzalitate, precizăm că premisele menționate trebuie stabilite pentru concretizarea raportului cauzal dintre fapta ilicită și rezultatul socialmente periculos, raport care formează unul dintre conținuturile obiective ale răspunderii juridice disciplinare.

IV. Latura subiectivă – sau vinovăția (culpa) constă în atitudinea psihică negativă a subiectului în raport cu fapta sa.

Astfel, nu este suficient ca fapta agentului să fie obiectiv ilicită, ci mai este necesar ca aceasta să-i fie subiectiv imputabilă.

Corespunzător formelor și gradelor de vinovăție din dreptul penal, abaterile disciplinare pot fi săvârșite cu intenție, din culpă sau cu praeterintenție (intenție depășită).

La rândul ei **intenția**, ca formă de vinovăție, prezintă două modalități:

- **directă** – când subiectul prevede și urmărește producerea efectului dăunător al faptei sale;

- **indirectă** - când subiectul prevede efectul dăunător, fără a-l urmări, acceptând totuși producerea lui.

Culpa – ca formă a vinovăției, prezintă la rândul ei două modalități:

- **culpa cu previziune – ușurința** – când subiectul prevede efectul dăunător, nu-l acceptă, socotind fără temei că nu se va produce;

- **culpa fără previziune – nesocotința** – atunci când subiectul nu prevede efectul deși putea sau trebuia să-l prevadă.

Praeterintenția (intenția depășită) există atunci când subiectul prevede rezultatul socialmente periculos al faptei pe care îl urmărește în mod activ sau îl acceptă dar se produce rezultatul material mai grav sau în plus față de care agentul se află în culpă, fie în culpă cu previziune când socotește fără temei că nu se va produce rezultatul, fie în culpă fără previziune când agentul nu prevede rezultatul deși trebuia și putea să-l prevadă.

Posibilitatea subiectului de a prevedea rezultatul dăunător al faptei trebuie apreciată în concret de la caz la caz, în raport de particularitățile subiective ale autorului: pregătire, capacitate, experiență, aptitudini personale etc.

Am tratat succint condițiile răspunderii juridice disciplinare – în general – pentru a trece – în cele ce urmează – la analiza abaterilor disciplinare ce pot fi săvârșite de judecători.

4. Abaterile disciplinare ale judecătorilor. Cauzele care înlătură caracterul de abatere disciplinară a faptei. Sancțiunile disciplinare ce se pot aplica judecătorilor.

Dispozițiile art. 99 din Legea nr. 303/2004, republicată, prevede următoarele abateri disciplinare ce pot fi săvârșite de judecători:

a) încălcarea prevederilor legale referitoare la declarațiile de avere, declarațiile de interese, incompatibilități și interdicții privind pe judecători;

b) intervențiile pentru soluționarea unor cereri, pretinderea sau acceptarea rezolvării intereselor personale sau ale membrilor familiei ori ale altor persoane, altfel decât în limita cadrului legal reglementat pentru toți cetățenii, precum și imixtiunea în activitatea altui judecător sau procuror;

c) desfășurarea de activități publice cu caracter politic sau manifestarea convingerilor politice în exercitarea atribuțiilor de serviciu;

d) nerespectarea secretului deliberării sau a confidențialității lucrărilor care au acest caracter;

e) nerespectarea în mod repetat și din motive imputabile a dispozițiilor legale privitoare la soluționarea cu celeritate a cauzelor;

f) refuzul nejustificat de a primi la dosar cererile, concluziile, memoriile sau actele depuse de părțile din proces;

g) refuzul nejustificat de a îndeplini o îndatorire de serviciu;

h) exercitarea funcției, inclusiv nerespectarea normelor de procedură, cu rea-credință sau din gravă neglijență, dacă fapta nu constituie infracțiune;

i) efectuarea cu întârziere a lucrărilor, din motive imputabile;

j) absențele nemotivate de la serviciu, în mod repetat;

k) atitudinea nedemnă în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu față de colegi, avocați, experți, martori sau justițiabili;

l) neîndeplinirea obligației privind transferarea normei

de bază la instanța la care judecătorul funcționează;

m) nerespectarea dispozițiilor privind distribuirea aleatorie a cauzelor;

n) participarea directă sau prin persoane interpușe la jocurile de tip piramidal, jocuri de noroc sau sisteme de investiții pentru care nu este asigurată transparența fondurilor în condițiile legii.

Din examinarea abaterilor disciplinare precizate, rezultă că judecătorii răspund disciplinar pentru două categorii de abateri respectiv:

- abateri de la îndatoririle de serviciu (acestea sunt prevăzute în art. 99 lit. a, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m din Legea nr. 303/2004);

- abateri disciplinare care rezultă din comportări care dăunează interesului serviciului sau prestigiului instanței (art. 99 lit. b, n din Legea nr. 303/2004).

Datorită faptului că în privința judecătorilor abaterile disciplinare sunt menționate expres de lege, rezultă că titularul acțiunii disciplinare nu poate „înființa”, prin analogie, alte abateri disciplinare.

De aceea, pentru ca în sarcina unui judecător să se rețină săvârșirea unei abateri disciplinare, este imperios necesar să se hotărască pe baza unei analize atente a faptei comise, dacă sunt întrunite elementele constitutive ale abaterii disciplinare: obiectul, subiectul, latura obiectivă și latura subiectivă.

Dacă lipsește unul din elementele constitutive menționate sau un element preexistent (obiect, subiect), nu poate fi reținută răspunderea disciplinară în sarcina judecătorului.

Analiza laturii obiective a abaterilor disciplinare ce pot fi săvârșite de judecători:

a) încălcarea prevederilor legale referitoare la declarațiile de avere, declarațiile de interese, incompatibilități și interdicții privind pe judecători.

Actul ilicit de conduită constă într-o omisiune, respectiv în fapte comisive. Concret, elementul material constă în nedepunerea în termen a declarațiilor de avere sau de interese ori în completarea eronată a acestor declarații.

Legea se referă la incompatibilități sau interdicții instituite prin dispozițiile art. 5-10 din Legea nr. 303/2004, republicată.

Urmarea vătămătoare constă în crearea unei stări de pericol referitoare la exactitatea declarațiilor date de judecători, sau după caz, în crearea unei stări de pericol rezultată din nerespectarea incompatibilităților și interdicțiilor. Raportul de cauzalitate rezultă din materialitatea faptei - ex re.

Consacrarea acestei abateri disciplinare are menirea de a prezerva **independența și imparțialitatea** membrilor corpului judecătoresc.

b) Intervențiile pentru soluționarea unor cereri, pretinderea sau acceptarea rezolvării intereselor personale sau ale membrilor familiei ori ale altor persoane, altfel decât în limita cadrului legal reglementat pentru toți cetățenii, precum și imixtiunea în activitatea altui judecător sau procuror.

Instituirea acestei abateri disciplinare are rolul de a preveni și eventual de a corija acțiunile membrilor corpului judecătoresc care au ca scop satisfacerea unor interese private în alt mod decât prin procedura legală.

Elementul material conține două modalități alternative.

Prima modalitate se referă la intervențiile pentru soluționarea unor cereri sau pretinderea ori acceptarea rezolvării intereselor private altfel decât în limita cadrului legal reglementat pentru toți cetățenii. Evident intervențiile trebuie să fie realizate pe lângă persoane fizice cu funcții de conducere din instituții sau alte unități. Ele trebuie să se refere la soluționarea unor interese private în alt mod decât pe cale legală.

A doua modalitate alternativă are în vedere imixtiunea în activitatea altui judecător sau a unui procuror. Imixtiunea constă în amestecul respectivului judecător în activitatea profesională desfășurată de un alt magistrat. Desigur imixtiunea are ca scop satisfacerea unor interese private. Urmarea vătămătoare constă într-o stare de pericol referitoare la relațiile sociale care au ca obiect independența puterii judecătorești, precum și la cele referitoare la respectarea cadrului legal pentru soluționarea diverselor cereri care privesc interese private cu caracter legal și legitim. Raportul de cauzalitate rezultă din săvârșirea oricăreia dintre modalitățile alternative prevăzute de lege.

c) desfășurarea de activități publice cu caracter politic sau manifestarea convingerilor politice în exercitarea atribuțiilor de serviciu.

Politica reprezintă activitatea desfășurată de partidele și organizațiile politice, de persoanele fizice, de grupurile de presiune etc. în scopul ajungerii la guvernare sau cu intenția de a-și impune propriile programe de guvernare.

În prima modalitate a acestei abateri disciplinare judecătorul trebuie să desfășoare activități publice cu caracter politic. Este deci necesar ca activitățile cu caracter politic să fie desfășurate **în public**.

A doua modalitate alternativă constă în manifestarea de

către judecător a convingerilor politice în exercitarea atribuțiilor de serviciu.

Urmarea vătămătoare constă într-o stare de pericol referitoare la potențiala afectare a independenței autorității judecătorești.

Judecătorul fiind o emanație a statului dar și o contrapondere a celorlalte puteri constituite în stat trebuie să fie mai presus de luptele politice care prin natura lor sunt partinice și pasionale.

Fiind o abatere disciplinară care prin natura sa – indiferent de modalitatea alternativă de realizare – pune în pericol **independența** autorității judecătorești și a membrilor care o compun, raportul causal rezultă din materialitatea faptei – ex re.

d) nerespectarea secretului deliberării sau a confidențialității lucrărilor care au acest caracter.

Această abatere disciplinară se referă la nerespectarea secretului deliberării sau a confidențialității lucrărilor care au acest caracter. Legiuitorul nu a prevăzut modalități alternative; practic nerespectarea secretului deliberării constituie un exemplu cert determinat.

Deliberarea completului de judecată este prevăzută de art. 343 din Codul de procedură penală. Art. 307 alin. 2 din Codul de procedură penală prevede: „Completul de judecată deliberează în secret.”

Rațiunea instituirii secretului deliberării membrilor completului de judecată rezidă în intenția manifestă a legiuitorului de a asigura deplina independență și efectivă imparțialitate a fiecărui judecător care este membru al completului de judecată.

Secretul deliberării îl apară pe judecător de eventuale

presiuni din partea politicului, a exponenților autorității executivului, din partea grupurilor de presiune, a opiniei publice și de ce nu din partea șefilor ierarhici.

Nerespectarea confidențialității lucrărilor de către judecător atrage o stare de pericol privitoare la buna desfășurare a justiției ca serviciu public dar și cu privire la asigurarea efectivă a independenței și imparțialității membrilor care compun completele de judecată.

Fiind o abatere „ de pericol”, formală, raportul de cauzalitate rezultă din săvârșirea faptei ilicite cu caracter disciplinar.

e) nerespectarea în mod repetat și din motive imputabile a dispozițiilor legale privitoare la soluționarea cu celeritate a cauzelor.

Soluționarea cu celeritate a cauzelor constituie una dintre prioritățile reformei sistemului judiciar din România.

În perioada de preaderare Comisia pentru justiție și afaceri interne a Uniunii Europene a accentuat, prin reprezentanții săi, necesitatea operativității în soluționarea cauzelor penale.

După aderarea României la Uniunea Europeană, la data de 01.01.2007, organele Uniunii continuă efortul – împreună cu autoritățile române – de a determina celeritatea soluționării cauzelor.

Evident, celeritatea soluționării cauzelor nu trebuie să dăuneze bunei administrări a materialului probator.

Abaterea disciplinară se referă la nerespectarea dispozițiilor legale privitoare la soluționarea cu celeritate a cauzelor. Nerespectarea trebuie să se realizeze în mod **repetat**, adică să fie constatată cel puțin de două ori de organele de control. De asemenea, nerespectarea acestor dispoziții trebuie

să-i fie imputabilă judecătorului. Reținerea imputabilității se face avându-se în vedere gradul de complexitate a cauzelor deduse judecății.

Urmarea vătămătoare constă în crearea unei stări de pericol privitoare la relațiile sociale referitoare la încrederea cetățenilor în actul de justiție.

Raportul de cauzalitate rezultă din însăși materialitatea faptei săvârșite.

f) refuzul nejustificat de a primi la dosar cererile, concluziile, memoriile sau actele depuse de părțile din proces.

Abaterea disciplinară se referă la refuzul de a primi anumite înscrisuri la dosar, depuse de părțile din proces. Înscrisurile pot fi: cereri, concluzii, memorii sau alte acte.

Pentru a constitui abatere disciplinară refuzul judecătorului trebuie să fie **nejustificat**. Cu alte cuvinte refuzul trebuie să nu se fundamenteze pe o dispoziție legală.

Astfel, refuzul **nu este nejustificat** dacă partea litigantă dorește să depună aceleași înscrisuri pe care le-a depus și la un termen anterior, sau dacă partea înțelege să depună înscrisuri probatorii după finalizarea cercetării judecătorești.

Urmarea vătămătoare constă în crearea unei stări de pericol pentru buna funcționare a justiției ca serviciu public și totodată în crearea unei stări de pericol relative la încrederea cetățenilor în competența profesională și în buna-credință a membrilor corpului judecătoresc.

De asemenea, urmarea vătămătoare constă și în potențiala lezare a drepturilor procesuale ale părții litigante cu consecințe asupra dezlegării fondului cauzei.

Raportul de cauzalitate rezultă din săvârșirea actului interzis sub sancțiune disciplinară.

g) refuzul nejustificat de a îndeplini o îndatorire de serviciu.

Această abatere disciplinară se referă la refuzul de a îndeplini o îndatorire de serviciu. Refuzul trebuie să fie **nejustificat**. Astfel, de exemplu înrunește conținutul constitutiv al abaterii disciplinare: refuzul judecătorului de a servi ca judecător de serviciu sau de a servi ca judecător de permanență pentru luarea măsurilor preventive.

Dacă refuzul este justificat fapta nu constituie abatere disciplinară. De exemplu refuzul judecătorului aflat legal în concediu medical de a intra în ședință de judecată la solicitarea președintelui instanței la care funcționează.

Urmarea vătămătoare constă în afectarea relațiilor sociale care ocrotesc raporturile de serviciu în justiție. Nu este necesar ca aceste raporturi să fie efectiv prejudiciate; este suficient să existe aptitudinea de a fi lezate adică de a fi puse în pericol.

Raportul causal rezultă din săvârșirea actului de conduită interzis.

h) exercitarea funcției, inclusiv nerespectarea normelor de procedură, cu rea-credință sau din gravă neglijență, dacă fapta nu constituie infracțiune.

Această abatere disciplinară este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II alin. 3 din Legea nr. 356/2006.

Ea constă în exercitarea funcției cu rea –credință sau din gravă neglijență. Legiuitorul a particularizat incluzând în cadrul abaterii disciplinare și **nerespectarea normelor de procedură**.

Fapta constituie abatere disciplinară doar dacă datorită pericolului social specific (concret) ea nu constituie infracțiune.

În esență se are în vedere exercitarea abuzivă a funcției în

mod intenționat (cu rea –credință) sau din culpă gravă (culpa lata –gravă neglijență).

Urmarea vătămătoare constă în lezarea efectivă a bunului mers a activității instanțelor judecătorești.

Raportul causal trebuie stabilit în fiecare caz concret în parte, abaterea disciplinară fiind reală, adică de rezultat.

i) efectuarea cu întârziere a lucrărilor, din motive imputabile.

Această abatere disciplinară se referă la efectuarea lucrărilor cu întârziere, care trebuie să fie determinată de motive imputabile judecătorului. Situația tipică o reprezintă redactarea hotărârilor judecătorești penale. Potrivit art. 310 alin. 2 teza a II-a din Codul de procedură penală: „... Hotărârea se redactează în cel mult 20 de zile de la pronunțare.”

Dacă hotărârea judecătorească penală se redactează după depășirea termenului menționat, desigur că ea își va produce efectele, termenul stipulat fiind de recomandare. Totuși, dacă judecătorul redactează majoritatea hotărârilor cu întârziere se poate angaja răspunderea disciplinară a acestuia. Pentru a se angaja această formă de răspundere juridică este necesar ca efectuarea cu întârziere a lucrărilor să constituie un „ stil de muncă” al judecătorului, întârzierile fiind dinainte programate.

Urmarea vătămătoare constă în prejudicierea prestigiului justiției.

Raportul de cauzalitate rezultă din însăși materialitatea faptei săvârșite.

j) absențele nemotivate de la serviciu, în mod repetat.

Absențele nemotivate de la serviciu constituie, în mod evident, o abatere disciplinară. În acest fel sunt grav prejudiciate relațiile de serviciu. Legea utilizează noțiunea de „**absențe**”, ceea ce înseamnă că nu se poate angaja

răspunderea juridică disciplinară a judecătorului pentru o unică absență. Utilizarea în textul legal a sintagmei „**în mod repetat**” apare ca fiind inutilă și lipsită de relevanță sub aspect juridic.

Raportul causal trebuie stabilit în fiecare caz concret în parte, deoarece abaterea este reală sau de rezultat. Ori de câte ori se poate demonstra că fără actul de conduită interzis nu s-ar fi produs urmarea vătămătoare există raport de cauzalitate chiar dacă intervin factori anteriori, concomitenți sau posteriori comiterii faptei ilicite.

k) atitudinea nedemnă în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu față de colegi, avocați, experți, martori sau justițiabili.

Atitudinea nedemnă în exercitarea atribuțiilor de serviciu este prin natura sa aptă de a aduce atingere relațiilor sociale referitoare la buna desfășurare a activității profesionale. Atitudinea nedemnă se concretizează în forme variate: cuvinte obscene, cuvinte indecente, gesturi cu caracter obscen, expresii triviale sau lipsite de politețe.

Această atitudine trebuie, pentru a constitui abatere disciplinară, să se manifeste în raport cu: judecători, procurori, avocați, experți, martori și justițiabili.

Urmarea vătămătoare constă în crearea unei stări de pericol pentru relațiile sociale privitoare la educația civică și bunul simț al membrilor corpului judecătoresc.

Raportul causal rezultă din însăși materialitatea faptei.

l) neîndeplinirea obligației privind transferarea normei de bază la instanța la care funcționează judecătorul.

Această abatere disciplinară se referă exclusiv la judecătorii care au și calitatea de cadre didactice în

învățământul universitar.

Urmarea vătămătoare constă în stabilitatea locului de muncă și în atașamentul judecătorului față de autoritatea judecătorească, acestea putând fi afectate.

Raportul causal rezultă din materialitatea faptei, abaterea disciplinară fiind de pericol social, formală.

Din punctul nostru de vedere această abatere disciplinară este discutabilă. Aceasta în sensul că judecătorul care îndeplinește și funcția de cadru didactic universitar poate avea norma de bază la universitate fără a-i fi afectate în vreun fel independența și imparțialitatea cu ocazia soluționării cauzelor deduse judecății.

m) nerespectarea dispozițiilor privind distribuirea aleatorie a cauzelor.

Această abatere disciplinară are rolul de a asigura în mod direct independența și imparțialitatea judecătorilor cu ocazia soluționării cauzelor.

Distribuția direcționată a cauzelor ar putea crea impresia interesului judecătorilor de a judeca doar anumite cauze sau anumite părți litigante.

Urmarea vătămătoare constă în crearea aptitudinii de a leza independența și imparțialitatea membrilor completelor de judecată.

Raportul causal rezultă din săvârșirea actului de conduită interzis, adică din materialitatea faptei.

n) participarea directă sau prin persoane interpușe la jocurile de tip piramidal, jocuri de noroc sau sisteme de investiții pentru care nu este asigurată transparența fondurilor în condițiile legii.

Respectiva abatere disciplinară are menirea de a

împiedica membrii corpului judecătoresc să participe la jocuri de tip piramidal, la jocuri de noroc sau la sisteme de investiții pentru care nu este asigurată transparența fondurilor. Legea dorește să prezerve moralitatea, onestitatea și cinstea judecătorilor în societate.

Urmarea vătămătoare constă în crearea unei stări de pericol relativă la încrederea opiniei publice în cinstea, corectitudinea și moralitatea corpului judecătoresc.

Raportul de cauzalitate rezultă din materialitatea faptei deoarece abaterea disciplinară analizată este formală sau de pericol social.

Cu privire la elementele preexistente (obiect și subiect) nu vom insista asupra lor în cadrul acestui punct deoarece, în partea introductivă a punctului 3 – intitulat: „Teoria generală a răspunderii juridice disciplinare. Condițiile răspunderii disciplinare” – au fost analizate.

Poate ar mai fi necesară o precizare referitoare la obiectul abaterilor disciplinare săvârșite de către judecători.

Obiectul juridic comun (generic) al acestor abateri este reprezentat de relațiile sociale privitoare la: independența și imparțialitatea judecătorilor, la prestigiul puterii judecătorești și la reputația membrilor care o compun, la buna organizare și funcționare a organelor puterii judecătorești s.a.

*

*

*

Cauzele care înlătură caracterul de abatere disciplinară a faptei.

În materia dreptului, principiile generale fiind puternic ancorate în morală, au consacrat unele împrejurări referitoare la

vinovăție sau la caracterul faptei ilicite, care înlătură natura penală, disciplinară, civilă ori contravențională a unei fapte (comisive sau omisive).

Cauzele care înlătură caracterul de abatere disciplinară a faptei, sunt următoarele: legitimă apărare, starea de necesitate, cazul fortuit, riscul normal de serviciu, constrângerea fizică și constrângerea normală, eroarea de fapt, ordinul de serviciu al superiorului.

1. Legitima apărare.

Definiția legitimei apărări o găsim înscrisă în dispozițiile art. 44 cod penal român, ea producând efecte exoneratoare în privința răspunderii penale, a răspunderii civile și a răspunderii disciplinare.

Pentru ca fapta să fie considerată că a fost săvârșită în legitimă apărare, sunt necesare următoarele condiții:

a) Atacul la care se reacționează trebuie să fie material, adică să nu fie (per a contrario) un atac verbal constând în amenințări, insulte, calomnii;

- să fie direct, adică să amenințe nemijlocit obiectul împotriva căruia este îndreptat;

- să fie imediat, în sensul că pericolul pe care îl produce fie că s-a realizat (pericolul actual) fie că este pe punctul de a se produce (pericolul iminent);

- să fie injust, atacatorul să nu aibă temei juridic care să-i justifice comportamentul.

b) Atacul să fie îndreptat împotriva unei persoane ori a drepturilor acesteia sau împotriva unui interes general.

c) Atacul să pună în pericol grav – persoana ori drepturile celui atacat sau interesul general.

d) Apărarea să fie proporțională cu gravitatea pericolului

și cu împrejurările în care s-a produs atacul.

Depășirea limitelor unei apărări proporționale este considerată legitimă apărare, cu efecte total exoneratoare, numai dacă această depășire s-a datorat tulburării sau temerii în care s-a aflat persoana în cauză.

2. Starea de necesitate

Este reglementată ca element exonerator de răspundere în art. 45 Cod penal. Art. 45 alin. 2 Cod penal prevede că: „este în stare de necesitate acela care săvârșește fapta pentru a salva de la un pericol iminent și care nu putea fi înlăturat altfel, viața, integritatea corporală sau sănătatea sa, a altuia sau un bun important al său ori al altuia, sau un interes obștesc”.

Potrivit art. 45 alin. 3 Cod penal: „nu este în starea de necesitate persoana care în momentul când a săvârșit fapta și-a dat seama că pricinuieste urmări vădit mai grave decât cele care s-ar fi putut produce dacă pericolul nu era înlăturat”.

Dacă este indiscutabil just ca starea de necesitate să ducă la exonerarea de răspundere disciplinară, sub aspect civil se remarcă totuși că salvarea valorilor aparținând cuiva se face cu prețul distrugerii, deteriorării sau degradării unor valori aparținând unei terțe persoane.

În literatură se opinează, tocmai din această cauză, în sensul recunoașterii în favoarea celui prejudiciat a unei acțiuni de recuperare a valorilor distruse.

Problema care s-a ridicat a fost temeiul juridic. Altfel spus s-a pus firesc întrebarea: pe ce temei juridic s-ar fundamenta această acțiune care nu este de răspundere civilă ci doar de reparare sau de recuperare a pierderii?

Temeiul general se consideră a fi îmbogățirea fără justă cauză, iar în situația în care cel prejudiciat a consimțit la

producerea prejudiciului pentru salvarea valorilor altei persoane, acțiunea se întemeiază pe principiul gestiunii de afaceri.

3. Cazul fortuit

Potrivit dispozițiilor art. 47 Cod penal român constituie caz fortuit: „fapta prevăzută de lege ... al cărei rezultat este consecința unei împrejurări care nu putea fi prevăzută”.

În înțelesul textului, prin fapta săvârșită în caz fortuit se înțelege o faptă peste care se suprapune o întâmplare ce nu putea fi prevăzută și care produce un rezultat ce nu putea fi prevăzut.

Rezultă că în situația cazului fortuit este vorba de un rezultat, de o urmare periculoasă și vătămătoare, care însă se datorează unei împrejurări neprevăzute.

Condițiile cazului fortuit:

a) să se săvârșească o faptă ilicită care constituie elementul material al unei abateri disciplinare;

b) fapta să se datoreze unei acțiuni peste care se suprapune o altă acțiune sau întâmplare care provoacă un rezultat socialmente periculos;

c) persoana care a săvârșit prima acțiune să nu fi prevăzut și nici să nu fi putut prevedea apariția celei de-a doua și totodată a rezultatului socialmente periculos.

Ceea ce caracterizează cazul fortuit este imposibilitatea de prevedere a ivirii acțiunii sau întâmpinării suprapuse, care, în final, produce rezultatul socialmente periculos.

Această imposibilitate de prevedere este generală și obiectivă, în sensul că nici o altă persoană, într-o situație similară nu ar fi putut prevedea acea întâmplare.

Datorită faptului că făptuitorul nu prevede întâmplarea ce

se ivește, nu prevede nici rezultatul care se produce.

În privința efectelor juridice apreciem că această cauză care înlătură caracterul disciplinar al faptei, exclude vinovăția autorului. Întrucât răspunderea disciplinară este o răspundere juridică subiectivă, având ca fundament culpa agentului, lipsa vinovăției autorului implică lipsa abaterii disciplinare și implicit a răspunderii juridice respective.

4. Riscul normal de serviciu și ordinul de serviciu al superiorului.

Îndeplinirea unei activități impuse sau permise de lege sau a ordinului superiorului, deși este de natură să cauzeze prejudicii unui drept subiectiv, prin încălcarea relațiilor sociale ocrotite, fapta generatoare – în esența ei – nu va avea caracter ilicit și, în consecință, nu se va pune problema angajării răspunderii disciplinare, deoarece ne aflăm într-o situație exoneratoare de răspundere juridică.

Ordinul superiorului nu poate fi invocat ca o cauză care înlătură caracterul disciplinar al faptei, în cazul săvârșirii unei abateri disciplinare, de către un judecător.

Această chestiune, deși în principiu este veridică, impune anumite nuanțări.

Deoarece judecătorul este independent și se supune numai legii, în activitatea pur jurisdicțională pe care o desfășoară nu poate interveni ordinul superiorului.

În consecință, pentru activitatea de judecată efectivă – jurisdictio – judecătorul nu poate invoca, ca o cauză exoneratoare de răspundere, ordinul superiorului.

Pentru activitatea administrativă, pe care o desfășoară judecătorul, ordinul superiorului (de regulă președintele instanței) implică obligația de execuție. În acest caz, dacă

ordinul a fost emis de organul competent cu respectarea formelor legale și dacă ordinul nu este vădit ilegal ori abuziv, acesta constituie, în opinia noastră, o cauză care înlătură caracterul ilicit disciplinar al faptei comise de judecător.

Cu privire la ilegalitatea vădită a ordinului această trăsătură se apreciază în mod concret, în raport de pregătirea și experiența judecătorului, avându-se în vedere urgența acestui ordin, precum și persoana superioară ierarhic care a emis acest ordin.

Astfel, apreciem că ilegalitățile care nu sunt vădite pentru unii judecători (de regulă cei tineri) pot și trebuie să fie considerate vădite pentru alți judecători (cei cu experiență).

5. Constrângerea fizică și constrângerea morală

Aceste situații sunt reglementate în dispozițiile art. 46 alin. 1 și alin. 2 din Codul penal român:

Alin. 1: „Nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală săvârșită din cauza unei constrângeri fizice căreia făptuitorul nu i-a putut rezista”.

Alin. 2: „De asemenea, nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, săvârșită din cauza unei constrângeri morale, exercitată prin amenințare cu un pericol grav pentru persoana făptuitorului ori a altuia și care nu putea fi înlăturat în alt mod.”

Deși sediul materiei acestei cauze care, în principiu, înlătură caracterul ilicit al unei fapte, se găsește înscris în Codul penal, ea este aplicabilă și în domeniul celorlalte forme de răspundere juridică, inclusiv pentru răspunderea juridică disciplinară.

Apreciem că această cauză de exonerare de răspundere juridică disciplinară este pe deplin aplicabilă și în privința

abaterilor disciplinare săvârșite de judecători.

Condițiile de operare a constrângerii fizice:

- judecătorul să săvârșească o faptă (acțiune sau inacțiune) care constituie elementul material al unei abateri disciplinare;

- fapta să fie comisă datorită exercitării unei constrângeri fizice asupra judecătorului, adică să fie urmarea exercitării unei energii fizice asupra corpului persoanei investită cu funcția de judecător;

- persoana constrânsă (judecătorul) să nu poată rezista acelei constrângeri fizice și nici să nu poată înlătura respectiva constrângere fizică.

Imposibilitatea de a rezista constrângerii fizice trebuie examinată în raport de toate datele concrete ale speței, de către instanța disciplinară.

Efectele juridice – ale constrângerii fizice constau în aceea că fapta săvârșită nu este considerată abatere disciplinară. Temeiul juridic al acestei cauze care înlătură caracterul disciplinar al faptei, constă în lipsa laturii subiective.

Or, în lipsa laturii subiective nu este întrunit conținutul constitutiv al abaterii disciplinare, ceea ce conduce la inaplicabilitatea răspunderii juridice disciplinare.

Condițiile de operare a constrângerii morale

- judecătorul să comită o faptă, prevăzută de statutul disciplinar sau de Codul deontologic al magistraților;

- fapta săvârșită să fie comisă din cauza unei constrângeri morale, adică datorită unei amenințări cu un pericol grav pentru viața, libertatea, integritatea corporală ori bunurile persoanei amenințate (a judecătorului), a altei persoane (a unei rude) sau pentru interesul public - (de ex: siguranța națională,

proprietatea publică etc.).

Desigur, este absolut necesar ca amenințarea adresată să provoace o stare de temere puternică. Pericolul grav cuprins în amenințare trebuie să fie resimțit de persoana amenințată ca o presiune morală care îi răpește libertatea de voință.

Aceste chestiuni fiind situații de fapt vor fi probate în fața instanței disciplinare.

- pericolul grav să nu poată fi înlăturat în alt mod, decât prin săvârșirea abaterii disciplinare, care este pretinsă de cel care amenință.

Privitor la această condiție, trebuiesc avute în vedere felul și natura constrângerii morale, împrejurările în care constrângerea morală s-a exercitat, personalitatea celui care a fost constrâns etc.

Efectele juridice ale constrângerii morale coincid cu efectele juridice ale constrângerii fizice. Deci fapta săvârșită de un judecător, care a fost constrâns moral, nu va constitui abatere disciplinară întrucât nu există vinovăție. Neexistând atitudinea nocivă psihică care compune latura subiectivă, desigur că nu există nici abatere disciplinară și, drept consecință, nu este generată răspunderea juridică disciplinară.

6. Eroarea de fapt

Această cauză care înlătură caracterul ilicit al faptei este consacrată prin dispozițiile art. 51 Cod penal: „Nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, când făptuitorul, în momentul săvârșirii acestuia, nu cunoștea existența unei stări, situații sau împrejurări de care depinde caracterul penal al faptei.

Nu constituie o circumstanță agravantă împrejurarea pe care infractorul nu a cunoscut-o în momentul săvârșirii

infracțiunii.

Dispozițiile alin. 1 și 2 se aplică și faptelor săvârșite din culpă pe care legea penală le pedepsește, numai dacă necunoașterea stării, situației sau împrejurării respective nu este ea însăși rezultatul culpei.

Necunoașterea sau cunoașterea greșită a legii penale nu înlătură caracterul penal al faptei”.

Și această cauză exoneratoare de răspundere este reglementată cu prioritate de Codul penal român. Desigur, eroarea de fapt este analizată și în alte domenii ale răspunderii juridice cum ar fi, spre exemplu, în cadrul răspunderii juridice civile.

Abaterile disciplinare ce pot fi comise de către judecători, după cum de altfel am mai precizat, sunt în mod limitativ prevăzute de Legea privind statutul judecătorilor și procurorilor nr. 303/2004, republicată.

Credem că, datorită calității speciale circumstanțiale pe care o are subiectul abaterilor disciplinare menționate, este greu de admis existența unei erori de fapt.

Spre exemplu: faptul că un judecător care a participat la o activitate publică cu caracter politic, nu a cunoscut – cel puțin în faza incipientă – natura politică a respectivei manifestări.

Desigur eroarea de fapt nu poate fi înlăturată – ab initio – dintre cauzele care exonerează pe un judecător de răspundere juridică disciplinară.

Din punct de vedere analitic precizăm faptul că eroarea de fapt, astfel cum rezultă din dispozițiile legale, privește două aspecte distincte:

- pe de o parte, există o eroare de fapt cu privire la o stare, situație, împrejurare care constituie un element al

conținutului de bază al abaterii disciplinare (alin. 1);

- pe de altă parte, există o eroare de fapt cu privire la o stare, situație, împrejurare care constituie o circumstanță agravantă a unei abaterii disciplinare (alin. 2).

În prima situație, care privește eroarea de fapt referitoare la un element al conținutului de bază, efectul juridic este reprezentat de inexistența – în plenitudinea conținutului constitutiv a abaterii disciplinare.

În a doua situație, care privește eroarea de fapt referitoare la o circumstanță agravantă, efectul juridic este reprezentat de inexistența formei agravante sau calificate a abaterii disciplinare.

În concret, în raport cu reglementarea legală în vigoare, deși fiecare abatere disciplinară prezintă un pericol social generic (abstract), legiuitorul nu a prevăzut, în sistematizarea textului art. 99 din Legea nr. 303/2004, republicată, forme agravante ale abaterilor disciplinare.

Cu alte cuvinte, s-a optat din punct de vedere al sistematizării, pe descrierea abaterilor disciplinare, exclusiv în forma de bază.

O chestiune ce poate fi ridicată se referă la efectele juridice ale erorii de drept în cazul săvârșirii abaterilor disciplinare de către judecători.

Eroarea de drept – reprezintă o falsă reprezentare asupra existenței sau conținutului unei dispoziții normativ-juridice.

În literatura juridică s-a exprimat opinia potrivit căreia eroarea de drept nu ar putea constitui o cauză de înlăturare a caracterului ilicit, întrucât legiuitorul prezumă că toți cetățenii cunosc și oricum trebuie să cunoască legea (nemo censetur

ignorare legem)¹⁾.

În doctrina juridică, exceptând-o pe cea penală, s-a apreciat că opinia sus-citată prezintă un caracter formalist și trebuie privită cu rezervă, deoarece pot exista situații când populația ia cunoștință cu întârziere de existența unor norme juridice, datorită uneori sistemului deficitar de publicitate și difuzare²⁾.

În doctrina juridică penală se cunoaște instituția erorii de drept, care potrivit legii penale, nu produce efecte juridice.

Din punct de vedere penal, eroarea de drept înseamnă necunoașterea sau cunoașterea greșită că fapta săvârșită de o persoană este o faptă incriminată și sancționată de legea penală, constituind infracțiune.

Art. 51 alin. final din Codul penal se referă în mod exclusiv la necunoașterea sau cunoașterea greșită a legii penale.

În situația în care necunoașterea sau cunoașterea greșită din partea subiectului privește legea civilă sau o altă lege extrapenală (legea fiscală sau cea administrativă, spre exemplu) care însă au o legătură cu fapta penală, aceasta echivalează cu eroarea de fapt³⁾.

Problema care se pune în discuție este următoarea: În dreptul disciplinar (în cadrul răspunderii juridice disciplinare), eroarea de drept este tratată în conformitate cu dreptul comun

¹⁾ A. Ionașcu, *Drept Civil, Partea generală*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1963, pag. 32.

²⁾ Traian Ionașcu s.a., *Tratat de drept civil. Teoria obligațiilor*, Ed. Academiei, București, pag. 50.

³⁾ Ion Oancea – *Tratat de Drept Penal – Partea generală*, Editura ALL, București, 1994, pag. 192-193.

sau în conformitate cu dispozițiile penale? Sau, altfel spus, este eroarea de drept în materia disciplinară a judecătorilor producătoare sau nu de efecte juridice?

Într-o părere pe care o afirmăm, credem că, având în vedere calitatea specială a subiectului, în materie disciplinară, eroarea de drept nu este generatoare de efecte juridice.

Judecătorul este persoana care cunoaște legea. El pronunță dreptul – juris – dictio. Cu alte cuvinte el – judecătorul – nu poate invoca necunoașterea normelor juridice.

Conform acestei opinii, indiferent cărei ramuri de drept îi aparține o normă judecătorul este prezumat juris et de jure (absolut) că o cunoaște.

Într-o altă părere, la care subscriem, considerăm că judecătorul poate invoca eroarea de drept cu scopul producerii de efecte juridice pozitive. Această aserțiune ar părea bizară: un judecător care nu cunoaște textele legii proprii de organizare !!!

Deși la prima vedere, această teorie este lipsită de temeii, credem că sunt două elemente care pot fi aduse în favoarea acestei teze.

Primul argument – privește relația dintre dreptul disciplinar și dreptul comun în materie.

În materie disciplinară, dreptul comun îl reprezintă ramura dreptului munci, iar în tăcerea legii se apelează la dreptul privat general, la dreptul civil.

Pe de altă parte, instanța disciplinară va proceda la judecarea cauzei, în baza procedurii disciplinare, iar în completare se va aplica procedura civilă.

Este firesc, deci, având în vedere caracterul dreptului civil, de a fi dreptul comun în materie, ca în cadrul dreptului

disciplinar teoria erorii de drept să facă corp comun cu cea reglementată de doctrina juridică civilă.

Al doilea argument – se referă la natura normelor juridice penale. În raport cu celelalte norme din sistemul juridic, normele de drept penal sunt de strictă interpretare datorită caracterului represiv, punitiv și retributiv al Dreptului Penal.

În consecință, atât timp cât abaterea disciplinară nu întrunește conținutul constitutiv al unei infracțiuni, este firesc să se aplice în mod exclusiv dreptului disciplinar și, în subsidiar, normele dreptului comun.

Datorită acestor argumente tehnice și juridice considerăm să a doua opinie este cea corectă; aceasta în sensul că, de principiu, eroarea de drept în materie disciplinară este producătoare de efecte juridice pozitive.

Desigur, instanța disciplinară va avea în vedere întregul material probator administrat, inclusiv pregătirea universitară și profesională a judecătorului, temeiuri care coroborate cu alte probe pot conduce la înlăturarea unei astfel de apărări.

Sanctiunile disciplinare ce se pot aplica judecătorilor

Art. 100 din Legea nr. 303/2004, republicată, prevede următoarele sancțiuni disciplinare, care se pot aplica judecătorilor, în raport cu gravitatea abaterii:

- a) avertismentul;
- b) diminuarea indemnizației de încadrare lunare brute cu până la 15% pe o perioadă de la o lună la 3 luni;
- c) mutarea disciplinară pentru o perioadă de la o lună la 3 luni la o instanță situată în circumscripția aceleiași curți de apel;
- d) excluderea din magistratură.

Sanctiunile disciplinare, în general, reprezintă mijloace

de constrângere, cu un pronunțat caracter educativ.

Scopul existenței și a aplicării sancțiunilor disciplinare îl constituie apărarea ordinii disciplinare, întărirea spiritului de responsabilitate pentru îndeplinirea îndatoririlor de serviciu și pentru respectarea normelor de conduită, precum și prevenirea comiterii actelor de indisciplină.

Sancțiunile disciplinare sunt prevăzute, în principiu, în mod expres și limitativ de lege, respectând, în acest fel, principiul legalității sancțiunii.

a) Avertismentul – reprezintă cea mai puțin severă sancțiune disciplinară ce poate fi aplicată unui judecător.

Prin intermediul acestei sancțiuni disciplinare i se pune în vedere judecătorului faptul că nu și-a îndeplinit, în mod normal, una sau mai multe obligații de serviciu. Credem că această sancțiune fiind cea mai ușoară, trebuie să fie aplicată judecătorilor care au săvârșit abateri de mică importanță, de regulă din culpă ca formă de vinovăție.

b) Diminuarea indemnizației de încadrare lunare brute cu până la 15% pe o perioadă de la o lună la 3 luni.

Prin excelență această sancțiune disciplinară are un efect precumpănitor patrimonial, constând în micșorarea (reducerea) veniturilor ce pot fi obținute de către judecător.

Desigur, ca orice sancțiune disciplinară, și aceasta are un efect moral asupra respectivului judecător.

Este firesc ca această sancțiune să fie aplicată pentru acele abateri disciplinare care dăunează bunului mers al unității sau pentru repetarea sistematică, de către subiect, a unor abateri disciplinare mai ușoare.

c) Mutarea disciplinară pentru o perioadă de la o lună la 3 luni la o instanță situată în circumscripția

aceleiași curți de apel.

În primul rând se observă că această sancțiune disciplinară este temporară; poate fi aplicată pentru o perioadă limitată de 1-3 luni.

Apoi, trebuie să constatăm faptul că mutarea disciplinară a judecătorului nu poate avea loc decât la o instanță situată în circumscripția teritorială a aceleiași curți de apel.

Legiuitorul a limitat, din punct de vedere teritorial, posibilitatea de „mutare disciplinară” a judecătorului, având în vedere credem cel puțin două considerente:

- judecătorul să se afle, din punct de vedere administrativ, sub controlul conducerii respectivei curți de apel;

- să nu îngreuneze, în mod excesiv, situația judecătorului, cu referire specială la distanța dintre domiciliul său și noul loc de muncă temporar.

Aceste considerente sunt, în opinia noastră, atât favorabile cât și defavorabile judecătorului.

Este salutar faptul că judecătorul nu este obligat să se deplaseze la o instanță din circumscripția altei curți de apel, ceea ce ar reprezenta parcurgerea unei distanțe considerabile.

Dar, odată ce judecătorul a fost sancționat disciplinar, de regulă, la sesizarea președintelui instanței unde funcționează sau la sesizarea judecătorilor-inspectorii de la Curtea de Apel, ar fi de dorit, ca acesta să nu mai fie „supravegheat” de aceeași șefi ierarhici care și-au format deja o „părere” despre el !!!

d) Excluderea din magistratură.

Aceasta reprezintă cea mai gravă sancțiune disciplinară ce poate fi aplicată unui judecător.

Excluderea din magistratură trebuie să intervină, ca

sanctiune disciplinară, în situația săvârșirii unor abateri disciplinare foarte grave sau în ipoteza în care deși judecătorul a mai fost sancționat disciplinar, acesta continuă să comită abateri disciplinare grave.

Efectul principal al acestei abateri disciplinare îl reprezintă pierderea calității de judecător și implicit de magistrat.

În consecință persoana fizică este exclusă din cadrul corpului magistraților, încetând orice raport juridic de autoritate existent la numirea în funcție.

Ulterior, Președintele României îl va elibera din funcție pe judecător, prin decret prezidențial, care va fi publicat în Monitorul Oficial al României.

5) Instanțele disciplinare. Exercițarea acțiunii disciplinare. Titularul acțiunii disciplinare. Cercetarea prealabilă. Judecata.

1) Instanțele disciplinare.

Legea pentru organizarea judecătorească nr. 92/1992 prevede că instanțele disciplinare care judecă abaterile săvârșite de magistrați sunt:

- Consiliul Superior al Magistraturii
- Înalta Curte de Casație și Justiție

Având în vedere tema lucrării vom aborda în continuare doar acele instanțe disciplinare care judecă abaterile săvârșite exclusiv de judecători.

Consiliul Superior al Magistraturii.

Îndeplinește în temeiul art. 44 alin. 1 din Legea nr. 317/2004, republicată, prin Secția pentru judecători rolul de instanță de judecată în domeniul răspunderii disciplinare a

judecătorilor.

Secția pentru judecători are rolul de instanță disciplinară și pentru magistrații asistenți ai Înaltei Curți de Casație și Justiție.

În competența Secției pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii intră judecarea tuturor abaterilor disciplinare, săvârșite de către judecătorii de la toate instanțele judecătorești.

Acțiunea disciplinară se exercită de comisiile de disciplină ale C. S. M. formate dintr-un membru al Secției pentru judecători și doi inspectori ai Serviciului de inspecție judiciară pentru judecători. Secția pentru judecători a C. S. M. numește anual membrii comisiei de disciplină. În comisiile de disciplină nu pot fi numiți doi ani consecutiv aceeași membri. Membrii de drept, președintele și vicepreședintele C. S. M. nu pot fi numiți în comisiile de disciplină.

2) Exercițarea acțiunii disciplinare.

Titularul acțiunii disciplinare.

În cazul abaterilor disciplinare săvârșite de judecători, acțiunea disciplinară se exercită de comisiile de disciplină ale Consiliului Superior al Magistraturii în conformitate cu dispozițiile art. 46 alin.1 coroborat cu art. 45 alin. 1 din Legea nr. 317/2004, republicată.

3) Cercetarea prealabilă.

În cadrul procedurii judecării abaterilor săvârșite de judecători există o cercetare prealabilă.

Obiectul cercetării prealabile îl constituie stabilirea în concret a existenței faptelor imputate judecătorului, a urmărilor dăunătoare produse sau care s-ar fi putut produce, a

împrejurărilor în care a fost săvârșită fapta, a mijloacelor de săvârșire, a modului de operare, a existenței sau inexistenței vinovăției făptuitorului, a circumstanțelor reale sau / și personale în care a fost comisă fapta, precum și adunarea de date concludente și utilizate cauzei.

Cercetarea prealabilă se efectuează de către inspectorii din cadrul Serviciului de inspecție judiciară pentru judecători.

Pe parcursul cercetării prealabile se vor lua explicații de la persoanele care pot da relații cu privire la fapta ce constituie abatere disciplinară.

Obligativu persoana care efectuează cercetarea prealabilă trebuie să procedeze la ascultarea judecătorului în cauză.

Persoana desemnată să efectueze cercetarea prealabilă trebuie să verifice afirmațiile și susținerile judecătorului în cauză.

Dacă judecătorul cercetat refuză să se prezinte la cercetări, acest fapt se va constata printr-un proces - verbal. Neprezentarea judecătorului cercetat nu împiedică terminarea cercetării prealabile.

Rezultatul cercetării prealabile se înaintează comisiei de disciplină în termen de **60 de zile** de la înregistrarea sesizării la C. S. M. . În următoarele **20 de zile** comisia de disciplină va sesiza Secția pentru judecători în vederea soluționării acțiunii disciplinare.

Dacă înainte de sesizarea Secției pentru judecători comisia de disciplină constată că sunt necesare verificări suplimentare va desemna un inspector din cadrul Serviciului de inspecție judiciară pentru judecători pentru completarea cercetării prealabile. În maxim **30 de zile** comisia de disciplină

trebuie să primească rezultatul verificărilor suplimentare. În această ipoteză termenul de **20 de zile** în care comisia de disciplină urmează să sesizeze Secția pentru judecatori a C. S. M. pentru soluționarea acțiunii disciplinare va curge de la primirea rezultatului obținut în urma verificărilor suplimentare.

Pe baza probatoriului administrat de către persoana desemnată, în cadrul cercetării prealabile, comisia de disciplină - în calitate de titular al acțiunii disciplinare – va da unul din următoarele acte:

- **act de clasare** – când fapta nu a fost comisă sau deși a fost săvârșită nu constituie abatere disciplinară ori în cazul în care judecătorul nu a lucrat cu vinovăție (art. 46 alin. 6 din Legea 317/2004, republicată);

- **act de sesizare a instanței disciplinare** — Secția pentru judecatori a C. S. M. - în cazul în care sunt întrunite elementele răspunderii juridice disciplinare a judecătorului.

4) Judecata.

Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Consiliului Superior al Magistraturii reglementează faza de judecată din cadrul procedurii de soluționare a sesizărilor privind abaterile disciplinare.

Judecătorul împotriva căruia s-a exercitat acțiunea disciplinară este citat în mod obligatoriu. Judecătorul poate fi reprezentat de un alt judecător sau poate fi asistat ori reprezentat de un avocat.

Judecătorul supus procedurii disciplinare și respectiv judecătorul care îl reprezintă ori avocatul care-l asistă sau, după caz îl reprezintă, au dreptul să ia cunoștință de toate actele dosarului și pot propune administrarea de probe în

apărare.

Evident, titularul acțiunii disciplinare are dreptul să ia cunoștință de actele depuse în apărare de judecătorul împotriva căruia s-a pornit procedura disciplinară.

Secția pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii va soluționa acțiunea introdusă prin hotărâre motivată. Aceasta se va comunica în scris judecătorului, prin grija Secretariatului general al C. S. M. . În esență hotărârea pronunțată de secția pentru judecători a C. S. M. trebuie să cuprindă următoarele: descrierea faptei care constituie abatere disciplinară și încadrarea juridică a acesteia; temeiul de drept al aplicării sancțiunii; motivele pentru care au fost înlăturate apărările formulate de judecător; sancțiunea aplicată și motivele care au stat la baza aplicării acesteia; calea de atac și termenul în care hotărârea poate fi atacată și instanța competentă să judece calea de atac.

Hotărârile Secției pentru judecători a C.S.M. se redactează obligatoriu în termen de **maxim 20 zile** de la pronunțare.

Împotriva hotărârii, prin care s-a soluționat acțiunea disciplinară, pronunțată de Secția pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii se poate exercita recurs în termen de 15 zile de la comunicarea hotărârii.

Competența de soluționare a recursului revine Completului de 9 judecători al Înaltei Curți de Casație și Justiție. Din Completul de 9 judecători nu pot face parte membrii cu drept de vot ai C. S. M. precum și judecătorul sancționat disciplinar, dacă acesta funcționează la Î. C. C. J. . Recursul formulat suspendă executarea hotărârii disciplinare

adoptată de Secția pentru judecători a C. S. M. .

Hotărârea prin care se soluționează recursul, pronunțată de Completul de 9 judecători al Î. C. C. J., este irevocabilă.

*

*

*

Pe scurt, am analizat procedura disciplinară referitoare la cercetarea prealabilă și la faza de judecată în privința judecătorilor de la toate instanțele judecătorești.

În continuare ne vom ocupa de analiza naturii juridice a termenelor prevăzute de lege în vederea exercitării acțiunii disciplinare.

O întrebare se impune: Care este natura juridică a acestor termene legale?

Opinia dominantă consideră că aceste termene sunt de prescripție.

Într-o altă opinie s-a acreditat ideea potrivit căreia aceste termene ar fi termene de decădere.

În situația în care achiesăm la prima opinie este firesc să ne punem întrebarea: Aceste termene sunt după caz:

A) – fie termene de prescripție a răspunderii disciplinare;

B) – fie termene de prescripție a dreptului la acțiune disciplinară?

A) – Dacă aceste termene sunt considerate termene de prescripție a răspunderii disciplinare, organele competente care sunt sesizate să judece abaterile disciplinare trebuie să procedeze la judecarea efectivă a cauzei și, în ipoteza reținerii elementelor constitutive ale abaterii, instanța să constate prescripția răspunderii disciplinare.

B) – În cazul în care termenele precizate sunt considerate

termene de prescripție a dreptului la acțiune disciplinară, instanța sesizată trebuie să constate prescrierea dreptului la acțiune – în sens procesual – fără să procedeze la judecarea efectivă, în fond, a abaterii disciplinare cu care a fost sesizată.

Oricum, din punct de vedere practic și într-o ipoteză și în alta, este înlăturată răspunderea juridică disciplinară.

Deosebirea, din punct de vedere procedural, constă în aceea că dacă se acceptă teoria termenului de prescripție a răspunderii disciplinare, instanța disciplinară este obligată să stabilească existența sau inexistența abaterii și a vinovăției, în timp ce dacă se îmbrățișează teoria termenului de prescripție a acțiunii disciplinare, instanța va respinge acțiunea ca fiind introdusă tardiv, fără a proceda la examinarea cauzei în fond.

Urmează în mod firesc ca instanțele disciplinare competente să opteze, în soluționarea cauzelor, în favoarea uneia sau alteia dintre cele două teorii.

6) Executarea hotărârilor disciplinare

Punerea în executare a hotărârilor se poate face numai după rămânerea definitivă a acestora. Aceasta întrucât hotărârile pronunțate de organele abilitate sunt rezultatul unei proceduri cu caracter jurisdicțional.

În vederea punerii în executare a hotărârilor este necesar ca, în prealabil, acestea după rămânerea definitivă să fie comunicate Secretariatului general al C. S. M. pentru a evita prescrierea executării sancțiuni aplicate.

Așa cum am mai avut prilejul să remarcăm, în situația în care instanța disciplinară a aplicat sancțiunea excluderii din magistratură, prevăzută de art. 100 lit. d din Legea nr.

303/2004, republicată, se va comunica hotărârea irevocabilă Președintelui României pentru emiterea decretului prezidențial de eliberare din funcția de judecător (art. 50 din Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii, republicată).

În cazul în care sancțiunea disciplinară a excluderii din magistratură se referă la un judecător stagiar, C. S. M. va dispune eliberarea persoanei fizice respective din funcția de judecător stagiar.

*

*

*

Întreaga procedură disciplinară (cercetarea prealabilă, judecata și punerea în executare a hotărârii definitive), se realizează potrivit normelor speciale – substanțiale și procesuale prevăzute în Legea privind Consiliul Superior al Magistraturii nr. 317/2004, republicată.

În materia răspunderii juridice disciplinare a judecătorilor, dreptul comun material este reprezentat de Codul Muncii, care la rândul său, se poate completa, în tăcerea legii speciale, cu normele dreptului civil.

Deci, invocarea în subsidiar, a normelor juridice civile este inadmisibilă în situația în care există instituții juridice distincte, speciale reglementate de legislația muncii.

Sub aspect procesual, dreptul comun este reprezentat de dreptul procesul civil.

Potrivit art. 721 din Codul de procedură civilă, dispozițiile acestui cod constituie dreptul comun în materie

civilă, comercială, precum și în alte materii (inclusiv în materie disciplinară), în măsura în care acestea nu cuprind dispoziții contrarii, derogatorii.

Tot sub aspect procesual remarcăm faptul că dispozițiile legale menționate anterior se completează în mod corespunzător cu prevederile Codului de procedură civilă.

7) Câteva considerații referitoare la deontologia profesională a judecătorilor

Deontologia profesională a judecătorilor reprezintă o totalitate de reguli care guvernează comportamentul judecătorilor, în calitatea acestora de membri ai puterii judecătorești.

Întrucât preceptele de conduită generală ale judecătorilor sunt într-o corelație organică cu răspunderea juridică disciplinară a acestora, care este generată tocmai de nesocotirea, în bună măsură, a comportamentului profesional, considerăm necesar să includem în cadrul acestui paragra – referitor la „Asigurarea independenței judecătorilor prin statutul lor disciplinar” – a unor elemente de deontologie judiciară.

Fundamentul deontologiei profesionale a judecătorilor rezultă din principiul general al libertății. Din punct de vedere al filosofiei dreptului, omul este liber, adică poate să acționeze în conformitate cu propriile opțiuni, în măsura în care nu lezează drepturile subiective sau interesele legitime ale altor subiecte de drept.

În cadrul domeniului de studiu al deontologiei judiciare se includ toate relațiile sociale în care intervine

comportamentul judecătorului. În principal acestea sunt: relațiile cu ceilalți judecători și cu alte categorii de magistrați, relațiile cu justițiabilii, relațiile cu avocații, experții, martorii și cu ceilalți participanți la activitatea de judecată, relațiile cu funcționarii publici din cadrul celorlalte puteri constituite în stat s.a.

Normele deontologice trebuiesc deosebite de normele de procedură.

În doctrina procesual-penală se recunoaște existența a trei categorii de norme procedurale, respectiv:

1. – norme de organizare;
2. – norme de competență;
3. – norme de procedură propriu-zise.

Nici una din cele trei categorii nu menționează, în mod expres, normele deontologice.

Aceasta deoarece normele deontologice sunt de principiu norme morale, spre deosebire de normele de procedură care sunt norme juridice.

O altă diferențiere privește natura reglementării. Normele deontologice reglementează conduita judecătorilor în activitatea profesională și extraprofesională, în timp ce normele de procedură reglementează drepturile și obligațiile participanților la procesul judiciar (penal, civil etc.).

În Statele Unite ale Americii, Asociația Baroului American a redactat un cod deontologic intitulat: „Codul de conduită judecătorească”.

Acest cod a fost adoptat de „Conferința juridică a Statelor Unite” care este o asociație profesională a judecătorilor americani.

În statele membre ale Uniunii Europene nu sunt adoptate Coduri deontologice ale judecătorilor. De aceea, normele deontologice sunt prevăzute în mod fragmentar, în legile de organizare judecătorească, în codurile de procedură sau în alte acte normative.

În țara noastră a fost conștientizată necesitatea codificării normelor deontologice judiciare. Utilitatea acestui cod este evidentă, atât sub raportul sistematizării acestei materii cât mai ales sub raportul valorizării etice a conduitei profesionale și a comportamentului social al judecătorilor.

Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor a fost publicată în M. Of. Nr. 815/08. 09. 2005 fiind aprobat în prealabil prin Hotărârea Plenului C. S. M. nr. 328/2005 pentru aprobarea Codului deontologic al judecătorilor și procurorilor.

În capitolul II intitulat „Independența justiției” este inserată obligația judecătorilor de a apăra independența justiției, precum și obligația de a-și exercita funcțiile cu obiectivitate, imparțialitate și exclusiv pe baza legii.

Se recunoaște judecătorilor dreptul de a se adresa C. S. M. pentru orice faptă de natură să le afecteze independența, imparțialitatea și reputația profesională.

De asemenea, în acest capitol sunt reluate mai multe prevederi legale referitoare la incompatibilitățile și interdicțiile judecătorilor (art. 3- art. 6).

În capitolul IV numit „Imparțialitatea judecătorilor și procurorilor” sunt reluate dispoziții legale menite a prezerva obiectivitatea magistraților judecătorești (art. 9 - art. 11).

Mai menționăm capitolul VI denumit „Demnitatea și onoarea profesiei de judecător sau procuror” în care se

precizează modul de comportament și relațiile pe care trebuie să le cultive la locul de muncă și în societate magistrații judecători.

CAP. IV. MANIFESTAREA INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR PRIN APLICAREA GARANȚIILOR JURIDICE ÎN CADRUL PROCESULUI PENAL ROMÂN

§ 1. CORELAREA PRINCIPIILOR FUNDAMENTALE ALE PROCESULUI PENAL ÎN ROMÂNIA CU PRINCIPIUL JURIDIC-CONSTITUȚIONAL AL INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR ȘI AL SUPUNERII ACESTORA NUMAI LEGII.

Noțiunea de **principiu fundamental al procesului penal** reprezintă o regulă cu caracter general privind structura și desfășurarea procesului penal.

Pe baza principiilor fundamentale ale activității judiciare în materie penală se desfășoară, în integralitatea sa, procesul penal¹⁾.

Principiile fundamentale ale procesului penal prezintă o importanță deosebită, ele fiind orientări absolute irefragabile, de la care nu trebuie să existe nici o abatere.

Există situații când între proclamarea formală a unor principii și transpunerea lor în practică sunt deosebiri decurgând, în primul rând, din modalitățile în care normele existente asigură protecția drepturilor și intereselor părților din proces.

Astfel, în Constituțiile din anii 1952 și 1965, elaborate în

¹⁾ În acest sens: Grigore Theodoru, T. Plăeșu, *Drept procesual penal, Partea generală*, Tipografia Universității „Al. I. Cuza” Iași, 1986, pag. 38.

perioada regimului socialist, era inserat atât dreptul la apărare cât și garantarea libertății persoanei fizice.

Aceste drepturi inerente persoanei fizice erau prevăzute și în legislația procesual – penală anterioară anului 1990, însă legiuitorul a vizat tocmai consolidarea și garantarea acestor principii, prin modificările legislative ale art. 5 și 6 din Codul de procedură penală.

Legislațiile occidentale nu cuprind un capitol distinct referitor la principiile fundamentale ale dreptului procesual penal (și implicit ale procesului penal). Astfel, legislațiile franceză, elvețiană, belgiană, italiană, spaniolă s.a. nu au incluse în codurile de procedură penală un titlu sau un capitol care să cuprindă principiile fundamentale.

Codul de procedură penală român, intrat în vigoare la data de 01.01.1969, prevede, în concordanță cu legislațiile statelor foste socialiste, principiile fundamentale de desfășurare a procesului penal, în cadrul cap. I, intitulat „Scopul și regulile de bază ale procesului penal”.

Literatura juridică de specialitate a reținut ca principii fundamentale ale procesului penal român, următoarele: **legalitatea procesului penal, prezumția de nevinovăție, principiul aflării adevărului, principiul oficialității, principiul rolului activ al organelor juridice penale, principiul garantării libertății persoanei, principiul respectării demnității umane, principiul garantării dreptului la apărare, principiul egalității persoanelor în procesul penal, principiul operativității, limba în care se desfășoară procesul penal și principiul dreptului la un**

proces echitabil¹⁾.

O altă parte a autorilor în materia dreptului procesual penal, împart principiile fundamentale ale procesului penal în: principii înscrise expres ca reguli de bază în Codul de procedură penală și principii complementare (alte principii) ale procesului penal.

În cadrul principiilor înscrise expres în Codul de procedură penală, ca reguli de bază, se includ următoarele: principiul legalității procesuale, principiul oficialității, principiul aflării adevărului, principiul rolului activ al organelor judiciare, principiul garantării libertății persoanei, principiul respectării demnității umane, principiul garantării dreptului la apărare, respectiv, principiul folosirii limbii materne.

În cadrul principiilor complementare ale procesului penal sunt incluse: principiul egalității persoanelor în procesul penal, principiul prezumției de nevinovăție, principiul respectării vieții intime, familiale și private în procesul penal și principiul operativității procesuale²⁾.

Vom proceda la analiza succintă a principiilor fundamentale ale procesului penal român, pentru ca ulterior să stabilim corelația (legătura) acestor principii cu principiul constituțional și juridic-organizatoric al independenței judecătorilor.

I. Principiul legalității procesului penal – este o transpunere pe plan particular a principiului general al

¹⁾ A se vedea: Ion Neagu, *Tratat de procedură penală*, Editura Pro, București, 1997, pag. 37-73.

²⁾ A se vedea: Nicolae Volonciu, *Tratat de procedură penală*, vol. I, Ed. Paideia, Partea generală, București, 1993, pag. 73-129.

legalității, prevăzut în art. 1 alin. 5 din Constituția României în care se afirmă că: „În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie”.

Principiul legalității procesului penal este consacrat în dispozițiile art. 2 alin. 1 din Codul de procedură penală care precizează că procesul penal se desfășoară atât în cursul urmăririi penale, cât și în cursul judecății, potrivit dispozițiilor prevăzute de lege.

Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor prevede, în dispozițiile art. 2 alin.3, că „judecătorii sunt independenți, se supun numai legii și trebuie să fie imparțiali”.

Principiul legalității implică necesitatea ca activitatea procesuală să se desfășoare, în întregime, de către organe judiciare specializate, cu respectarea competenței acestora, cu asigurarea exercițiului drepturilor procesuale ale părților în vederea soluționării cauzelor penale.

Principiul legalității procesului penal prezintă garanții. Astfel, dacă în situația dispunerii unui act procesual sau cu ocazia realizării unui act procedural, dispozițiile legale nu au fost respectate, există posibilitatea anulării actului (art. 197 alin. 1 Cod procedură penală), iar când vătămarea procesuală este de neînlăturat, nulitatea dobândește caracter absolut (art. 197 alin. 2 Cod procedură penală)

Cu excepția sancțiunilor procedurale, legiuitorul a instituit și alte sancțiuni care pot fi aplicate persoanelor care au încălcat dispozițiile legale. Aceste sancțiuni sunt de ordin administrativ, civil sau, după caz, penal.

În ipoteza săvârșirii unor abateri judiciare se poate aplica o amendă judiciară.

Dacă subiecții oficiali ai procesului penal au încălcat legea, în desfășurarea procesului penal, ei pot fi trași la răspundere civilă, dacă situația generatoare de daune s-a datorat relei credințe sau unor grave neglijențe (art. 507 Cod procedură penală).

Dacă încălcarea legii prezintă un grad ridicat de pericol social, constituind o infracțiune subiecții oficiali pot fi trași la răspundere penală.

În partea specială a Codului penal, în cadrul titlului VI, cap. II, sunt prevăzute infracțiunile care împiedică înfăptuirea justiției, care de principiu sunt săvârșite în timpul desfășurării procesului penal.¹⁾

Cu privire la desfășurarea activității procesuale în faza de judecată, precizăm că instanța de judecată are posibilitatea verificării legalității activității judiciare desfășurate în faza de urmărire penală (art. 300, 332 Cod procedură penală).

Activitatea instanței desfășurată în cadrul etapei judecării cauzei în primă instanță este controlată de instanța ierarhic superioară care în exercitarea căilor de atac prevăzute de lege are aptitudinea să desființeze (în apel) sau să caseze (în recurs) hotărârea judecătorească, dacă constată că aceasta este nelegală sau netemeinică, provocând o nouă judecată a cauzei.

¹⁾ Sunt astfel de infracțiuni: arestarea nelegală și cercetarea abuzivă (art. 266 C.p.), supunerea la rele tratamente (art. 267 C.p.), tortura (art. 267¹ C.p.), represiunea nedreaptă (art. 268 C.p.)

II. Prezumția de nevinovăție – a apărut ca reacție împotriva prezumției de vinovăție, care a dominat doctrina și jurisprudența în perioada Evului Mediu. Acest principiu a fost consacrat pentru prima oară în Declarația drepturilor omului și cetățeanului din anul 1789 (art. 9).

În contemporaneitate, prezumția de nevinovăție este înscrisă în documentele internaționale, cum ar fi: Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de O.N.U. în anul 1948 (art. 11); Convenția europeană de apărare a drepturilor omului, adoptată în anul 1950 (art. 6 & 2); Pactul internațional relativ la drepturile civile și politice, adoptat în anul 1966 (art. 14.2) etc.

Constituția României, adoptată prin referendum, la 08.12.1991, modificată prin referendum național în 2003, prevede în dispozițiile art. 23 alin. 11 că: „până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată.”

Prevederea constituțională se aliniază la prevederile documentelor internaționale. Astfel art. 14 pct. 2 din Pactul internațional relativ la drepturile civile și politice, prevede că: „orice persoană acuzată de săvârșirea unei infracțiuni se prezumă nevinovată, atâta vreme cât vinovăția sa nu a fost legal stabilită.”

De lege lata, prezumția de nevinovăție este înscrisă în legislația procesual penală, în dispozițiile art. 66 Cod procedură penală, unde se prevede că învinuitul sau inculpatul nu este obligat să probeze nevinovăția sa și, în situația în care există probe de vinovăție, acesta are dreptul să probeze lipsa lor de temeinicie.

Acest principiu, deși a fost încadrat în materia probelor,

constituie o regulă fundamentală a procesului penal român, deoarece funcționalitatea prezumției de nevinovăție este mult mai largă decât aspectele faptice rezultate din probațiune.

Prezumția de nevinovăție garantează protecția persoanelor în procesul penal (învinuiți, inculpați), de arbitrariul organelor judiciare penale, cu privire la stabilirea vinovăției și a tragerii la răspundere penală.

Prezumția de nevinovăție constituie baza tuturor garanțiilor procesuale referitoare la protecția persoanei în procesul penal.

În cadrul raportului juridic procesual penal principal (fundamental) dintre organele judiciare penale și învinuit sau inculpat, acesta din urmă trebuie să beneficieze de protecție juridică, în așa fel încât să nu fie pus în inferioritate procesuală în raport cu organele judiciare, sau în raport cu celelalte părți din procesul penal.

Principiul prezumției de nevinovăție a învinuitului sau inculpatului contribuie la necesitatea stabilirii situației de fapt, pe baza probelor administrate în procesul penal, având ca efect principal stabilirea cu certitudine a vinovăției persoanei fizice care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală.

III. Principiul aflării adevărului – implică obligația legală a organelor judiciare penale – instanța de judecată, procurorul, organul de cercetare penală – de a stabili situația reală de fapt precum și toate împrejurările și circumstanțele – reale și personale – referitoare la fapta săvârșită și la făptuitor.

În doctrina juridică procesual-penală se consideră că prin noțiunea de **aflare a adevărului** se înțelege constatarea existenței sau inexistenței faptei (ceea ce presupune cunoașterea circumstanțelor reale: de loc, de timp, de mod, de

mijloace, de scop), a stabilirii formei și eventual a modalității vinovăției, a constatării existenței unui scop sau mobil care unit cu latura subiectivă, o caracterizează (sub forma intenției directe calificate) și generează un conținut constitutiv largit.

De asemenea, aflarea adevărului presupune cunoașterea naturii și cuantumului prejudiciului generat prin actul ilicit de conduită, precum și aspectele care influențează asupra răspunderii făptuitorului.

Cu privire la circumstanțele personale ale făptuitorului aflarea adevărului implică constatarea vinovăției inculpatului (învinuitului), stabilirea cu certitudine a datelor de identitate și de stare civilă ale făptuitorului, precum și a eventualelor antecedente penale ale acestuia care caracterizează, în situația în care există, o anumită persistență în activitatea infracțională.

Acest principiu este prevăzut în Codul de procedură penală în dispozițiile art. 3 în care se arată că în desfășurarea procesului penal trebuie să se asigure aflarea adevărului, cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana făptuitorului.

În doctrina juridică procesual-penală din perioada interbelică principiul aflării adevărului era denumit principiul „verității”¹⁾ sau principiul „realității”²⁾.

Principiul aflării adevărului în procesual penal este estompat în legislația procesual-penală în vigoare de unele instituții procesuale.

Pentru infracțiunile pentru care acțiunea penală se pune

¹⁾ Vintilă Dongoroz, Curs de procedură penală, Ed. a II-a, București, 1942, pag. 19.

²⁾ Ion Ionescu – Dolj, Curs de procedură penală român, Ed. Socec, 1937, pag. 12.

în mișcare la plângerea prealabilă formulată de persoana vătămată introdusă la organul de cercetare penală sau la procuror (pentru infracțiunile prevăzute de art. 279 Cod procedură penală), aflarea adevărului de către organele judiciare penale se poate realiza numai în situația în care nu a intervenit retragerea plângerii prealabile de către partea vătămată sau împăcarea părților din procesul penal.

De asemenea, în situația neintroducerii plângerii prealabile sau a introducerii tardive a plângerii, organul judiciar penal se află în imposibilitatea de a cerceta cauza în scopul aflării adevărului.

În temeiul art. 372 Cod procedură penală, în apelul declarat de către inculpat instanța de control judiciar nu va modifica în defavoare situația de fapt reținută de instanța inferioară, deoarece ar afecta principiul neagravării situației în propria cale de atac – „non reformatio in pejus”.

Același principiu este consacrat și în calea de atac ordinară a recursului, prin dispozițiile art. 385⁸ alin. 1 Cod procedură penală.

Și în aceste ultime două ipoteze regula neagravării situației în propria cale de atac, împietează asupra posibilității organelor judiciare penale – în speță instanțele judecătorești ierarhic superioare – de a stăruii în privința aflării adevărului.

Materializarea concretă a principiului aflării adevărului rezidă în concepția că organele judiciare penale și cu prioritate instanțele de judecată nu se pot pronunța asupra cauzelor penale deduse judecării decât fundamentându-se pe cunoașterea exactă și veridică a situației de fapt și respectiv a împrejurărilor și circumstanțelor referitoare la faptă, în materialitatea ei și la făptuitor.

Pornind de la aplicarea, în plenitudinea sa a principiului aflării adevărului, legea a conferit hotărârilor judecătorești (sentințe și decizii) definitive, prezumția absolută, irefragabilă, că exprimă adevărul.

IV. Principiul oficialității – este prevăzut, de lege lata, în dispozițiile art. 2 Cod procedură penală, care prevăd că actele necesare desfășurării procesului penal se îndeplinesc din oficiu, cu excepția cazurilor când prin lege se dispune altfel.

Principiul oficialității presupune înlăturarea, cu anumite excepții, a principiului disponibilității care este caracteristic desfășurării procesului civil.

Disponibilitatea - în opoziție cu oficialitatea, presupune libertatea subiectelor de drept de a se adresa – dacă consideră necesar – organelor judiciare.

După pornirea procesului, subiectele de drept au aptitudinea, după caz, fie să urmărească dreptul reclamat în justiție pentru ca prin hotărârea ce se va pronunța instanța să statueze asupra existenței și a valorificării acestuia, fie să renunțe la obiectul litigiului, respectiv să renunțe la judecată sau să renunțe la însuși dreptul subiectiv, pretins a fi încălcat sau nerecunoscut.

În procesul penal român principiul oficialității cunoaște anumite excepții.

- Este cazul, într-o ipoteză, situației în care organul judiciar penal nu este în drept să declanșeze acțiunea penală din oficiu, în lipsa unei **încuviințări** sau **autorizări** prelabile.

În art. 72 din Constituția României se prevede instituția imunității parlamentare:” Deputații și senatorii nu pot fi trași la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului.

Deputații și senatorii pot fi urmăriți și trimiși în judecată penală pentru fapte care nu au legătură cu voturile sau cu opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului, dar nu pot fi percheziționați, reținuți sau arestați fără încuviințarea Camerei din care fac parte, după ascultarea lor. Urmărirea și trimiterea în judecată penală se pot face numai de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Competența de judecată aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție.

În caz de infracțiune flagrantă, deputații și senatorii pot fi reținuți și supuși percheziției. Ministrul justiției îl va informa neîntârziat pe președintele Camerei asupra reținerii și a percheziției. În cazul în care Camera sesizată constată că nu există teme pentru reținere va dispune imediat revocarea acestei măsuri”.

Tot în Constituția României, în art. 84 alin. 2, este prevăzută imunitatea Președintelui României.

Membrii Guvernului României pot fi urmăriți penal în ipoteza săvârșirii de infracțiuni. Prerogativa de a solicita urmărirea penală a unui membru al Guvernului revine, în mod exclusiv, Camerei Deputaților, Senatului sau Președintelui României, în conformitate cu dispozițiile art. 109 alin. 2 din Constituția României.

În Constituție (art. 125 alin. 1) se prevede inamovibilitatea judecătorilor. Ca efect al inamovibilității, exercitarea acțiunii penale împotriva unui judecător implică suspendarea din funcție a acestuia până în momentul rămânerii definitive a hotărârii judecătorești.

În temeiul art. 5 Cod penal, punerea în mișcare a acțiunii penale se face cu autorizarea prealabilă a procurorului general

al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, pentru infracțiunile contra siguranței statului român sau contra vieții unui cetățean român, ori prin care s-a adus o vătămare gravă, integrității corporale sau sănătății unui cetățean român, când sunt săvârșite în afara teritoriului țării, de către un cetățean străin sau de o persoană fără cetățenie care nu domiciliază pe teritoriul țării.

Un alt caz în care se cere autorizarea prealabilă, este în ipoteza prevăzută de art. 171 Cod penal, referitoare la situația săvârșirii unei infracțiuni contra vieții, integrității corporale, sănătății, libertății sau demnității reprezentantului unui stat străin, când acțiunea penală se pune în mișcare numai în ipoteza exprimării dorinței de către guvernul străin.

Pentru unele din infracțiunile contra siguranței circulației pe căile ferate, prevăzute de art. 273-275 din Codul penal, acțiunea penală se pune în mișcare numai la sesizarea organelor competente ale căilor ferate.

Pentru infracțiunile săvârșite de militari contra ordinii și disciplinei militare prevăzute de art. 331-334 Cod penal, precum și pentru infracțiunea de sustragere de la serviciul militar, prevăzută de art. 348 Cod penal, acțiunea penală se pune în mișcare în urma sesizării organului judiciar penal de către comandantul militar.

În cazul infracțiunilor săvârșite de civili contra capacității de apărare a țării, prevăzute de art. 353-354 Cod penal, acțiunea penală se pune în mișcare la sesizarea comandantului.

În toate cazurile menționate oficialitatea procesului penal a fost înlăturată, numai cu privire la declanșarea acțiunii penale.

Aceasta deoarece, ulterior punerii în mișcare a acțiunii

penale, procesul penal se desfășoară din oficiu, toate celelalte acte procesuale și procedurale fiind realizate din inițiativa organelor judiciare penale.

Principiul oficialității nu este aplicabil nici în ipoteza în care legea condiționează pornirea și desfășurarea procesului penal de existența unei plângeri prealabile, formulată de partea vătămată.

În această situație, oficialitatea procesului penal este înlocuită cu principiul disponibilității.

Dacă acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă formulată de partea vătămată, această persoană are prerogativa de a împiedica exercitarea acțiunii penale, până la finalizarea ei, prin retragerea plângerii.

Instituția retragerii plângerii prealabile produce efecte „in rem”, în sensul încetării desfășurării procesului penal în raport cu toți inculpații chemați în judecată, numai dacă se referă la toți participanții la infracțiune.

În situația în care partea vătămată înțelege să stingă exercitarea acțiunii penale, în raport cu un singur inculpat (în ipoteza în care în cauza penală există mai mulți inculpați), aceasta se poate împăca cu respectivul inculpat.

Împăcarea părților, are ca efect stingerea acțiunii penale „in personam”, adică exclusiv în raport cu inculpatul cu care s-a împăcat partea vătămată și această instituție juridică poate interveni doar în ipoteza în care legea o prevede expres.

Există situații în care pentru ocrotirea drepturilor subiective a unor persoane fizice legea a prevăzut, pentru anumite categorii de infracțiuni, pe lângă principiul disponibilității și posibilitatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale din oficiu.

Art. 131 alin. 5 din Codul penal prevede că în situația în care cel vătămat este o persoană fizică fără capacitate de exercițiu (minor sub vârsta de 14 ani și alienat sau debit mintal pus sub interdicție prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă) sau o persoană cu capacitate de exercițiu restrânsă (minor cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, cu excepția femeii căsătorite de la 16 sau 15 ani), acțiunea penală se pune în mișcare și din oficiu.

În această situație dacă plângerea prealabilă a fost retrasă, fie de reprezentanții legali, fie de persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă, însă având încuviințarea prealabilă a reprezentanților legali (părinți sau tutore), iar acțiunea penală a fost pusă de procuror, retragerea plângerii prealabile nu are nici un efect la încetarea procesului penal, menținându-se principiul oficialității.

În temeiul art. 13 Cod procedură penală, învinuitul sau inculpatul, în cazul retragerii plângerii prealabile, are posibilitatea să ceară organului judiciar continuarea procesului penal.

Și în acest caz, retragerea plângerii prealabile împiedică tragerea la răspundere penală a făptuitorului. Dar, dacă inculpatul (învinuitul) este găsit vinovat, respectiv dacă se constată existența uneia dintre cazurile în care acțiunea penală este lipsită de temei (art. 10 alin. 1 lit. a, b, b¹, c, d, e Cod procedură penală), respectiv fapta nu există, fapta nu este prevăzută de legea penală, fapta nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni, fapta nu a fost săvârșită de învinuit sau de inculpat, faptei îi lipsește unul dintre elementele constitutive ale infracțiunii și există una din cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, în locul soluției de încetare a

procesului penal sau de încetare a urmăririi penale se va adopta soluția scoaterii de sub urmărire penală (în faza de urmărire penală) sau de achitare (în faza de judecată). Dacă însă nu intervine vreuna din cauzele menționate anterior, organul judiciar penal, având în vedere retragerea plângerii prealabile de către partea vătămată, nu va dispune trimiterea în judecată sau condamnarea inculpatului ci va adopta soluția încetării urmăririi penale (în faza de urmărire penală) sau soluția încetării procesului penal (în faza de judecată).

Literatura juridică procesual-penală împarte procesele penale – în raport de gradul de aplicabilitate a principiului oficialității – în trei categorii:

- **cauzele de acuzare publică** – care implică aplicarea integrală a principiului oficialității;

- **cauzele de acuzare privată** – în aceste cauze acțiunea penală se pune în mișcare sau se stinge prin manifestarea de voință a părții vătămate.

Caracteristicile acestor cauze penale este faptul că acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a părții vătămate și că sunt aplicabile instituțiile retragerii plângerii prealabile și împăcării părților, care înlătură răspunderea penală și implicit conduc la stingerea acțiunii penale.

- **cauzele de acuzare public-privată** – în aceste cauze penale, pornirea procesului are loc în baza plângerii prealabile formulate de partea vătămată, însă odată cu declanșarea acțiunii penale actele procesului penal se desfășoară din oficiu.

Un exemplu în acest sens, sub imperiul Codului penal anterior îl reprezintă infracțiunea de viol în formă simplă, deoarece pentru punerea în mișcare a acțiunii penale era

necesar să existe plângerea prealabilă a persoanei vătămate, însă odată introdusă plângerea prealabilă nu mai putea fi retrasă.

În categoria aceasta intră și cauzele în care punerea în mișcare a acțiunii penale și exercitarea ei se realizează din oficiu, însă părții vătămate i se recunoaște dreptul de a stinge acțiunea penală, prin împăcarea părților. Art. 199 din Codul penal care incriminează infracțiunea de seducție este un exemplu tipic. Legea penală nu condiționează punerea în mișcare a acțiunii penale de introducerea plângerii prealabile de către partea vătămată, dar prevede că împăcarea părților înlătură răspunderea penală.

V. Principiul rolului activ al organelor judiciare – este consacrat legislativ în dispozițiile art. 4 Cod procedură penală și se concretizează în obligația organelor judiciare de a manifesta un rol activ atât în inițierea procesului penal cât și în realizarea activităților cerute de urmărirea penală, de judecată și de punerea în executare a hotărârilor judecătorești penale.

Principiul rolului activ al organelor judiciare penale deși a fost consacrat ca un principiu absolut el prezintă un anumit grad de relativitate, în situația aplicării în practica judiciară.

În ipoteza realizării actelor procesuale strict personale, acestea depind în mod exclusiv de voința subiecților procesuali care le pot îndeplini. (Actul procesual prin care partea vătămată se constituie parte civilă, actul procesual prin care se renunță la exercitarea căii ordinare de atac a apelului sau a recursului, actul procesual prin care se retrage apelul sau recursul deja declarat).

În această privință trebuie observat că organele judiciare penale au obligația legală de a informa subiecții procesuali

neoficiali cu privire la drepturile procesuale pe care le pot exercita în cadrul procesului penal și cu privire la termenele în care pot fi exercitate drepturile procesuale.

De asemenea, organele judiciare penale au obligația de a dispune efectuarea actelor necesare pentru desfășurarea procesului penal, cum ar fi administrarea de material probatoriu, chiar dacă în cursul procesului penal, subiecții neoficiali ar presta o atitudine de nepăsare și de lipsă de diligență.

Principiul rolului activ al organelor judiciare penale nu este consacrat – in terminis – în legislațiile altor state.

Astfel, fostul Cod de procedură penală al Republicii Cehia, prevedea că organele active prevăzute de legea penală acționează în vederea aflării adevărului circumstanțelor cauzei.

Paragraful 2, punctul 4 precizează că, dacă legea nu prevede altfel, organele active prevăzute în procedura penală își îndeplinesc obligațiile din oficiu, acționând cât mai repede și cu respectarea deplină a drepturilor cetățenești garantate prin Constituție.

În paragraful 2, punctul 5 se precizează că organele active prevăzute în procedura penală acționează astfel încât să se constate situația reală a faptelor, iar la luarea hotărârii își încetează activitatea. Ele elucidează cu egală grijă circumstanțele în defavoarea, ca și în favoarea învinuitului și efectuează probe în ambele direcții.

Codul de procedură penală al Republicii Federative Ruse, nu consacră expres rolul activ al organelor judiciare penale, însă din interpretarea dispozițiilor art. 20 și art. 21 reținem că legea impune acest principiu subiecților oficiali ai procesului penal.

În art. 20 prevăzându-se obligația cercetării multilaterale, complete și obiective a împrejurărilor cauzei, se arată că instanța, procurorul, anchetatorul și persoana care efectuează cercetarea penală sunt obligați să ia toate măsurile prevăzute de lege pentru constatarea în totalitate a situației de fapt.

În art. 21 din același Cod se prevede că, în cursul cercetării penale, a anchetei prealabile și a judecării cauzei penale, organele de cercetare penală, anchetatorul, procurorul și instanța au obligația să stabilească cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii și să ia măsuri pentru înlăturarea lor.

VI. Principiul garantării libertății persoanei – Libertatea persoanei fizice constituie unul dintre drepturile fundamentale ale omului. Acest drept subiectiv cu caracter personal-nepartimoniaș este recunoscut, în mod unanim, pe plan internațional.

Art. 20 din Constituția României prevede regula potrivit căreia dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în acord cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și celelalte tratate la care România este parte.

Libertatea individuală este consacrată în dispozițiile art. 23 din Constituție.

“Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile. Percheziționarea¹⁾, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzută de lege. Reținerea nu poate depăși 24 de ore. Arestarea preventivă se dispune de judecător și numai în cursul

¹⁾ Se are în vedere de legiuitorul constituant percheziția corporală.

procesului penal.

În cursul urmăririi penale arestarea preventivă se poate dispune pentru cel mult 30 de zile și se poate prelungi cu câte cel mult 30 de zile, fără ca durata totală să depășească un termen rezonabil, și nu mai mult de 180 de zile. În faza de judecată instanța este obligată, în condițiile legii, să verifice periodic, și nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea și temeinicia arestării preventive și să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului, dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanța constată că nu există temeiuri noi care să justifice menținerea privării de libertate. Încheierile instanței privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege.

Celui reținut sau arestat i se aduc la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea, în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

Punerea în libertate a celui reținut sau arestat este obligatorie, dacă motivele acestor măsuri au dispărut, precum și în alte situații prevăzute de lege.

Persoana arestată preventiv are dreptul să ceară punerea sa în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune. Până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată. Nici o pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii. Sancțiunea privativă de libertate nu poate fi decât de natură penală.”

Art. 5 din Codul de procedură penală prevede următoarele: „În tot cursul procesului penal este garantată

libertatea persoanei. Nici o persoană nu poate fi reținută sau arestată și nici nu poate fi supusă vreunei forme de restrângere a libertății decât în cazurile și condițiile prevăzute de lege. Dacă cel împotriva căruia s-a luat măsura arestării preventive sau s-a dispus internarea medicală ori o măsură de restrângere a libertății consideră că aceasta este ilegală, are dreptul, în tot cursul procesului, să se adreseze instanței competente, potrivit legii.

Orice persoană care a fost, în cursul procesului penal, privată de libertate sau căreia i s-a restrâns libertatea, ilegal sau pe nedrept, are dreptul la repararea pagubei suferite, în condițiile prevăzute de lege.

În tot cursul procesului penal, învinuitul sau inculpatul arestat preventiv poate cere punerea în libertate provizorie, sub controlul judiciar sau pe cauțiune”.

Legiuitorul a instituit o serie de garanții pentru a asigura libertatea persoanei în procesul penal:

- Cazurile și condițiile generale pentru luarea măsurilor preventive sunt strict determinate de lege. În acest sens dispozițiile art. 23 din Legea fundamentală se complinesc cu prevederile art. 136, art. 143, art. 145, art. 146 și art. 148 din Codul de procedură penală;

- De regulă, măsurile preventive pot fi dispuse de organe judiciare calificate. Astfel, cu excepția reținerii, măsură care poate fi luată de organele de cercetare penală și de procuror, toate celelalte măsuri preventive se dispun exclusiv de judecător;

- Legea a determinat durata fiecărei măsuri preventive restrictive de libertate. Astfel, reținerea se poate aplica pentru 24 de ore, arestarea preventivă a învinuitului poate fi luată

pentru maxim 10 zile. Măsura obligării de a nu părăsi localitatea se poate lua pe o durată de 30 de zile.

În cazul arestării preventive a inculpatului, această măsură – de cel mult 30 de zile, poate fi prelungită, fiecare prelungire fiind tot pentru cel mult 30 de zile și este dispusă numai de instanța de judecată;

- Respectarea principiului legalității care determină efectuarea anumitor acte procesuale și procedurale în vederea luării, menținerii sau revocării uneia dintre măsurile preventive;

- Posibilitatea ca inculpatul arestat preventiv, care îndeplinește condițiile prescrise de lege, să fie pus în libertate provizorie fie sub control judiciar, fie pe cauțiune;

- Măsurile preventive luate pot fi menținute atâta timp cât sunt întrunite temeiurile care le justifică. Dacă aceste temeiuri nu mai subzistă, măsurile preventive trebuiesc înlocuite sau revocate. De asemenea, legea procesual-penală a prevăzut cazurile în care măsurile preventive încetează de drept.

VII. Principiul respectării demnității umane – Acest principiu fundamental al procesului penal este înscris în dispozițiile art. 5¹ Cod procedură penală, care prevede că: „orice persoană care se află în curs de urmărire penală sau de judecată trebuie tratată cu respectarea demnității umane. Supunerea acesteia la tortură sau la tratamente cu cruzime, inumane ori degradante este pedepsită de lege”¹⁾.

Constituția României prevede în dispozițiile art. 22 pct. 2 că: „nimeni nu poate fi supus torturii și nici unui fel de

¹⁾ A se vedea Legea nr. 32/1990, publicată în Monitorul Oficial, partea I, nr. 128/17.11.1990.

pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant”.

În aplicarea acestui principiu, în art. 68 alin. 1 Cod procedură penală se prevede că este oprită a se întrebuința violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere precum și promisiuni sau îndemnuri, în scopul de a obține probe.

Tot în Codul de procedură penală au fost reglementate anumite instituții care concretizează principiul enunțat. Între aceste instituții precizăm: amânarea executării pedepsei închisorii (art. 453 lit. „a”), întreruperea executării pedepsei închisorii (art. 455), suspendarea judecării (art. 303).

În Codul penal au fost reglementate și incriminate anumite infracțiuni împotriva îndeplinirii justiției, care privesc pe subiecții oficiali ai procesului penal: art. 266 alin. 2 și alin. 3 și art. 267¹.

VIII. Principiul garantării dreptului la apărare

Acest principiu a fost consacrat din antichitate, în dreptul roman existând regula că nici o persoană nu poate fi judecată fără a fi apărută.

Dreptul la apărare a fost proclamat în Declarația Universală a Drepturilor Omului, care a fost adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. în anul 1948, fiind inclus printre drepturile fundamentale ale omului.

Dreptul persoanei de a se apăra sau de a fi asistată de apărător a fost prevăzut în Pactul internațional relativ la drepturile civile și politice, în art. 14, pct. 3, lit. „d”.

Constituția României prevede în art. 24 dreptul la apărare.

“Dreptul la apărare este garantat. În tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.”

Art. 6 din Codul de procedură penală, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 32/17.11.1990 și prin Legea nr. 281/2003, precizează:

“Dreptul de apărare este garantat învinuitului, inculpatului și celorlalte părți în tot cursul procesului penal.

În tot cursul procesului penal, organele judiciare sunt obligate să asigure părțile de deplina exercitare a drepturilor procesuale, în condițiile prevăzute de lege și să administreze probele necesare în apărare.

Organele judiciare au obligația să-l încunoștiințeze, de îndată și mai înainte de a-l audia, pe învinuit sau pe inculpat despre fapta pentru care este cercetat, încadrarea juridică a acesteia și să-i asigure posibilitatea pregătirii și exercitării apărării.

Orice parte are dreptul să fie asistată de apărător în tot cursul procesului penal.

Organele judiciare au obligația să încunoștiințeze pe învinuit sau pe inculpat, înainte de a i se lua prima declarație, despre dreptul de a fi asistat de un apărător, consemnându-se aceasta în procesul-verbal de ascultare. În condițiile și în cazurile prevăzute de lege, organele judiciare sunt obligate să ia măsuri pentru asigurarea asistenței juridice a învinuitului sau inculpatului, dacă acesta nu are apărător ales.”

În redactarea anterioară modificării aduse prin Legea nr. 32 / 1990, art. 6 din Codul de procedură penală, prevedea: „Dreptul de apărare este garantat învinuitului sau inculpatului, precum și celorlalte părți în tot cursul procesului penal, în condițiile prevăzute de lege.”

Față de reglementarea anterioară, textul modificat prevede următoarele prevederi:

- organele judiciare sunt obligate să încunoștiințeze pe învinuit sau inculpat, înainte de a i se lua prima declarație, despre dreptul de a fi asistat de un apărător, consemnându-se acest aspect în procesul-verbal de ascultare;

- organele judiciare penale au obligația de a lua măsuri în vederea asigurării asistenței juridice a învinuitului sau inculpatului, când acesta nu are apărător ales;

- organele judiciare penale au obligația de a încunoștiința pe învinuit sau inculpat despre fapta pentru care este învinuit și despre încadrarea juridică a acesteia;

- organele judiciare penale au îndatorirea de a administra probe în apărarea învinuitului sau inculpatului.

Dreptul la apărare, astfel cum este reglementat în dispozițiile legale, prezintă o serie de caracteristici:

- este un drept garantat în tot cursul procesului penal;

- este un drept procesual garantat tuturor părților din procesul penal;

- dreptul la apărare se realizează prin multiple modalități.

Referitor la cea de-a treia caracteristică facem precizarea că realizarea dreptului la apărare se concretizează prin: **dispozițiile procedurale**, prin **asistența juridică** și, nu în ultimul rând, prin **modul de organizare și funcționare al instanțelor judecătorești**.

A) **Dispozițiile procedurale** – garantează dreptul la apărare.

Astfel, cu referire exclusivă la faza de judecată, există obligația înștiințării tuturor părților, prin citare, cu privire la data și locul judecății (art. 175- 179 și art. 319 Cod procedură penală); judecata nu se poate desfășura decât în prezența inculpatului dacă acesta este arestat (art. 314 Cod procedură

penală); instanța, judecând cauza penală, este obligată să procedeze la interogarea inculpatului (art. 323 Cod procedură penală); în urma dezbaterilor judiciare președintele completului de judecată va acorda ultimul cuvânt inculpatului (art. 340 Cod procedură penală); părțile au dreptul să depună, după lăsarea cauzei în pronunțare, concluzii scrise (art. 342 Cod procedură penală).

B) Asistența juridică – este oferită ca posibilitate tuturor părților din procesul penal.

Învinuitul sau inculpatul are dreptul de a fi asistat de un apărător, cu excepția cazurilor prevăzute de art. 171 Cod procedură penală când apărarea învinuitului sau inculpatului este obligatorie.

În situația în care asistența juridică a inculpatului este obligatorie, inculpatul nu va putea fi judecat dacă apărătorul (ales sau din oficiu) lipsește, iar cauza va fi amânată.

C) Dreptul la apărător este garantat și prin modul de organizare și funcționare al instanțelor judecătorești.

În acest sens, ierarhizarea instanțelor judecătorești asigură posibilitatea exercitării căilor de atac prevăzute de lege.

Dar, poate cea mai importantă garanție a dreptului la apărare o reprezintă din punct de vedere organizatoric, **independența judecătorilor** investiți cu soluționarea cauzei penale.

În lipsa unei independențe reale a judecătorilor exercitarea căilor de atac împotriva hotărârilor judecătorești pronunțate, ar reprezenta o **garanție formală** a dreptului la apărare.

Tot sub acest aspect considerăm că dreptul la apărare este garantat și de normele de competență a instanțelor în materie

penală.

Instanțele care reprezintă veriga de bază a organizării au cea mai largă competență, practic au plenitudinea de jurisdicție.

Cu cât instanța judecătorească este de un grad superior în structura organizării judecătorești, cu atât competența de judecată a acesteia în fond (în primă instanță) este mai redusă.

IX. Principiul egalității persoanelor în procesul penal.

Considerat de unii autori ca fiind un principiu fundamental al procesului penal¹⁾, iar de alți autori ca un principiu complementar²⁾, acest principiu al procesului penal se fundamentează pe unitatea poporului român și pe egalitatea între cetățenii României, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere, sau de origine socială.

Art. 16 din Constituția țării stipulează principiul supremației legii și subliniază egalitatea cetățenilor români în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.

Din aceste dispoziții cu caracter general cuprinse în Legea fundamentală rezultă și egalitatea procesuală a tuturor participanților în procesele penale.

De altfel Legea nr. 304/2004, republicată, prevede că justiția se desfășoară în mod egal în raport cu toate persoanele.

Egalitatea procesuală a participanților în procesul penal

¹⁾ A se vedea: Ion Neagu, *Tratat de procedură penală*, Ed. Pro, București, 1997, pag. 64-66.

²⁾ A se vedea: Nicolae Volonciu, *Tratat de procedură penală*, vol. I, Partea generală, Ed. Paideia, București, 1993, pag. 117-119.

implică, în mod necesar, și accesul liber la justiție care este consacrat în art. 21 din Constituție.

Egalitatea persoanelor în procesul penal nu trebuie privită în sensul că toți participanții, indiferent de poziția lor, ar putea exercita în mod concret anumite drepturi procesuale fără a exista distincții sau particularități.

Existența unor norme procesuale derogatorii de la dreptul comun sau a unor proceduri speciale, în raport de calitatea participanților, care atrag o competență determinată nu infirmă principiul egalității persoanelor în procesul penal.

De cele mai multe ori instituirea unei proceduri speciale – spre exemplu procedura specială ce se aplică infractorilor minori – constituie o protecție acordată de lege, în temeiul principiului umanismului dreptul procesual penal.

Trebuie să menționăm că în raporturile cu organele judiciare penale părțile au aptitudinea de a exercita aceleași drepturi procesuale. Legea nu creează nici privilegiile procesuale și nici restricții procesuale în raport cu anumite categorii de persoane.

Principiul egalității persoanelor în procesul penal este garantat prin incriminarea în art. 247 din Codul penal a infracțiunii de abuz în serviciu prin îngrădirea unor drepturi.

X. Principiul operativității în procesul penal.

Cunoscut și sub denumirea de **rapiditate** sau de **celeritate** acest principiu nu este reglementat în dispozițiile Codul de procedură penală.

Doctrina juridică procesual penală consideră acest principiu de bază în desfășurarea procesului penal.

În mod indirect acest principiu rezultă din dispozițiile art. 1 Cod procedură penală care prevăd că procesul penal are ca

scop constatarea **la timp** și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni.

Operativitatea în procesul penal reprezintă o garanție în vederea aflării adevărului în procesul penal cu efect direct asupra calității probelor administrate.

Cea mai importantă instituție a dreptului procesual penal care stimulează activitatea cauzelor penale este **termenul**.

Instituțiile reglementate de dispozițiile art. 335, art. 336 și art. 337 din Codul de procedură penală au în vedere simplificarea și activitatea procesului penal, ca urmare a investirii instanței de judecată să soluționeze aspectele referitoare la actele materiale, faptele și persoanele descoperite în timpul judecării cauzei penale.

În ultimii ani se observă în activitatea Consiliului Superior al Magistraturii un interes deosebit pentru stimularea activității soluționării cauzelor penale aflate pe rolul instanțelor judecătorești.

XI. Limba în care se desfășoară procesul penal.

În conformitate cu dispozițiile art. 128 pct. 1 din Constituția României: „Procedura judiciară se desfășoară în limba română”.

Codul de procedură penală prevede în art. 7 alin. 1 că: „În procesul penal procedura judiciară se desfășoară în limba română”.

Art. 128 pct. 2 din Constituție prescrie că: „cetățenii români aparținând minorităților naționale, au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, în condițiile legii organice.”

Reglementarea constituțională citată anterior diferă de prevederile art. 7 alin. 2 din Codul de procedură penală care au

următorul text legal: „În fața organelor judiciare se asigură părților și altor persoane chemate în proces folosirea limbii materne, actele procedurale întocmindu-se în limba română.”

Prin urmare, concluzia logică care se deduce este că dispozițiile art. 7 alin. 2 din Codul de procedură penală sunt abrogate implicit (tacit), în baza dispozițiilor art. 150 pct. 1 din Constituție: „Legile și toate celelalte acte normative rămân în vigoare, în măsura în care nu contravin legii prezenței Constituției”. Deci toate dispozițiile care contravin Legii fundamentale – inclusiv art. 7 alin. 2 Cod procedură penală – sunt implicit abrogate.

În consecință în procesele penale desfășurate în unitățile administrativ-teritoriale locuite și de populație de altă naționalitate decât cea română, se utilizează exclusiv limba română. Persoanele care nu înțeleg sau nu vorbesc limba română au dreptul la asistare de către un interpret, care să le faciliteze participarea efectivă la soluționarea proceselor penale.

Cu privire la stabilirea gradului de cunoaștere de către inculpat a limbii în care se desfășoară procedura judiciară, s-a statuat că dreptul de apreciere al acestui aspect revine judecătorului investit cu soluționarea fondului cauzei.

XII. Principiul dreptului la un proces echitabil.

Art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului consacră principiul dreptului la un proces echitabil.¹⁾

În baza art. 20 din Constituția României documentul internațional precizat face parte din dreptul intern, național și

¹⁾ Ratificată de România prin Legea nr. 30 / 1994, publicată în Monitorul Oficial, partea I, nr. 135 / 31.05.1994.

în consecință principiul analizat este unul din principiile fundamentale ale procesului penal român.

Principiul prevede că orice persoană are dreptul la judecarea sa în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, constituită pe baza dispozițiilor legale.

Dreptul la un proces echitabil implică, în mod corelativ și obligația organelor judiciare penale de a asigura punerea efectivă în practică a acestui principiu.

Acest principiu presupune egalitatea drepturilor și obligațiilor procesuale ale acuzării cu cele care revin apărării.

Acest principiu fiind relativ nou în legislația românească nu a fost aplicat în mod frecvent de către organele judiciare penale.

*

*

*

Aceasta a fost analiza – pe scurt – a principiilor fundamentale ale procesului penal român, consacrate în doctrina juridică procesual penală.

Urmează să analizăm corelația principiilor fundamentale cu principiul constituțional-juridic al independenței judecătorilor.

Principiul independenței judecătorilor garantează aflarea adevărului și corecta soluționare a cauzelor penale. Principiul presupune înlăturarea oricărei influențe exterioare actului de justiție realizat de către judecători.

Formularea principiului independenței judecătorilor prezintă un dublu caracter în sensul că judecătorul este independent pentru că se supune numai legii și totodată se

supune numai legii deoarece este independent. Deci independența judecătorului se manifestă în raport cu participanții la procesul penal și cu apărătorii acestora. În scopul înlăturării arbitrariului, judecătorul nu este independent în raport cu legea deoarece acesta, pe de o parte, reglementează cadrul procesual și activitatea judiciară, desfășurată în cauzele penale, iar, pe de altă parte, aptitudinea judecătorului de a pronunța dreptul este conferită de lege.

Toate principiile fundamentale ale procesului penal trebuie să fie aplicate, în cadrul fazei de judecată, de judecători independenți. Tot acestora le revine obligația legală de a verifica activitatea procesuală, inclusiv respectarea principiilor fundamentale, desfășurată de organele judiciare penale, în cadrul fazei de urmărire penală.

Independența judecătorilor se realizează în cadrul activității de judecată. Pentru activitatea administrativă pe care o desfășoară, judecătorii rămân subordonați ierarhic în raport cu organele de conducere.

Independența judecătorilor trebuie să se manifeste atât pe **plan intern** cât și pe **plan exterior**.

Astfel, judecătorii investiți cu soluționarea cauzei penale trebuie să nu fie, sub nici o formă, interesați de soluția ce urmează a se adopta. În scopul garantării imparțialității și independenței judecătorilor legea prevede instituțiile: incompatibilității, abținerii și recuzării.

Sub raport exterior, judecătorii trebuie să fie feriți de influențe, intervenții sau presiuni din partea organelor de conducere, a celorlalți magistrați, a altor puteri constituite în stat, a grupurilor sociale de presiune sau din partea anumitor persoane.

În esență reținem că respectarea independenței judecătorilor implică și garanția aplicării, în litera și spiritul

legii, a tuturor instituțiilor procesual penale, inclusiv a principiilor fundamentale ale procesului penal.

Datorită acestui fapt considerăm că principiul independenței judecătorilor se află în corelație (în interdependență) cu principiile fundamentale ale procesului penal român.

§ 2. COMPUNEREA ȘI FUNCȚIONAREA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI ÎN MATERIE PENALĂ – GARANȚIA APLICĂRII ÎN PRACTICA JUDICIARĂ A PRINCIPIULUI INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR.

Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, prevede în art. 54 următoarele: „Cauzele date, potrivit legii, în competența de primă instanță a judecătoriei, tribunalului și curții de apel se judecă în complet format dintr-un judecător, cu excepția cauzelor privind conflictele de muncă și de asigurări sociale.

Apelurile se judecă în complet format din 2 judecători, iar recursurile în complet format din 3 judecători, cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel.

În cazul completului format din 2 judecători, dacă aceștia nu ajung la un acord asupra hotărârii ce urmează a se pronunța, procesul se judecă din nou în complet de divergență, în condițiile legii.

Completul de divergență se constituie prin includerea, în completul de judecată, a președintelui sau a vicepreședintelui instanței, a președintelui de secție ori a judecătorului din planificarea de permanență.”

Art. 55 din același act normativ juridic prevede:”

Completul pentru soluționarea în primă instanță a cauzelor privind conflictele de muncă și asigurări sociale se constituie din 2 judecători și 2 asistenți judiciari.

Asistenții judiciari participă la deliberări cu vot consultativ și semnează hotărârile pronunțate. Opinia acestora se consemnează în hotărâre, iar opinia separată se motivează.

În cazul în care judecătorii care intră în compunerea completului de judecată nu ajung la un acord asupra hotărârii ce urmează a se pronunța, procesul se judecă din nou în complet de divergență, prevederile art. 54 alin 3 și 4 fiind aplicabile.”

În conformitate cu dispozițiile legale în vigoare la judecătorii, tribunale și la curțile de apel se judecă, în primă instanță, cu complete de judecată compuse dintr-un singur judecător.

Prevederile legii de organizare judiciară au introdus, în soluționarea unui număr important de cauze, instituția judecătorului unic.

Completul monocratic funcționa și înainte sub imperiul Legii nr. 92 /1992 prin Legea nr. 142/1997¹⁾, numai în cazurile limitativ prevăzute de lege.

Astfel, în materie penală, se judecau în complete formate dintr-un singur judecător următoarele categorii de cauze:

- infracțiunile la care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate și se adresează direct instanței de judecată;

- cererile și căile de atac de competența judecătorilor, în legătură cu infracțiunile, prevăzute de art. 279 alin. 2 lit. „a”

¹⁾ Publicată în Monitorul Oficial, partea I, nr. 170 / 25 - iulie - 1997.

Cod procedură penală.

- cererile de reabilitare.

Ulterior modificării legii, aceste categorii de cauze penale au fost judecate de către judecătorii stagiaari care au promovat examenul de verificare susținut după 6 luni de funcționare, în complete monocratice.

Instituția judecătorului unic este relativ răspândită în legislațiile moderne datorită avantajelor de ordin practic.

În sistemul legislativ al altor țări s-a prevăzut că judecătorul unic înfăptuiește judecata în cauze mai puțin complexe în raport cu natura mai ușoară a faptelor penale săvârșite.

Situațiile în care o cauză penală se soluționează de un complet de judecată compus dintr-un singur judecător sunt distincte în raport cu împrejurările în care o activitate judiciară este desfășurată de un singur judecător, cum ar fi: președintele instanței, președintele completului de judecată sau un alt judecător care funcționează la instanța respectivă.

Spre exemplu: măsurile premergătoare judecării cauzei penale sunt luate de președintele completului de judecată (art. 313 Cod procedură penală), președintele completului de judecată asigură ordinea și solemnitatea ședinței și constată infracțiunile de audiență (art. 298-299 Cod procedură penală), judecătorul delegat la Biroul de Executări Penale al instanței judecătorești îndeplinește activitatea de punere în executare a hotărârilor judecătorești pronunțate, care au rămas definitive (art. 415 Cod procedură penală).

Considerăm că indiferent dacă completul cu judecată este constituit monocratic sau colegial, judecătorii care participă la activitatea de judecată sunt **inamovibili și independenți**.

În stadiul actual al reformei justiției în România s-a optat pentru instituția judecătorului unic care conduce la o responsabilitate sporită a judecătorului și în consecință la o soluționare mai atentă a cauzelor penale.

În raport cu completele colegiale, completul monocratic prezintă o serie de dezavantaje.

Dintre acestea cel mai important este judecarea cauzelor penale de către judecătorii stagiați și de tinerii judecători inamovibili, constituiți în complete monocratice.

Completele de judecată fiind constituite de judecători de carieră care anterior investirii în funcție sunt selecționați pe criterii de competență profesională, creează certitudinea aplicării normelor juridice în litera și spiritul voinței legiuitorului.

Cu privire la compunerea instanței de judecată ne vom referi în continuare **la participarea persoanelor nespecializate la activitatea de judecată** și în mod deosebit la **organizarea și funcționarea Curților cu jurați**.

În statele – orașe din Grecia antică și în Imperiul Roman cetățenii participau în mod activ la judecarea cauzelor în piața publică.

Intervenția cetățenilor în soluționarea cauzelor penale reprezenta o formă de manifestare a democrației și o garanție împotriva arbitrariului și abuzurilor funcționarilor de stat.

În dreptul modern, participarea nespecialiștilor la activitatea de judecată se realizează prin intermediul **juriului**, care este frecvent întâlnit în legislațiile statelor vest-europene.

Instituția juriului a fost introdusă în sistemele juridice ulterior revoluției franceze.

Curțile cu jurați au o tradiție în sistemul de drept romano-germanic de aproape două secole. Această categorie de instanțe

a funcționat și în țara noastră până în anul 1939.

Curțile cu jurați sunt instanțe cu caracter nepermanent. Ele funcționează în sesiuni și judecă cauzele penale cu care au fost sesizate.

Din punct de vedere ierarhic și organizatoric, Curțile cu jurați sunt superioare în grad instanțelor de drept comun, fiind ierarhic inferioare în raport cu instanța supremă.

De regulă, Curțile cu jurați funcționează ca secții ale Curților de Apel și au în competență infracțiuni de mare gravitate.

În sistemele juridice care cunosc împărțirea tripartită a infracțiunilor în crime, delictе și contravenții, aceste instanțe au competență criminală.

Legislația franceză permite judecarea tuturor infracțiunilor conexe cu crimele la această categorie de instanțe.

Organizatoric, Curțile cu jurați sunt compuse din două organisme: completul de judecată alcătuit din judecători profesioniști și juriu.

Completul de judecată este alcătuit dintr-un număr de trei judecători din care unul are calitatea de președinte; există legislații care prevăd un singur judecător de profesie.

Juriul este format dintr-un număr de persoane care nu au studii juridice superioare fiind alese dintre cetățeni.

Numărul persoanelor care compun juriul este variabil. Tradițional juriul este format din 12 jurați¹⁾.

În Republica Franceză, în prezent juriul este format din 9 membri iar legislația elvețiană prevede un număr de 6 jurați.

Codul judiciar belgian indică condițiile pe care trebuie să

¹⁾ Este numărul membrilor din juriu, prevăzut de legislația românească, până în anul 1939.

le îndeplinească un cetățean pentru a fi jurat: să fie înscris în listele electorale, să se bucure de plenitudinea drepturilor civile și să aibă vârsta cuprinsă între 30-60 ani.

De asemenea, juratul trebuie să știe să scrie și să citească și să cunoască limba în care se desfășoară procesul penal.

Inculpatul și procurorul au dreptul să recuze un număr de jurați fără a fi obligați să motiveze această manifestare de voință.

Înainte de a începe activitatea jurații sunt instruiți de președintele completului de judecată și depun un jurământ.

Jurământul se referă la atitudinea independentă și imparțială pe care juratul trebuie să o manifeste în desfășurarea judecării cauzei penale.

Judecarea cauzelor penale în fața Curților cu jurați comportă din punct de vedere procedural anumite particularități. Astfel, trimiterea în judecată a inculpatului nu este dispusă de judecătorul de instrucție sau de procuror ci de un organism judiciar denumit **cameră de acuzare**. Înaintea efectuării cercetării judecătorești atât acuzarea cât și apărarea trebuie să-și notifice martorii propuși în vederea audierii.

După terminarea ședinței de judecată juriul se retrage și deliberează în secret cu privire la stabilirea situației de fapt.

În concret se are în vedere: existența infracțiunii (plenitudinea conținutului constitutiv al acesteia – latura obiectivă și latura subiectivă), existența eventuală și incidența circumstanțelor reale și personale, atenuate sau agravante, existența unor cauze care împiedică formarea, în integralitatea sa, a conținutului constitutiv al infracțiunii, sau a unei cauze care înlătură caracterul penal al faptei.

Calitatea esențială a Curții cu jurați constă în caracterul democratic concretizat în participarea cetățenilor la activitatea

de judecată. Astfel se creează sentimentul siguranței că fiecare cetățean va fi judecat – în situația comiterii unei infracțiuni – de reprezentanții poporului, care sunt cooptați la exercitarea puterii etatice, în cadrul autorității judecătorești.

Considerăm că desfășurarea judecății cauzelor penale de către o instanță care are în componență jurați prezintă și inconveniente.

Funcția de judecată trebuie exercitată – în opinia noastră – de persoane fizice specializate.

Judecătorul trebuie să aibă cunoștințe aprofundate în domeniul științelor juridice în materia dreptului penal și a dreptului procesual penal, precum și cunoștințe din domeniul auxiliar al dreptului: criminologie, sociologie juridică, psihologie, medicină legală ș.a.

Disputa cu privire la o eventuală înființare a Curților cu jurați în România trebuie să pornească de la utilitatea acestei forme de exercitare a autorității judecătorești. Fără îndoială trebuie avute în vedere și tradițiile juridice puternice ale acestei instituții, fapt pentru care țările în care funcționează astfel de instanțe nu au renunțat la această formă democratică de exercitare a puterii judecătorești.

În condițiile sociale și juridice din țara noastră, existente ca urmare a Revoluției din Decembrie 1989, instituirea Curților cu jurați ar reprezenta – cu toate inconvenientele precizate – o etapă importantă în realizarea Statului de Drept, prin consacrarea formelor organizatorice democratice de manifestare a societății civile, în toate aspectele vieții sociale, inclusiv în activitatea de judecată a cauzelor penale.

§ 3. LIMITELE GARANȚIILOR JURIDICE ACORDATE PRINCIPIULUI INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR.

1. Problematika obligativității deciziilor pronunțate de Curtea Supremă de Justiție în cadrul recursurilor în interesul legii.

Potrivit art. 126 pct. 1 din Constituția României: „Justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege”. Deci, Înalta Curte de Casație și Justiție reprezintă instanța supremă în raport cu organul jurisdicțional judiciar.

Prin noțiunea de **ordin de jurisdicție** – se înțelege un sistem de autorități jurisdicționale – instanțe judecătorești – ierarhizate care au în vârf o curte supremă.

Curtea Supremă a unui ordin de jurisdicție este instanța la care ajung, prin intermediul căilor de atac, hotărârile judecătorești pronunțate de instanțele inferioare, iar hotărârile instanței supreme nu mai sunt susceptibile de a fi atacate în fața unei alte jurisdicții. De asemenea, instanța superioară are și rolul de a asigura unitatea de jurisprudență a ordinului de jurisdicție în care este inclusă.

În țara noastră există jurisdicția judiciară, care este unicul ordin jurisdicțional¹⁾, a cărui curte supremă este Înalta Curte de Casație și Justiție.

¹⁾ În **Franța** există: o jurisdicție judiciară, având în frunte Curtea de Casație și o jurisdicție administrativă, organul de vârf fiind Consiliul de Stat. În **Germania** există mai multe jurisdicții: ordinară, administrativă, financiară, de muncă și socială, fiecare cu propria instanță supremă: Curtea de Casație, Tribunalul Administrativ Federal, Curtea Federală Supremă de Materie Fiscală, Tribunalul Federal al Muncii și Curtea Federală de arbitraj Social).

Curtea Constituțională a României nu este inclusă în jurisdicția judiciară, ci reprezintă o jurisdicție specializată. Fiind vorba de o singură instanță, Curtea Constituțională nu formează un ordin de jurisdicție. De asemenea, nici Curtea de Conturi nu are caracterul de Curte Supremă a unui ordin de jurisdicție, întrucât hotărârile pe care le pronunță pot fi atacate în fața instanțelor judecătorești de drept comun, în baza principiului accesului liber la justiție (art. 21 din Constituția României).

Înalta Curte de Casație și Justiție urmărește aplicarea corectă și unitară a legilor de către toate instanțele judecătorești.

În consecință Î.C.C.J. trebuie să dispună de mijloacele necesare pentru îndeplinirea acestei atribuții. Deci pentru ca efectiv să se asigure uniformizarea jurisprudenței este necesar ca anumite categorii de hotărâri judecătorești să fie obligatorii pentru toate instanțele care compun ordinul de jurisdicție judiciară. Dacă unele hotărâri pronunțate de Î.C.C.J. în vederea realizării unității jurisprudenței sunt obligatorii pentru instanțele inferioare înseamnă că aceste hotărâri judecătorești constituie izvoare ale dreptului pozitiv (obiectiv).

Hotărârile Î.C.C.J. care au calitatea de izvoare de drept sunt deciziile pronunțate de Secțiile Unite cu privire la **recursurile în interesul legii** și hotărârile prin care Secțiile Unite **soluționează sesizările privind schimbarea propriei jurisprudențe**.

A) Hotărârile Î.C.C.J. prin care se soluționează recursurile în interesul legii.

Prevederile art. 414² Cod procedură penală și respectiv prevederile art. 329 Cod procedură civilă prevăd competența de

a soluționa recursurile în interesul legii. Potrivit textelor de lege indicate, competența de soluționare revine Secțiilor Unite ale Î.C.C.J. .

Pentru o prezentare comparativă, deși ne referim la procesul penal, vom aborda chestiunea în discuție având în vedere atât dispozițiile procesual penale cât și cele procesual civile.

*. În **materie civilă**, recursul în interesul legii este calificat de Codul de procedură civilă ca fiind o cale extraordinară de atac, sediul materiei fiind în Cartea II, Titlul V, Cap. III.

Întrucât exercitarea recursului în interesul legii nu produce nici un efect cu privire la părțile din proces, considerăm că, înainte de fi o cale extraordinară de atac, această instituție reprezintă un mijloc de asigurare a unității jurisprudenței.

Titularul recursului în interesul legii este Procurorul General al Parchetului de pe lângă Î.C.C.J. care îl poate exercita din oficiu sau îl poate exercita la cererea ministrului justiției. Considerăm că în acord cu dispozițiile art. 131 pct. 1 din Constituție – care prevăd că procurorii își desfășoară activitatea potrivit principiului legalității, al imparțialității și al controlului ierarhic, sub autoritatea ministrului justiției – cererea formulată de ministrul justiției și adresată procurorului general al Parchetului de pe lângă Î.C.C.J. în temeiul art. 329 alin. 1 Cod procedură civilă are caracter obligatoriu pentru acesta din urmă.

Orice persoană fizică sau persoană juridică poate solicita direct procurorului general al Parchetului de pe lângă Î.C.C.J. să declare recurs în interesul legii, după cum se poate adresa și

ministrului justiției care va efectua o solicitare către procurorul general al Parchetului de pe lângă Î.C.C.J. .

Condiția de exercitare a unui recurs în interesul legii o reprezintă existența unei practici judiciare neuniforme, cuprinzând soluții contradictorii, referitoare la probleme de drept care au primit o soluționare diferită din partea instanțelor judecătorești.

Deci, nu se poate declara recurs în interesul legii în ipoteza în care problema de drept pusă în discuție a primit o soluționare unitară din partea tuturor instanțelor de judecată.

Din momentul în care a fost declarat, recursul în interesul legii nu mai poate fi retras. La judecarea recursului în interesul legii din partea Ministerului Public participă la ședințele de judecată a Î.C.C.J. în Secții Unite, procurorul general al Parchetului de pe lângă Î.C.C.J., un adjunct al acestuia sau un alt procuror desemnat din Parchetul de pe lângă Î.C.C.J. .

Înalta Curte de Casație și Justiție se pronunță în conformitate cu dispozițiile art. 255 alin. 1 Cod procedură civilă printr-o decizie.

Soluția se pronunță exclusiv în interesul legii și nu are efect cu privire la hotărârea judecătorească examinată și nici cu privire la situația părților din acel proces.

Legea prevede că dezlegarea (adică soluția) dată problemelor de drept judecate este obligatorie pentru instanțele de judecată civile.

Deciziile pronunțate au efect numai pentru viitor.

*. În **materie penală (materială și procesuală)**, recursul în interesul legii este considerat tot o cale extraordinară de atac. Sediul materiei, de lege lata, este în art. 414² Cod procedură penală din Titlul II – partea specială, cap. IV,

secțiunea III.

În principiu dispozițiile menționate la tratarea recursului în interesul legii în materie civilă rămân valabile.

Scopul recursului în interesul legii în materie penală îl reprezintă asigurarea aplicării unitare a legilor penale și a legilor de procedură penală pe tot cuprinsul țării.

Această instituție vizează exclusiv chestiuni de drept, iar titularii ei sunt: Procurorul general al Parchetului de pe lângă Î.C.C.J., în mod direct sau ministrul justiției prin intermediul procurorului general al Parchetului de pe lângă Î.C.C.J. .

La ședințele de judecată ale Î.C.C.J. în Secții Unite, din partea Ministerului Public în calitate de reprezentant, participă procurorul general al Parchetului de pe lângă Î.C.C.J., un adjunct al acestuia sau un alt procuror din Parchetul de pe lângă Î.C.C.J. .

În temeiul ar. 311 alin. 2 Cod procedură penală, hotărârea adoptată de Î.C.C.J. în Secții Unite, în soluționarea unui recurs în interesul legii este o decizie.

Soluțiile adoptate se pronunță exclusiv în interesul legii și în consecință ele nu au nici un efect cu privire la hotărârea judecătorească examinată sau cu privire la părțile din procesul penal.

Legea nu prevede dacă deciziile pronunțate de Î.C.C.J. – Secțiile Unite, în soluționarea recursurilor în interesul legii, în materie penală, au forță obligatorie în fața instanțelor de judecată penală.

Credem că această lacună a legii nu poate fi interpretată altfel decât prevăd dispozițiile legale cu referire la obligativitatea recursului în interesul legii în materie civilă.

Deciziile pronunțate de Î.C.C.J. în Secții Unite, în

materie penală sunt obligatorii pentru instanțele judecătorești, deoarece altfel instituția recursului în interesul legii nu ar avea nici o eficiență și în consecință nu s-ar justifica rațiunea de a fi reglementată. La fel ca în materie civilă și în materie penală deciziile pronunțate în recursurile în interesul legii au efect numai pentru viitor.

B) Hotărârile pronunțate de Î.C.C.J. în Secții Unite cu privire la soluționarea sesizărilor referitoare la schimbarea jurisprudenței proprii.

Sediul materiei îl reprezintă art. 25 lit. „d” și art. 31 din Legea nr. 56/1993 a C.S.J. și art. 9, art. 11, lit. „h” și art. 12 din Regulamentul de organizare și funcționare a C.S.J.¹⁾ astfel cum a fost modificat prin Hotărârea Curții Supreme de Justiție nr. 1/1995²⁾, până la data adoptării următoarelor Legi: nr. 303/2004; nr. 304/2004 și nr. 317/2004, toate republicate.

Dacă un complet de judecată al unei secții a Î.C.C.J. înțelege să se îndepărteze de jurisprudența respectivei secții o va sesiza pe aceasta. La dezbateri vor participa: judecătorii secției și magistrații – asistenți, cu drept de vot consultativ.

Pot participa fără drept de vot, judecători din alte secții.

Dacă cu majoritatea voturilor judecătorilor respectiva secție apreciază că este necesar să revină, asupra propriei jurisprudențe, judecata cauzei va fi întreruptă și vor fi sesizate Secțiile Unite ale Î.C.C.J., care sunt competente să soluționeze sesizările privind schimbarea jurisprudenței Î.C.C.J. .

Interpretarea dată de Secțiile Unite cu votul majorității

¹⁾ Publicat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 257/2 noiembrie 1993.

²⁾ A se vedea Monitorul Oficial, partea I, nr. 157 din 20 iulie 1995.

judecătorilor este obligatorie pentru toate completele de judecată, indiferent dacă este vorba de schimbarea jurisprudenței respectivei secții sau de menținerea acesteia.

Hotărârile Secțiilor Unite în sesizările privind schimbarea jurisprudenței se pronunță numai cu privire la chestiunile de drept.

Hotărârile pronunțate de Secțiile Unite în soluționarea sesizărilor privind schimbarea jurisprudenței proprii constituie izvor de drept, având caracter obligatoriu pentru complete de judecată ale Î.C.C.J. .

Ele **nu au un caracter obligatoriu** în raport cu celelalte instanțe judecătorești, dar, în mod indirect, se impun.

Multe din soluțiile instanțelor inferioare ajung în fața secțiilor Î.C.C.J., iar completele secției instanței supreme, la pronunțare, vor trebui să respecte deciziile pronunțate de Secțiile Unite în sesizările privind schimbarea propriei jurisprudențe.

Deciziile pronunțate de Secțiile Unite ale Î.C.C.J. în soluționarea recursurilor în interesul legii și hotărârile pronunțate cu privire la schimbarea jurisprudenței proprii au caracter obligatoriu, primele în raport cu toate instanțele judecătorești din România, iar secunde numai pentru completele Î.C.C.J.

Și unele și altele din cele două categorii de hotărâri pronunțate de Secțiile Unite ale Î.C.C.J. nu au autoritate de lucru judecat. Astfel, soluționând un recurs în interesul legii, Secțiile Unite pot adopta o altă soluție decât cea cuprinsă într-o hotărâre privind propria jurisprudență.

În acest caz, vechea hotărâre devine caducă, în viitor urmând a fi respectată, de toate instanțele judecătorești,

inclusiv de completele Î.C.C.J., noua decizie adoptată.

Obligativitatea deciziilor pronunțate de Secțiunile Unite ale Î.C.C.J., cu privire specială asupra recursului în interesul legii-limitează independența judecătorilor?

Considerăm că prin conferirea calității de izvor al dreptului pozitiv (obiectiv) deciziilor pronunțate de Secțiunile Unite ale Î.C.C.J. în soluționarea unui recurs în interesul legii, nu se încalcă principiul separației puterilor în stat care se completează tocmai cu colaborarea dintre puterile etatice.

Cum principiul independenței judecătorilor derivă din principiul separației puterilor în stat, nefiind uzurpat ultimul principiu evident că nu este înlăturat nici primul principiu.

Pe de altă parte deciziile Secțiunile Unite ale Î.C.C.J. privesc exclusiv chestiunile de drept și deci asupra situației de stabilire a stării de fapt, judecătorul este suveran (la judecata în fond și în apel). Rezultă că independența judecătorului există cu toate garanțiile aferente.

2. Problematika obligativității indicațiilor date de instanța superioară pentru instanța inferioară în cadrul desființării sentinței cu trimitere spre rejudecare în apel și a casării hotărârii judecătorești cu trimitere spre rejudecare în recurs.

Dacă la judecarea cauzei penale în apel, instanța de control judiciar admite apelul, în baza art. 379 pct. 2 lit. „b” Cod procedură penală, soluționarea cauzei în fond va reveni instanței a cărei hotărâre judecătorească a fost desființată. În această ipoteză, cauza se trimite instanței competente spre rejudecare în primă instanță.

Codul de procedură penală prevede cazurile în care se pronunță de instanța de apel desființarea sentinței apelate cu trimiterea cauzei spre rejudecare la prim instanță.

a). Când judecata la prima instanță a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate sau care, legal citată a fost în imposibilitate de a se prezenta la judecată și de a înștiința despre această imposibilitate;

b). Când prin sentința apelată nu a fost rezolvat fondul cauzei;

c). Când prima instanță a judecat fără a avea competența, în conformitate cu dispozițiile legale.

În cazul desființării sentinței penale în apel cu trimiterea cauzei spre rejudecare la prima instanță, în conformitate cu dispozițiile art. 385 alin. 1 Cod procedură penală, instanța de rejudecare trebuie să se conformeze hotărârii și indicațiilor instanței de apel.

Această obligație a instanței de rejudecare subzistă atâta timp cât situația de fapt rămâne cea avută în vedere de instanța

de control judiciar la soluționarea apelului.

Indicațiile date prin decizia instanței de apel se pot referi la chestiuni de drept sau la chestiuni de fapt.

Spre exemplu: în ipoteza în care s-a desființat sentința penală pentru motivul că inculpatul nu a fost citat la adresa la care locuiește efectiv, instanța de rejudecare trebuie să-l citeze pe acesta la adresa indicată în decizia instanței de apel.

Dar, dacă inculpatul printr-o cerere adresată instanței indică o altă adresă la care solicită să fie citat, instanța de rejudecare îl va cita la noua adresă, pe considerentul că a fost modificată situația de fapt avută în vedere de instanța de apel la soluționarea căii ordinare de atac.

În ipoteza în care la soluționarea unui recurs penal instanța de control judiciar a admis recursul și a dispus casarea hotărârii judecătorești recurate, în temeiul prevederilor art. 385¹⁵ pct. 2 lit. „c”, cauza se va trimite spre rejudecare la instanța a cărei hotărâre a fost casată, în cazurile prevăzute în art. 385⁹ alin. 1 pct. 3- 5, pct. 6 teza a doua, pct. 7- 10 și pct. 21; și rejudecarea de către instanța competentă, în cazul prevăzut în art. 385⁹ alin. 1 pct. 1.

Astfel, dacă a fost casată numai hotărârea instanței de apel cauza se va trimite spre rejudecare la instanța de apel. Dacă prin admiterea recursului au fost casate și hotărârea primei instanțe și hotărârea instanței de apel, cauza penală se va trimite spre rejudecare la prima instanță.

Cazurile în care instanța de recurs poate adopta soluția de casare cu trimitere spre rejudecare sunt următoarele:

a). – Când casarea s-a realizat ca urmare a existenței unuia dintre cazurile de nulitate absolută prevăzută de art. 197 alin. 2 Cod procedură penală.

Soluția pornește de la ideea că actul nul absolut trebuie refăcut de către instanța care a încălcat legea procedurală.

b). – Când casarea a avut loc ca urmare a existenței unor nulități relative prevăzute de lege. Acestea sunt următoarele:

- judecata s-a desfășurat în lipsa unei părți nelegal citate sau care, deși a fost legal citată, s-a aflat în imposibilitatea de a se prezenta la judecată și de a înștiința despre această imposibilitate;

- când unei părți i s-a respins în mod nejustificat o cerere de amânare și din această cauză nu a putut să-și facă apărarea.

c). – Când prin hotărârea atacată nu a fost rezolvat fondul cauzei.

În conformitate cu prevederile art. 385¹⁸ Cod procedură penală, instanța de rejudecare (fie instanța de apel, fie prima instanță, după caz), trebuie să se conformeze hotărârii instanței de recurs, în măsura în care situația de fapt rămâne cea avută în vedere la soluționarea recursului.

Indicațiile date de instanța de recurs pot să se refere la chestiuni de fapt sau la chestiuni de drept.

Dacă instanța de recurs a dispus refacerea unor acte procesuale sau procedurale care au fost anulate, instanța de rejudecare este obligată să refacă actele respective.

În ipoteza în care instanța de recurs a dat indicații cu privire la încadrarea juridică a faptei, această indicație este obligatorie pentru instanța de rejudecare, dacă situația de fapt rămâne neschimbată.

Dacă recursul este declarat împotriva unei sentințe penale care nu poate fi atacată cu apel sunt obligatorii și indicațiile

date de instanța de recurs cu privire la chestiunile de fapt.¹⁾

Din examinarea aspectelor procesuale referitoare la obligativitatea indicațiilor date de instanța superioară pentru instanța inferioară, în cadrul desființării sentinței penale cu trimitere spre rejudecare în apel și a casării hotărârii judecătorești (sentința penală sau decizie penală) cu trimitere spre rejudecare în recurs, reținem că în ambele situații nu este afectat sub nici o formă principiul independenței judecătorilor, cu referire în mod deosebit la judecătorii de la instanțele inferioare ierarhic.

Aceasta deoarece indicațiile date prin deciziile pronunțate de instanțele de control judiciar, privitoare la unele chestiuni de drept sau la unele chestiuni de fapt, se impun judecătorilor de la instanța de rejudecare doar dacă situația de fapt reținută de instanța ierarhic superioară în soluționarea căii de atac ordinare (apel sau recurs), nu se schimbă.

Aceasta reprezintă – în opinia noastră – principala garanție a independenței judecătorilor de la instanțele de rejudecare.

Principiul enunțat confirmă faptul că judecătorii sunt suverani în rejudecarea cauzei (fie la primă instanța, fie la instanța de apel, unde practic are loc o nouă judecată în fond a cauzei).

¹⁾ Pentru cazurile de desființare / casare cu trimitere spre rejudecare, a se vedea: Grigore Theodoru, *Drept procesual penal*, Ed. „Cugetarea” Iași, 1998, partea specială, pag. 368-369; 372-373; 428-430; 435-436.

CAP. V. CHESTIUNEA INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR ÎN CONTEXTUL ADERĂRII ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ

& 1. INTEGRAREA EUROPEANĂ - PREMISE.

Procesul actual de integrare europeană își are originea în evenimentele ce au urmat celei de-a doua conflagrații mondiale. Într-o Europă devastată de război și divizată datorită confruntării dintre Est și Vest, ideea unificării a fost lansată de către primul ministru Winston Churchill, care în anul 1946, într-un discurs prezentat la Universitatea din Zürich propunea constituirea unor state unite ale Europei.

În 1948 pe scena europeană au avut loc evenimente majore de natură să determine divizarea continentului, divizare ce va dăinui până la prăbușirea regimului socialist totalitar din Estul Europei. În martie 1948 a fost semnat tratatul de la Bruxelles având ca părți semnatare Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Republica Franceză, Regatul Belgiei și Ducatul de Luxemburg. Acest tratat care va sta la baza constituirii în anul 1955 a Uniunii Europene Occidentale, a reprezentat un prim pas pe calea colaborării social-economice și militare vest-europene, statele semnatare garantându-și sprijin reciproc în caz de agresiune militară. Tratatul prefigurează constituirea Organizației Atlanticului de Nord și constituie un pas decisiv pe calea instituționalizării cooperării economico-militare occidentale prin intermediul creării unui Consiliu Consultativ, a unei Comisii și a unor Comitete

permanente cu atribuții privind cooperarea în domeniile social și cultural.

În urma tratatelor desfășurate la Washington în luna aprilie 1949 a fost semnat Tratatul Atlanticului de Nord, care reunește într-o alianță militară S.U.A. și Canada precum și Marea Britanie, Franța, Be-Ne-Lux-ul, Italia, Islanda, Norvegia, Portugalia și Spania.

Pe plan politic, ideea unificării europene pe baze democratice s-a cristalizat tot mai mult, iar în 1948 are loc la Haga „Congresul Europei” organizat de Comitetul Mișcărilor de Unificare Europeană. În cadrul congresului, la care au fost participanți ai diferitelor curente de unificare europeană, a fost adoptat Mesajul adresat europenilor, ce cuprindea ideea unei Charte a Drepturilor Omului, precum și cea a instituirii unei Curți de Justiție care să asigure aplicarea acestor drepturi. Între obiectivele congresului s-a înscris și constituirea unei Adunări Parlamentare europene în care să fie reprezentate popoarele Europei.

Materializarea acestor deziderate s-a realizat în mai 1949, prin formarea Consiliului Europei, organizație interguvernamentală ale cărei obiective vizau realizarea într-un cadru instituționalizat a protecției valorilor democratice, a libertăților individuale, precum și a regulilor de drept ce formează baza oricărei adevărate democrații. Cele 10 state fondatoare ale Consiliului Europei au fost: Marea Britanie, Be-Ne-Lux-ul, Franța, Norvegia, Suedia, Danemarca, Italia și Irlanda.

Consiliul Europei s-a constituit astfel într-un adevărat forum al democrațiilor europene, la care orice stat care asigura respectarea valorilor enunțate în Statutul organizației putea să

solicite aderarea.

În urma evoluției de integrare pe coordonatele politice, economice și militare, la finele deceniului al V-lea din secolul XX, statele vest-europene erau angajate pe calea refacerii economice bazată pe sprijinul S.U.A., precum și pe calea asigurării securității și democrației prin constituirea Organizației Atlanticului de Nord și respectiv a Consiliului Europei. O problemă majoră care rămânea nerezolvată viza relația tensionată germano-franceză, ce punea sub semnul întrebării viitorul unei Europe integrate.

& 2. GENEZA ȘI EVOLUȚIA UNIUNII EUROPENE

Uniunea Europeană, constituită pe baza Tratatului de la Maastricht din 07.02.1992, reprezintă expresia adâncirii gradului de integrare atins până în acel moment și constituie cadrul perfecționării fenomenului comunitar.

Deși U.E. se grefează pe temeiurile juridice ale Comunităților Europene, utilizând cea mai mare parte a instituțiilor comunitare, ea nu se reduce însă la acestea din urmă, fiind mai extinsă și dând expresie nivelului mai ridicat al integrării.

U.E. cuprinde noi domenii de integrare deosebit de importante și anume politica externă și de securitate comună și respectiv justiția și afacerile interne. Pe baza dispozițiilor Tratatului de la Maastricht, U.E include: cele trei comunități (care reprezintă primul Pilon); cooperarea în domeniul politicii externe și de securitate (al doilea Pilon) și cooperarea în domeniul justiției și al afacerilor interne (al treilea Pilon).

Spre deosebire de Comunitatea Europeană, Uniunea

Europeană nu dispune de personalitate juridică, conform prevederilor Tratatului de la Maastricht.

În procesul integrării europene un rol decisiv îl joacă compromisul politic, spiritul de comprehensiune, de luare în considerare a particularităților și intereselor statelor componente.

Situându-se printre primele puteri economice, politice și militare ale planetei U.E. joacă un rol important pe mapamond.

În procesul de tranziție de la bipolarism la multipolarism U.E. constituie un centru de putere mondială și un factor modelator cu ample influențe asupra viitoarelor destine ale lumii.

Manifestarea cea mai coerentă, unitară și concretă a U.E. se concretizează în Dreptul Comunitar. Acesta constituie o ordine juridică proprie, integrată în sistemul juridic al statelor membre ale Uniunii. Preeminența Dreptului Comunitar determină caracterul obligatoriu al acestuia în raport cu sistemele juridice naționale. Astfel, sistemul juridic comunitar are calitate de ordine juridică, reprezentând un ansamblu organizat și structurat de norme juridice având propriile sale izvoare, înzestrat cu organe și proceduri apte să le emită, să le interpreteze, precum și să constate și să sancționeze încălcările.

Este consacrată supremația Dreptului Comunitar în raport cu sistemele de drept naționale, el aplicându-se direct și mijlocit în statele membre ale U.E. .

& 3. ALINIAREA LEGISLAȚIEI NAȚIONALE LA IMPERATIVELE EUROPENE DIN DOMENIUL JUSTIȚIEI ȘI CU PRIORITATE ASUPRA INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR DIN ROMÂNIA.

Din momentul în care România a devenit stat asociat al Uniunii Europene reprezentanții acestui organism supranațional au accentuat necesitatea demarării unei reforme în sistemul judiciar. În condițiile preaderării s-au făcut eforturi legislative în direcția compatibilizării legislației cu caracter procesual penal și de organizare judiciară din țara noastră cu normele europene. În acest sens se înscriu: modificările aduse codului de procedură penală prin Legea nr. 281/2003 și Legea 356/2006, adoptarea Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, a Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară și a Legii nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii. Cu referire la activitatea organelor judiciare penale menționăm: adoptarea Legii nr. 508/2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea în cadrul Ministerului Public a Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, a Legii nr. 364/2004 privind organizarea și funcționarea poliției judiciare, a Legii nr. 682/2002 privind protecția martorilor, a Legii nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor, a Legii nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal și respectiv Ordonanța Guvernului nr. 92/2000 privind organizarea și funcționarea serviciilor de probațiune sub autoritatea Ministerului Justiției.

Cea mai importantă concretizare a întăririi rolului și locului judecătorului independent constă în trecerea aptitudinii de a lua măsurile preventive - inclusiv arestarea învinutului și arestarea inculpatului – în competența judecătorilor. În acest mod s-a înlăturat posibilitatea luării măsurilor preventive de către membrii Ministerului Public, care deși fac parte din autoritatea judecătorească sunt exponenți ai autorității executive, fiind sub autoritatea ministrului justiției.

Evident, după aderarea României la U.E., fapt concretizat la data de 01.01.2007, în fața autorităților etatice române se ridică noi probleme cu caracter legislativ-normativ și executiv-aplicativ.

România, alături de marea familie europeană, trebuie să acorde un rol capital înfăptuirii efective a **principiului independenței judecătorilor** deoarece acest principiu **reprezintă un corolar al principiului Statului de Drept.**

Cu referire la principiul juridic-constituțional al independenței judecătorilor, autori celebri au realizat valoroase și extinse cercetări. Studiul nostru concretizat în prezenta teză de doctorat oferă posibile răspunsuri la această problemă, care este de un deosebit interes teoretic și practic.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

- A. Bouar - **Judecătorul - putere și răspundere**, Dreptul nr. 1 / 1998.
- A. Brimo - **Les Grands Courants de la philosophie du droit et de l'Etat**, 2-^{eme}, ed. Paris, Éditions A. Pedone, 1968.
- C. Bădoiu - **Constituția și magistratura militară**, Dreptul nr. 5 / 1995.
- Gr. Theodoru - **Drept procesual român**, Editura „Cugetarea” Iași, 1998, partea specială.
- Gr. Theodoru, T. Plăeșu - **Drept procesual penal, Partea generală**, Tipografia Universității „Al. I. Cuza” Iași, 1986.
- I. Deleanu - **Drept Constituțional și Instituții politice**, II, Editura Fundației „Chemarea” Iași, 1992.
- I. Deleanu - **Statul de drept**, în Revista „Dreptul” nr. 7 / 1993.
- I. Dumitru - **Condițiile care trebuie îndeplinite**, Dreptul nr. 4 / 2000.
- I. Ionescu - Dolj - **Curs de procedură penală român**, Editura Soccec, 1937.
- I. Leș - **Organizarea sistemului judiciar, a avocaturii și activității notarului**, Editura Lumina Lex, București, 1997.
- I. Neagu - **Tratat de procedură penală**, Editura Pro, București, 1997.

- I. Voinea - **Independența și imparțialitatea justiției în Convenția europeană a drepturilor omului**, Revista Română a Drepturilor Omului, nr. 10 / 1995.
- L. Duguit - **Traité de droit Constitutionnel**, deuxième édition, tome deuxième, Paris, 1923.
- L. Moldovanu - **Organizarea și funcționarea organelor judecătorești ale României**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
- M. Djuvara - **Teoria generală a dreptului (Enciclopedia juridică). Drept rațional, izvoare și drept pozitiv**. Editura A.L.L., București, 1995.
- M. Voicu - **Controlul activității profesionale a judecătorilor**, Dreptul nr. 1 / 1996, pag. 40.
- Montesquieu - **De l'esprit des loix**, traducere în limba română de Dan Bădărău, Editura Științifică, București, vol. I.
- N. Cochinescu - **Introducere în deontologia judiciară**, Dreptul nr. 4 / 1995;
- N. Cochinescu - **Organizarea puterii judecătorești în România**, Editura Lumina Lex, București, 1997.
- N. Volonciu - **Tratat de procedură penală**, vol. I, Editura Paideia, partea generală, București, 1993.
- P. Vasilescu - **Tratat teoretic și practic de procedură civilă**, vol. I, Iași, f.a.
- R. Martin - **Théorie générale du procès (Droit processuel)**, E.T.J. Semuren-Auxeis, 1983.
- R. Martin, J. Martin - **Le troisième pouvoir**, Presses des Éditions C.E.F., Nisa, 1989.

- R. Perrot - **Institution judiciaires**, 4 édition, éd Montehrestion, Paris, 1992.
- T. Gomperz - **Les Penseurs de la Grèce**. Histoire de la philosophie antique III, Première et deuxième éd., Lausannem Librairie Payet & Cie, Paris, Librairie Felix Alcan, 1910.
- T. Pungă - **Reflecții în legătură cu interdicțiile magistraților**, Dreptul nr. 10/1999, pag. 68;
- T. Stoienică, S. Barbu - **Justiția militară în România și Ungaria**, Revista de Drept Penal, nr. 2 / 2000.
- V. Dongoroz - **Curs de procedură penală**, Ediția a II-a, București, 1942.
- V. Pătulea - **Lucrările Uniunii Internaționale a Magistraților**, Helsinki, 1990;
- V. Pop - **Răspunderea disciplinară a magistraților**, Studii de Drept Românesc, nr. 1-2 / 1996.
- V. Zamarowsky - **La început a fost Sumerul**, Editura Albatros, București, 1981.
- V. Pătulea - **Protecția judecătorilor contra influenței lor externe**, Dreptul nr. 11 / 1992
- * * * - **Constituția „Cărvunarilor” în Dezvoltarea constituțională a României**. Acte și documente, 1741-1991, Editura Lumina Lex 1998, București, colecționate de autor conf. dr. Cristian Ionescu.
- * * * - **Hrisov cu ponturi în ce chip să urmeze dumnealor boierii judecători de pe la rînduitele mese (anul 1775)**.

*** * *** - **Reglementări din Codul de conduită judecătorească**
A.B.A. (Asociația Baroului American), Revista Pro
Lege, nr. 1 / 1997.

CUPRINS

CAP. I. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND JUSTIȚIA

- &.1. Noțiunea și simbolul justiției..... 5
- &.2. Justiția ca funcție..... 13

CAP. II. CONSACRAREA PRINCIPIULUI INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNEASCĂ

- Aspecte de ordin istoric (1730 – 1831) 39
- &.1. Regulamentele organice. Convenția de la Paris.
Statutul dezvoltător al convenției de la Paris..... 49
- &.2. Constituția din anul 1866 și constituția din anul 1923 59
- &.3. Constituția din anul 1938. Actele din perioada
septembrie 1940 – august 1944..... 75
- &.4. Principiul independenței judecătorilor și
organizarea instanțelor judecătorești în
perioada regimului socialist 91

CAP. III. GARANȚIILE JURIDICE ACORDATE PRINCIPIULUI INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNĂ ÎN VIGOARE

- &.1. Asigurarea independenței judecătorilor prin
condițiile de selecționare..... 121
- &.2. Asigurarea independenței judecătorilor prin
modul în care sunt investiți 143
- &.3. Asigurarea independenței judecătorilor prin
statutul lor disciplinar 183

CAP. IV. MANIFESTAREA INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR PRIN APLICAREA GARANȚIILOR JURIDICE ÎN CADRUL PROCESULUI PENAL ROMÂN

- § 1. Corelarea principiilor fundamentale ale procesului penal în România cu principiul juridic-constituțional al independenței judecătorilor și al supunerii acestora numai legii 231
- § 2. Compunerea și funcționarea instanțelor judecătorești în materie penală – garanția aplicării în practica judiciară a principiului independenței judecătorilor 262
- § 3. Limitele garanțiilor juridice acordate principiului independenței judecătorilor 269

CAP. V. CHESTIUNEA INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR ÎN CONTEXTUL ADERĂRII ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ

- & 1. Integrarea europeană – premise 281
- & 2. Geneza și evoluția Uniunii Europene 283
- & 3. Alinierea legislației naționale la imperativele europene din domeniul justiției și cu prioritate asupra independenței judecătorilor din România ... 285

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ 287